BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXIX
D
90
NAPOLI

XXXIX
D
90
NAPOLI

IOANNIS MARIAE VELMATII

Sacræ Theologiæ professoris, & Poetæ. scientissimi, ueteris & noui testaméti opus singulare, ac planè Diuinum: & ab ipso Authore accuratissime recognitum, & scholys illustratum, & diligentissime excusum.

VENETIIS ✠ MDXXXVIII.

hoggi che sono li 21. di Luglio 1579. Io fra Greg.mo
di Nap.i sacerdote Cap.no ho portato il p.nte. libro
in potere del R.do d.o fra Francesco Libardo canonico
Nap.no et maestro del sacro palazzo del arciue-
scouato di Nap.i. Stante la prohibitione, che le opere
in uersi, cosi latini come in uolgare, della
sacra scrittura non si possino stampare: et mi ha
dechiarato che detto libro, non si troue in
tale prohibitione et che si potenere

fra Greg.o Diadetta de Nardi
per Orlando di Nicastro
Cap.no

IOANNES

MARIA VELMATIVS

Bagnacaballus ad reuerendissimum dominicum portuensem episcopum cardinalem tranensem salutem plurimam.

SOLENT reuerendissime antistes christianæ fidei decus, qui cõtinuis exanimati laboribus delassantur, suam uultuosam frontem uarijs interdum solatiolis recreare, ne in ociosum corporis torpedinem: & diram mentis cbetudinem teterrimi facinoris genitricem labant incauti, quæ nisi in peracerba quædam fastidia mortalium curas ducit, at ego cum innumeris laboribus, & uite obtunderer miserijs, non infimas malarum ualitudinum perpessus ærumnas post obnubilati stomachi lassitudinem musarum iocuelis, placuit aliquantisper indignatos artus expugnare, pyrenco refocillatus haustu, & ut me ab æthcocleis cõtentionibus amouerem, quarum cauillationes uix quidem philosophali patientia repurgaui, ut quos dialecticos, quothoris, exanthlaram labores haud quaq̃ meo possem ingenio speculari. Cum bella omnia, bella omnia in nostris partibus stygio intonarent boatu, nec á domo domus tuta esset ciuili fœdata sanguine, & ne ego ipse tot absonos armorum strepitus: & miserarum miserimos mulierum ululatus audirem: satis mei

pectoris proluuio sanguinis sordidatus, & pene exhaustus uita, secessi, & cœlestium rerum creationem, & cacodemonum lapsum a mundi exordio, præeunte diuini pneumatis gratia, euigilaui, tuo etenim fretus numine usq; ad Christi assensum. qui Christi ianuæ, ad æternam uitam, cardinis geris uicem, quiq; pys precibus summa clemencia, paterno non interdicis fauore, quo fit iure optimo hos tibi nostros labores, & uigilias perinde ac meo consecrē phœbo, quandoquidem diuina diuinis, & magna magnis offerenda censeo, tam & si ego infimus pectarum imitator, sed quia hæc á diuinarum rerum archiuo seligūtur ea, profecto, ratione, non puerilia esse dixerim. Si quid tamen minus egregij deprauandum sit, meo obtuso ascribas ingenio, quoniam in quo homine anxietates hospitantur, ueluti nauis est in tempestuoso fluctuū turbine derelicta, ubi undarum sonitantes incursus gementem illam ad scopulos impellunt, quæ est eius pernities, si quid autem elimati offenderis, id totum diuina elaboratum charitate prædicato, & tuo mihi suffultum præsidio, homo enim sum reuerendissime antistes, scio quippe q̄ non decrunt detractores, qui tantum uirtuti insidiantur peiores orco, qui solos reos excruciat, quis enim non aliena cernit ad sua praua cœcus? multi quippe, ut sua extollant, aliena condemnant se multum tumidi scire simulantes cum nihil sciant. & si aliquid est, illud aliquid in parum conuertitur: qui uere sciunt non uituperant, sed si quid erroris emergat paterno more castigant ut nulla dicendi satago ab astantum auribus audiatur, quia quo magis decrescit ignorantia, cominus crescat superbiendi cupido. littere enim é saxo

debent

debent oliuum emungere, non at ab oleo filices exeauare. Quicquid sit, accipe hos sudores uelmatij, et in illa parcas solita, solita inq̃ clementia, et memento te esse Rome, ubi errata anime corriguntur emaculanturq; non ergo mirum sit, si et nostra ibi Romam profecta fuerint absoluenda. Vale tibi me totum dico.

PETRVS CARABETA Physicus.

Quæ deus æterno produxerat omnia solus
Fert tibi uelmatijs docta camæna modis
Dat grauis euterpe hic quæ non cecinere priores
A iouc nunc musa est, de iouc uera canit
Tum silcant cuncti sacro hoc referente poeta
Quod possit dici, clauditur hoc opere.

Prima erit ad græcos, tibi mantua docta secunda est
Velmatio ad musas tertia palma uiro.

VELMATIVS AD REVE-rendissimum Cardinalem.

Inseruit natura modum perfecta creatis,
Ex ui nature quod iuuat omne petit,
Tendimus optato, fugimus q; nocentia nobis,
Ex ui naturæ quod nocet omne fugit.
Quæ bona sunt optantur enim, si forte negentur
Tunc sitis occurit luxuriosa magis.
Quæ sibi conueniat, talem sibi postulat artem.
Non intrat proprios si minus apta lares,
Nemo alas quærit: nec uiuere quærit in undis.
Nemo petit timidas uictitet inter oues,
Discere qui nescit cupiet, requiem q; labori,
Qui tam phœbeas sollicitauit opes.
Viuere qui lassus fortis, qui morbidus atra
Bile tumet membris uulnus abire suis.

Crine

Crine carens crines, seu densis crinibus optat
Demere de grauibus pondus inerme comis.
Sectus & ire, pedes, audire decentia surdus.
Et truncus manibus tangere queq, suis.
De nare expunctus, cœcus de lumine tentat.
Mutus & assiduo quæritat ore loqui.
Da panem misero, donetur candida seruo
Libertas, lasso da breue, gaudet, iter.
Nauita uult portum, quærit compendia uiuax
Mercator, causas causidicusq; graues.
Arma petit miles sæui renitentia martis.
At uilis trepidam uellet habere fugam,
Rusticus & segetes: cupiunt animalia uictum.
Pingue sit tacita nocte laucrna uorax,
Da canibus leporem, fugienti & pocula ceruo,
Da cliuum lepori, dum fugit ante canem.
Gaudeat ille puer, cui primus in æquore puluis.
Gaudeat & primo puluere primus equus.
Ista iuuant, eadem magno cupiuntur & æstu.
Ex ui nature quod iuuat omne petit.
Tu sitis, ars & nostra decens, doctrina, quicsq;
Pes decus, ad teneras auris aperta præces.
Tuq; manus, lumenq; mihi, mihi uerba, cereq;
Libertas, portus, causaq;, sis methodus.
Arma mihi, lucrumq; mihi, deffensio nobis.
Tu seges, & uictus, quem peto cliuus eris.
Ergo optatus ades, quæ sunt optanda petuntur,
Ergo optate pias concipe mente præces.
Sit mihi, non aliud cupio, tua gratia semper
Non desit seruo, quæ sibi grata, tuo.

Aphricus optata sitiens ut pergit ad undas
Ceruus, & á rapido præda fugata cane,
Pauper ut optat opes, ut diues auarus & aurum,
Vtq; salutiferos aduena sepe lares.
Vt leue quæ sursum, centum graue postulat, atq;
Vt puer ad mammas fertur amore suas.
Vtq; petunt solite præstare incendia flammæ
Et dare plycheo cum face sceptra uiro
Vt sua quenq; mouet natura inducere cursum
Sic ego te proprium cum præce seruo patrem.
Nec dabit obtusam læthea obliuio mentem
Deleat á nostra, quem colo, mente uirum,
Dum tenet occiduos homines, dum tartara manes,
Mundus, & auricomi sidera clara poli,
Dum quoq; uis flabit gelidos aquilonis ad ortus,
Vertice dum siculis eminet etna iugis.
Tam diu seruabo, diu te uenerabor amorem
Nec mea mortali finiet orbe rota.

Velmatius.

In iudicantes exteriora, pannosum indoctum, togatum uero philosophum.

Decipit exterior facies, qui à mœnibus urbem.
A longa & ciues iudicat esse toga.
Horrentes capre barbas patiuntur & hirci,
Sic ea philosophum non facit esse grauem.
Tu graue, tum gelidum lapidoso in corpore marmor.
At leuis á gelido marmore flamma liquet.
Non omne est, quod turpe, nocens, sub arundine nectar.
Nec iuuat in pulchro quod nitet omne situ.
Non claua alcidæ non tela horrentia martem
Non faciunt mosen cornua legiferum.
Non christus quicunq; crucem gestabit amaram,
Mollis & horrisonum non dabit alga fretum.
Sub luxu turpis facies, prudentia uestem
Non sequitur, dominum sed magis ipsa suum.
An locus ingenium pariat? seu carmina uestes?
Sic tantum attalicas uult sibi phœbus opes?
Nascitur in medijs fatuus q̄ magnus athenis.
Nascitur atq; scythas, qui sapit alta rudes.
Sæpe sub herboso latitant argentea campo
Munera, & in modico dulcia uina lacu.
Picta domus miras est ostensura figuras.
Eq; fluit picto fœda cloaca lare.
Sanctior ut fiat, moncat uel rectius orbem
Quid prosunt tardo lignea uincla pedi?
Tersa quid arma iuuant miris incisa figuris,

Aurea quæ ſapiat ni gerat arma manus?
Non omnes, quos roma cibat regina, potentes.
Non omnes miſeri qui uaga rura colunt.
Non uerax, nec falſa quidem eſt oratio uerbis.
Qualia ſint donis diſcimus arua ſuis
Velmatij liber iſte boni. qui fraterzinopſq;.
Aduena, & in modica, non ſine febre domo.

IDEM IN MORDACE.

Dira canis latrat, uomit & fera toxica ſerpens.
Dilacerant rapido uiſcera dente canes.
Eſt hominis laudare hominem. qui murmure noſtros
Depompat numeros hic canis, hidra, lupus.

IDEM IN BLATTARONEM.

Multi tela ſciunt cænati horrentia pullos
Martis, & in talamo prælia multa gerunt.
Sæpe fremũt: & uoce citant in bella quirites.
Hunc feriunt, alij præmia opima ferunt,
Caſtigant uictum, laus eſt uictoria, belli
Atq; modum pleni uiſcera carne docent.
Ii tamen expertes pugnæ ſine uiribus audent
Perdere multa labris prælia, nulla manu.
Sic tu, qui mordes noſtrum ſine fine, laborem
Da prius in pugnam ſub duce marte manum.

Hieronimus

HIERONIMVS SERVI-
ta mutinensis lectori candido.

LECTOR humanissime lege, & perlege, quaeso (non ea ratione ut uapulet) uelmatij praeceptoris mei opus singulare, uiri nunq; satis laudati, in quo à mundi primordio, altiloquo uersu, usq; ad Christi ascensum multa habebis miro lucubrata eloquio, siquidē totius orbis fabricam, angelorū lapsum, & primorū parētum expulsionem, uniuersale diluuiū, babilonicam destructionem, humanatum uerbum, christi passionem: & eius admirabilem ascensionem, quae cuncta magnis mixta sententijs in decem librorū digesta sunt, quibus additi sunt apostolorum actus, quorum ultimus, multae doctrinae Pauli apostoli in neronem disceptationem rome continet admiratu dignam, quae cuncta in libris omnibus commentariolo denudantur: praeludia quaedam item legito ante opus hoc magnum á uiris doctissimis non spernenda: nec non quae actus praecedunt in concionatores subtilia pertractantes magis disputanda q̄ praedicanda, talis homo est uelmatius ut admirandus sit in suo quolibet extēporaneo uersiculo. hunc legant omnes qui nasum habent, non mordaces tamen, nō cirratorū instructores, qui latrare oblectantur, puerilia in suis scolis uentilantes tantum, de maleuolis intelligo. qui quid sciant nesciunt Vale.

VELMATIVS

Quis nostros offundat .n. sine lege labores?
Nescio, qui primus tela nefanda gerat,
Si doctus, doctum quem non sapientia mitem
Fecerit? at cœco dogmate nasus abest,
Inuidus horrisonos, miserum me, armabit iambos,
Concitet hic tantum prælia, non alius.

EXCVSATIO

Argus ubiq; nequit, si quis tamen excat argus,
Hermetem timeat, qui legit esse deum
Ergo hic mercurium trepidet mea musa disertum,
Ne claudat libro lumina multa suo.

Argumentum

ARGVMENTVM PRIMI.

Prima chaos facies & mira creatio rerum,
Inuidet & tellus cernens uaga munera ponto,
Mittuntur cœlo montes sua uota reuelent
Omnipatri: fiunt quæ conuenientia terræ,
Bruta huius: cœliq; fere noua prælia tentant:
Fabula bubonis fertur, terrenus & adam
Primus homo in terris, minor hic similatur & orbi
Qui tenet hoc totum, pariter diuina potestas
Spiritus & molis miro similantur honore
Celipotens terrasq; petit, præcepta feruntur
Regnanti in terris, cui libera facta potestas
Cunctarum rerum, repetunt cœlestia diui.

VELMATIVS

Arma citant[a] plures ueneris fragrantia ſcœuæ,
Accendunt faciles cordibus igne faces,
Bella canunt[b] multi ſcelerati audentia martis,
Ac enſes acuunt, tela nefanda, truces,
Crimina caſtigant[c] pauci, uirtutis amore,
Chriſtiferum[d] nullus carmine tollit opus.
Ergo ego complector chriſti ueſtigia[e] ſolus:
Ergo ſalutiferam cogor adire crucem.

a Plures

b Multi

c Pauci

d Nullus

e Solus. Ad plerosq;

IOANNIS MA

RIÆ VELMATII BAGNA

caballi chriſtcidos, ad Dominicum Rec
uercñ. Epiſcopum Portuenſem
Cardinalem Tra-
nenſem.

Liber Primus.

QELORVM, Terræq; ſi-
mul primordia uerſu,
Et flammæ, uel quo ſpirant animalia
& undæ
Ordior: & diuos refero ſuper æthe-
ra uultus,
Ac ſteropum[f] caſus: iudeaq; toxica mœrens,
Quæ inſontem fixere deum: ſua funera: uitam

f Steropum daemonum

Surgentem a tenebris, & [a] quo uictoria præpes
Duxerit [b] a terris: huc huc diuertite mentes
Christicolæ, dextrumq; latus petat impia uitans
Saxa ratis, scyllam fugiat, scecumq; caribdim,
Et [c] syreneos cantus, triplicemq; [d] chimeram.
Anchora ad [e] eoos cursum, cita dirigat ortus,
Prospitiatq; [f] nouum referens noua gaudia, solem,
Intratura sacros præsenti numine portus,
Vnda ubi perpetuo tanti filet æquoris æuo.
Virgo igitur, diuina parens maculæ insciа, patris,
Te pia qui genuit mater, ueneranda potestas,
Sume preces: & fortis opem, miserata laborem,
Fer mihi poscenti, tua sit, quam, doxa canemus,
Qui tuus atq; dolor, memora mœstissima causas
A ioue descendens, cœlo qui uenit ab alto:
Interitusq; simul, tantæ & pietatis ad omnes,
Sunt tua quæ narro: faucas optata fideli:
Ante diem primæ lucis, cœlumq; quod omni
Imminet, [i] haud actis terrarum uultibus arte.
Ante serenatam stellarum condere formam
Aurea [k] concessio reddentem lumina uultu,
Anteq; [l] totum pulchre distingueret orbem,
Et terras terris: & montes montibus, udis
Et gelidas partiret aquis, tunc iuppiter undas,
Flumen ab ingenti: fontemq; a flumine, ponto,
A facie faciem, tenebras a luce, calorem
A gelido, siccumq; [l] foret: quod dissidet udo,
Nil erat, altus erat [m] deus omnia, & omnia grandis
Iuppiter [n] a nullo, toti sapientia mundo
Prima [o] fuit, præclara trium [p] connexio, diuum,
Omnipotens [q] qui cuncta mouet, qui cuncta gubernat,
Principio: & sine fine manens, æterna potestas.

Principium

a Quo ideſt vt quemad modum
b A terris ad cœlum,
c Syreneos cantus ideſt uanitates
d Chimeram poetarum figmenta
e Eoos orientales
f Nouum ſolem. i. chriſtum qui eſt ſol iuſtitiæ
g Portus beatam uitam
Virgo inuocatio eſt
h Cauſas. ſ. illius qui a ioue deſcendens uenit ab alto cœlo ad inferiora: & cauſas interitus. ſ. cur uoluit mori
i Haud actis non pectis terrarum uultibus
k Conceſſo communicato a ſole
l Foret anteq; ſiccũ eſſet qđ ab humido diſſidet
m Deus erat omnia. i. ante mundi: & rẽ omnium creationem nil erat præter deum
n A nullo quia a nullo deus eſt a quo cẽ omnia
o Prima fuit ſapi. xxiiii. ab initio: & ante ſecula creata ſum
p Cõnexio appoſitio ẽ.
q Omnipotẽs eſt deus uſq; ad illud cõſtauit antegelicos vultus: deeſt relatiuum in omnibus

Principium finisq; simul, causa unica rerum,
Naturans natura boni, qui trinus: & unus
Ter deus: una tamen tribus hæc essentia diuis:
Quis [a] tribus unus honos: tamen his non inuidet una
Simplicitas: numero gaudens pulcherrima terno:
Angelicos tanto socios in lumine uultus
Natura [b] æquales nullo [c] conflauit ab ente:
Incipit a claro distinctum iuppiter orbem
Lumine spirituum, iouis hos & gratia diuos
Finxerat informes, nec dum pia gratia doxæ [d]
Fecerat æternos, iusti donare tonantis
Præmia scit meritum, mentem his ratione creatis
Armarat: uaria uoluitq; cupidine possent
Mutari, dextram peterent, partemue sinistram
Distinctu specie, sine corpore fecit eosdem.
Atq; idem empyreum, tempus, caput ordine rerum
Materiamq; creat: simul hæc uenere coæua
Quattuor, hoc illi non præfuit, omnibus una
Formata est facies: confusus ab ordine uultus
Huius erat mundi: lucemq; incluserat enti,
Cui uultus deformis item, confusaq; moles,
At lucem a tenebris longo discrimine factor
Distinxit rerum: noctem dixere tenebras,
Et lucem fecere diem: duo lumina iunxit
Magna polo distincta locis, gratissima cœlo,
Officijs distincta suis per sæcula uitæ.
Auricomi sed prima fuit præsentia solis,
Cynthius incepto, frontem, calcemq; diei
Ordinat: huic amor est, perfectaq; gloria mundi.
Igneus est, sine labe micans sol, plenus, & urit

a Quis pro qbus vnius honoris tres sunt iuncta il lud tribus honor vnus

b Natura æquales qa ipsi indissolubiles & im mortales. ii. sem.

c Conflauit in trinitate vbi nulla difficultas fa bricandi exprimitur

d Doxæ gloriæ

Meritum: nomen actiuus est nam ex merito dantur præmia, meritum ergo scit donare præmia iusti iouis. Donare recte dictum qa non sunt condi

gne passiones huius sæculi ad futurã gloriam. Distincti specie: qa quot angeli tot species. Idem deus. Caput appositio est: qa materia prima est rerũ omniũ principium. Quattuor. s. angelus: cœlum empyreum: tempus & materia prima. Non præfuit vnũ nõ fuit ante aliud. Vna ideſt simul. Factor rerum: non discriminis rerũ. Dixerc. s. tota trinitas. Geñ. i. faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Distincta locis ideſt in diuersis ordinibus: qa aliud est cœlum solis: & aliud lunæ: sic & quãtum ad oculos: qa luna & sol e regione apparuerunt: habent & distincta officia. Frontem in nostro hemisperio sol ortu suo, loquẽdo ex vulgari opinione, principium diei gignit, ex occasu autem finem, cum re vera nunq; oriatur, & nunq; occidat. Igneus est ex colore. Vtit, ex virtute.

Lucem alijs præbet, distinguit tempora, & imis
Incrementa gerit: sese difundit & æque,
Quo sine, nulla dies: sed tantum noctis opacæ
Tegmina tenduntur, telo uiolantur, & atro
Mortales, fragili morbus dubitabilis ægro
Insurgit, querulæ cruciant mortalia uoce:
Pectora buboñum: dominantur crimina genti.
Mars parit arbitrio plures sine lege, tirannos:
Et iuuenum ardescit stricto manus impia ferro
Ad mala, perucrsæ mentes mortalibus insunt.
Furta lauerna parat: mundum commissa reguntq;
Præmicet igniuomi si non præsentia solis,
Sol oculus mundi, rerum pulcherrima uirtus
Cui quoq; lux confusa chao sociata perauxit
Lumina: uel summo posuit super omnia cœlo
Iuppiter: & tenebras iussit: quibus alma ministrat
Luna, suo perfecta globo: cui frigida mens est,
Et facie maculata graui decrescit ab orbe.

Sol oculus mũdi

Mars parit mars tirãnoꝝ pater, & deus, qa viuitur violẽtia. Marius iuuenum. iuuenes audent in mala facinora nocte. Lauerna furũ dea. Sol oculus mundi. Pli. preclarus: eximius: omnia intuẽs. omnia ẽt exaudiẽs. Oui. liii. meta. videthic deus omnia primus. Confusa chao, lux lateris in chao iuncta fuit soli. Perfecta qa facta est in plenilunio. Maculata facie propter maculas apparentes in ea.

Et uultu ad superos placet hæc defecta bicorni,

Inde iterum

Inde iterum quem prima manus perfecerat orbem
Assumit toto renouata q; corpore crescit.
Humectat terras, augetq; hæc semina campis,
Tum uario hæc eadem uestitur luna colore,
Rubra docet uentos, pluuias mortalibus offert
Nigra, sed adlectans pulchro candore serenum.

Ad superos. quia luna semiplena conua gerit sursum. Prima manus. i. renouat in orbem primũ. Crescit. s. p apparẽtiam. vario colore, interdum luna rubescit, tunc protendit ventos, quando q; nigrescit, tunc pluuias promittit, sed si candida sit serenitatem.

Nocte micans crebi est oculus, tum lumen in umbra
Clarior ut tenebris lux est, rutilantior orbis
Solis erit, q̃s luna minor, quæ sole triumphat.
Hæc auctu minor ipsa suo si contrahat orbem
Maior erit, primis septem uarianda diebus
Diuisua ucnit totidem q; obduxerit æquam
Orbis in orbe rotam, simili sub luna relapsu
Temporis, hæc eadem medium cupit abdere uultum
Diuisua iterum, reliquis silet illa diebus:
Et coitum cum sole parit, dilapsa per umbras.

Nocte micans, luna est noctis oculus, sicut sol diei & mundi. Crebi ob scurietatis. Orbis sol. n. est rutilantior luna, q̃sto ipsa tenebris est clarior. Minor. quæ luna. s. minor sole, sole triumphat. Cõtra. hat circe protet. pariter diuisiua, quia primis. vii. diebus diuisiua crescit, & aliis. vii. orbẽ complet, deiñ decrescit sub simili relapsu temporis. i. in septem diebus venit ad dimidiam partem, abdens medium vultum, rursus diuisiua est, & cum non apparet coit cum sole fratre suo.

Sic maius, lumenq; minus faber optimus ornat
Lumine diuerso, uarios et sedibus idem
Planetas format uarijs, sunt ordine septem:
Falciteñens, grandeuus item Saturnus, et ingens
Iuppiter, et Mauors, Phœbus, Venus alma, deorum
Nuntius, e quorum numero tenet infima phœbe.

Signaq; disposuit lato surgentia cœlo.
Sunt duo tecta seni, proprium cui uilis opaca
Nocte caper præbet, stat cum fundente dicbus
Continuas Saturnus aquas, uult Iuppiter ingens
Atq; duas habitare casas: huic ille diurnam
Collocat, admissas tendit qui pelle sagittas
Nocturnam piscis, totidem bellonus habebit
Ense domos: aries medio sub sole feroci
Concedit marti thalamum: cui scorpius atra
Nocte larem prestat, solum sed cinthius unam
Vult, petit herculeum radians à crine leonem,
Atq; paphi regina duas, sub lumine taurum
Stellarum flauo, radiat dum cinthius æquam
Nimirum libram, totidem cillenius[a] ædes
Hic habitat: gemini claram tribuere quietem.
Sidereamuirgo tantum uult cinthia cancrum,
Admonuit qua quodq; uia sua prenderet arua,
Et proprium seruaret iter, ne deuius ordo
Cœlorum alterius daret in compendia signum.
Addidit atq; idem nocturnos Iuppiter ignes
Innumeros: posuitq; suis rutilantia tectis
Sidera: quis præclara dies, quis turbida nox est,
Esse duas arctos, ursa hic calistone maior
Parrhasia, tyriam sed fert cynosura[b] minorem.
Nulla scit occasum, gelido nec in æquore mergunt
Pectora, quæq; polo cœlo nascuntur eoo
Danturq; occiduo condunt quas littora tractu.
Et deus opposuit septem lucere trioni
Sidera: candentes uoluitq; in uertice flammas:
Nulla mora in factis, complcuerat omnia uerbo.
Quinq; dedit zonas: iussuq; diespiter omnes
Disposuit cœlos, clementia liquentia traxit:

Et pondus

a Cyllenius dicitur & cyllenius.

b Cynosura. Ursa minor a canis vra. i. cauda.

Et pondus gelidæ rigida calcabile terræ
Materia, quæ prima fuit, soror omnibus una
Et genitrix eadem rebus, qua cetera finxit,
Cuncta locum retinent: distinctus & orbis ab orbe:
Infima terra locat: telluri præeminet æquor,
Oceanis dominatur aquis penetrabilis aer.
Aera pyr cingit, feruentes cinthia flammas,
Mercurio mox luna subit, cillenius almæ
Sed ueneri, uenerem rutilans superambulat, & sol
Solis at arua furens calcat lucentia mauors.

pyr. i. ignis

Admonuit. s. Deus qua via quodq; signū ponderet sua arua, ne deuius ordo cœlorū daret signum in cōpendia alterius signi. Quis p quibus sere nitas inest & tempestas. Parrhasia. parrhasis est urbs arcadiæ. Tyriam quia ut apparet eā tyrii obseruant. Gelido æquore in septētrione q; p & dant stellæ q; nascuntur eoo polo. i. orietali. & occidentales littora nominatiuus est. Septentrioni numerātur quattuor mundi regiōes quæ suas omnes habent stellas Oppositi fidera lucere septentrioni. i. fecit in meridie stellas: ergo & septentrionales Materia ex materia Rigida in formis & rudi · Soror materia prima cum a deo ut cetera sit creata rebus omnibus sit soror est. Genitrix & cū ex ea res oēs inesse pduxerit non ab re rebus oium mf fiat. Ab orbe. s. est. Infima, terra pulchra dicēdi variatio. i, sima accusatiuus est pluralis. Pyr ignis. Mauors mars.

Altior armigero uulti iuppiter[a] effectioue mq;
Grandæuus sæcuæ[b] genitor iunonis aduncæ
Falce premit, diri circundant sidera ditis.
Flaua patrem[c] grandi deus est super omnia sceptro
Cuncta regit: qui cuncta dedit, mirabilis, ingens
Destruit altisono: necnon creat omnia iussu.
Quam bene disposuit totum fœlicius orbem,
Quam bene naturis: pars hæc distincta duabus.
Corporei, cœlestis enim prior, altera & orbis
Est elementaris, posuit quis uertice flammas,
Et tenuem medio quis iusserit aera: cuius
Subiacet imperio pontus, tenet infima tellus,
Tris cœlos natura capit cœlestis, & horum

a Iuppiter. s. stella
b Saturni magnæ.
c Patrem. saturnum.

Empyreum primum: nomen cui prædicat ardor,
Ille locus fœlix, sequitur'q; argentea sedes,
Mox firmamentum, planetis regia septem,
Quippe elementaris sphæras uult quattuor: ignis

Corpotei orbis. corporalis mundi machina in duobus tota cõsistit. in natura. s. cœlesti, & elementari. cœlestis distinguitur in tres cælos primarios: qui sunt, cœlum empyreum, cristalinum, & firmamentũ, quod est stellare regnum. intra firmamentum continent septem orbes. s. saturnus, iuppiter, mars, sol, venus, mercurius, & luna, de quibus supra. Argẽtea sedes. cœlum cristallinum, siue aqueum. Regia. appositio est.

Prima erit, hæc calidam, siccam quoq; feruida formã
Intus habet: redditq; foris, subit altera, fiet
Aeris, huic calidam, necnon humentia gignunt
Naturam: in medio est aqua frigida, & humida, tellus
Ima tenet grauitate sua, quæ densior illis,
Punctus erit mundi, sicco tum frigore gaudet:
Iuppiter ante tamen terras obduxerat undis.

Hæc calidam. sphæra ignis calidæ est naturæ & siccæ. Nota obiter istæ dñr qualitates primæ, qæ nõ fluunt ab aliis, sed aliæ oẽs qualitates, siue contrarietates ab istis. calidi. nõ venit a siccitate, nec ab ea siccitas, nec frigiditas ab humiditate, neq; humiditas ab frigiditate. Altera. s. sphæra aeris. huic cali. natu. i. calida gnignũt. necnõ humẽtia aer habet cal. nat. & hu. nõ tñ tóe medii inter ignẽ & aq̃, cal. gignũt na. cal. & e cõuerso.

Quod supersest[a]*, quodq; intus erat, nec fecerat ingens*
Occeanis diuersa locis sua brachia, totum[b]
Vnda fuit mundi, terram secreuit ab unda:
Terra fuit stroilis, liquidum sine piscibus æquor,
Nulla suas uolucris tendebat ad aera pennas:
Nil erat, at uiduo[c] *tacitabant omnia uultu.*
QVE sterilis natura mala est, iubet addere fructus
AEquoreos diuina pares[d] *clementia pontum*
Cœrulcum parit unda animal:[e] *fit sepia, pistris,*
Serraq; terribilis dentatam bellua cristam,

a Quod superest. quod nunc appatet.
b Totum mundi. i. totũ quod in mundo erat fuit aqua.
c Viduo vultu. aspectu & apparentia sine animalibus.
d Fructus pares conuenientes sibi, quia pisces mari conueniunt.
e Cæruleum animal. i. piscis.

Scillaq;

Scilla'q; ,sirene formata ut uirginis ora,
Desinit in piscem:stellæ gignuntur,& orbes,
Spungia,teucha natat,delphines[a] in æquore curui
Illudunt undis,sub aquas merguntur,& alto
Emergunt,redeuntq; iterum,sic corpora iactant
In speciem iactata chori,uel naribus efflant
Flumina,diuino iussu dat grandia cete.
Nereidas pontus,mare dat tritona canorum,
Qui uocat æquoreos magna in certamina martes,
Et canit in uasto recincns noua prælia[b] ponto,
Dant freta tum thynos:precioſi ac prandia rhombi,
Qui[c] calido[d] ingluuiæ concinat edulia regi,[e]
Et phoce immenso labuntur in æquore, narci
Atq; secant latices,tristem præbere saporem
Qui noscunt:mullosq; gerit, fert liuida salpas
Vnda suas:uariosq; dabunt loca dissona pisces.
Multa natant fluuijs animalia,plurima ponto,
Ista pares paribus ducunt & in æquore lapsus:
Cum paribus uiuuntq; pares,faciuntq; chorcas.
VNDIQVE uiuentes formæ par unit imago.[f]
Magna tamen minimos pascuntur corpora uentres:
Hanc litem rapidi parit inclementia uentris.
Fluctibus inuidit tellus, gemitumq; superbo
Corde dedit,campis q pectora nuda gerebat.
Et tantis spoliata bonis,non herba,[g] nec ullum
Tunc animal pascebat,opus telluris[h] amore,
Conciliumq; ex orbe ciet,uocat inuida colles,
Et montes,ualleſq; simul conquæsta sororem
Tot pisces habuisse uagos,fluuiosq; meantes,
Per sua sæua[i] negat cursus miserabilis arua
Curuare, & propriys deflectere cornua ripis:
Ni quoq; pergrato comat[k] se muncre uirgo.[l]

a Delphinorum mos.

b Noua ꝓpia ingentia.

c Qui rhombus.
d Calido guloso.
e Regi diuite.

f Pat imago formæ idest æqualis similitudo, quia similitudo est causa amoris. Cic. de se. pares cũ pa.

g Non herba. s. erat.
h Opus telluris. amore concordia. vel pascebat opus amore. i. desiderio telluris.
i Sæua nominatiuus est idest irata.
k Comat ornet a como comis.
l Virgo intacta.

Erexere omnes matri capita alta ferentes
Auxilium, uerbis fidum, facto q; fauorem,
Etna, agragas, abarim, pariter, berecinthius, atlas,
Pangœus, parnasus, athos, dulcisq; falernus,
Cinthus, uel caulon, rhodope, taurusq;, citheron,
Caspius, & uultur, synai qui uertice fratres
Sublimi superat sarnus, tum pelion, ossa,
Otris, crix, pindus, prægrandis olympus, oeta,
Consilium fecere omnes: solamina præstant
Mœrenti: tum uota pij materna receptant.
Consilio exacto: mittatur olympus, & atlas
Etna simul cernit[a] cœlo,[b] curasq; tonanti
Denudent:[c] satiata[d] graues iubet ipsa querellis,
Et stimulent montes simili uult aera uoto,
Quem q; agitent, crucient q; simul liuore carentem
Muneribus: propere crata premunt uestigia montes,
Atq; pia matris pia iussa capescere certant:
Acrincti paribus uolitant q; per aera pœnis.
Ii curas seruant q; pares parere patenti,[e]
Et terræ seruare polo præcepta[f] iubentis
Præsensit mestas telluris ab æthere uoces
Iuppiter, ac[g] aliqua nullo qui uoce relatu
Indiget, in uotum descendit, montibus atræ
Obuius ipse tribus, qui se sublimius alto
Tradiderant cœlo: qui longa cacumina flauis
Sideribus coæquare[h] suis[i] surgentia pennis.
Hos[k] quoq; maiores alios, & uertice uincant,
Esse alys humiles materna in uota reliquit
Iuppiter, & cunctis sublimi collibus extat
Vertice, hubiferi superant q; cacumine nubes:
Conuniens q;[l] deus fecit cum montibus æquor,
Iussit & in multis terræ prorumperet aruis:

Et sua

a Cernit deliberat.
b Cœlo. ad cœlum.
c Denudent deest vt.
d Et satiata querellis plena iubent graues montes stimulent aera in simili voto. quem & agitent .i. crucient liuore quia caret & ipse muneribus suis.
e Patenti. s. terræ
f Et seruare precepta terræ iubentis polo ad polum. .i. irent
g Ac deus qui nullo indiget relatu descendit in votum aere, hoc est mœste, matris.
h Coæquare coæ vna syllaba est rõe metri .i. coæquarunt sua ca cumina sideribus.
i Suis pennis suo volatu.
k Hos maiores aliis montibus deus reliqt esse quia steterunt humiles in materna vota
l Conueniens concordans æquor cum terra

Et sua deflexo torqueret brachia[a] cornu:
Et sic occeanæ tentarent pabula mensæ[b].
Quæ[c] tellus factura foret, tum fœdere iunxit
Æra,[d] tellurem, suaues in uota fretum q;
Litibus[e] imposuit tunc sana silentia cunctis.
Induit ergo solum precibus florentibus herbis
Omnipotens motus,[f] rerum matremq; dicauit[g]
Cunctarum piceæ, caucus fit, cozula, condes.
Saluia, gith, fœnum, colocasia, flammula, fungus,
Cuscuta, cardo, filix, iuncus, lactuca, fagasmon,
Fistula pastoris, lolium, barbatus, aucna,
Tapsus[h] item, turbit, thimus, esula, malua, papauer,
Pentaphilon, condros, fœtus saluina paterni
Eductrix, aliasq; dedit produceret herbas
Cunctorum tellus genitrix, pars feruida primum
Attingit seruata gradum, pars nota sequentes
Ingreditur, natura alys data frigida flammas
Corporibus minuit: totidemq; & frigida seruat
Herba gradus: placidum conseruant ozima odorem.
Indica nux, narduſq;, crocus, perfusaq; membris
Balsama portantis pueri, sat amaracus audet
Cum multis uirtute suum contendere odorum.
Herpillus, rosa, menta, placent tibi lilia, flores
Purpurei, uariq; iuuant in flore colores.
Dissonat olphatu fungus, bouis arcet ocellus.
Vngulatum ripis tardi est ingrata caballi
Non sapit & caulis, malua, & plantago, lupini,
Ac nullum lactuca parit: sic lutula, iuncus
Excrucians urtica manus, minus utilis exit
Naribus a terra, minimis quas sentibus arcet,

a Sua brachia que sunt flumina.
b Occeanæ mense. i. ut flumina currerent in mare.
c Que. s. flumina terra factura esset quia ab ea oriuntur.
d Æra: & fretum & terram suaues quia iniecerunt pacem
e Litibus cunctis.
f Motus precibus.
g Dicauit eē fecit terrā mfem cunctarum rerum quæ omnipotēs dicitur.
h Tapsus barbatus.

Pīni fœtus eductrix quia filius est de substantia patris cuius.

aborsum procurat saluiam. Dedit concessit. Pars. s. herbarum, vel ex herbis. Primum qualitatis graduum. Sequentes secundum tertium et quartum. Natura. i. frigida natura data aliis rebus minuit corporum caliditatem. Conseruant ozima odorem usq; etiam ad siccitatem. Portantis pueri q conuersus fuit in amaracum. Audet. n. amaracus contendere de odore cũ aliis herbis. Suum pro suorum. Balsama ꝓcioſi odoris vnguenta, quoꝝ conspersu conuersus fuit in amaracum.

Olphatu deest ab, quia non redolet fungus.

Ocellus bouis. i. costula fetida.

Arcet repellit propter insulsum odorem, minus vtilis naribus, quas nares arcet stimulis suis.

Virtutem quæcunq; gerit, mirabilis intus
Obseruat natura modum: quæ q; herbula prodest.
Quæ nocet, illa iuuat: non una medella dolori
Quam plures norint unum medicare dolorem,
Nec plures uni sat erunt: non omnibus una
Est eadem uirtus, & erit q̃ pluribus una
Intus habet uires, NIHIL est sine lege creatum.
Diuersos diuersa ferunt uirtutis honores,
Hoc rumpit, solidatq; aliud: sedatq; dolores,
Hoc trahit ad nigrum, facit hoc albescere uultum.
Hoc lætat, fugat hoc diram de corpore mortem:
Et florum tellus omnes uestitur honore.
Nec minus arboribus terra hæc uestita, triumphis
Erigitur: uario magna & grandescit ab ortu
Ecce abies, crescitq; salix, sambucus, & omnes
Arborei fœtus: longum est narare coæuas
Quæ flexu radicis eunt in tartara, uel quæ
Ascendunt patulas ramis. & frondibus auras,
Et quæ multa tegunt q̃ molli corpora lana:
Fit laurus quæ multa sapit: nimis apta camenis,
Et malus, myrtus pariter, frondentis oliuæ
Ac species, prunusq; larix, oleander, & ulmus,
Quercus item, pinusq; simul, mala aurea quæ fert,
Populus in longa fluuiorum margine curuat

Brachia

Brachia: ſit baucis. ſorbes quoq;, fraxinus, ornos
Fert humus: atq; alios alijs quæ partibus ortum
Accepere ſuum: ſalices humentia gignunt:
Et loca flammarum piperis tribuentia ramos.
Suntq; pares fœtus: alios ſurgentia fructus
Lumina parturiunt: alios ubi cæcat apollo
Dat natura ſuos, quibus omnia cernit, ocellos,
Alter ab aſſyrio fructus cumulabitur orbe.

Quæq; herbula. quæq; herba, ẽt minima, & vilis habet vim ſuã, qa in illa natura eſt mirabilis, & obſeruat modum ſuũ vt quelibet ſuam habeat vim iuuat ſtomachum frigidum. Non vna, non vna medicina adminiſtratur vni infirmitati, ſed q̃plures ſedant vnum dolorem. Lactuca tñ non prodeſt reiicientibus ſanguinem, ſed & portulaca, qa plures medicine, eidem morbo ſeruiunt. Nec plures q̃ plures tñ interdum medicinæ vni infirmitati non ſufficiunt. ſæpe enim moriuntur. Non omnibus vna eadem virtus quæ eſt vni herbæ nõ cõceditur omnibus herbis vna. n. eſt calidæ virtutis, altera frigidæ. Laxat hæc, illa ſtringit & erit q̃ pluribus. pluribus tñ herbis eadem eſt virtus non tñ omnis, nõ diſcedã ab exẽ. phiſi. deſectu vnius herbæ vtuntur altera quæ ferme ſit eiuſdem virtutis. Intus habet vires. ſ. herba quelibet, habet virtutem ſuam latitantem intra ſe. Nihil eſt, nihil enim a deo & a natura abre, qa deus & natura nihil agunt fruſtra, non enim temere creauit deus quæ in mundo ſunt. Diuerſos diuerſæ res creatæ habent diuerſos honores virtutis. Hoc rumpit, hoc habet vlcerandi virtutem. hoc autem ſolidandi. Hoc ſedat aliquæ herbæ dolores immittunt. Ad nigrum aliquæ nigreſcere faciunt. aliquæ albeſcere. Lætat læto afficit, qa venenoſa eſt. Fœtus arborũ fructus facti fuerunt cum arboribus ſuis. hoc patet qa deus omnes fructus paradiſi cõceſſit adæ, præterquam ligni ſcientiæ boni & mali, ergo erant facti: ſi dicas. dixit de fructibus creandis ſuo tẽpore, ſed qño qñ peccauit ſtatim. deus enim perfecta creauit cuncta & adam cibo indigebat, forte dices hoc verũ eſſe poſſe in paradiſo. Ac alias, ſ. arbores quæ in ſuis partibus orti habent ſuum, qa non oẽs arbores naſcuntur vbiq;. Salices in locis humidis apte naſcuntur ſalices, & populus, multe vero in verrucoſis locis & ſaxoſis. Loca flammarũ calida loca. ſ. orientis tribuunt piper, loca ergo flammarũ tribuentia, & fructus pares vt gingiber, cinamomum & ſimilia. Cæcat claudit diuerſe regiones diuerſos fructus pariunt.

Alter & a ſiculis patet ut producitur oris,
Magna gerit proprios mortalibus africa victus:
Tura ſabæus habet: [a] uenictq; ex fructibus omni
Hæc eadem quæ uni tibi gratia nata quibuſdam
ET [b] quia nullius [c] ſuperant uiuentia tandem

a venietq; ex qbuſdam fructibus, eadem gratia q̃ ẽ vni. omni patri erit. hoc eſt multi fructus naſcũtur in oriente qui & in occidente, & in omni regiõe, non tñ in omni particulari loco.

b Et qa nullius. i. qa viuẽtia non viuẽtibus præferenda ſunt.

c Ordo eſt & qa tandẽ viuẽtia ſupant ea que remanẽt nullius vitæ. ſ. ſemſitiue iuppiter reduxit ea q̃ relicta ſunt a tõne, ſubito iuſſit, qa ſolus ipſe temporis non eget ſucceſſu.

Quæ remanent uitæ quæ sint ratione relicta
Iuppiter[a] eduxit subito, sed[b] dissona, iussu
Surrexit tumido, leo fuluus ab aggere, pardus
Hic felit in maculis gaudens: ferrus ursus & uncat.
Mugit item taurus, grunit sus, mutit & hircus,
Caurit[c] amans panther, uerres quiritat,[d] asellus
Orcat, ouis ballat, uagit & lepus, impia gannit
Vulpes, frendit aper, latrat canis, arduarancat
Tigris, & hinnit equus, capra fit, fit campaq; damæ.
Cacus & ore uomit flammas, in terga camellus
Surgit, aquas at cerua petit, fera lamia fœtus
Arboreos frangit, datur & centrocota monstrum:
Humanos induta pedes,[e] noua bestia, Romæ
Visa fuit quondam, nam sibilat ore trisulci,
Et parat insidias animantibus inuida serpens,
Naturam natura suam, quæ prouida, firmo
Imperio iunxit cunctis: propriamq; sequuntur.
Magnanimus maiora parat leo facta, tenetq;
Omnibus imperiũ, trepidant[f] fera pectora, & omnes
Dum rugit expectant, iubeat quid regia proles
Seq; dat ad raptum, cum dira uorago coercet,
Hunc fugit omne pecus, præ dam & partitur in omnes
Semesam socios: nisi quos natura creauit
Esse pares raptu, sed pendet ab arbore capra
Arida decerpens, humiles uaga prata pererrant.
Quis[g] lupus obstat, oues, saltant a collibus hirci,
Currit equus, leuis atq; lepus, uaga dama fugaci
Transilit arua pede, & sic plurima, plurima seruant
Gesta suis animata modis,[h] qua protinus omnes,
Sentimus quæ obiecta obstant. Tum[i] Iuppiter ardens
In medio produxit[k] aues: foret inuidus aer
Telluri, & pariter liquidis tabesceret undis.

Ecce

a Eduxit. Lin lucem
b Dissona altetius spẽi

c Amaris est. n. panther omnibus animalibus amicum præter ẽ. d aconis
d Asellus p asinũ q rudit & asellus orcat, fecit enim deus animalia in illa prima creatione perfecta ætatis.

Lamia, aiũt ẽ facie prætendens, mulieribus ab inferis se ipsa fe

e Noua bestia quæ ideo monstrũ, qa humanos habet pedes q̃ cephos dicit

f Fera pectora .i. ferant vel animalia, et crudelia tĩ ent leonem.

g Quis pro quibus

h Qua sentimus .i. animata, anima sẽsitiua obiecta q̃ obstãt potẽtiis

i Iuppiter ardẽs intẽtus

k Auium creatio

Ecce [a] aquila in pennas surgit, solemq; tuetur,
Prima uolat, sublata suis petit æthera plumis.
Accipiter pipans subitas se soluit in alas,
Ascendit, descendit item, [b] modo liberat æquans
Aera: nunc idem uolitantia membra coercet.
Pura columba gemit, uiridi gemit [c] arbore turtur,
Piscitat & sturnus, mitilatq; acredula, turdus
Exit enim trutilans, frigulans sit graculus, alte
Glottorat immenso funesta ciconia rostro.
Gratitat anser aquis, & anas tetrinit in unda,
Has [d] neptunus amat: [e] nouus hoc mirentur, & hospes
Attrahit undisono gaudentia numina fluctu.
Cœrulcis tantum statio & gratissima pontus
Piscibus, & flumen pennæ quia gratior aer
Quem uolat, & reuolat cunctis suauissima [f] progne
Zinzilulans, paruoq; pipens in corpore passer
Se miscet, nimium uolitat, celeriq; uolatu
Lætus enim est, multumq; pipit, nimiumq; uidetur
Lætitiæ compos, gallina gracillat, & escam
Vnguibus in multo cristata hæc puluere quærit,
Frondibus & nimio nidum gratissima cantu
Componit proprium: sed mergus in æquore mergit
Corpus: [g] apis tacite quæ parua susurrat, & [h] inter
Rore cibans uentrem cupit hæc angusta uolucres
Nomen auis, quæ parua nimis, cui maxima uirtus
Ex auibus melior quæ sit, [i] quæratur [k] hirundo
Nidificans trinsat domibus: lipit aduena miluus,
Dostra sonat, meruluſq; canit, parus quoq; tinnit.
At uarias modulatur agens philomela querellas
Mille modos reddit, pulpat tum uultur [l] odores
Aduolitans fœdos: sic plausitat ore palumbes.
Fritinnit rauco, flammisq; cicada tenore,

a Laus aquilæ

b Nunc modò

c Arbore deest ab

d Neptunus amat quia incolunt regnum suum
e Nouus hospes i anser & anas attrahit numina gaudētia fluctibus vt mirētur qa aues aerem incolunt, & pisces aquas
f Progne q & luscinia iii hirūdinē esse iubēt.

g Apis laus
h Inter volucres cupit nomē apis vt & ipsa uocis lucris dicatur
i Quæratur ex auibus q sit melior & ape frugalior
k Hirundo q & philomela aliihirundinē dicūt prognem fuisse

l Odores fœdos non q tunc essent qñ nihil erat corruptum, sed de eius natura expressio

Et cuculus cuculat, tum bubulat impia bubo,
Nil uolat infectum, si qua at uolat insciа plumæ
Hanc [a] famuli fecere sui, iouis omnia miro
Sunt confecta modo, sed non rationis in usum
Deuenere suum, uolitant, quocunq; feruntur,
Naturæ impulsu, [b] paribus natura magistra est
Intemerata feris, frustra nil gignitur, arma
Arma dedit natura quibus tegerentur ab omni
Funereo occursu: uiuunt animalia iussu
Omnia naturæ, defendunt cornua tauros,
Armantur, [c] queruloq; canes, et [d] faucibus, ore,
Lubrica letifero serpens onerata ueneno
Certat, et ungue leo, facili pede corpora ceruus
Ancce raptat, item rapido lepus æquora campo
Præda fugata cane, aggreditur spatiosa [e] patentis
Calce equus insurgit, sentes et plura tuentur
Bruta, ferit tum calce animal quod protulit archas
Orbis, et immensos urbi sine pondere fasces
Portat iners nimium: sunt quæ deformius arcent
A se hostes turpi, dulce hoc tutamen, [f] oleto
Penna tegit uolucres, sic omnibus omnia tandem
Quæ sibi conueniunt data sunt. NAtura creatis
Non [g] deest in proprijs, [h] sed cum deus omnia finem
Concreet admirans, celso descendit olympo:
Descendit genitor, cui magna potentia, magnus,
Atq; pari perfecta gradu genitoris imago
Subsequitur, summiq; patris sapientia, sanctus,
Sanctus amor spirat, [i] clementia sancta duorum,
Vnica, tris ueniunt, tribus est essentia diuis.
Virtutem in terris, qui ingentia iussa ministrant
Descendere duces, purum cum fructibus orbem
Omnis turba poli uidet, et longissimus ordo
Virtutum,

a Parruli, si qua suis fi-
ne plumis sit, qualis ve-
sperti'io, a dei famulis fa-
bricata est præter apem
b Paribus similibus.

c Querulo ore
d Faucibus

e Patenti campo

f Oleto boracus animal insectatores suos per spa-
tiſi iugeris stercus sufi ve
lut spiculum dirigit quo
facta exurit.

g Nō deest. i. natura nō
deest in necessarijs. iii. de
anima.

h In ppriis. sinijs quæ
cōueniunt & animalium
sunt, qa natura non deest
animalibus.

i Vnica clementia sanc-
ta qa vna tm̄ est persona
spiritus sancti.

l: Qui. s. diui ministrāt
virtutem in terris, & iussa
ingentia pōt etiam conse-
quēti cōuenire. s. descēde
re duces qui &c.

Virtutũ, comitatur enim, diuina tonantem
Numina, circunſtantiueniens ut cerneret eram [a]
Quę terrena ſapit, bruta & currentia campis.
Deſeruit cœlum: (quantis dominetur ubiq;)
Semper ubiq; deus, bonus omnia iuppiter implet.
Totus hic in toto, totum pars quęq; iouemq;
Continet, eſt præſens iuſtis pius, arduus atris.
Non ullus tegit ante ipſum ſua crimina, quicquid
Proſpicit a longe, meritis pia ſidera, prauis
Tartara, iuditio ſed quæ non iudicat æquo
Iuppiter; e uultu ferus ille minatur utroq;
Enſis, & æqualem [b] grandis defulgurat haſtam.
A ioue & æquus amor, bene uiuite, cernit ubiq;
Ergo ubi deſcendit gratos uirtutis honores
Aſpexit, tractumq; maris, cęlumq; profundum.
Sic uolucres uolitare uidet ſuper ethera ſurſum.
Et uerſo reuolare gradu, telluris amore,
Hæc ſuper arboreis ſuſpenſa complicat alas
Fructibus, & leni uibratur in aere uento.
Garrit item, garrire licet, modulantur & omnes
Aſpectu artificis lęte: qui talia iuſſit
Educi in lucem: tolli tum corpora pennis.
Sola fugit bubo tenebris ſublata malignis.
TVRPIA diuinum nequeunt comprendere ſolem,
Lumina uincentem tenebras, contraria ſunt hęc,
Et ſua quę retinent a uęſtere [c] nomina clarum
Diffugiunt lucem, tetras habitare cauernas
Has [d] decet: haſq; iuuat uolitare per inuia noctis
Implumes. cęcas pariter nocturna tenebras
Strix amat, & ratio eſt, uolucres ſibi dulcia cunctę
Delapſe ætereo carpebant pabula cęlo.
Quadrupedum ſed turba truces exarſit in iras.

a Oram regionẽ terre

b Aequalẽ. i. æquam

c Et illę aues diffugiũt clarum ſolẽ q̃ retinẽt ſua nomina a veſpet vel illa animalia.

d Has. ſ. aues. Fabula veſpertiliõis

Pellere pennigere terris animalia forme.
Sufficit ys aer, pascantur in aere, cursus
Quo cupiunt iterare suos. canis improba longas
Mouerat has lites multo aduersata latratu.
(Bestia dira canis, cane quid crudelius atro)
Consilium fecere suum, furor incitat omnes
In præ dam acriꝫ (fatum si consonet) hostis.
Atq; suum texere leues, uolat aera miluus
Vt ferat insidias cenosi lubricus apri,
Per uacuum, quidq; ursus agat. queq, arma lychaon
Præparet, & taurus, canis. & leo, taxus, ahane,
Quiq; duces fiant tanti certaminis. & quc
Hi uexilla gerat. ducibus dein uisa reportat
Pennigere gentis fidus speculator in aruis.
Ergo parant ambe crudelia prelia turmæ
Bella ciunt rostro uolucres excita canoro.
Harpyie. bistarda uolat. furit altion, ibos
Hybris [a] item, pica atq; loquax. tum coruus, & anser,
Pinguis anas: falco, nisus, genus omne uolantum.
Agmina distinguunt, aquilam genus omne regentem
Circunstant alie uolucres. amor [b] excitat armis
Bellandi & studium propriꝭ committere pugnas.
Non minus arserunt animi [c] uiolare superbo
Vulnere quadrupedum, (prompta est iniuria belli)
Acrios hostes, rapidas & uellere plumas.
Taurus & ipse minax oculo [d] fera bestia toruo
Taxus, aper, leo, ceruus item, cirogrillus, hicna.
Simia cum simili. felis. canis improba, turpis
Vrsus, equus, barrhusq; furit, lupus, uncia, cacus,
Rhinoceros fert arma suc pungentia fronti.
Rangifer arboreo committens prælia cornu
Accelerat, proprio uclox & damula saltu

Cornibus

a Nybris ex accipitrũ genere que pugnat cũ aquila.

b Amor desiderium & bellandi cupido omnes excitat cõmittere pugnas propriis armis a natura sibi datis.

c Animi quadrupedũ

d Taurus furit & ipse minax oculo.

Cornibus hec armata tamen timide omnia cernit,
Vsq; libet panther, orix. & ad impia uulpes.
Ardet ad arma furens tygris. fera bella camellus
Terga tumens, pugnas plumosa in terga moratur.[a]
Concurrunt omnes, seuo responsa leoni
Linx dabat: & latis uigilabat prælia campis.
Prospicit. ante oculos gemino bubona tuetur
Remigio alarum: & celeri uestigia cursu
Stringere, paciferam signo portabat oliuam,
Strix sequitur, uidere[b] asinos dum uidere, uastos
Audiuere tonos. celeres sub uentre sagittas
Pendere inguinibus, timidas & currere damas,
Cornua ceruorum, taurorum corpora, & hircos
Lasciuire suis, animalia feda,[c] capellis,
Capreolos, quos indus habet, fera prælia,[d] & hostes
Humane pecudis morsu tentare minaci:
Ore & spumoso magnis e uallibus apros
Frendentes exire feros, incendia belli.
Predarum qui raptor erat leo[e] iussit in auras,
Magne mollis erant, similes timuere figuras,
Ingreditur ferale animal. pacemq; reportat
Pro se, proq; suis, & cui dant uespera nomen,
Et fugit ad tenebras, dire ne conscia culpe
Fiat, in ancipiti.[f] dubia est victoria bello
Vtraq; pars numerat pedites, uel seua resignat
Agmina, deest bubo canis excitat æra canoro.
Bosq; ciet uastro ore feram sic bucula pugnam.
Hinnit equus. leo bella petit. tam grandis ad arma
Miles in aligeros canis: & lupus, ac ouis una[g]
Vna in classe manent, sola est discordia ad alas.[h]
Non leporem canis ulla ferit, pax omnibus istis.
Sic auibus pax magna uiget, concordia cunctas

a moratur expectat.
b Dum videre dum uidebant.
c Animalia feda
d Tentare fera prelias
e Leo iussit incendia belli in uolucres.
f In ancipiti quia incertus belli dubius.
g Vna simul.
h Ad alas in uolucres ad in significationem. in epistolis ad eam meditere iparatū te offendā.

Excitat in magnos, sublato ad sidera cantu.
Quadrupedes, longo ructat modulamina rostro
Cignus, & arma canit miluus, grus spica loquaxq;,
Coruus & armigeros acuit certaminis ungues
Tanti tela[a] *feri, longumq; ciconia rostrum.*
Regia & alis init bellum. furor incitat omnes.
Prima ferit, uolat icta[b] *iterum fera bella ministrat*
Tergaque[c] *petens. renouat plagas, clamore furentum*
Intonat omne nemus, reboat resonabilis aer,
Pascitur[d] *inq; leues*[e] *leporis, fera bestia, carnes*
Coruus, & in trepidum damarum tergora uultur,
ARma pedes leporis, clipeos nemora alta ministrant
Arma pedes[f] *timidi cauta & tutella tenebre,*
Sed tñ audaces audatia bella frequentant
Quadrupedes. frustraq; leui dant brachia uento,
Aera uel cedunt. crudescit pugna, uolucres
Pennarum leuitate, ferunt ex hoste triumphum.
Ergo fugit bubo lucem, genus atq; uolatum
Ignauum per noctis iter, fugiuntq; sodales
Quam timidi, claro quia nox inimica diei.
Ergo[g] *suis bubo sola hec iouis impia pennis*
Fugerat aspectum. uel[h] *quam membrana uolucrem*
Esse dedit. sic que loca cæca frequentant
Composuere fugam. tecto[i] *hac ratione superbo*
Iuppiter has damnat miseras miseroq; nepotes.
At relique fecere suos modulamine cantus.
At relique fecere diem modulamine festum.
Omne genus[k] *facti presensit gaudia regis,*
Quod celum,[l] *quod terra tenet: quod pontus: & unde*
Currentes[m] *fluuijs & pinguia culta secantes.*
Mirantur superi. gaudent nouitate modoq;
Imposito rebus uarys natura creatis

Lætatur,

a Tela apparitio tanti certaminis rostrum acuit.

b Icta. nou percussa sed impulsa.

c Terga quadrupedū.

d Pascit deponens transitiuum.

e Leues quia lepus a leuitate pedum dicitur. i. coruus fertur leporē in terga & pascit leues carnes leporis. Trepidum pro Trepidarum.

f Arma pedes. s. ad struendam fugam. Clipeos quia in nemoribus defenduntur lepores. Cedunt scilicet

g Ergo est fuge iteratio.

h Vel etiam. i. vespertilio, membrana cartulago, dedit cōcessit cēteris. Si que frequentant.

i Tecto superbo ornato.

k Genus facti omne a deo creatum.

l Celum aer.

m Vnde currentes. i. flumina. Fluuius a fluendo. i. unde secantes culta pinguia. nō arata sed culta ornata a deo nondum quis oc cauerat. vel fluuius sine inundationibus.

Lætatur, quæ [a] serua, Iouis seruatq; iubenti
Iussa deo, fecisse [b] sua tot munera terræ
Distincta in spetie. tot grandia corpora ponto
Innare, & liquidum [c] uolitare per aera plumas,
Tot lapides lucere uident. micat orphanus, enax
Asteriteſq;: adamasq; nitens, smaragdus, iaspis,
Corneolus, granatus item, sic prasius: iris
Lucet & argentum. rutilat perfectius auro, [d]
Natura: & rerum data nulla scientia rebus.
Nequicq; ne facta forent, fecisse regentem
Cunctorum in terris placuit. scirentq; latentes
Quæ fierent uires: nec non dominarier omni
Posset hic ex uoto. terram telluris honorem
Virgineam sumpsit, mira & faber optimus arte
Imposuit faciem, massa & spirata rubenti
Est anima, in propria diuinus imagine [e] tandem
Et ioue factus homo. caluerunt membra uigore
Sanguinis, & uacuas cepit percurrere uenas
Ossa simul. creuere ungues, creuere capilli,
Cordis habens aditum ratio pars prima ministrat
Corporis imperium. subit altera, iussa capessit.
Pulcher homo: pulcherq; foris: formosior intus.
Intus alit ratio. hec animalia cetera subdit
Viuida mens hominis iacet hic si corporis usu,

a ℂ Que. s. natura est ser, ua dei qa operatur ut deus iussit.
b ℂ Fecisse superi vident deum fecisse tot in terris distincta spetie
c ℂ Liqdum purū & tenue.

d ℂ Auro propter aurum natura est sublimior quā propter argentum.
e ℂ Nulla scientia creatarum rerum fuerat data rebus. i. que fuerant ecreata nullam notitiē scientificā habebant de rebus. non. n. sciebant uirtutes rerū, quia ratione carebant bruta sed tantum homo creatus habuit.
f ℂ In propria imagine & ioue. i. in ppria imagine iouis quantum ad animam. ad imaginem. s. totius trinitatis non cuiuscunq; singularis, persone.

Pars prima appositio est. anima est pars prima cōpositi & nobilior & superior q̄ dominatur. vel debet dominari philo. i. poli. ala debet eē regēs regulās & dirigens corpus uero regi dirigi & gubernari. Altera. i. corpus hō pulcher ē foris & formosior intus p̄p animā ber. cogita o hō qualē te deus fecit. nempe secundū corpus egregiā creaturā. secūdū uero animam magis insignē rationis capacem: eterne beatitudinis pticipē. nec hoc añ promeruit q añ nō fuit nec spes retributionis extitit qa bonorū nostrorū nō indiget dīs hec ille. Viuida mēs hō. n. ratione sua cunctis animātib⁹ dominat̄ dauid omnia subiecisti. iacet hic. i. homo qūāuis usu corporis & eorū actibus superetur ut nō solū ponit magister sen. in. ii. distin. 16. sed clariori modo experientia manifestatur.

Linx uisu humanum corpus, sed uultur odore,
Auditu porcus, uiuaci simia gustu,
Arcadie sed pene pecus,[a] quod ab inguine monstrum
Pendet, enim uincit: tactuq; exilis arachne,
Vi taurus: superatq; leui pede corpora ceruus
Humanæ formæ, cui cuncta animalia subdunt
Velle suum. forma hac sic cetera uincimus[b] arte et
Ingenij. quod cuncta premit, quod cuncta coercet.
Hæc animæ uis[c] est. anime fidissima uirtus
Hec anima est, que grata ioui. sed imago tonantis.
Vt grandem deus ipse regit: sic ista minorem
Conseruat mundum. trinus, mens trina, creatæ
Vita deus formæ, uita hec sed corporis est mens.
Crescit homo, decrescit item, non iuppiter auget,
Nec minuit uires, minor hec non facta minores,
Maiores nec magna gradus, si crescat, et idem
Decrescat, summit, magno est si iuppiter idem
Hectore: et in nato, prima hec cunabula seruans

a ℂ Pecus arcadiæ uincit pene.

b ℂ Arte acumine.

c ℂ Hæc animæ uis & robur. & est ipsa anima que cetera superat.

vt grandem. totum quod in mundo est deus ipse regit, anima vero hominem qui est minor mundus. Est mens. anima est vita corporis & eius vita deus. Decrescit homo moritur tamen eius anima eadem est extra anima que in corpore, & quantitate & essentia eo modo quo potest dici quanta. i. non augetur nec minuitur. Non facta minor. scilicet, crescente enim puero & eodem decrescente propter senium non crescit, nec decrescit anima. Ordo est si crescit homo si decrescat idem scilicet corpore, aut moriatur, anima non facta minor sumit minores gradus. nec facta maior, maiores. non maior fuit in senecarte senescente quam in eodem puerulo. In nato in eodem nuper edito vel in nato in filio. i. deus non est maior in hectore quã in astyanacte eius filio. Asimili anima non est minor in puero quam in eodem altioris ætatis, nec in vno homine maior, vel minor quam in altero.

In senio est eadem ratio, et substantia forme,

Non crescit, crescente uiro, pater est deus, ergo
Natus idem dicit, pariter deus ardor habetur.
Non dicas tris esse deos, deus unus in orbe est.
Sic animæ pars quæq; anima est, animaq; negabis
Viuere tres homini. fuerit sic unica tantum.
Tris anime diuisa sibi substantia si sit,
Vna sed est homini, tantum una essentia. sed tres
Forma potens monstrat. ratio uirtute priores
Continet, haud puro est pueros doctrina docenti,
Actus enim triplex animæ, qui intelligit, hic scit.
Hec uegetat, sentitq; simul rationis in usu.
Prima esse affectat bene protinus altera. iungit
Supremum suprema gradum que tertia prestat
Que uiget in rebus uita est pater omnibus una,
Magna sed ingentis geniti sapientia sentit
Ardoris ratio est. qualis uiuentibus ordo
Talis item celo sibi sunt conformia queque.
Quæ uegetat gignit, nutrit, tum corporis auget
Membra hominis cepti. sed qua sentimus in orbe hoc
Aprendit uirtute mouet. rationis at author
Cogitat, hec discurrit itē. tum intelligit: ey uult
Hec dolet. hec gaudet, facilis comprensio non est,
A patre fit proles, producit uterq; ministrum.
Pars memorans producit item que intelligit, ambe
Quc cupit in uotum. nihil est super ethera maius
Nec minus in sacris. nec regia trina priores.
Suscipit illa gradus, tencat persona sequentes
Vna trium. sedes animæ pars grandior una
Hec minor alterius, nec sit prior una, pares sunt,
Erroris, uirtutis item retinere labores.
Concessit: dedit ipse mori, lætumq; remouit.

Pater est deus filius est deus spiritus sanctus est deus.non tamen sunt tres dii sed unus est deus. Sic memoria est anima intellectus est aia. voluntas est anima.non tñ tres sunt anime sed una tantum. Anime.n. triples potentia siquidē vegetabilis sensibilis rationalis q̄ in diuersis substantiis tres anime dici pñt nam vegetabilis est in plantis anima sensibilis in brutis rōnalis in homine Actus anime ergo triplex.s.vegetare sentire ratiocinari.vegetabilis potentia appetit esse sensibilis bene esse.rōnalis optimū esse. Pater vicē gerit vite vegetatiue in plantis. filius sensitiue in brutis.spiritus sanctus intellectiue in homine. Que vegitat.i.anima vegetatiua habet tres potentias.s.gñatiuā nutritiuā, & augmētatiuā sensitiua añt duplicem potentiā.s.apprehensiuam & motiuam apprehensiua duples.s.deforis & de intus apprehensiua de foris habet quinq; sensus particulares.s.auditum gustum visum tactū & olphatum.apprehensiua de intus habet quinq; potentias interiores sensibiles que sunt communis sensus imaginatio, estimatio. fantasia & memoria. Rō vero discurrit intelligit uult dolet gaudet q̄. & hec nobilior aliis. A patre.i.a deo patre est deus filius. Ab ambobus deus spiritus sanctus.sic a memoria est intelligentia ab his vero voluntas nihil quippe volitum nisi precognitū per augustinum idē inuisa possumus diligere,incognita nequaq̄. Pars memorans.i.memoria quē sic ponitur ratione metri.Que intelligit.i.memoria producit intellectū. Quæ cupit in votum.i. voluntatem ambe ꝓgignunt. Teneat persona in celo non sunt prioritatis gradus ꝙ una persona trium personaꝝ sit altera prior & altera teneat sequentes gradus.s.posteriores hoc est secundū & tertiū. Athan.nihil prius aut posterius nihil maius aut minus. sed tote tres persone coeternæ sunt: & coæquales ob id sequit. Sedes animæ sensus est & ordo nec pars vna anime que est eius sedes ē maior alterius sed pares omnes sunt in magnitudine & prioritate nec sit ptior altior editior vna altera.nec q̄ sublimior.

Velle sibi dederat latices:aut sumere flammas
Innocuum quocunq; sibi.quæcunq; iuuabant,
Nil homini derrat. quacunq; a parte beatus,
Quem creat æternum,nimia pietate creantis
Hoc fuit,ingenitæ uitare pericula mortis
Non poterat natura hominis,contraria corpus
Inducrant elementa suum.q̄ prelia uitæ

Beatus.s.homo erat omnibus modis quem deus creat pro creauit æternum ex nimia sua bonitate non a sit propter hominis demerita natura quippe hominis a morte illam preseruare non poterat,quia corpus habuit ex quattuor elemētis contrariis compaginatū que sunt corruptionis cā, dedit illi edere de fructu vite cuius esu seruaretur per longū

tempus

tempus quoad ab angelo ad celum translatus esset. & si non fuisset raptus omnino sibi moriendum erat per naturam & etiam propter elemẽta contraria.

Perficerent iterrata modum. si humentia siccis.
Frigida si calidis hostes uelut hostibus atra
Bile tument. liteſq; parant. & prelia iungunt.
Traximus a terra carnem, fluit humor ab undis,
Aere ſpiratur, calido furit æſtus ab igne,
A ioue ſed ratio, quicquid uirtutis ab illo eſt.
Sic minor eſt orbis genitus, mundiq; figuram
Maioris monſtrat. ſibi ſunt cõformia parui,
Que maioris item flatu ſpirata potentis:
Lumina ſunt oculi. duo ſunt, duo lumina tantum
Flat tumidum pectus, ſic currit in aere uentus.
Intonat en rauco tuſſis ſcelerata boatu
Pectoris, ut nubes reſonant eſtate coruſce,
Concaua ſunt nares loca que dixere cauernas.
Viſcera foſſarum paruas cenſebo latebras,
Nam liquor in uentre eſt. recipitq; ut flumina pontus
Suſtinet ut totum tellus, ſic pondera portant
Cuncta pedes: poſſuere manus, & brachia ramos
Arboris, & proprium corpus, quod lumine cernit
Viuit item: uiſum cœleſtis flamma miniſtrat.
Auditum ſupraq; ſedens ſibi porrigit aer.
Olphatum inferior: guſtumq; & limpha parauit.
Ergo dabit tactum tellus, ſaxa oſſa ſuperſunt.

Perficeret iterata que prelia iterata perficerent modum & fite finem. A terra cum homo ſit minor mundus ſimulatur maior in multis rebus capiendo maiorem mundo pro omni compoſito aterra igitur natus homo carnem ab aqua humorem. ab aere halitum. abigne naturalẽ calorẽ

Furit b erie furit calor in iuuente. A ioue sed de anima aliud est. qa a deo quicquid virtutis est in homine a deo venit. iacobus cap. i. omne datū optimum & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. lumina sunt duo sunt mundi lumina sol & luna. duo sunt in homine oculi. Flat pectus, in mundo est uentalis flatus. sic flat hominis pectus tanquam corporis officina in est ate nubes splendicant tonitru resonant. sic tussi humanum pectus cauerne in terris sunt nares in facie ex quibus catarri distilant & humores in locis cauernosis. Nā in terra sunt fosse sic in homine uiscera. pontus cuncta flumina recipit, sic aqualiculus & venter liquores. Tellus cuncta sustinet sic pedes omnes labores ponderosos. rami in arboribus sunt manus & in homine brachia. Arbor& corpora hominum corporibus similātur cœlestis flamma dat visum. aer sedens super aquam dat auditum. aqua vero olphatum & gustum tellus ergo dabit tactum qa tellus solidum elemētū quod rectius tactui conuenit. Saxa incāpis sunt ossa in homine.

Virorem arboreum similant perfectius ungues.
Gramina sunt uilli, uegetatur ab arbore sumpsit,
A brutis sensum retinet, rationis at usum.
Natura angelica, montes mens altior, illis
Vere nouo humores niuei labuntur ab altis.
A capite & sic multa cadunt humentia nostro.
Pluraq; se similant. tantum sic continet orbem
Factus homo, nam mundus homo minor exit ab arte
Arte dei. grandis formatus imagine mundi

Vngues habent uiriditatis imaginē ab arbore. Perfectius perfecte. Gramina pili qui & uilli in homine figurant camporum herbulas. Vegetatur homo habet animā uegetatiuam a plantis. sper similitudinē sensitiuam a bruris rationalem ab angelis nec obstat quod supra dictum est a ioue sed ratio. quia ea uera a ioue est sed ea ipsa similitudinem trahit ab angelis. creationem a deo tres iste potentie in diuersis dñr esse substantiis, vt supra ait textus, vegetabilis ē in plantis sensibilis in brutis. Rōnalis in angelis vel in homine. in quo he tres anime vna tantum sunt essentia differunt tamē in potentiis. nec obstat in eo & succesiue. ac diuersis manifestentur temporibus. quia hoc est a virtute formatiua rationaliter disponente prius ad vitā. q; ad sensum et ad sensum q; ad rationem nonquippe subitō natura. sed sensim operatur, ac succesiue. Nota tamen & anima rationali corpori infusa, predicte due amplius virtutes suas non habent a formatiua virtute. sed ab ipsa anima rationali. nota insuper quod sola anima rationalis in homine est anima, alie uero potētie. sic sensibilis est anima in bruto, vegetabilis aūt potentia. que tamē

anima

anima est in planta. nō aſit potentia: nā rationalis in homine continet alias virtualiter. Natura angelica deest ab. Montes nam mens in homine figurat montes. bene mens que dicitur, quasi emi nens est enim pars altior intreguo anime. Virgi primo enei, manet alta mēte repoſtum iudicium paridis abillis ab altis montibus dilabuntur mu ues. a capite hominis, corporaliter loquendo, catarri fluunt & vere no uo quando & c.

Plantarat[a] *longo, diſtant ubi feruida tractu*
Equora. ubi radios[b] *emittit origine primos*
Phebus in excelſis diuinum montibus ortum
Iuppiter: & toto hic ſtabat ſpectabilis orbi
Nam paradiſus erat terræ. ſua brachia[c] *lune*
Præbit: & argento[d] *tali non diſtat & orbe.*
Omnes genus[e] *ligni dederat. non ſemen aratro,*
Non prona ſpargente manu, non bobus egebat,
Vomere nec tellus, diuinas addere fruges
Prompta fuit, ſuaui poma atq; effundere guſtu,
Verq; nouum ſemper. tumidis non horruit alis
Auſter, at aura leuis leni ucr intepet ore.
Omnis & omnigena[f] *ueniebat ab arbore fœtus.*
Omnis odorigeros una[g] *produxerat arbos.*
In ſpecie flores propria. ſic ſemper eodem
Et gemme & flores inerant & tempore fructus
Arbor erat uiue, ſancte uirtutis & arbos.
Notitiæ q; mali. quas nulla refouerat ales.
Fons uomit in medio latices, & flumen inundat.
Angelice modulantur aues: & ab arbore læte
Dulcia melliſluo recinunt modulamina cantu,
Ambroſia paſcuntur. item de uitibus uue
Pendebant dulces, uallis non ſentibus ulla
Plena fuit, poterantq; manus non ledere uepres.
Non lupus hic: non urſus erat: non ulla nocebant

a ℂ Plantarat topographia ē. paradiſi terreſtris plantarat. ſ. deus. pdiſum voluptatis pro homine.
b ℂ Vbi radios primos emittit apollo. i. in oriente procul ab æquore.
c ℂ Brachia lune hoc eſt paradiſus terreſtris attingit orbem lune.
d ℂ Argento & orbe endiadis eſt.
e ℂ Omne genus ligni omnes inibi fructus erat: & ſunt ētē vitis que poſt data fuit noe. quia talis locus erat ille vt nihil deeſſet quod hominē poſſet iuuare quātis tñe adam non egeret ſi permanſiſſet in ſtatu innocētie & hoc pone rōne venuſtatis ſicti.
f ℂ Omnigena ab arbore ois arbor habebat omni tempore fructus.
g ℂ Vna ſimlq; ferebat flores & fœtus.

Vulnera: at angelico reddebant carmina ritu
Aereæ uoces, auræ uaga sibila, lenis
Concentus zephiri, passim ad decliua susurri
Fontani laticis phebei lumina uultus

Arbor erat rite cuius esus homini conseruabat vt semp viueret & hoc ex dono dei nō natute v t supra. Sancte uirtutis erat & arbor scientie boni & mali. Nulla ales in his arboribus nulla insederant animalia. Fons vomit in medio paradisi fons est qui diuiditur in quatuor capita Angelice aues quamuis dicat q nullum irationale inerat ratione tñ venustatis operis ponuntur aues mellifluæ cantillātes in honorē facto ris vniuersi. etiam q ille in aliis arboribus cantilabant preter q̄ in arbore uite & scientie boni & mali. Lenis zephiri passim vbiq; ad decliua ad lapsum fontani laticis susuri adlectant cum superioribus.

Adlectant teneras inter lucentia[a] frondes
Viuentum aspectus. inibi diuina propago
Iuncta fuit. matris ullo sine semine terræ
Viueret admisso, flores: & carperet uuas,
Ac alios quos terra dedit dignissima fructus.
(Nil decerat celi campis florentibus alti)
Dactilicos[b] fœtusq; suo, poma aurea uoto.
Saccaron & niueis sudat quod arundo medulis
Esca foret prime sic nectar amabile uite.
Tunc ulmus tunc mella salix: tunc dulcia quercus
Siluestris magno, diuinum munus, & ilex
Reddibant. tunc primus homo gustaret ut haustu
Funderet & liquido primus sua corpora fonti.
Concessum est qui fontis erat uere author ab illo. &
Subderet omne genus, spontali[d] & duceret æuum
Arbitrio, uirtute sua: aut crimine leges
Impleret liber: medium uel sciret utrunq;.
Huic erat omne decens. quacunq; a parte beatus.
Idem adam, decoratq; sibi comes unica[e] tantū
Somnifera spargens hominem prigredine primum
Iuppiter

a ℂ Inter lucentia. i. lumina lucētia inter frōdes: et ramos arborum delectāt viuentū aspectus tam de presentibus q̄ de futuris intellige, & hoc vt fit sepe in siluis solis splendor solet discriminatim apparere.

b ℂ Dactylicos fructus. s. carperet & aurea poma. & q saccaron foret esca: et nectar. Prie vitæ inchoantis infantię. et primorum parentum.

c ℂ Diuinum munus appo est.

d ℂ Spontali arbitrio vt. s. vellet. Suas naturales. Medium quod sapit extremorum naturā vtrūque ambes extremitates q̄ sunta parte boni & mali. Omne decens ornatum non q omnia decent facere.

e ℂ Vnica hoc significat tñ q homo debet vna tātum contentus esse vxore non habere duas. non tres

Iuppiter humenti strauit sua corpora terræ
Dormit homo, surrexit homo, fit femina coniunx
Nata, sororq; simul. foret hec, ne serua paterno
A latere. haud pedibus, neq; enim regina iuberet
Nescia fit capitis. liceat uiuatur ab æquo.[a]
Non simul[b] hos effinxit, adam cum coniuge, ab uno
Vt traheret mortale genus primordia uitæ.
Nascitur eua uiro. fiunt duo corpora ab uno.
Velle duobus idem: simul hos natura coegit
Alter in alterius proprium diffundat amorem.
Mas petat[c] uxorem. iubet & natura maritum
Sponsa suum cupiat. sic ambo cupidinis huius
Accipiunt: reddunt q; uices. mas, fœmina nati,
Factorem factura suum cognouit. utriq;
Officium fecere pium: genibusq; tonantem
Subiectis nouere sacro duo germina cultu.
Erexere aras, spirant & odoribus aræ.
Fuderunt latriam, latria est honor omnibus una[a]
Personis, humiles recipit diuinus honores
Iuppiter: & grandi patrem cumulauit honore
Primus adam.[e] docuitq; suos diuina nepotes
Munera laturos, primo hic dum subditur enti,
Qui[f] sua primeuo mitissimus ora resoluit.
Ambrosia conspersa uiro dein talia fatur.
Nate, tuum[g] quem nostra hominem formauit imago,
Virginea qui surgis humo, uel ab ethere prodis,
Quicquid habet pontus: quicquid salit aera: terras
Atq; habitat, tibi sit propria ditione domandum.
Et loca que paribus retinent animalia tectis
Sint tibi seruitio. celo: terrisq;: fretoq;
Prefecit regem. posset dominarier omni
Quod factū ē (homini magna: & quā mira potestas)

a Ab æquo ab æquitate

b Non simul tum creauit deus hos simul. s. adam cum eua, vt angelos vt unum ēt humani generis principium, & vt dñi cognoscerent se ab vno oēs se omnes quasi unum amarē. i. in sen. dist. 18

c Mas petat naturā inter eos proclivitatem quandā vt alter alterum exoptet.

d Vna simul latria est cultura & honor qui deo & tribus personis perhibetur.

e Primus adam. i. adam primus. non ad distinctionem alterius. sed adam primus dominum coluit.

f Qui. s. iuppiter vel pf

g Tuum hominem. i. liberū quia oēs ad libertatē nati sumus. Ordo o mate quē fa imago fecit tuum hominem hoc ad animā refertur que creata fuit ad imaginem dei. Paribꝰ cōuenientibus quia quecunq; loca habent alia sibi cōuenientia. Loca rectus ē. i. celi terra, aer sint tibi seruitio que habent animalia tectis conuenientibus. fecit eum regem vt posset omnibus dominari. Ter repetit ad maiorem expressionē imperii. O magnam hominis authoritatē. O miram peccatoris potestatem.

Omnia ſub pedibus[a] poſuit quod terra, quod aer
Nutrit in arbitrio, tua ſunt hec omnia dixit,
Iuppiter, & cælum ſi ducet[b] ad æthera uirtus
Te tua promitto. ſedeſq; in fine[c] uacantes
Spirituũ ſpreto, promiſſa ſede, profundo
Sidera ambobus, quibus hec præcepta ſeruntur
Creſcite,[d] ſeruetur ſpecies, ducatur origo
In longum, uiuatq;, patris ſubſtantia nato.[e]
Et longo hec ſpecies ſeruabitur ordine, quauis
Singula[f] declinent, planta conceſſit ab omni
Carperet hic fructus. tantum uirtutis:[g] & atri
Notitie interdicta fuit ſibi criminis arbos.
Iuſſa dedit nuptæ proprio parere marito.
Promiſſam ſeruare fidem: nec frangere ſtupro:
Tum perduxit adam claras, qui grandis. ad undas
Iuppiter. & uiuæ curam qui ſeruat arenæ,
Tranſlucebat aquis ſpecies præclara[h] futuri
Omnia mõſtrauit uenturi temporis author
Terrigenæ, lapſurus[i] erat, ſi carperet uſus
Arboris hic uetitæ. nec non ſerpentica uirtus
Deceptura uides, ſimili & caſura ueneno
Poſteritas. rapturus erat pater ipſe nepotes
Delapſu proprio, tanquã de uertice quercus
Montis. pulſa trahit frutices: & ſaxa profundo
Et ualli. fratrem fratris cecidiſſe doloq;
Alterius, creuere animi mortalibus omnes
Ad mala, tum totum pontus ſubmerſerat orbem:
Inſtructas acies hebrei ſanguinis, urbes
Aequataſq; ſolo uidit, flamme omnia flamme,
Et ſæuam babilona parens ad bella furentem
Viderat ignarus: romana & prælia. gentem
Falacem. mortis crudelia uincula diræ,

Et carnem

a Omnia ſub pedibus & ſal. omnia ſubieciſti ſub pedibus eius oues & boues.
b Si ducet celum tibi pmitto ſi tua virtus ducet te ad æthera & pmitto ſedes vacantes ſpirituum ambobus quibus hec precepta feruntur.
c In fine in extremo curſu vite, qñ erit tempus reuertendi ad ſuperos.
d Creſcite hoc ꝓceptũ fuit ſeruãde ſpecie humane ſed vt comederit ex omni fructu ſeruandi individui.
e Subſtãtia nato quia pater uiuit in filio. q̃ eſt de ſubſtãtia ꝑris.
f Singula. i. individua ſpeciei.
g Tñ virtutis deus adeſu ligni ſciẽti boni & mali interdixit Stupro adulterio.
h Preclara nõ illuſtris ſed valde clara ſimilitudo oſtẽdebat futurorum in illis aquis
i Lapſurus erat. ſ. adã ſi acciperit vſus. i. fructus arboris vetite tã et ſi tales fructus nulli darent eſui. quia tñ fructus traduñt vſui. ob id vſus pro fructibus ponunt. Vel q̃ vellet vti his fructibus

Et carnem uerbi, crucis & fera uulnera, lignum.

Cecidisse perinde ac si tunc abel esset peremptus qa futura, veldt pfitia cernit deus sic & pheie deo inflati. Viderat adā mala omnia futura & sibi & posteris suis ex esu ligni vetiti quia in obiam mala cuncta parit. Profundo & vallienti, vidit & deus dixerat quacunq; hora comederitis de ligno scientie boni & mali morte moriemini. Flammæ vidit & omnia flamme ventura essent. ex hoc predicebatur & flamma obductura erat paradisum voluptatis. nec minus bellorum incendia & extremi dies excidii. Scæua babilona & magnā & dirā idolorū seruitute Carnē verbi. i. verbū incarnatū. Fera vulnera. i. ligni crucis & fera vulnera.

Ignarus cæco similis, traiectus honore [a]
Mente deum: [b] *doniq; dati non nouit in undis*
Quæ uidit genitor uitreo apparentia fonte,
Propter [c] *aquas pansis* [d] *arbor latissima ramis*
Fecerat ingentem, fontemq; obduxerat, umbram.
Et loca diuino splendent aptissima tecto.
Arbore sub diua longus circumrotat [e] *ordo*
Fontanos latices. fontis lætantur & undæ.
Consedere duces. rerum captantur honores.
Et placet aspectus mundi. laudare [f] *manumq;*
Artificis, delectat item factura tonantis
Primores [g] *celi, quid enim manus alta ministrat*
Indignum laudatur opus, præfertur & omni
Adam composito. nec erit quod turpiter [h] *insit,*
Quæ caro [i] *de terra est rerum pulcherrima forma*
Ipsa placens; nudæ spirant opobalsama carnes
Corpora [k] *cuncta decent, pendent a uertice crines*
Ex auro adfabre fictis; duo sidera uultum
Componunt, miri sic cetera corporis æquat
Regula, pars parte, & sic pulchrior altera uisa est.
Sic formosus adam. sed que descendit ab adam
Pulchrior. hec, que tota decens; que tota coruscat
Sole, uel exiguo rutilant fila aurea crines,

a Honore pulchritudi/ne virg. Frigidus & siluis aglo decus sit honorem.
b Deum deorum mente alienatus adā propter pulchritud. nē deorū
c Propter iuxta.
d Pansis expansis a pando.
e Circūrotat fontanos latices honore pulchritudine.
f Laudare, f. placet.
g Primores celi q sunt archangeli throni principatus q primi loquuntur apud regē
h Quod tu pīter nihil turpitudinis erat in corpore ade.
i Que caro, caro ip̄a placens que de terra est forma sua est retū pulcherrima.
k Corpora cuncta totā corpus p̄tiale p̄ singulari, vel cuncta corporis.
l Pars sic altera pars visa est pulcrior parte. i. vna pars videtur altera venustior quamuis omnes partes essent formose sed dū videt vnum membrum illud videtur alio pulcrius sic de membro in membrum.

Ambroſicq; comes, capitis decus, omnia rident.
Lumina ſunt oculi, duplex uel cinthia lucet,
Siue duplex capiti ſplendeſcit cinthius euc.
Ora rubent flauis delectatura labellis.
(Iuppiter[a] ingenue que gratia iuncta puelle
Ne ruat in præceps ſponſus, que mira uenuſtas,)
Terre oculos demiſſa[b] gerit ueſtita pudore,
Colla ebur adfingit, denteſq; ex ordine quandam
Admittūt uenerem, ſed quam pulcherrima naſo,
Dulcia melliflue replebant pectora mammæ:
Brachia conueniunt argentea, corpus & omne
Splendebat. reliquis ſola[c] eſt concordia membris.
At grauis inceſſus, facilis prolatio uerbi.
Humani generis tum que placet omnibus audax
Porta,[d] nimiſq; tumens omni formoſior arte,
Tota erat hec[e] nectar: pulcher pater ille: ſed iſta
Pulchrior[f] eſt oculis, e, terra uirgine primus
Eſt pater, At genitrix uiuo deſcendit ab illo.
Hos amat omnipotens, placet hec factura tonanti.
Delectare poteſt. iubet aliger ipſe michael
Quem[g] iouis altitonans preconem fecerat ere
Et tuba diuorum. Tubicen canat ore canoro,
Intonet, atq; tuba referat præcepta Tremendi.[h]
Dum iubet, authoris, quia uult ſua iuſſa timeri,
Cuncta uocat terram, fluctus, celumq; profundum
Ethera, diuino parent & ſidera uerbo.
Erigit alma caput telus ueſtita colore,
Et uiridi percincta ſinu: ſua tempora lauro
Compta gerens: pingues ramos[i] frondentis oliuæ.
Et multis comitata feris. toluntur & undc.
Flumina mirantur, piſces, & æquore cuncta
Quc labuntur aquis, liquidas uenerantur & undas.

Exhilarat

a Iuppiter tante venuſtatis femina deus fecit vt difficile ſit non labi. Sponſus. i. homo.

b Demiſſa oculos ſimec doche.

c Sola eſt cōcordia. i. membra cuncta cōueniunt.

d Porta humani generis audax & nimis tumens que placet omnibus erat formoſior omni arte.

e Hec. ſ. porta erat tota nectar vel hæc eua.

f Pulchrior eſt oculis quantum ad partem exteriorē. non autem ad interiorem.

g Quem tuba iouis. i. vox dei altitonā. fecerat preconem deorū arte. & q̄ ipſe tubicen canat ore canoro.

h Tremēdi authoris. ſ. dei qui timendus eſt dum iubet.

i Ramos. ſ. getens.

Exhilarat patulas aer pen ctrabilis aures.
Hic auibus comitatus erat: uultuq; nitenti
Ardebat uirtute potens, quia cælica uirtus
Fecerat illud iter. uellet quid scire iuberet
Iuppiter, & magno promptus parere iubenti.
Tum micat horrendis[a] mundi pars feruida[b] flammis.
Sidera sic lætant[c] rutilos fulgentia uultus.
Expectant precepta iouis. quod iusserit omne[d]
Id factura suo demonstrant omnia nutu,
Incipit omnipotens: rupitq; silentia, nostris
Omnia que manibus sunt facta ingentia, uoce
Que maiore sonant quacunq; in parte creata.
Ac ea quæ minimum retinent sub sidere nomen.
Vel freta, uel tellus: maneat uel in aere, & æther,
Cuncta hec subiiciant homini seruiliter usus:
Et sua que seruant proprio sibi munera sceptro.
Me quoq; dulcis amor mundi uiuentis ad ipsum
Attrahit, obseruem semper me uota timentum.
Sic mea uos diui mecum, que eterna potestas,
Quos ego maiores feci, seruate minorem
Vt mea naturam faciat precepto soluto
Fune uoluntatis, regna & monstrate petenti
Quæ mea sint, meritum nostroq; reducite celo.
Vestra quidem sedes: & qui uelit esse perennis
Hospes in æthereo, uiuunt dum secula, tecto.

a Horendis magnis.

b Pars seruida sphera ignis.

c Lætant letos faciunt. & exilarant uultus.

d Omne id omne' omnia se factura ostendunt quodcunq; deus iusserit.

Que maiore sonant. i. magna que magnum habent nomen uirtutis sue Maiore uoce magno nomine nuncupantur. In aere. uel sit in aere uel in terra poni hic continens pro contento dicendo tellus fretum. Vsus utilitates homini. i. facta homini seruiant uel magna uel minora & sua & omnia elementa homini subiiciant munera sua que seruant & possident in suo sceptro & suo regno. Terra fruges & fructus: mare pisces. aer aues & virtutem suam sic ether. Quæ. festis mea eterna potestas quia in potestate mea vos creaui: & per vos potestatem meam.

insinuo. Vos diui.angeli hominibus maiores. Minorem ,naturā .s.hominem. nonne angelus datur bonus in custodiam animæ, sine voluntatis libero arbitrio.quia voluntas est illigabilis aliter non esset voluntas, si non esset libera. Meritū hominē qui meruerit, quia gloria merenti datur.non merenti auferetur.

Consensere omnes.at quis dissoluere nodos
Auderet legis; cum qua[a] diuina morantur
Vota[b] iouis summi.sed iussa capescere confert.[c]
T'unc suaui sua phebus habet rutilantia uultu
Lumina,ferueti mittit non feruidus igne.
At sapit hic medium.tunc tunc non frigidus imber,[d]
Non æstas.uer semper erat.non flamina uenti
Eructare[e] truces uiroſæ conscia pestis.
Mollior haud nusq;[f] dederat uiuentibus alas
Aura leuis:aer q; ferros non senserat æstus
Ætheris;indignam patriā fugiebat hirundo[g]
Nulla,feras uitans,aut grandia frigora,flammas,
(Vt loca precipiunt)[h] potuit prestare salubrem
Aere non fœdo uitam castissimus aer.
Terra suas fruges dederat.sunt omnia fructus.
Carpere[i] delectat:non ulla erumna parentes
Eneruat:curuo non bos submugit aratro.
Non sudat:non friget item:nullique; dolores
Incuruant hominem:nulla sic ipse medella
Indiget:et cunctas cognouerat ipse medellas.
Quis capitis:renumq; dolor:quid torqueat oram
Et stomachi fundum:quamuis nil[k] senserat adam
Quod ucxarat adhuc:rutilos si nouerat enses,
Nec minus hic clypeos si quec q; nocentia,et idem
In terris potuit prescire iuuantia corpus.
Quippe fuit diuinus adam.factura tonantis.
Nouerat et cœli cursus:et brachia cancri.
Quiq; aliter[l] sua crura iacit.tauriq; minacis

Cornua,

a ℂ Cum qua. lege.
b ℂ Diuina vota morātur quia ex iusto principis iure constituitur, morātur stant.
c ℂ Confert utile est.
Phœbus temperiem prestat animantibus.
d ℂ Nec imber.nō hiems frigida est nec Estas calida.sed ver semper nouū.
e ℂ Eructare eructabant Viroſæ venenositer non erat putris.& noxia.
f ℂ Haud nusq; hoc est ubiq;.Mollior aura ubiq; leuis aura molli flatu spirabat.
g ℂ Nulla hirundo fugiebat patriam suam vitans feros calores.seu frigora dū italiam fugit.
h ℂ Vt loca ꝓcipiunt.s.nimis calida aut nimis frigida.
i ℂ Carpere delectat.fructus illos tangere.s. vt carpant.quamuis nullum ad huc sumpsissent ad esum.
k ℂ Nil adhuc senserat nocumēti. Quamuis adā in statu innocentie non patiebatur ullum malū. tū qa homo diuinus erat cognoscebat mala omnia, non per experientiam sed vt homo diuinus sic & omnes medellas.
l ℂ Quiq; al.ter.n.scorpii qui aliter iactat brachia q; cancer,nā cancer brachia,iuncta sumitatē flectit scorpius vero a principio statim recurvat.

Cornua,& æmonios genitor discreuerat arcus.
Et geminos fratres,uiolenti ac ora leonis,
Et libram,latices:cognouit & omnia.uirgo
Innuba nota fuit,uel[a] q sibi cinthia fugit
Sphærarum septem uires, a mobile primo,
Quod fluit octauæ,donec perfenserit autrix
Corporis infecti phœbe,[b] nil mouerat[c] ergo.
Primum hominem tristi caderent sua corpora morbo.
Parebant homini concordia[d] cuncta creato.
Pontus item pariter pisces produxerat hosq;
Attulit humanum,& genus omne natantis ad usum.
Et uolucres medio compellat[e] ab aere ferro.
Aut ferat in laqueos,timidæ,mirabile dictu,
Aut auibus capiantur aues,& retia ceruos
Inuoluant celeres.uel quas canis improba damas
Dente nequit retinere.suo uel prendere morsu.
Indomitos & iussit equos frenaret.& omnes
Ex uoto domitare feras,si cogeret usum
Vis ulla:in toruos,possent sua regna[f] leones
Magna hominis laus est.humana prompserit arte
Pica loquax uerbum,simili uel proferat ore
Psitacus ad uotum salue.uel achantilis odas
Cantillat que cuncta sue contraria formæ[g]
Noscerct unde bonum iussit.nec tolleret alas
Quæ nequeunt superare icuem,proportio nulla est
Ad cælum terre:non se preferre tonanti:
Non æquare licet.possuitq, silentia linguæ.
Illud idem dixere omnes.qui iudicat orbis
Virtutem a uitio dedit & præcepta michael[h]
Fas homini parere deo:preponere diuum
Mortali:& grandem diuini ponderis axem
Subdere ceruices oneri,si turpia[i] surgant

a ℂ Vel q.i.nouit q luna accipiebat vires septē ſpherarū a primo mobili quod fluit octaue ſphere uſq; ad luna corporis infecti auctricem.
b ℂ Phœbe luna.
c ℂ Nil mouerat.i.ſtimularat adam vt caderet: quia nihil dū temptatus fuerat.
d ℂ Concordia concordantia.
e ℂ Compellat.ſ.deus iuſſit homo compellat.
f ℂ Sua regna.i.homines in quibus habitat deus.
g ℂ Formę nature luxe.
h ℂ Michael archangelus cum eſſet preco dei,p̄ter ea que iuſſit deus: & ipſe aliqua addidit.ſ.q debeant parere deo.
i ℂ Si turpia cōmiſſa.ſi adampecauerit debeat ferre labores mortalis hō.

Mortali commissa uiro, gratissima ferre
Corda deo: gratesq; deo, titulosq; tonanti.
Præbere ad laudes. humana superbia causit
Nulla odium: nec dent animos mortalibus arces
Inflari, constructa ruunt, mortalia quæq;.
Iuppiter æternus tantum, nec sanguinis altos.
Det genus, aut studium, latiq; potentia regni,
Quandoquidem rex solus erit, qui fecerit orbem
Cœlitibus [a] cedant homines. discantq; cadentum
Spirituum [b] lapsus, nec non, miserabile regnum,
Tartara, quos retinent succis hecatidos herbæ
Conspersos. hos nostra manus uirtute tonantis
Expulit, æterno miseri uexentur [c] ab igne
In tenebris crassa obducti caligine lucis
Expertes: glaticq; ferant sua corda rigenti
Indignata deo qui iam uolucre potenti
Obstare, & superas casu liquere cathedras.
Hactenus admonuit: digitoq; silentia fecit,
Direxitq; acies superum. secreta michael
Tecta quidem magni repetunt celestia [d] regni.
Primum hominem in terris uenerantur & oia [e] regē.

Ioannis marie Velmacij christeidos
Liber primus explicit.

a ¶ Cœlitibus diis q; nō tātum deo sed & angelis cedendum est.

b ¶ Spirituum de quibus in sequenti libro.

c ¶ Vexentur deest vt.

d ¶ Celestia. i. celestes dii rectus est repetunt secreta tecta magni regni.

e ¶ Omnia cuncta venerant in terris hominē Primi regem quia bruta ēt habent suum regem. quadrupedes leonem. aues aquilam vel omnia venerantur primum hominem. i. adam regnantē in terris.

ARGVMENTVM II.

Alter habet miseros cœlesti à sidere lapsus [a]
Spirituum, tumido quos alta superbia uento
Pauit in infernas tentans noua prelia partes
In regem æthereum, poscit connubia grandis
Ventose uirosa deæ tu lucifer, ortu
Crimina nascuntur subito, tetterrima mundum
Turba petit, mater stimulat sua uiscera, [b] pungant
Humani auctorem generis, peccatur, & arce
Pellitur aeriæ: largosq; effundere fletus
Cogitur, obducta circum sua mœnia flamma,
Inspice ꝙ tumido nocet aucta superbia uento, [c]

a ℭ Miserbs lapsus spirituum quos alta superbia vento pauit lapsus in partes infernas lucifer poscit connubia ventose deæ.

b ℭ Sua viscera suas filias.

c ℭ Aucta vento. tionre m: sta sed semper inuales scens.

IOANNIS MARIÆ VELMA-tij bagnacaballi cristeidos, Liber Secundus.

FORMARAT diuina polum fulgentia uirtus [a]
Sidera distinguens elementa liquen-tia, [b] terras
Cœlicolas: terreq; homines, animalia formis
Queq; suis uariata dedit, pulcherrimus ordo [c]
His quoq;, multiiugæ formæ spectabilis, arte
Ætherea emersit, summi iouis omnia [d] mira,
Conuenit cuicunq; enti pulcherrima forma,
Pulchrior angelico, cui se donauerat [e] omni
Tempore, spirituum stantem super agmina cerni. [f]
Tollere se in uentum sed iussit imagula [g] formæ
Aspectu quosdam, pœnas & summere claro,
Vt meritis [h] bona tanta suis, non gratia regis,
Hæc daret, auderent [i] reliquis, mala turba, fateri,
Esset ut æternum illis: & memorabile nomen,
Esse pares patri, quo non præstantior alter,
Quo datur ingenua non maius mente putari.
At quid turpe magis magnum spreuisse parentem?
Qui fecit: qui cuncta mouet, qui cuncta creauit,
Et regit immensum. par hæc sapientia mundum
Formauit mira hic [k] terram, à quo pontus, & æther
Arte [l] polum fecit, neq; enim deus attulit arte
Quod dedit è nihilo perpulchras condere & urbes
Qui dedit ingenium, limphis iratus easdem
Obruit oceanis, iterumq; iterumq; reuisit
Igne nouas, ferro, peiori & uiuitur usu.
Quo uerbis mea uerba fero? qua parte ruentes [m]

Duco

a ¶ Diuina virtus.

b ¶ Elementa liquentia ignem, aerem, aquam. formarat & terras. cœlicolas: & terre homines.

c ¶ Ordo æmersit.

d ¶ Omnia. s. sunt.

e ¶ Donauerat concesserat.

f ¶ Cerni vt cerneretur.

g ¶ Imagula imago formæ iussit quosdam inflari aspectu claro.

h ¶ Vt meritis quia bonum habitum dixerunt habuisse meritis suis a deo. non cuius benignitate.,

i ¶ Auderent vt mala turba auderent fateri. affirmare, reliquis angelis. deus daret propter sua merita: bona tanta. nõ gratia regis. s. cœli. syntheſis est Non maius anſel. deus, secundum animi cõceptionem est, quo nihil melius nihilq; maius excogitari potest, cuncta creauit & maius est q; facere.

l: ¶ Hic. s. deus pôt esse etiam aduerbium.

l ¶ Arte miro artificio. neq; attulit arte. s. materiali quali fabri vtuntur quãq; homines edocẽtm ¶ Ruentes. impetuosus.

Duco acies: iustasq; meis nunc uersibus hastas
Demoror: in longum crudeli carmine bellum
Accingo, gerit arma meum fert horrida pectus
Tela fremens, dextram, latus atq; implere[a] prophano
Sanguine prauorum. lætatur, & ordine belli
Gaudet[b] in extores cœli: gaudetq; superbos
Submergi: incepto uires nunc cædite ferro.
Tuq; astrea meos, potes, hic defende labores.
Ergo animis subeunt uano de pectore mentes
Quorundã, fas ista loqui, præcellere in arce
Ætherea regem, regi seu dicier alto
Esse pares, lato & sua brachia pandere cœlo
Terrentes: quorum de primo lucifer ortu
Prima mali iussit: primusq; immisit aperto
Crimine læsuras prauorum gaudia flammas.
Se pulchrum tumidus mira conspexerat arte[c]
Se meritis habuisse suis, hæc munera, dixit,
Nec dignum[d] fecisse iouis se dona professus
Vt pestis, simili multos ad crimina morbo
Esse pares fecit, partem cœpisse sinistram
Cum pœna[e] hos miseros monstrat miserabilis error
Omnia nota deo, rumor percurrit olimpum,
Cuncta fremunt, superumq; uocat crudo ære[f] michael
Concilium, subito fremitu sanctissima cœli
Tota cohors diuum[g] subiit penetralia regis
Æterni, mirantur item noua[h] regna, columnis
Scilicet argento radiabant omnia,[i] & auro
Insectis, ebur & tecti fastigia leue[k]
Summa tegit, lucent rutilantia sidera ab ortu
Deficiente minus.[l] candenti & cinthius orbe,
Et claris soror ipsa comis, ubi iuppiter ipse est
Æternum fecere diem, nos humida tales

a ℂ Implete dextram. & latus.
b ℂ Gaudet pectus.

c ℂ Arte ac si arte creasset illum deus. Peccatum angeli.
d ℂ Nec dignum. v. se. i. q deus & eius liberalitas fecit illum dignum. non ausit ille ex meritis suis.
e ℂ Cum pœna sensus sit horum angelorum error punitus ostendit illos accepisse sinistram partem.
f ℂ Crudo ære ratione citationis fremitu consensus & timore.
g ℂ Diuum cœll. deorq; q cœlum colunt.
h ℂ Noua magna: vel pulchra.
i ℂ Omnia radiabant columnis sectis argento: & auro.
k ℂ Leue politum.
l ℂ Deficiente minus hoc est non sensus est stellæ ab ortu primo non absecundũ lumen suũ sicut in nostro hemisperio apparet quia veniente sole deficiunt cinthius. & luna fecerunt perpetuum diẽ vbi est deus.

Iussa fuit nescire uias, sunt omnia lumen.
Ad dextrum: læuumq; latus sapientia sedes
Æternas habuit, pietas, [a] astrea, parem q;
Hæc habuere locum, splendenti hæc territat ense,
Illa [b] pio, & uultu cogit sperare sereno.
Spirituum: Sanctumq; iouem feruentius [c] ambest [d]
Ardor, in his amat ipse deus. Scitq; omnia uerax,
Æquus & ille sedet: diuersis orbibus [e] illuc
Conuenere omnes, spectabant uerba tonantis
Aurea, sic humili gaudent sermonibus, aure,
Iuppiter omnipotens solio exorditur ab alto.
Dijq;, deæq; omnes, quos nullo eduxit ab ente
Nostra manus, [f] quoq; uos æterna ab origine mecum
Cuncta sciebatis, mecumq; potentia cunctis
Una fuit, miseros quæ tanta insania ciues
A recto abstraxit, uacuas dimittere sedes
Et petere infernas tenebrosi gurgitis urbes.
Hinc abeant seruentq; trucem, pars improba, flammam,
Sulphureosq; lacus: diro & crucientur odore,
Et miseros glacies alibi contraxerit artus,
Æternum priuentur item me: & lumine magno
Di iouis æterni: quorum mens conscia culpæ,
Vt mea regna pari seruent dira agmina sceptro,
Sint procul a nobis, timeant mea iussa nefandi
Non uiolent præcepta iouis: deus unus [g] & ipse,
Me preter, non alter erit: me cuncta tenentem
Cuncta sciant, & grande manu quodcũq; uidetur
Imperium mundi, creo, destruo, uita perennis,
Et manibus mors dira meis, nostra ergo timete
Numina diuini, mihi dextra potentia summa est,
OMNE potest diuina manus, discedite, clamat,
Infecti uitio mentis, depellite ciues

A cætu

a ℂ Pietas ordó est. ad dextrum. & sinistrum sapientia habuit sedes. pietas iustitia habuere sedes & hæc. s. pietas. & iustitia habuere locum parem Hæc. s. iustitia.
b ℂ Illa. s. pietas.
c ℂ Feruentius feruenter cæteruatim.
d ℂ Ambest circum est.
e ℂ Diuersis orbibus deest. a. a diuersis orbibus omnes conuenere.
f ℂ Nostra manus nostra potentia.
g ℂ Deus unus. s. est: ipse iuppiter est deus unus. i. solus ipse deus. Vnus solus. Me preter Isai. 41. extra me non est deus. Deute. 32. videte. & ego sim solus & non sit alius deus extra me.

OMNE potest diuina manus

A cætu igniferam pestem, quæ pascere uento
Se cupit, & superum uitæ sibi nescia orbem.
Dixerat & presso sana ore silentia fecit.
Confremuere omnes, iustaq; accenditur ira
Tota cohors, & tela parant, in bella minace
Diuq; deæq; furunt, & protinus arma ministrant.
Sola fugit bellum pietas, [a] cui debilis ardor [b]
Vindictæ ac flentem miseret mœrore cadentum,
Effunditq; preces frustra, quia sola [c] repugnat.
Irrita non unq̃ fiat sententia regis
Conclamant omnes, sic stat sententia, summi,
Horribili turbata dolo pia sidera [d] tali, &
Cuncta truci lætum tenebrarunt lumina uultum,
Cinthia, saturnus, sol, mars, uenus alma, serenus
Iuppiter, [e] ingeny largitor magnus & alti
Mercurius, claros astrei filia [f] uultus
Mutat in aspectum, turbato pectore, toruum:
Cum magnum [g] uidere iouem difundere causas
Irarum in steropes, atq; agmina dira furentum.
ME Mbra dolēt cū mœsta caput compassio torquet.
Ensitenens astrea [h] furit mirabilis ense
Hæc q̃, ait, astricto terrens cœlestia ferro,
Pars fera discedat, uultu scelerata prophano
Exeat hinc, igitur cœlorum nesciat usum [i]
Lucifer, haud oculo datus est locus iste superbo,
Hic habitant humiles, tremor arceat ossa furentis
Impauidæ [k] & diro turbæ se tartarus ore
Offerat, o incauta mali, o nescia rerum,
Quæ uenicns animis, scelerata in crimina, pronis
Mens trahis in rapidas steropum precordia flammas,
Et miseri, o ciues, quæ tanta insania uestros
Extulit hic animos, diuina condere sedes

a ℂ Sola pietas est pro angelis.
b ℂ Ardor impetus virtutis dicte ẽ minor & paruus in pietate.
c ℂ Sola pietas repugnat.
d ℂ Pia sidera: & cuncta lumina.

e ℂ Iuppiter. ℂ stella.

f ℂ Astrei filia. ℂ iustitia more fabuloso.

g ℂ Cum magnum cum astra cuncta viderunt, modus pro modo turbatum iouem. & ipsa turbata sunt que prius clara.
h ℂ Iustitia cū vidisset cœlestia iustitiam armatā timuerunt cuncta.
i ℂ Vsum vtilitatem.
k ℂ Impauide timor incutiat luciferum superbia furentem sine timore.
l ℂ Incauta mens mali, & rerum nescia que veniens animis pronis in crimina scelerata trahis demonum precordia in rapidas flammas.

a ☞ Error, peccatum.
b ☞ Furor insania.

Et magno se æquare deo, quis perfidus error,[a]
Quis furor,[b] o ciues? quæ tanta amentia cœlo
Depellit? sic usa sibi dea candida,[c] uires
Aduocat angelicas, diramq; expellere turbam
Illa iubet, celsa residens, circundata, sede,
Spiritibus, iussum quodcunq; capessere fas est.
Tum tuba terribili sonitu ciet aurea pugnam
Cœlitibusq;, nouo crudelis prælia bello
Excitat, horrendo pandunt uexilla boatu,
Conclamant omnes, pereat nimis alta uoluptas
In regem æternum, læti mucrone coruſco
Bella parant, horretq; polus, pia numina uultus
Occellant nitidos, mœrent cœlestia tantis
Armorum furijs, paci que assuetæ serenæ,
Insolita ad rixas, quamuis pia sidera tantum
Hospita lætitiæ, Nec ibi præcordia lætent[d]
Obiecta insulsæ, nimium terrentia, uitæ,
Mœsti signa ferunt tantum, quæ summa frequentant,
Sollicitant bellum: clypeum rapit ipse michael,
Qui fortis, qui uincit item fera bella, pudicis
Aspirans multo: calcans at sæua, fauore,
Ense minax iusto praurorum in prælia cunctos
Ordinat æquali pede pergere, & arte sequentum
Agmina gradiuo procædunt aurea marte.
Mars animum, mars tela gerit, mars tela ministrat,
Iustitia & sacris alis sua robera præstat.
MVLtum iura ualent. turpe est pugnare nefando,
Sol acuit radios fundens sua lumina, turpes
Excrucict, turbatur item, quia crimina turpant
Iustorum aspectus, saturnus falce minatur
Tum negat ijs finem[e] longo crucietur at æuo,
Et charitum speciem uenus alma cadentibus aufert,

c ☞ Candida iusta quia iustitiæ est candor & cordis claritudo: non dolus, non liuor, non amor non respectus: non proprium commodum.

d ☞ Lætent læto: & mœrore afficiat obiecta mœstevitæ nimium terrentia qa pulchra obiecta hilarant luridavero mœstitiam pariunt.

e ☞ Negat finem quia saturnus tempus significat.

In

In miſeris eneruat item cillenius audax
Ingenium ſanctos & iuppiter arcet honores,
Luna fit hic fallax uoluit mutabilis orbem,
Occulit & faciem, trepidat, miratur, & horret
Lucifer infœlix, DIRIS dira omnia ſurgunt,
Erigitur clamor, clamatur uocibus omne
Intonat & cœlum, reboant conuexa polorum
Circunſtant miſeros, fit pugna, & tela refulgent
Per loca, tum nitidi rutulis ſplendoribus enſes
Diuinum fecere diem quod gaudia lumen
Mira dabat iuſtis, reprobis tormenta ferebat
Æratiq; duces lucent, clypeiq; coruſcant
Non minus, atra acies errat, trepidatq; furorem
Iuſtorum infœlix: ſubitis circundatur umbo
Principis atrorum tellis, ui & frangitur æqua.
Iuſtitia ingentem contorquens fulgurat haſtam,
Atq; ſequens uibrata manu fugat impia cœlo
Agmina, tum renouant haſtilia tertia pœnas,
Cœleſtes pugnant, triſtiq; ex hoſte reportant
Ingentem palmam, lætosq; ex hoſte triumphos.
Impia turba fugit: nec habet, quo pectora, tegmen.[a]
Dirâ tegat, ſequitur furor, hanc aſtræa fugacem
Precutit aſſiduo, durant dum ſæcula, telo.
Quis diuæ inſiſtit tantæ quæ numina regi,
Quis patre cum tanto poterit pugnare cadentem
Iuppiter & populum tripotens contorquet acuto
Fulmine, terrificet facies irata tonantis
Extores cœli, ſtrictum ſecat acra ferrum,
Exclamant omnes, percant faſtigia[b] monſtri
Horrendi, primi ſceleris laſciua parentis
Dextra grauem martis uibrando reuerberat haſtam
In uitij auctores, ingentia & hoſtia cœlum

Diris dira omnia ſurgunt

a ℂ Tegmen rationem quápiam vt ſe defendat.

b ℂ Faſtigia laſciua horrendi monſtri parentis primi ſceleris.

Prebet amara fugæ, taleſq; ſuperbia fructus
Suſcipit, ut celſo ruat hic á uertice, princeps
Vincitur, æredo prauorum ad ſidera calce
Voluitur inq; caput, gladio percuſſus amaro,
Ebcat omnipotens miſeros, & depulit alto
Culmine cœlicolum, ſubitis furit atra ruinis,
Sicq; repentino ſonitum dedit improba lapſu
Turba cadens, deiecta polo miſerabilis alto,
Ruſtica non aliter, ſummo de uertice quercus
Secta ruit, montis longo deſcendere, caſu
Ima petens uaſto camporum limite ramis,
Euulſis ſecum rapuit radicibus herbas,
Euulſitq; putres robur cum murmure glebas;
Montis, & implerunt obductas robora ualles
Haud aliter reſonas ſteropum mala turba ruinas
Per totum dederat, magni per inania cœli,
A luce in tenebras delapſus lucifer, atram
A puro ad culpam: perfecta ſcientia diras
Ingenij decurrit item crudelis ad umbras
Fœlicitq; ad dira domo tormenta ſepultus,
A magno inuidia cordis ruit ille triumpho,
Inq; odium conuerſus amor reuocabile nunq;,
Et ſecum miſeros traxit, quis impius atræ
Aſſenſus mentis fuerat, ecu primus amarat
Lucifer extollit: reliqui[a] at qui magna frequentant
Regna poli, firmare[b] ſuum irreuocabile regnum,
Haudquaq; ad tenebras lapſuri, ingrata manuſq;
Non cecidit reditura polo, [c]priuata triumphis,
Mors fuit hic caſus: dira hæc mutatio, ſumma
Pars ruat in rixas, perfecta ſilentia[d] magnos
Suſcipiant ſtrepitus, regeſq; incendia, bellum
Corda quieſcentum, ſapiantq; excelſa ruinas,

Intonuere

a ℭ At reliqui qui frequentant. i. boni.
b Firmare ſirmatunt.
c ℭ Non redditura polo ab polum quia in inferno nulla eſt redemptio.
d ℭ Silentia. i. cœli ubi ſunt ſilentia & quietitamentis.

Intonuere poli, resonant mirabilis echo.[a]
Quæ sic nata sonat, peperit mortalibus aer
Informem[b] genitam, postq̃ secreuit ab igne
A terra ac undis tenuc, & penetrabile cœlum
Altitonans, extra subito percussus ab ictu.
Ipse[c] capit uoces, recipit, sic reddit easdem,
Emoritur, surgitq; iterum remeabilis echo,
Quot recipit, tot dicta refert, quæ carmina sumpsit,
Hæc eadem reddit, canit[d] horrida, dulcia fingens
Se flere in lachrimis, & se gaudere camænis,
Extremum tantum recitat, colit ipsa cauernas,
Blesa iubens patulo uerbum præponere cœlo,
Semilogos[e] dicatur item, de sede mentes
Ergo capit, reboatq; sonus, strepitusq;[f] cadentum
Indicat & famæ, uolitatq; per aera rumor
Parturit hanc echo.[g] pariunt resonantia famam,
Aeris in medio turrita palatia fundat
Fama uolans, muro cuius bene consita quadro
Est domus, ut totidem mundi, q̃ perflua, partes
Instruat, hæc q; gerit uolucres, ut labilis, alas,
Mobilitate ferat tumida re, & nomine, uoces,
Ista tenet centum latas, ut facta reportent,
Et reddant, nullo compactas cardine, portas,[h]
Dorsa supra uolucris constructa palatia gaudet
Deferri, resonant incerta, ac certa relinquunt
Auribus, atq; uolans, mirantia pectora complet,
Hæc q; suas uires, non lassa, acquirit eundo,
Serpit humi tum luce sedens,[i] per noctis opacum
Ambulat, & magnas tantum ipsa reuerberat ædes,
De magnis[k] tantum q; gerit resonantia rebus
Verba, legens minima totum penetrabilis hora
Quem colit, hæc orbem montes, atq; æquora, transit.

a ℂ Echo oritur.

ℂ Informē quia caret corpore iuppiter secreuit

c ℂ Ipse. siler percussus.

d ℂ Canit carmina horrida, & dulcia fingens se flere, camœnis cantibus.

e ℂ Semilogos quia extrema tantum reddit.

f ℂ Strepitus cadentum indicat fame nam reboat sonus. & reboat strepitus cadentum & strepitus talis indicat fame.

g ℂ Fama ex echo, resonantia pariunt.

h ℂ Centum portas tenet nullo cardine compactas. Facta accusatiuus est.

i ℂ Luce sedens cū id de cuius fama sit clatum est.

k ℂ De magnis tm fama est. non de minimis. de q bus non curat pretor.

Cum furor hanc agitat. tranatq; per aera uelox.
De bello amborum, amborum de cuspide facta est
Hæc domus, ut noscant gentes, uictoria quantas
Intulerit strages, dominetur & alta superbis,
Fama uolat uicri, fama est cecidisse superbos.
Nubila dat cœlum, miseri duxere tenebras
Effecti turpes, charitas,[a] ubi gratia defit
Terra fremit. sed desq; negat prestare malignis,
Hos fugiunt omnes mundi, dira agmina, partes,
Miserunt clementa ioui se nolle fatentur
Hanc pestem sacra qui non uirtute fuerunt
Ætherea, digniq; bono, quod dicat habentes:
Et beat æternum: diris, sine fine, potenter
Claudantur tenebris, uult iuppiter altus ab omni
Supplicium mamona loco ferat, horrida tellus
Facta sibi in centro tetrum dissperet antrum,
Æternas flammasq; leuis disseminet æther.
Horrendos mala secta cadens & sentiat imbres
Hos acr stonitrusq; dabit, sintq; omnia pœnæ,
Vnda ferat glaciem, flammæ sint omnia, & horror
Putor item, inuisam producet terra mephitim,
Serpigerasq; animas, uermes & olentia terræ
Stercora deformis,[b] lumen sine lumine, crassus
Sulphuris ergo ignis prebens incendia captis
Illudit miseræ nec sit compassio turbæ
Grande scelus, deforme scelus scelus omnibus atrũ hoc
Proh dolor. heu miseri longum periere per æuum
Priuati æterna diuini luminis ætra,
Ad bona qꝫ turpes: humanæ, obstacula, formæ,
Ne[c] sapiat quæ iusta beant: quæ turpia damnant,
Væh semel elapso: uæh quemq; hic demonis arte
Liuor edax rapuit, tanta est iniuria casus,

Vt

a ℭ Charitas cum prima breui a charis auso. tris charites fuerant omnes partes mundi.

b ℭ Deformis terre .i. in eius centro.

Vt ruat in uiuum tanta inclementia mundum,[a]
Lucifer in pecudes lupus est: & in æquore uortex.
Inuoluens miseras insana[b] per æquora naues
Quæ pascuntur iter: resonas atq; æquoris undas.
Inuidiæ[c] tantum stimulus præcordia pungit
Ne petat æthereas, quas aucta superbia sedes
Amisit, mortalis homo. tum cernit honores
Æterni regis: rapitur liuore, fugatq;
Mortales: ne corda preces iustissima fundant
Perpetuo regi. tanta est iniuria lapsus,
Et dolor: & prauæ turpis conscientia mentis,
Qua ruit in præceps, QVI per se ad sidera tollit
Deprimitur: summissa urgent. tolluntur & ima,
Obstat enim tantum: si uana superbia perflat
Iuppiter: & pellit miseros astrea superbos
Ædificauit atrum[d] confusa superbia centrum
Æthereo delapsa bono: per candida cuius
Pectora tunc tristes labentia iusta per imbres
Pertimuere graues dantes incendia pœnas,
Insolitum q; genus scriptæ trepidantia[e] flammæ
Perpetuo delapsa loco[f] dolor anxius urget
Illa per æternos uri feruentius ignes,
Solicitata sua priuari & sidere labe,
Forma tamen simplex semel hec obnoxia culpæ
Mutari nescit. tum se peccasse fateri,
Expletur casus. diram labuntur in urbem,
Cuius funeream custodit pallida portam
Formido:[g] cruciansq; dolor: sæui impia mater
Paupertas[h] erroris item pregrandia summi
Numina contemnens patris: quæ litibus implet
Cuncta domus. domui turpissima iurgia miscens,
Quæ pueris clamosa suis: præcordia rumpit,

a ℂ Tanta inclementia. i. diabolus.
b ℂ Insana per æquora similitudo quia æquor misdus hic est naues homo.
c ℂ Inuidet homini beatitudinem suam inuidet deo quia adoratur.

d ℂ Atrum cum prima breui. quando & atrox reperiatur sili. ii. pum. instat atrox. terga, iusta p iuste.
e ℂ Trepidâtia timentia genus pœnæ.
f ℂ Loco dativus est. Delapsa. i. postq; delapsa fuerunt ad locum pœnæ æternæ. Vrget illa solicitudo vexat a labe sua .i. conscientia sui peccati & priuari beatitudine tria ergo cruciant ignis. pecatũ & boni priuatio
g ℂ Quæ incolunt ianuã inferni. s. formido. dolor terror. paupertas clamorosa & hoc innuit paupertatem gratiæ diuinæ.
h ℂ De paupertate nota recte.

In qua nulla quies:longi ac labor improbus anni.
Hæc natis comitata nouem:sed fœmina uincit
Sexta[a] tamen generantis opus geminata miseli,
Expulsa[b] a reliquis manes hæc terret:& oram,
Orcheoq; lares,custodem fluminis,orcum,
Paupertas funesta nimis:que lurida centum
Occupat.hic[c] luctus:lacrhimæ stabulantur:& atra
Hic ambest macies:mors & sine morte:rapaxq;
Impictas:querulæ dira & contentio litis
Hic tegit umbra domos,quæcunq; & mœnia[d] sulphur
Ædificat:tristemq; simul concernit odorem,
Omnia dira malis.loca sunt serpentibus:omni &
Plena malo:ac grauibus de iusto urentia flammis
Supplicio:muris ingens[e] incendia fixit,
Ista lues[f] scelerata choros uiolauerat omnes:
Omnibus exciderant uitio pars atra[g] superbo,
Ac ueluti pecus una pares,quæ morbida fædat
Poma trahunt morbum:pomo uitiantur & atro
Quæ congesta simul:putri & fœdatur ab uua
Vua diu seruata tholo,sic protinus ouo
Oua putrescenti fœdo obducuntur odore.
Traxit ad horrisonas extrema superbia sedes
Hos miseros,cõfirmat atris in sedibus ingens
Iuppiter.his miseris nec spes ad gaudia surgit.
Hoc errare mori est, mors hec miserabilis error,
In uarias scinduntur item fera tartara partes
Et uariis tormenta modis diuersa[i] ministrat
Manibus:hic tenebrat dubiosa merentibus umbra,
Hic ignis sine luce uorat:nec deuerat unq̃
Illic & miseris se fœtor sensibuss offert,
Et graue marcentem reddit sibi terra mephitim,
Serpigeros seruatq; lacus sub rupibus,undæ

Sulphur

a ℭ Sexta fœmina quia duplicatur fœmina:& partus in paupere.

b ℭ Expulsa.s.paupertas

c ℭ Hic ante inferni ianuam:vel in inferno.

d ℭ Mœnia accusatiuus sulphur nominatiuus.

e ℭ Ingens.Iuppiter

f ℭ Ista luex.s.superbia luciferi cõscelerauit omnes choros.quia ex omnibus choris ceciderunt.

g ℭ Pars,atra exciderant syntheſis, vitio superbo .i.superbia.

Sulphur olent:nunc flamma fouet:nunc frigora pungũt
Aerei saltus,animalia dira,timorem
Incutiunt diræ facies:strepitusq; furentum,
Et stridor ferri.quid enim deest turpibus atri [a]
Omne genus pœnæ,si magna incendia fornax [b]
Frigora dant fluuij:miseræ & resolubilis umbre
Illuuies æterna fluit:sine legibus horror
Ac nulla est pietas:dolor auget & ipse dolorem,
Optaturq; mori,sed abest cupientibus illud,
Quæ magis hæc petitur tanto magis impia gressus
Mors frenat:surdasq; gerit congressibus [c] aures
Surda nimis stigia cœnosi in gurgitis ora
Omnia prouidit iouis alta superbia:mundo
Quæ sancta:& quæ praua forent:mediumq; tenerent
Sidera sic iustis:reprobis & tartara:terras
At medijs tribuit:fœlix qui sidera tangit.
Infœlix quem dira premunt inferna [d] dolentem,
Terra sapit medium:medio si extrema notantur,
Gaudia summa deis:infernis partibus ingens
Tristitia est sed utrunq; hominj:qui uelle triumphat
Non timor ad superos:non spes ad tartara tendit,
Stat miser in tenebris:[e] sed spes uiuentia mulcet
Quæ timor eneruat:seruant pia munera uitam,
Tartara priuantur:terram mors uita frequentant
Lumina sunt superis:manes patiuntur & umbras,
Lux medio:tenebræq; uigent,pro moribus [f] horum
Qui latitant terris:ubi sunt contraria:cœlum
Ad mores extrema pios dabit ultima fallax
Tartarus ad reprobos:muro deprompsit utroq;[g]
Quæ bona:quæq; secus,medium,tum seruit utrisq;,
Naturam amborum,uelut aer:ignis & undæ
Obseruans,calido:tepidumq;,d frigore inermem

e

a ℂ Quid atri que turpitudo.
b ℂ Si fornax dat incendia.resolubilis liquida umbre datiuus est. Horror turpitudo:& pauitas. Sine legibus .i. moderamine aliquo. Illud mori abest nã morte carent animæ.
c ℂ Congressibus quia rion uult ibi misceri cum petentibus.
Superbia excellẽtia virg. lib.vi. animamq; superbam ultoris bruti.
d ℂ Infernaloca habent cuncta mala cœlum cuncta bona.terra autem bona & mala. Medio si extrema .i.si medium sapit naturam extremorum.
e ℂ Sat miser in tenebris expes sed spes:& timor sunt in mundo.
f ℂ Pro moribus quia & boni:& mali sunt in mundo mores.
g ℂ Muroutroq; .i.terra ab utroq; extremo accipit naturam eorum que bona sunt.& que mala medium deprompsit naturam amborum & seruit utriuisq; .s. virtuti. & vtio.s.mundus quod est mediũm inter cœlum & infernum sicut aer seruat naturam ignis & aquæ qui est medius inter ista elementa.tamen non ea ratio vera sed apparenter.

Acquirit uitam[a]: ſed cum uerſetur in iſtis
Mens hominis, quæ noſtra, tenet cõtraria tellus,
Hæc extrema parit ſeu ſit miſerabilis[b] error,
Seu culpa minui dignus: quæ cauta futuri eſt,
Gaudia diuorum ſperat, timet infima: cœlum
Mens, bona ſi ueniat. tenebras timet atra malignas
In laribus centri: meritis æqualia dantur
Præmia: ſic pœnas reprobis: ſic grandia iuſtis
Munera diſtinxit cœli deo iuſta: ſuperbi
Vtq; igitur cecidere, lacus triſtiſſima[c] cæcos
Et ſtigios pars una lares: & ſeruat auernos
Anfractus ſecuum firmamus in æthere monſtrum,
Aeris & denſi mala beſtia tecta frequentat
Nubila. ne nitido poſſit gaudere ſereno
Illa ſibi ſedes: & ne temptamine uexet
Mortalem aſſiduo, cui multa potentia, tellus
Interdicta fuit: medium tenet ergo, ſequacem
Et turbam ſceleris, quæ tunc ignara: tonanti
Alta per immenſas cœli compelier auras
Horruit æthereo grauiora pericula lapſu,
Illudunt miſera timidas formidine mentes,
Cognoſcunt quando q; locum. tormenta miniſtrent,
Manibus: & ſtimulent diras in gurgite flammas,
Sulphura cum tædis: tonitus hic[d] fulmina mittunt,
Aſpectu terrent animas pro crimine turpes,
Tartara quas trudunt, comites, dira agmina, flammæ,
Omnia plena malo: de iuſto urentia flammis
Iudicio: muris ingens incendia fixit
Iuppiter & cruciat tum pœna ſuperba ſuperbos,
Tartarus eſt ubicunq; miſer: malus incolit auctor,
Funeris æterni. SEQVITVR qa pœna reatus,
Credebant ſe quippe deos: & numina nutus

Sancta

a ¶ Vitam eſſe ſuam interniem tenuem: in iſtis. ſ. contrariis: mens hominis .i. homo tellus quæ eſt noſtra tenet contraria. i. homo pãtur oppoſita

b ¶ Miſerabilis puniendus. mens quæ eſt cauta futuri cœlu n. ſperat æqualia præmia dãtur meritis .i. merentibus.

c ¶ Pars vna triſtiſſima eſt in inferno vt vexet, alia eſt in hoc aere caliginoſo. non ppe homines ne nimis vexaret: nec nimis ſupra apud ſperam ignis ne multum oblecta retur: at q maiores demones malis hominibus, Firmamus dicernimus mõſtrũ demonẽ & ſequacẽ turbam quæ tunc ignara compelli per immenſum æra ad centrum. Illa ſedes. ſ. apud æthera ẽ interdicta. ii. ſententiarum diſti. vi.

d ¶ Hic in hoc aere caliginoſo.
Quas comites dire flammæ dira agmina trudunt
De iuſto iuditio.
Vbi eſt diabolus inibi eſt ſibi infernus.

Sancta fuisse suos[a]: quos uana superbia fumo
Nutrirat fluxo: dedit hæc documenta sequaci
Praua quidem populo. fluit hoc a uertice crimen,
Quæ petijt cœlo deiecta superbia centrum
Est regina dolum: nec habet super impia quicq̃,
Ducit ad infernas quocunq; a crimine[b], partes
Fœdatam humanæ carnis uastissima formam
Velle suo, qualis que noscitur intus & extra,
Ista gerit tumidum pectus: uestitur & auro,
Cingit & ingentes[c] huic zona argentea mammas
Nec sibi uitta comas nectit: sed sparsa capillos,
Panditur[d] in populos: uanæ de uertice nexus
Cirrorum pendent, oculos ad celsa patentes
Hæc gerit: & sæuam[e] lato discrimine frontem
Erigit: ac tenera cingit sua tempora myrto,
Fertq; suis gemmas argento ac auribus orbes,
Et sua uiuacem diffundit dextera palmam,
Lumina quo[f] cupiat dat flaua minantia terras,
Et sua continuo palpebra mouetur ocello,
In cute pellucet liquidiq; unguenta superbi
Impleuere genas minij: splendentq; colores,
Grandia sublimi pendent q; monilia collo,
Labitur ex humeris argentea corda duobus.
A tergo[g] pectus q; uagum perpendula circum,
Hæc adamanta gerit fratranti in pectore duram
Quæ cadit e manibus, telam[h] uestitur arachnes,
Mobile pretenui & uelum deluditur aura,
Quod uocat indusium uulgus: quo brachia lato
Ventilat: huic manibus tum chiroteca quiescit,
Dis[i] circa articulos splendent sub pelle mariti
Annulus excisa: regina superbia flauo ut
Laudetur precio: gemmis incuditur aurum,

a ¶ Suos mutus credebant esse sancta numina. Hec superbia quæ petit.

b ¶ A quocunq; crimine quia caput ipsa est peccatorum. Formam animam quæ noscit intus: & extra qualis sit.

c ¶ Ingentes tumidas.

d ¶ Panditur ostendit. tur manifestatur.

e ¶ Sæuam superbiam.

f ¶ Quo aduerbium est.

g ¶ A tergo post tergũ circum pectus. l. ante & retro, ab utro q; tergo fratrãti tuberanti ꝓpter mammas.

h ¶ Telam tenuem & bissinam deluditur ventilatur. quia e manibus sic & cubitis fluit.

i ¶ Dis diues ter. in adel. dis Mariti hirci mulieres superbe imponunt cornua maritis. Si. aurum gemme includit gẽma cedit

Ista nepotali uitiosa superbia luxu
Induit attalico uestes sua corpora cultu,
Ante omnes in se nullum scelerata pudorem
Nutrit & accincta[a] retro quæ tegmina subtus
Veste tegunt pandit uario demissa colore,
Coruino incedens passu: & submurmurat ore
In gentes. timeant gentes sua numina: gestus
Nempe sui fantur, dea sum: regina deorum
Et feror, aspernit miseram præsentia turbam
Illius, & magnos magnis de rebus amicos
Alloquitur, tardo cornicans ore, scuera
Verba parit, uerbo planum[b] quo ponderat æquor,
Improba uult secum, dominos, comites q;, duces q;,
Ipsa magis reges, uano & nutritur honore,
Impia funereo cibat hæc præcordia uento.
Calceus ex auro pedibus fauet, omne superbum est
Quod tegit hanc nubē[c], comedit, uomit, impia, uentū,
Corporis ornatu sæua est, sæuissima tecto.
Porticus[d] ante domus longis fulcita columnis,
Quas humeris seruant mirandi in sede leones[e]
Quattuor: & curuos similes, ut cernitur, arcus
Atlantes retinent, mirandi machina tractus
Maxima, & ostentat se se spectantibus arte
Omnimoda, miræ similem retinere figuram
Pœciles,[f] doctæ qualem uenerantur athenæ,
Quadro elegans forma est, tum turris in æthera surgit
Nubibus atq; caput condit tum saxa minantia
Sustinet ad lapsus,[g] si pugna incalleat armis
Sæditio in misera cum sæuit inutilis urbe,
Consita tum uanæ uariis pallatia gestis,
Hic erit immensæ uictrici[h] græcia troiæ
Excidio pugna. uigili comburitur ingens

Ilios,

a ℂ Accincta ueste retro nam nfe nsic mulieres tẽpla petunt ante demissa veste ad pedes retro vero accincta vt videatur que sub lateẽ venustior. Accincta veste pandit tegmina que demissa vario colore subtus tegunt.

b ℂ Planum æquor sermonem clarum & apertũ summa cum tarditate.

e ℂ Nubem vento. sagitatam.

d ℂ Porticus est ante domum.

e ℂ Mirandi leones quatuor similis. s. columnis atlantes columnæ. Machina appõ mirandi tractus

f ℂ Mire pœciles. i. ostẽtat machima illa se se retinere figurá pœciles porticus.

g ℂ Ad lapsus quia superbi oblectantur antiquitatibus.
Si pugna. i. pallatia superbie sunt ornata miris ge stis.

h ℂ Victi pugna.

Ilios, & flamma, gallos ui, cæde, camillus
Eycit, a patrijs monstrat locus alter & oris,
Dædalus ex alta sc credit in æthera turre,
Turbat & insanas hic icarus æquoris undas
Igniuomæq; cauæ, cunctis mirantibus, offert
Se quintus romæ, quas non tenet ipse figuras
Ante locum portæ stat ficta superbia diuum
In lapidem,[a] artificis generosa nobilis arte,
Viuida, præscripto residens celeberrima mundo[b]
In sede excelsa, nitido de marmore, regum
Vt gipso[c] excisæ, facies, uaga lumina comunt,
Cæsaris & grandes seruat locus ille triumphos,
Quos gnauæ fecere manus, mirabile tandem
Ast opus, officio[d] formæ, statuæq; pedalis,
Fons fluit a dextro, quo[e] cum diana puellis
Se lauit, timidam sumpsit quo tempore formam
Acteon, uasto pauidus super æquora cornu,
Quem noti strauere canes, subeuntq; labores
Herculei, cacumq; ferit, perditq; leonem,
Atq; caput terre mutilat tirinthius hidræ,
Ingredimur limen, duo sunt noua pectora[f] terrent
Ii seruant utrunq; latus, quos horrida diros
Barba[g] agit æthiopes extensaq; brachia clauis
Irata ostendunt, sc se spectantibus horrent
Aspectu primo intrantes, subit altius intro
Admirans hospes, pario quæ consita saxo.
Ampla domus, depicta domus, domus aurea
Intus habet paries loca quæq; decentia, regum[h]
Corpora romanæ gentis: romana iuuentus,
Nobiliumq; manus splendet mirabilis[i] arte
Parrhasij fecere sues, non intus adauget
Spiritus, ut uiuant solum discrimen ab illis,[k]

a ¶ In lapidem diuinum, vel diuum pro diuorum. quo. s. deorum imagines in templis magnificis effigiantur.
b ¶ Mundo muliebri ornatu viuida vt viua prescripto variegato.
c ¶ Vt gipso tam albi marmoris vt ex gipso videntur excise. Facies accusatiuus pluralis vt excise. s. sint.
d ¶ Officio formæ subtilitate formæ: & arte.
e ¶ Quo in quo diana lauit secum puelis. Ouimeatm. 3.
f ¶ Noua pectora nouos hospites.
g ¶ Barba. s. ficta qua caret agit representat. Aethiopes: nō ex æthiopia. sed turpes subit. s. hospes.
h ¶ Regum pectora regum effigies.
i ¶ Mirabilis deest quā fecere sues mirabilis parrhasii. Sues suiles pili quibus pingit.
k ¶ Ab illis. s. viuentibus.

Hanc artem natura dedit[a], tamen ante quirites
Pallerem uacuos facinus committere, abhorrens
Detegerent fortasse meum spectantia crimen
Lumina, tam miro naturæ ex ordine traxit
Ars illos, illis ut forma simillima, uitam
Non neget ex primo, tam quid mirabile uisu.[b]
Inspice, subtus habet bellum, victoria pugnæ
Cæsaris in patriam, uincentis gloria,[c] victi
Exitium, uitamq; tenet, finemq; coegit[d]
Pars ea cæsarum, stricto furit altera ferro,
Scipio uiuaci monstrat carthaginis, igne,
Sceuius iecto per magna palatia sceuæ,
Ima petit phacton dilapsus ab æthere quidam
Angulus ostendit, sua fulmina iuppiter ardens
Proyecit in lapsum, Diro dat nomina ponto
Ægeus nigræ cernens ucnientia formæ
Vela, natans rapidas transit uiolentius undas
Leander tacitæ cernens q̃ nota lucernæ
Lumina, datq; salo[e] phrixi germana furenti
Seq; suum nomen, monstrat pars tertia, cœlo
Dum ruit aurato trepidans uectore profundum.
TERRIFIcant quæ cælsa nimis uertigine mentis.
Signa tegenti: habet uelum[f] tecti omnia cœli,
Hæcq; domos præstant planetis, tempore currunt,
Qui sibi composito, quas non domus illa figuras
Obtinet a manibus pingentum grandia genti?
Cuncta decent, ubi uasa nitens quibus esca paratur,
Pinguiaq; ingenti portantur edulia luxu.
Atq; ea quæ uirides seruant cum fructibus herbas
Adlectant oculos, primo quos magnus ab orbe
Mercator grauida uexit, cum sorte, carina
Fœlici ad patrias, quam miris mercibus, oras,

Omne

a Natura dedit quia ars imitatur naturam in quantum potest.
Pallerem timerem.
Abhorrens timens.
Exordine per ordinem.
Vacuos.s. vita: nõ viros.
b Visu ad videndũ.s.c.

c Gloria triumphantis Cæsaris.
d Coegit conclusit.s. cæsaris gesta: & suã mortem. Altera.s. pars mõstrat q̃ scipio furit viuaci igne iniecto. Sæue magnæ. Ordo est. altera pars monstrat q̃ scipio carthaginis. i. a scipione fuit iniecto igni sæuius crudeliter: sæue. i. magne carthaginis.

e Salo mari.
Dat suum nomen & se.
Vectore ariete aureo.
f Velum opertum con cautũ tecti tegentis omnia Hæc. s. signa.
Qui. s. planete. Pingẽtum grandia quas figuras domus illa non obtinet a mãnibus pingentũ grandia genti,
Vbi vasa. i. culina.
Ordo.
Cuncta loca decent. s. decet locus vbi vasa sint quibus nitens esca paratur & pinguia edulia portantur luxu ingenti atq; ea que seruant virides herbas cum fructibus placent oculis. i. horti.

Omne genus siluæ: genus omne ferentis ad usum
Mortalis uitæ uiget hic, ubi læta uirescunt
Hesperidum diro uiridaria tuta dracone.
Quod sibi sit natale solum quid queris? olympo
Angelicis deiecta choris uenit impia, ab alto,
Mens ingrata deo, turpe & mens horrida dirum
Parturit hoc monstrum, uano & nutritur honore,
Multiugi materq; doli est: cui lucifer atrox
Iungitur, ut coniunx tumidæ, si plura supersunt
Mortali, quæ digna sacros mereantur honores
Parturit[a] inuidiam, sed ne subdatur iniquo
Imperio alterius, tanqꝫ regina potentum,
Format auaritiam, si non sua iussa timentur
Ira furit, si uota nequid sæuissima, tristis
Accidiam generat, telluri ut flamma potentes
Incutiat uires, oritur de corpore uortex,[b]
Luxuria hinc ortum recipit, sex germina uentos: &
Spermate progenuit scelerata superbia, fluctu
In stygio compressa graui, cum tartara[c] uidit
Lucifer horrendus, multis horrentia monstris,
Infernum: & matrem diram natæ, horrida terrent
Monstra deos cum matre truces, quæ enixa puellas
Gauisa est subito fumosa superbia partu,
Se populum formasse suum, docet omnia, morsirat
Imperium quod bulla tenet, lataſq; cauernas
Et stygios uirosa lacus, cocytus in unam
Lapsus auaritiam nigro compressit amictu,
Nascuntur furiæ, pariter sociantur, & istis
Affines, retinent mores, ui sanguinis, atros,
Hæ natæ, hæ neptes, has dira superbia seruat,
Has amat, his uasti monstrata palatia regni,
Lætantur turpes, turpi dira agmina centro,

a ¶ Parturit inuidiam superbia cum plura supersint que mereant honores: sed ne superbia subdatur parturit auaritiam & habendi cupidinē ne indigeat alieno adminiculo. at si non timētur sua iussa parturit irā sed cum neqat implere vota sua parit accidiam sed vt ardor superbie incutiat suas vires gignit gulam.

a gula vero exit luxuria.

b ¶ Vortex gula hinc ex gula. Ventos & spermate end,

c ¶ Cum tartara cum lucifer descenderet de cœlo apud stygium flumen superbiam compressit & generauit peccata capitalia preter luxuriam, quæ ex gula orta ē sic lucifero nepotis. Natæ terrent lucifer turpes filiæ posteriores sunt sua deformitate terruerunt infernum: & matrem & deos. Monstra appō est. Bulla ampullosa superbia vt bulla. & aquæ tumor inflata vel cito peritura vt aqua. Virosa veneno infecta. In vnam filiarum superbie. Furiæ nascuntur ex auaritia.

Sotiātur iunguntur peccatis capitalibus suis interis istis affines. & retinent mores atros virtute sanguinis, quo & moribus assimilantur. His .s. filiabus superbie monstrata sunt palatia vasti regni. Dira agmina apō letantur turpes filiæ turpi antro.

Tali igni ſtimulata ſuum proſerpina[a] monſtrum
Incitat ad luctam, cocunt, hinc gloria tetro
Naſcitur, hæc quæ uana foro mortalibus ægris
Dicitur a cunctis, maiori in laudibus igne[b]
Se tollit genitrix, nata, quæ uertice compta
Tota nitet, genitiſq; ſuis pallatia cœli
Eſſe ſuam patriam uentoſa ſuperbia dixit.
Aſſerit & latus totum quod continet orbis
Eſſe ſuum, non iura alius nec poſſidet alter
Partem aliquam regni, regina ſuperbia dixit,
Ipſa feror[c] cœli, uaſtæ telluris, & alti
Æquoris, oſtendamq; magna potentia noſtra eſt,
O natæ, at natæ tumido tolluntur honore
Materno, & cupiunt teneras[d] aſcribere terras
Imperio audaci, uanæ de more, puellæ.
Tum ſtimulant matrem centrales linquere ſedes,
Peruerſas cum fama boni perucnit ad aures
Natarum[e] erroris, iuuat ergo exire puellas
Partibus infernis, humanum uiſere & orbem,
An uerum quod fama canit, nam prima ſororum
Inuidia aſſumpſit uolucres damnabilis alas:
Et pallens orbi liuor ſua tela minaci
Sanguine fœdauit, proprias tum dira ſoroes
Conſcelerat liuore truci, quæq; inuidet auræ,
Corpora quæ uiridis nutrit uiuentia terræ.
Diſcedunt mala turba præit, ſcecuiq; parentes
Dura premunt propriis cœtu ueſtigia longo,
Ne maneat uiduata tamen domus atra malorum
Alta[f] mali genitrix: & rerum ſæua cupido,
Luxuria: ac ex igne furens in gurgite mixtis
Seminibus genuere ferum, cui cerberus, atro
Ore canem fame eſt, tris natus hic ore trifauci

Latratus

a ℂ Proſerpina incitat luciferum ad coitum hinc oritur vanagloria.
b ℂ Maiori igne maiori honore ſuperbia erigitur propter inanem gloriam. Nata propter natum que tota ſplendet vertice. i. capillorum ornatu pre ceteris filiabus.
c ℂ Feror, dicor regina cœli & terre.
d ℂ Teneras florentes. De more. ſ. puellarum., Puellæ nominatiuus eſt.
e ℂ Natarum erroris. i. pecati ſuperbie matris. Iuuat delectat. Viſere ire ad videndum. An verum. ſ. ſit. Inuidia prima bonis mundi inuidit. Miſerabilis quia primū ſui mordax. Minaci ſanguine ſuo liuore inuidia ſua tela fœdauit. Liuor inuidia. Auræ mundo. i. quæ vidit in mundo. Præmunt ſequuntur.
f ℂ Alta genitrix ſuperbia doli mater alta ſuperba ex ſuperbia. auaritia. & luxuria. Luxuriâ & igne endi. Cupido rerum furens. Mixtis ſemimbis. ſ. harum.

Latratus mundo rabidus coniecit opaco,
Intremuit mortale nemus: cum fluctibus, undæ
Consonuere omnes, uigilem liquere maligni
Custodem inferni superasq; ueniur ad auras.
At primo satus ille charon[a] uada liuida seruet,
A matre hic habuit, nullam & transferret iniquus
Absq; ulla mercede animam, materq; cupido[b]
Hæc fuit, hanc stygium compressit arundine flumen
Vndosum[c], & uiridi cœnosi gurgitis ulua,
Vt uenere, uident oculis noua munera mœstis,
Hunc solem, clarumq; diem: uaga flumina mundi:
Et terras, tractumq; maris: cœlumq, profundum,
Tum pisces innare freto, miscere choreas
Delphines, uidere pares in gurgite uasto
Iungere se paribus, minimosq; fugare potenti
Neptunni imperio pisces, uidere canorum
Tritonem gradibus[d] resonans quem buccina palmat,
Et pennis uolucres liquidos transcendere campos:
Atq; lacus equitare uagos, mirantur & omnes,
Dulcia compositis mirantur gramina campis:
INSOLITVM miramur enim, formosa rubere
Poma uident, duraq; nuces, & floribus auctos
Quamplures, rubet ille placens, argenteus alter
Æmulus argento est, flauum sic tertius aurum
Aspectu ostendit proprio, miscentur & uni
Extremi, & medy, sic uult natura, colores.
Arripiunt mentes steropum tot pulchra nefandas,
Mirantur molem & montes: & montibus herbas
Nascentes, uarios herbis mirantur odores:
In tenebris quia cuncta ferunt, putredine, uermes
Verq; uident: tempusq, nouum sine frigere: & æstu,
Aerys & mella iugis riuescere cernunt,

a ℂ Nascitur charon ex auaritia quæ illi precepit nullam animam transuectare absq; naulo. quam compressit. stygium flumen:
b ℂ Materq; cupido .s. charontis.
c ℂ Vndosum quia motæ arundines videtur vndam facere.
d ℂ Gradibus. s. dignitatis. Liquidos campos per aera. Equitare alias aues in mare lacus vt anates anseres cignos & halciones. Omnes. s. deæ infernæ. Auctos. s. campos. Ille flos rubet. Argenteus candidus ad æmulationem argenti. Aurum aurei coloris. Extremi colores. s. albi. & nigri quia sunt aliqui participantes albedinem. & nigredinem. Medi. vt crocei. virides. & rubei. medii. n. sunt inter albedinē & nigredinem. Mentes nefandas dæmonum. Molem & montes endi. Ferunt producunt.

Saccaron & niveis ſudat quod arundo medullis
Mirantur, guſtantq; parum, cibus alter ab illo eſt,
Tartara quem mœſtis tribuunt, læta omnia mœrent
Eſſe huius mundi ſunt prima hæc pabula[a] diri
Criminis, ut mundi ſimili triſtantur honore,
Inuidiam comitare dolor, quæ mœret amæno,
Extendunt aciem primo uiolentius orbi,[b]
Viderunt præclara magis, q; theſſala tempe,
Eſſe loca ad lunæ frigentem proxima ſedem,
Eliſyi cæduntq; lares, ut grecia mendax
Diſputat in centri ripis, atq; omnia mundi
Clymata non talem producunt partibus hortum,
Hic terræ paradiſus erat, longe[c] omnia fulgent,
Irradiant meliore, alys q; in partibus, æthra,
Poſtponunt quæ uiſa prius: diræq; puellæ
Cum tumida regina[d] erebi cruciantur amaro
Orbis in intuitu, MAIORA minoribus ergo
Imminuunt uires: minus ac a lampade lumen
Quæ magis aucta fugit, cædunt ſic ſidera phœbo,
Excelſum ſpexere iugum: ſublimia uertex
Æquabat conuexa poli, cui cinthia præſes,
Hos miſeri[e] fecere gradus ad regna tonantis
Lætantur repetamus ait regina dolorum,
Empyreas ſedes, noſtrum eſt quodcunq; uidetur.
Reſpondent, repetamus enim, repetamus olympum,
Quippe parant aditus ſcalæ, VIA lata uolenti eſt.
Et ſe fœlices aiunt, prædixerat orbem
Siderum[f] genitrix: & cæca ſuperbia diris
Natabus iactat, cuncta hæc quæ continet orbis
Eſſe ſua, aut ſurſum ſplendent ubi ſidera: uel ſol,
Aut ubi terreno gaudent florentia cultu,
Seu mare, uel tenui uento penetrabilis aer

Maiores

a ¶ Prima pabula inuidiæ ſunt vt triſtetur pingui proximi. Honore venuſtate.

b ¶ Primo orbi paradiſo terreſtri. i. honoratiori. & orienti. Violentius violenter ſine moderamine. Proxima ad ſedem lunæ. i. alta.

c ¶ Longe valde meliori. ethra hoc eſt lumine.

d ¶ Regina erebi. i. cum dira ſuperbia. Imminuunt quia lumen maius offuſcat minus. Minus fugit lumen minus fugit a lampade quæ magis aucta eſt. i. quæ maior eſt. Sublimia conuexa quatus plura'is eſt. Cui cinthia præſes cœlum lunæ æquabat vertex paradiſi terreſtris. Præſes præeſt

e ¶ Hos miſeri dæmones dixerũt hos eſſe gradus olympi.

f ¶ Orbẽ ſidereũ ſuperbia mater predixerat eſſe ſuũ & omnia quæ in mundo ſunt iactanter dicebat eſſe ſua.

Maiores, q̃s sint, uires efferre superbi est.
Ergo illuc pergamus ait, quo munere[a] nostras
Possidet has partes alius: quo iure: quis ille est:
Ingrediuntur iter, simili mirantur honore
Bassarides, furijs pulsæ, & uiridantia lætæ[b]
Transiliunt, stridunt intorti crinibus angues:
Confusæ acclerant: fugiunt animalia: abhorrent
Hos uultus spectare truces, uestigia[c] sentes
Pressa malos linquunt sterop̃ū, & genus omne nocētū
Herbarum, genitrix miratur maxima tellus,
Sol radios cæcatq; suos, suspiria magnum
Magna habet & cælū: uel ab orbe feruntur ad orbem
Extremi gemitus, pater hæc tristantie sensit
Magnus adam primus, sed non cognouit hic expers
Cuiuscunq; doli, quem nulla momerderat atri
Cura mali, nullusq; dolor sed sola uoluptas
Casta dabat lætum, nec dum timor a dibus ingens
Criminis exierat. PARIVNT cōmissa timorem:
Et peccata timent iustas a crimine[d] pœnas.
Ad primos uenere gradus, fœlicior orto est
Hesperidum. quem, dextra iouis plantauerat, idem
Herbarum dedit omne genus, cum fructibus omnem
Arborcam stirpemq; suis, rutilantia cernunt
Scalarum in gradibus miro sua munera dono,
Hunc[e] aurum: precium q̃ sequens tegit arte sequentem
Alterni sumuntq; uices, ad cornua flammæ
Gemmarum lucent, cristallus, uel smaragdus,
Asterites: lumenq; mouet, lux ambulat intus
Corpore commoto lapidis, micat astrion, ingens
Orphanus ac adamas carbunculus, atq; cylindri
Hincinde arborei fœtus, nec defuit ulla
Quæ caneret tunc carmen auis, quæ pascerct herbas,

a ¶ Quo munere, quo beneficio.

b ¶ Lætæ velocis. Viridantia camporum.

c ¶ Vestigia ubi furiæ fiunt vestigia spine oriuntur & venenosæ herbe hinc sentes primo orti habuerunt. Genitrix tellus. Suspiria ventos. Ab orbe ab oriente ad occidentem. Pater adā sensit hæc tristantia quia sol obscurauerat radios & bestie fugiebant. A Edibus quia multa sunt peccata & multiq; causis oriuntur. timor seruilis timorem criminalem.

d ¶ A crimine post crimen quia fur post furtum meretur suspendi. non autem ante commissum timent peccatores pœnā quia a malo arcerentur.

e ¶ Hunc. s. gradum. Precium sequens hoc est argentum. Sequentem. s. gradum hoc est secundum. Alterni vnus scalarum gradus erat ex auro alter ex argento per vices sic cæteri gradus per ficiebātur. Ad cornua in angulis graduum erant lucentes gemmæ.

Quadrupedum ſpẽs circum ſua mœnia cordis
Ingenui [a] tantum diuis errabat in aruis.
Et delectarent primos ad uota parentes,
Cum primos tetigere gradus, [b] horrentia tanti
Monſtra poli, mox cuncta choro [c] timuere minaci
Infernæ partis uiſo, facicſq; nitentes
Oœulucre ſuas, cœlo data muncra, gemmæ,
Nil decrat, quodcũq; [d] iuuat, plena omnia pulchro
Sunt ibi conſpectu, decet hæc: placet illa uenuſtas,
Rupibus & latices riuescunt undiq, ab altis,
Qualia cecropio deſudant balſama fonte,
In fluuios creſcuntq; ſuos, compagine, [e] riui.
Hæc cuncta inſpiciunt incultæ moribus, atræ
Erroris matres, uiſo dolet inuida proles,
Et rodit liuore ſibi præcordia edaci,
In uolucres [f] dirumq; iacit, ãꝫ fœda, uenenum,
Inq; feras terræ, tali quæ ſidere gaudent,
Vlterius ſcanduntq; ſimul radiantia tempe
E ualuis uidere truces, ubi gloria mundi
Tota erat: & noſtros pariter uidere parentes.
Regnabant domini terre: tractuſq; profundi,
(Omnia ſubiecit pedibus: qui cuncta creauit
Iuppiter ipſe ſuis) quacunq; ex arbore fructus
Carpebant, negat una [g] ſuos, ſic iuſſerat author
Ne comedat deus, intus erat mors atra petenti
Virtutis, uitiũq; tenens, hec creuerat arbos
Noticiam, uarijs adam ſed lentus in umbris,
Hac nullum præbebat opus ſibi ſumeret eſcas
Vna ſatis fuerat, nouit præcepta ſuperbus
Lucifer, & proprias monet hic ad callida neptes
Ante feres horti, primeui criminis atræ
Conſedere duces, mortemq; parentibus æquam
Inferre

a ℂ Ingenui cordis qualis lepus. dama non autẽ lupus.

b ℂ Gradus tanti poli. ſ. paradiſi.

c ℂ Coro minaci uiſo furiarũ auicule ſiluerunt. & gemmæ obſcurate ſunt. Data munera appõ eſt.

d Quodcũq; omne illud iuuat inibi vigebat nihil quocunq; iuuat. i. nihil ex iis quæ iuuant. Hæc venuſtas hec pulchritudo & illa. i. omnis pulchritudo mundi

e ℂ Cõpagine cõiunctione riuorum fiunt fluuii. Atræ matres peccati filiæ ſuperbie. Inuida proles hoc eſt inuidia viſo reviſa.

f ℂ In uolucres inuidia cruciatur & aues gaudẽt tali aere temperato. & quadrupedes læte paſcũtur iuxta mœnia paradiſi Tempe loca theſſala ſunt. quæ pro paradiſo voluptatis ponuntur vbi ager eſt pulcherrimus varius refertus arboribus auicularum concentu melliſluus. iugis vndiq; ſe attollentibus.

g ℂ Negat vna. ſ. arbor ſcientiæ boni & mali. Mors atra erat intus comedenti. Hec arbor tenens notitiam virtutis & vitii. i. boni & mali creuerat. Lentus ocioſus. Præbebat adam ſibi nullum opus prebebat vt ſumeret ex arbore ſcientie boni & mali. Hac ex hac arbore. Vna ſatis. ſ. arbor uitæ. Neptes furias ſiue filias. Adcallida ad dolos. Duces atræ criminis. AEquum æqualẽ eaſ. inqualẽ lucifertulit.

Inferre hæc miſeris, tumido liuore, minantur,
Prima mali genitrix,[a] dedit & laſciua cupido
Inuidiæ imperium, ſic quod uorat omnia mundi
Crimen auaritiæ, rapidum gula præbuit enſem.
Liuor[b] edax primum contectus ab arbore patrem
Falleret, & traheret iuſtis in tartara pœnis.
Irrepſit,[c] primoſq; acuit, tela horrida, ſentes,
Pungeret archigenem calide, præcinctus, inermem
Imperium fecere unum, tum callida ad artem
Fallendi miſeros, aciem molitur iniquam
Inuidia, imperium ſumens, circumrotat angues
Crinibus horrentes ſæuis, & ſibila dantes,
Atq; caput totum fremit & ſpumoſa ueneno
More furentis equi, ſic ſola ex omnibus una
Ingreditur ſerpens[d] terræ fœdiſſima portas,
Libertas aditus inerat latiſſima portis,
Et miſſos reuocare pedes, uidet impiger ardens
Ad mortem mamona[e] trucem ſub frondibus æuam
Curarum expertem ſolam frondentis oliuæ
Alterius tegit umbra patrem, quos ſola uoluptas
Arboris, & uarij fructus retinebat inertes,
Fœmina cognouit,[f] prona eſt labatur amaros
Impleuit mamona ſinus, tentaret ut illam
Arte, dolo, primam quia non diſrumperet arcem[g]
Induit anguigenam uulpino pectore formam,
Lubricus arboreo ſerpens ſua corpora cultu
Implicat, apparet frondoſo uertice uultus,
Virgineumq; caput, placidos ut compta, capillos
Fœmina, ſicq; uagos ridebat pendula crines,
Os, erat humanum pectus, ſed cætera ſerpens,
Aggreditur[h] ferale animal, quæ pronior aſtu
Peccato immergi, tali ſermone puellam,

a ℂ Prima genitrix. i. ſuperbia laſciua cupido inanis gloria.
b ℂ Liuor inuidia.
c ℂ Irrepſit ſub quandã arborem ante ianuam paradiſi. Calide feruenter Imperium unum quia omnes filiæ ſuperbie dedit fit poteſtatem liuori vt deciperet adam. Calida inuidia. Caput totum circumrotat ſerpentibus.
d ℂ Serpens, participium eſt a ſerpo ſerpis. Sola una. i. una ſola ex omnibus quæ uim omnium habebat. & virus
e ℂ Mámona impiger ardens ad exitii primorum parentum uidet æuam curarum expertem ſub frondibus oleæ per quam quietitatem dicit. Alterius. s. arboris
f ℂ Cognouit laciſer prona eſſe fœminã ad lapſũ
g ℂ Primã arcẽ quã nõ potuiſſet ſic fallere ad á Anguigenam, ſecũdum uulgi opinionem. non tamen idram. s. ut os haberet uirginis ille ſerpens Caput. i. apparet tantum Vt compta ſicut apparet fœmina comptos habẽs capillos: ſic placebat habẽs eos pendulos, & tenui aura motos. Os aſpectus ſuus erat humanus ſed per ceteras partes corporis erat ſerpens. implicuerat enim preter faciem totum corpus intra ſeptum ramorum, vel poſt corpus arboris ne videretur quia de forme fuiſſet ſpectaculum. Ridebat placebat.
h ℂ Aggredere. ſillã q̃ ẽ prior immergi peccato

Cognoui o uirgo,ſummi uæ iuſſa[a] tonantis
Quoue ferant uotum,ſacris qui fœtibus ore
Arboris iſtius ſæua cum morte,minaci
Interdixit:habent folys præcepta latentem
Iſta dolum propriys,hæc credere naſcitur error,
Obtundit[b] ne ueſtra ſuis ſuper æthera uirtus
Viribus adſurgat,iuſſu & formidine pennas.
Quæ præcepta iouis? quid non poma inclita lenti[c]
Sumitis? hic latitat perfecta ſcientia rerum,
Fare,age,quid tardas? miſeret priuaſſe tonantem,
Non iure,at ſolo miſeros uos munere uerbo,
Hos fructus cur arbor habet? NIL iuppiter author
Nil natura ſagax fruſtra produxerit orbi.
Hæc homini.non danda feris,ſi cætera? cur hæc
Non dabit hic homini? facit hoc,ardentius,arte
Veſtra manus rapiat. VEXAT priuatio mentem
Vt cupiat quodcunq; ſibi præcepta negarint
Cui mulier,noſtris cuncta hæc ſubduntur aperto
Viribus imperio,uoluit ſic iuppiter,arbor
Hæc tantum ignota[d] eſt cõmuni fertilis uſu.
Hanc facinus uiolare manu:tum lædere morſu,
Et mors eſt tetigiſſe quidem,quid ſumere lingua,
At coluber contra,calidus parat arma,uenenum
Inſtruit,ut pereant:modicoq; ad callida,riſu
Incipit:ô miſeri,quibus eſt non una pudicis
Simplicitas:erratis enim:quid tactus? & oris
Morſus obeſt? uiuax tango:nec morte ſolutus.
Occumbo,hos fructus,& idem ſi morſus ab ipſa
Carpſeris cueniet:tangas impigra:quid inſtas[e]
Carpe manu:& morde:comedat,ferq; ipſa marito,
Hic latet omne bonum,cuius ſi ſumitis eſum,
Dijs ſimiles noſcetis opus uirtutis,& atri

Criminis,

a ℂ Ve iuſſa patua iuſſa. Ferant.ſ.iuſſa iouis qui huius arboris ſacris fœtibus interdixit. Ore minaci.

b ℂ Obtundit obtundat pennas iuſſu & timore ne veſtra virtus ſuis viribus ſurgat ad ſidera.

c ℂ Lenti occioſi & pigri. Miſeret.ſ.me,tonãtẽ priuaſſe vos hoc fructu, non iure,ſed ſolo iuſſu. Verbo præcepto. Nil iuppiter deus & natura nihil agunt fruſtra. Facit hoc arte.vt ardentius rapiatis. Vexat priuatio eſt cauſa appetitus. Aperto libero:& ſoluto.

d ℂ Ignota eſt vſui communi.ſ. amborum. Vſu pro vſui. Lingua vbi eſt guſtus. Calidus feſtinus:& feruens. Modico riſu.i. ſubridens Quibus pudicis.i.ſimplicibus.

e ℂ Inſtas repugnas;

Criminis, hoc[a] horum perfecta scientia fructu
Clausa latet, nec mortis erunt præsentia diræ
Vincula, dant lætam poma hæc cœlestia uitam.
Inuidet & uestro facies diuina profecta[b]
Sume igitur quodcunq; iuuat: uanumq; timorem
Pelle tibi, MORA[c] longa boni nocet ipsa moranti.
Audiuit latitare bonum, pulcherrima uidit
Poma oculis, suaues gustu fœtuq; putauit,
Porrecta petit ipsa manu: nam proxima oliuæ
Arbor erat morum, propter palentis oliuæ
Munera notitiæ, genitrix se uidere sensit,
Nec turpes mors atra pedes impellere nouit,
(Non manibus, tantum uetuit ne prenderet ore,)
Credidit inuidiæ, nec se confundere morsu
Fœlicem uitam, fructum uiolauit amaro
Dente sacrum, placuere tibi præ dulcia ligni,
Attulit & socio lignum: mulcetq; maritum,
Vt comedat sermone pio: se dente fatetur
Hoc fregisse prius, sed adhuc tamen æthere uesci,
Indoluit genitor magnum hæc præcepta tonantem
Imposuisse humeris, atq; hoc priuasse feraci
Munere doctrinæ sic hanc soluisse iubentis
Vincula, nodosi formidans uulnera uerbi,[d]
Hæc instat: stimulatq; uirum: fructumq; serenis
Laudibus extollit, nudatq; latentia pomo,
Nec lætare uiros, melior sed uita resurgit
Arbore demorsa, si quis demorsc rit illam,
Nos dys & similes erimus: poma accipe coniunx
Dixit, & extensa patrie[e] uenerabile donum
Porrexit genitrix, MAGNA est temptatio sexus,
Fœminei, genitor dubitat: timet ipse: cupitq;
Mordere adlectans pomum, quod tangit, idemq;,

a ℂ Hoc in hoc.

b ℂ Profectu, to fectui.
c ℂ MORA nocet lucano nocuit differre paratis. Putauit quia que pulchra sunt bona esse iudicantur. Arbor notitiæ morum propter. i. iuxta.
Ordo est.
Nam quia arbor notitiæ morum proxima affinis oliue oleæ erat iuxta munera oliue. Non manibus verba poetæ sunt: nõ. n. iussit deus vt lignum scientiæ boni: & mali nõ tangerent manibus. sed tantũ ne comederent hec modice memorie addidit mulier. AEthere vesci hoc est viuere.

d ℂ Verbi præcepti.
Nodosi ligati.
Formidans vincula: pœnas.
Hec letor lætõ inficere.
Arbore ex arbore
e ℂ Patri. s. humani: generis. nõ æuæ refertur. qa sequitur genitrix.

Ore parum lambens, labijs[a] dedit oscula iunctis,
Hæret & ille tamen, comedat, seu uocta iubenti
Opprimat hic parens, tamen hæc obiecta morantem
Instimulát, QVÆ pulchra placẽt, quid pulchrius illo
Hic amor, hic timor est, iterum pulcherrima coniux
Alicit ad morsum, mœrenti fronte maritum,
At prece[b] succumbit uoto, tum credit amanti,
Extendens dextram recipit mortale uenenum
Humanæ formæ genitor, quod uulnerat esu,
Mœstitia uxorem, rapuit ne redderet atram,
Mox sensit peccasse miser, serpentica uirgo[c]
Delituit rapido lapsu: sociasq; reuisit
Hæ lætæ cecidisse[d] hominem, diuina relinquunt
Consita, reginæ uelut ipsæ, ac omnia complent
Mundi regna truces, proprioq; fauore triumphant
Errore humano, stygios, & tartara lætant
Peccato tenebrosa, lacus primæ agmina[e] gentis
Lurida luciferi, uentosa superbia & inflat
Pectus inhumanum, tumidas & separat alas,
Vt regnet late: postquam uictoria præpes
De nostro huic dederat uanum genitore triumphum,
IN uictum uictor gaudet: miserere cadenti
Iuppiter & toti cæli clementia mundo,
Ægritudo animæ nata est, turpissima labes,
Ad prauum surrexit item inclinatio culpæ
Ad nihilum ducens miseram, corruptio uitæ
Tum uitium, languor, corrupti corporis, & lex
Membrorum pariter, summiq; in carne tirannus
Imperij, carnis stimulus, puteredine fomes,
Iustitiæ in misero tum magna carentia sanctæ,
Atq; hominis tandem miseri derisio, praui
Dæmonis & risus, nostræ & contentio formæ,

At

a ¶ Labiis iunctis: ex seuulantis more.

Parens obediens. iuuant delectant. Illo. s. fructu.

b ¶ Prece propter preces uxoris. Voto uxoris. uel appetitui & suo desiderio qa & ipse appetebat pomum. Humanæ formæ datiuus est. Genitor .s. humani generis. non formæ quia deus fuit.

c ¶ Virgo serpentica qa puellæ faciem induta erat ex uulgari opinione

d ¶ Cecidisse. s. a statu gratiæ ad statum doloris quia amouit se a statu innocentiæ ad statum commissi. Velut ipsæ reginæ essent. Proprio fauore quia inter se tantum gloriantur. Errore. i. de Lætant hilarant. Peccato primæ gentis. Agmina. s. peccata: & furiæ tales.

Ordo est.

e ¶ Agmina lurida luciferi. i. furiæ: & peccata lætant lætos faciunt stygios lacus: & tartara tenebrosa peccato. propter peccatum primæ gentis. i. primorum parentum. Inhumanum. i. crudele. Separat extendit. i. superbia uentosa inflat furias in hominem. & audet. & extendit alas suas vt late regnet. De nostro genitore. Huic. s. superbiæ.

At pater, æthero lapsus[a] precordia iussu,
Se nudum nuda sensit cum coniuge, magnum
Errorem cognouit item: mox turpia latis
Cœlauit fici folys, & densus in umbras
Aufugit latitans iusto commitatus opacas,
Atq; pauore truci, subitam sanctissima pugnam
Cognouit ratio, tela hic nequissima corpus
Hæc in se capere ipsa uidet, quæ ingrata[b] tonanti
Vana petens, hominis uoto subiecta maligno
Quippe repugnäit. GENVIT trãsgressio mortem
Peccare est transire modum: transcendere[c] metam,
E solio miserum cognouit iuppiter alto
Præceptum fregisse suum, quem uoce benigna
Stas ubi? maiestas cœli rogat alma, [d]propago
Vilis humi: timet ipse magis pater omnibus unus,
Et magis ipse latens reddit responsa tonanti.
Te audiui: & uocem timui, mi iuppiter, æquam,
Sum nudus: nudumq; pudet: miserere precantis.
At deus: en quis te nudum; & monstrauit inermem
Vestibus? & docuit folys te turpia latis
Condere? ni uetitum, nulla formidine, lignum
Quod male sumpsisti, demulsit sponsa maritum
Primus ait genitor, lateri[e] formata mariti
Quam mihi iunxisti, pomum prior ipsa momordit.
Iuppiter at matri: cur hoc uaga fœmina, serpens
Me decæpit, ait, nostri miserere, precamur,
FAS parere deo. nec iussa capessere, dixit,[f]
Turpe nefas: mortale nefas, miserere cadentum
Hæc eadem pater ipse rogat, sustiria corde
Multa trahens: iterat peccaui iuppiter, heu me
Peccaui miserum. MAGNA. est clementia cœli
Causa fuit serpens, sponsæ[g] si ascribitur error,

a ℂ Lapsus precordia sinec.
In umbras aufugit.
Densus & comitatus pauore. i. plenus timore.
Hec ipsa ratio cognouit corpus capere cõtra se tella nequissima. hic tunc

b ℂ Quæ ratio ingrata .i. vana petens repugnauit deo. Voto. i. sensui nam ideo hic poposcit tiana quia sensualitati obsequuta fuit.

c ℂ Transcendere siqdẽ peccat ẽ trãsire lineas. qa peccatum est transgressio mandatorum dei.

d ℂ Alma maiestas cœli Rogat interogat.
Propago vilis humi.
Quod causatiue non relatiuæ nisi q

e ℂ Lateri ad latus.
Demulsit non decepit nõ seduxit. quia ficiẽter peccauit adam. Paulus ad timotheum. Adam non seductus est mulier autẽ seductain preuaricatione fuit.

f ℂ Dixit. s. æua. Iterat hæc eadem rogat adam .i. iterat peccaui.

g ℂ Sponsæ si æua peccauit fuit serpens causa.

a ℭ Canoro alta voce.

Serpentem uocat ipse trucem præcone canoro[a]
Iuppiter & ,misera damnauit lege draconem.
Terra cibus,pes pectus erit,tibi fœmina & hostis
Perpetuus,decepta caput premet ipsa superbum,
Sis proles deuota mihi,[b] uocat inde parentes.
Iustitiæ primas trepidans capit æua sagittas
Corripiens alia,quam,lege diespiter arcet,
Partus erit tibi praua dolor,cumulentur & atræ
Ærumnæ,dorsúmq; tibi sine fine,labores
Incuruent:succedat item post pondera pondus,
Subq; uiri imperio fies:dominetur & ipse,
Serua eris,hic dominus,tibi sint suspiria,mœstæ
Post[c] flatus guttæ assiduos: pluuieq;,feraces
Tristitiæ,& pauido semper confecta timore.
Virgincumq; hac lege lutum diuina minatur
Maiestas,maledicta graui tibi terra labori,
Pane tuo uescerisenim sudore parando,
Et tribulos:sentesq; graues tibi germinet ipsa,
Te donec tua terra petat,tu uiuida terra es,
In terram uerteris item,sed crimina pœnis
Digna suis fuerint:non conuenit usus amœni,
Crimine qui campum uitio fœdauit amœnum.
Pellibus hos uestit nudos,qui bruta sequuti
Moribus,amissa ratione,animalia fiunt,
Mox exire iubet miseros:& quærere sedes
Vallibus:& timidos turpes[d] habitare cauernas,
Et lachrimis præbere cibum sua brachia uentri,
Glandibus:& siliquis uesci,trepidare furores,
Omnia nosse pati, SEQVItur quia pœna reatum.
Hi flentes liquere larem:pallatia cœli
Obserat & cherubin:gladius[e] circunuolat,igni
Tum sua sunt rutilo uiuaces mœnia flammæ.

Libri Secundi Finis.

b ℭ Mihi a me. Deuota maledicta. Inde deinde. Alia lege:quã ẽt deus arcet taxat.i.corripiens alia lege qua colubrum damnauerat. Praua uocatiuus est.

c ℭ Post flatus post suspiria quia prius dixit tibi sint suspiria. Guttæ lachrimæ Pluuiæ luctus. Tristitiæ genitiuus est. Confecta.s. sis. Virgineum lutum.i.adã.

d ℭ Turpes cauernas.

e ℭ Gladius.s. igneus circumuolat mœnia: & nocturna paradisi delitiarum sunt flammæ uiuaces rutilo igni.

ARGVMENTVM III.

Tertius ad lachrimas commisso errore parentes
Impellit: querituŕq; parens cum coniuge primus,
Hæc eadem mœstas deprómit corde querellas,
Quos ferus aggreditur dæmon, se & separat adam
A sibi dilecta, paritur dolor, omnia narrat
Primæuc[a] conquestus humo sic dissona concors
Quæ prius amborum fuerat, de more, uoluntas,
Hi simul & cocunt: primo uiolantur & ortu,

a Primæuæ humo oratius principem limum dixit ode. xi. primi carminum.

IOANNIS MARIÆ VELMA-ty bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum, Cardinalem trancensem christeidos liber tertius incipit.

a ¶ Qui thalamo æther ignis.

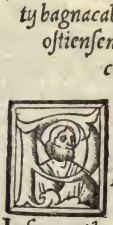

POSTQVAM primi homines thalamo[a] cessere superbo
Iustitia electi, cui stat pro mœnibus æther,
Insurgunt luctus, nec non suspiria ab alto
Pectore funduntur, nec habet quem crimine[b] pungant,
Se tantum iusta taxant, sine fine, querella,
Ii fecere scelus, nulla uirtute coacti,
Tentauit serpens, non ad commissa cogit.
Nam grauis haud[c] miserum uiolat temptatio quemq;,
Liber homo est factus, nec libertate creatum
Iuppiter imminuit, quicquid regina[d] uoluntas
Appetit, hoc faciet, sic qui peccare ruentes
Vocibus ingenuum replebant aera mœstis.
LONGA boni gemitus generat priuatio summi,
Ingemit hinc genitor, dolet & pulcherrima mater
Fœlici depulsa gradu mora parua dolores
Lætitiæ compos peperit, sic crimine[e] lapsi
Mœnia lata foris cernunt, iterumq; recepti
Sperabant habitare larem, priuatio cuius
Excruciat, uidere leues a fœndere flammas
Mœnibus altisonis, & circunducere muros
Candentes, pauidi timuere incendia, & ambo
Spe uacui, fleuere simul, lachrimæ omnia mœstæ.
Vt pretio uidere gradus, & lumina gemmas[f]
Reddere solari radio, gemuere, coruscas,
Hos gemmis liquere uagos, quos condidit omnis

b ¶ Crimine accusatiõe Pugnant accusent. Sine fine assidue. Virtute uis & violentia.

c ¶ Haud temptatio ẽt magna non violenter quempiam cogit, ẽt inermem & vilem quia omnes sumus liberi.

d ¶ Regina quia voluntas in regno animæ sceptrum tenet. Peccare peccatere. Ingenuum inuiolatum. Gemitus quartus est nam priuatio summi boni generat gemitus. Mora parua compos lætitiæ.

e ¶ Crimine nõ a crimine sed causatiue propter crimen. Sperabant. s. priusq; cernerent flammas paradisi mœnia obducentes. Altisonis propter incendii crepitum. vel propter aquas a paradisi voluptatis decurrentes.

f ¶ Gemmas coruscas solari lumine reddere splendorem. Hos. s. gradus.

Thesaurus, uiuaq; poli faber optimus arte
Finxerat, ad calcem ueniunt: sunt omnia sentes:
Et tribuli: quercusq; graues: sine frondibus ulmi,
Non glandes: non poma uident: non sentibus uuas,
Nonq; nuces: tantum flores: & floribus herbas
Inspiciunt uirides: tanguntq; olet illa: manusq;
Altera discruciat: refugit sua dextera, duros
Offendunt [a] lapides, augentq; dolore dolorem.
Hæc tantum uidere [b] prius: tormenta ferebant,
Non ea lætitiam tribuunt quæ fœtibus aucta,
Insuetas sensere faces, dum cinthius urit,
Et rapidum solem creuere occludere cursum,
Et tenebras aperire sinus, horrentia noctis
Tempora terrificant miseros, sub nube, parentes,
Cuncta silent. quod terra tenet, quod in aere cursus
Dirigit in uotum tenui sic garrula nusq;
Garrit auis, querulas tantum fœdissima uoces
Bubo parit, ppriũ & uolitans quæ a uespere [c] nomen
Sumpserat, & spetie genus ignorabile dira,
Terret adã: sponsamq; magis, Timor omne timẽti ẽ.
Credere posse malum, & fieri iubet unde quietis
Fons uiget, at timidos peccato hic omnia turbant,
Umbrat quidem fruticis, uel si moueatur arundo.
MULTA facit pauidũ, qui uult tutare timorem.
Audiuere lupos, miseri timuere, minaces,
Apparetq; iterum serpens: non uirginis ora
Amplius ostentat, buffo turpissima campis
Saltitat, & multi serpunt animalia uirus,
Omnia terrorem pariunt, absentia lucis
Territat ipsa magis. tandem conuitia amatæ
Coniugis ipse [d] refert. uetitum & subdola pomum
Obtulit ut lucis foret hic deiectus amœnis, [e]

a Offendunt reperiunt
b Videre prius. s. hec quæ nullam afferebãt lætitiam. s. arbores sine fructibus. Tormenta dolores mentis. quia soliti erant videre arbores cum fructibus uariis in paradiso. Videre tenebras aperire suos sinus. i. appetere.
c A uespere & illa auis quæ sutum nomen sumpsit a uespere. Genus ignorabile hoc est genus hominũ ignotum terret parentes. Omne timenti. i. timido omnia pariunt timorem quietis pacis. i. timor iubet timidus credat posse dari malum etiam ubi est pax. Fons quietis quies plurima. Hic illic.
d Ipse adam inuehitur in æuam.
e Lucis amenis paradiso terestri.

Sol ubi perpetuus: frigus,[a] nec senserat ignes,
Omne absens nocuũ, timor omnis, at umbra ministrat
Quæ officiunt, miser inquit adam, quæ gloria molli
Complacuisse uirum? PRONA est fœtura puellæ
Fœmina commissi mulier[b] tu preuius error,
Errorum mater q; simul. tu causa doloris:
Quis comes adiunctus lateri? SVB dulce uenenũ est.
Præstabat formasset adam, sine coniuge, solum,
Quam deus huic lateri comitem iunxisset iniquam,
Plus aloes: ẽ mellis inest, mora paruula dulci
Longa q; nox tenebris pessum comitabit[c] euntes.
Ipse gemens simili iactabat talia uerbo
Archiparens uultum sublatus: ẽ ora sereno.
At genitrix contra: cur te tua crimine, coniunx,
Fœdauit turpi? si quo conamine nullus
Commeret iniuste, trahitur nec ad impia uictus
Quis commissa miser, pluto?[d] nec tartara cogunt,
Nec deus ad facinus, minus est hæc fœmina compos
Virtutis tantæ, tentari nescia, ẽ expers
Ipsa doli, tu dulcis amor. tu lumina uitæ,
Tu mihi dimidium cordis, tu preuia lampas
Abs q; errore uiæ, si qua est, quocunq; feramur
His pedibus tentanda meis, non rideo, si fles,
Par dolor ambobus, par ẽ labor omnibus aruis
Ambobus ueniet, triplici ratione dolores
Augentur miseræ, sed te pœna unica tantum
Extorquet, tactu solum morderis ab uno,
Prima[e] ego tentaui, patior pro crimine pœnas,
Tristitia mœret q; tua, cui detrabis, uxor:
Quid si gauderem: quid si mihi cinthius author
Luminis augeret lucem? tibi luna tenebras
Occultata daret miseræ? tenebræ omnia nobis

Æquali

a ℂ Frigus accusatiuus.

b ℂ Mulier vocatiuus est tu es error preuius. Præstabat melius erat. Quã comparatiue: nõ relatiue.

c ℂ Comitabit pessum eũtes, vt se precipitent. Simili verbo simili setmone. Archiparens primus parens sublatus vultum cœlo. Quo aliquo. Commeret peccat. Quis nec aliquis victus vi trahitur ad peccatum, d ℂ Pluto nec deest. Virtutis violentiæ. Nescia tentari. i, quæ prius non fuerat temptata & quid esset temptatio ignara. Si qua est lampas vel via aliqua. Tentanda est via.

e ℂ Prima ratio quia prima tentaui. Secunda ratio patior pœnas. Tertia ratio vlor mœret

Æquali terrent[a] miseris præcordia uelo,
Non tibi nox:mihi clara dies,speremus amantes
Illius imperium,qui dat:qui uulnera & aufert,
Qui nos effinxit:terra te è uirgine patrem
Ex te me natam,dein nos coniunxerit ambos
Cõnubio[b] primos. QVIS nõ faber optimus arte
Quod fecit defendit opus:si perdere uellet,
Non finxisset adam,nec me tua uiscera,mundi
Conditor æthereas costa duxisset ad auras.
Interea occeanis sensim prodibat ab undis
Luna nitens,toto cingebat circulus orbe
Inter candentes argentea corpora phœbes,
Perspicuus stellas,dum solabatur amicum
Dulcis amans,& nata patrem:tum sponsa maritum,
Nectar & ore gerit rogitans,mox lumina[c] lumen
Suspiciunt terrena sacrum,flexiq; potentem
Ambo deum suplices fletu,& singultibus orant:
Hanc pater extollit uocem. TV iuppiter author
Sideris æterni,terræ omniparentis,& alti
Gurgitis,& gemina cœli penetrabilis ala:
Altera si nulla est commissi pœna,rubente
Dejice me telo:peccaui iuppiter.hæc me
Quam mihi iunxisti comitem,blandita nefandum
Compulit ad morsum uerbis,q̃ dulcibus,uxor,
Sed decepta prius uafro demulsit,ab angue.
Grande quidem facinus:peccati pœnitet,an te
Pœnituit fecisse hominem:sic perdere tentet
Humanum tua dextra genus,ui fulminis ambos
Tu deus aut perdes,alios facturus:& orbem
Augebis,nostri generis uel semina quercus
Seruabunt,homines passim nascentur & ulmis:
Si totum perdas hominem, cui terra parabit

a ℂ Tetrent.ſ. tenebræ.

b ℂ Connubio primos rationem ergo hoc factũ est hominum caritate. Tua viscera appõ. Duxisset alias traxisset. Inter candentes stellas.

c ℂ Lumina terrena hoc est parentum oculi. Lumen.ſ.lumæ.

Fertilis arborcos,[a] si qua & sunt semina, cultus,
Tam lætas segetes: latis & munera campis
Sol cui, quem solem dico, sua lumina prestet,
Et soror: heu forsan restabit bestia terris,
Terrarum sola hæc, fructus frugalis & hæres,
Grande iterum motura malum, seruabis utrumq;,
Aut æuam tantum? minima sit fœmina culpæ,
Quid sine pulchra uiro mulier? sine uirq; puella,
Est oculus qui luce caret. sine gressibus & pes
Iuppiter aut manuum uiuens sine munere corpus,
PARCERE magnanimi est, qd si delebis[b] ab orbe,
(Stat manibus mea uita tuis) quos feceris orbi.
Hic fletus: longasq; preces protraxit, ut altas
Noctiuagans intraret aquas: & lumen in undis
Clauderet: ac alium uellet sibi quærere mundum
Cinthia, qui contra partem miratur coam,
Tum magis exclamat genitor, miserere dolentis,
Lumina quid condis? quæ nunc solamina prestas,
Iuppiter, heu grandis miseris mortalibus error,
Nunc uetitum gustasse cibum, sine uectibus, atris[c]
Mortibus exposui faciles e cardine, ualuas.
Contempsi præcepta miser, sine fine dolendum est,
Quo ferar in tenebris? & quæ fera dira uorabit
Me sitiens? gelidæ seu quis mea corpora terræ,
Condiderit? tremulo mea fæda cadauera ponto
Forsitan abdentur, magnis cibus[d] aduena, phocis,
An iuuat errantis tenebrosa in funera tardos
Acceleret mors dira pedes? me destinet orco,
An potius commissa luam, nec gaudia nostris
Hospita sint laribus, QVÆ iusta ex crimine fertur[e]
Pœna dolenda minus. nec me mea deseret uxor
Quin pœnæ patiatur onus, quæ protinus omnem

Implcuit

a ℂ Arboreos cultus arborum fructus. & si semina sunt, cui nascentur segetes,
Hæc. s. bestia. Fructus frugalis terræ. Motura malum propter serpentē: potest etiam intelligi propter brutorum bellum.
b ℂ Delebis. s. illos quos feceris orbi. s. adam & æuam.
Intraret & hoc apparenter quia tam breui non potuit spacio. Qui. s. mundus. Eoam orientalem. Contra. i. occidentalem plagam sed hoc factum est in illo hemispherio: propter altos mōtes. non enim tam cito luna celatur quando in nocte apparuerit.
c ℂ Atris mortibus aperui portam quue. sa. prima hinc subitæ mortes.
d ℂ Cibus aduena appō non suus. alienus a cibo piscium. iuuat delectat diu uiuam infelix.
Destinet. s. vt.
e ℂ Fertur datur.

Impleuit clamore locum, sua pectora plangens,[a]
Allidensq; manum manuitc segnius, inquit,
Pœna minor uexet, triplex mensura laborum
Inuadat miseram, fas uexillaria culpæ
Pœnarum uexilla ferat: sic iuppiter ardens
In me omnes uertat, uacuam uirtute, sagittas
Coniuncto, sua tela, teno, mors atra cruentas;
Acceleret cum falce manus, si forte luantur
Commissa cum morte truci, quid peius in orbe est?
Iuppiter aut longam, pœnarum carcere, uitam
Extendat misere, MAgna est uindicta, dolores
Assidui longos ducant mortalibus annos
Quos[b] mors æqua necet. grauior sit apolline cõiunx,
Et mox nocte dies, tibi sol, tibi lucida phœbe,
Me tua torquerent nimium tormenta, dolores
Si paterere graues, quanto grauiora minantur
Ferre iugum, tanto collum nectetur aratro
Pronius, adde faces in me: modo mansuis adæ
Non memor extinguas patrati criminis, idem
Qui sublimis habes lati regna omnia mundi
Parce precor, saluesq; uirum, ne gaudia, tristis
Efficitur, turbaret enim quæ pectora lætant
Coniugis, ipse miser, perit hic: ne perdat amantem,
Ipse minus peccauit adam: peccauimus ambo,
Demulsi seducta[c] uirum: luat impia serpens
Suplicia hausurus, lentos qui crimine & æstu
Decepit miseros latitans in fronde parentes,
INcautum laqueo facile est inferre latenti
Hunc seruat me dele solo:[d] tua fulmina ab alto
Discrucient auido miseræ præcordia raptu,
Siue ignem patiar, rapiar seu fulmine, pontus
Aut nostrum bibulis corpus deuoluat arenis,

AEuæ ploratus.
a Plangens percutiens. Inquit. sæua. Segnius tardius. Ardens iratus. Sua tella appo est. Quid peius. s. mo te. Assidui dolores.
b Quos. s. dolores. Necat finit. Apoline so le coniunx luna. i. dies sit mihi nocte peior. & nox die grauiore. Addefaces i medũmodo tu mitis sis immemor pec cati & extinguas faces in adã. Nõ memor criminis Ade datiuus est. Lætant lætitia afficiunt sensus est adam ne me t rb. ret tristis efficitur. Gaudia coniugis.
c Seducta a serpente. Lentos otiosos. Ser, pens hausturus qui iuis haberet os puellæ tamen ponit in masculino quia fuit demon in fronde re cte quidem in muidi va mitate.
d Solo a terra.

Aut lincum noua preda ferar, uel ab æthere uultur
Sentiat incuruo[a] mea fœda cadaucra rostro,
Me forsan rursus tentans, mala bestia, serpens,
Inscia cui bibulas porrexi protinus aures,
Pascetur diro corpus perfusa ueneno.
Hanc iterum uidi: sed non sibi uirginis ora,
Consimiles secum; solo sua pectora raptant,
Vt præcepta iouis: toto sic corpore serpunt
Me; iterum miseram linguis inimica trisulcis
Excruciat: diri iactat tum tela uenem,
Aspera cuncta[b] mihi, miræ sint omnia pœnæ,
Non tamen ex omni, iubeant sic numina, parte
Dicar ego infœlix: si sit sine nube maritus,
Si sibi clara dies: mundi nisi[c] iudicet author
Sexus utrunq; cadat, nec uir: nec fœmina uitam
Ducat in humanis: repleantq; animalia mundum,
Quæ æterna ratione carent: si nubila culpæ
Vanescant: comis uenias, misereris:[d] utroq;,
Mox ab utriq; pie fundentur odoribus aræ,
Parce precor: Viuatq; precor, ucscatur & aura.
Nec tantum[e] pietatis erit mihi sæpe petendum.
Aurora oceanis roseo surgebat ab undis
Aspectu, flauos monstrabat ab æthere uultus,
Solq; uagus sensim[f] uenientem ex æquore uisum
Præbebat: fugiunt ardentia sidera lumen,
Auricomi fulgens oculi qui illuminat orbem,
(CÆLAtur maiore minor quia lumine lampas)
Vertit in hunc faciem primus pater, æua gementem
Compressit uocem admirans rutilantia solis
Corpora, de tenebris facie reduisse serena,
Lætantur: spem pacis habent: & uota tonanti
Orantes soluunt: sanctas & odoribus aras,

Ac

a Ictuo ualde curuo compositum est. Mala bestia appō est Inscia simplex Perfusa corpus. sinec. Ora non sunt sibi virginis. Solo per solum. Vt precepta .s. fuerunt.

b Cuncta .s. sunt.

c Nisi author mundi velit delere hominem de terra. Vtrunq; sexus neutro genere usō. iternario suo. Vesta: ceres: luno sexus muliebre, sorores sed hic sexus est de cōmuni usu.

d Misereris a miseror raris.

e Hoc tantū. hoc pietatis a me tantū petendū est.

f Sensim quantum ad humanum intuitum. Visum. qui fulgens

Accumulant: fundunt suaues & dulciter hymnos,
Oraq; dulcisona regnanti hac uoce reseluunt,
Tu qui oculum mundi recludis iuppiter ingens [a]
Lumen, & e tenebris iussisti educeret ignem
Cinthius: omnimodo iuste uenerabere cultu,
Cuncta meres, qui cuncta regis, sapientia cuius
Omnia conflauit, miro te hæc omnia fabro
Conspiciozuerumq; diem sub apolline [b] dicam,
Et noctem diana regat, quam sidera comunt,
Quam stellæ ardentes: ueniat lux apta labori,
Noxq; quietis erit: uultus sudore parandum
Fas reperire [c] cibum: præstabunt flumina potum,
Vellera oues raptim, direptaq; tergora cestis
Vestimenta parent: thalamum q; in uallibus umbræ,
Nocte patens stratum prestetq; in gramine quercus,
Ne moriar uirtute famis, mihi lata potestas
In uolucres: cunctasq; feras: si retia non sint,
Instruar ingenio quali arte natantia, nostro
Imperio subdam, ucnient ex arbore fructus,
Ignotæ haud nobis herbæ: cognoscimus herbas,
Herbarum & uires, noceat: quæ prosit habenti
Ni te pœniteat me magne diespiter omnia
Hæc nudum docuisse hominem, sint pomaue l uuæ,
Sint glandes: curuo sudet submissus aratro
Bos grauis: & campos proscindam bobus inertes, [d]
CVNcta fames doceat, nec me natura relinquat
Auxilio, quæ pulchra docet, quæ turpia monstrat,
Deserat haud ratio: duo sunt documenta: [e] duo sunt
Lumina, quæ referunt, quæ sint mortalibus apta,
Natura, & ratio. duo, quæ discrimina norint
Quæ bona: quæq; secus: quæ sunt uirtutis: & atri,
DISCERnit ratio quod crimen: & inclita uirtus,

a ℂ Ingens lumen appellat.
b ℂ Sub apolline nomina omnia rebus sunt ab eo imposita tametsi posteri sint uisi rebus nomen imposuisse.
In sudore uultus tui uescens pane tuo genesis. 3.
c ℂ Reperire uerbi confusio pro inuenire & quærere. Parent a paro paras.
Quali arte omni conatu.
Noceat quæ noceat & q herbaiuuet.
d ℂ Inertes non steriles sed non cultos. non exercitatos.
Pulchra bona turpia mala.
e ℂ Duo documenta sensus est natura & ratio sunt duo documenta homini & duo lumina ad prosequendum bonum & iustum ad fugiendum malum & vitium.
Quæ bona cognoscunt discrimina eorum quæ bona sunt & q æ mala q sunt virtutis & vitii.

Virtus inclita

Quod[a] iuuat a nocuo doceat natura nepotes.
Collibus interea rady: crescebat & æstus
Solis ab ardenti tecto[b] nascentis eoo,
Phœbus & insuetis urgebat corpora flammis
Amborum, mirantur enim: quæruntur & umbræ,
Ad quas confugiunt pulsi feruentius umbras
Natura, placidum sensere in corpore frigus,
Esuries: diraq; fame præcordia pungit,
Vmbra[b] nucis tectum primorum obscura parentum,
Nux cibus: & dure miseris substantia quercus,
Castaneæ: tribuliq; graues: tristesq; lupini,
Sponte sua: haud culta pingui tellure recepti,
Pomorum & dubij[c] miro stimulantur honore,
Poma dabat regio: nondum uiolentia cœlum,
Nec terram fœdarat enim fera criminis istam
Tempus erat presens. NEC si, natura, necesse est
Defficit. in dubium tandem cecidere parentes,
Ne caderent in turpe nefas: uetita omnia credunt
Huius enim fermæ quamuis cognouerat Adam,
Quæ fuit interdicta sibi admirabilis arbor,
Nec ligni immemores,[d] fuerant, nec muneris atri,
Nec uirtutis item, delapsi ad tartara pœnæ
Depulsu misero, tamen ij uaga munera cernunt,
Et uoto quæ poma iuuant[e] feruentius optant,
Mirantur: munusq; sciunt differre quod audent
Accipere. a primo: dextram ad pendentia tendunt
Securi: mox poma manum delapsa sequuntur
Oscula dant, fructumq; manu ter uentilat adam,
Terq; soror: pariter suaui lætantur odore,
Ora fames stimulat: timor arguit, omnibus horrent,
Tuta timent miseri: rursum dant oscula pomo,
At dira esuries: stimulis: calcaribus urget,

Igne

a Quod crimen ratio discernat, uirtutem a uitio. Natura autem bonum. s. naturæ a malo. i. quod iuuat: & quod officit.

b Vmbra nucis fuit tectum.

c Dubij quia pomi esu peccauere. Honore pulchritudine. virg. i. ene. & lætos oculis afflarat honores. Idem in geor. Frigidus & siluis aquilo decussit honorem. Violentia fera. Necenim Presens propitium. Natura non deficit in necessariis.

d Nec immemores muneris. i. doni. nec atri. s. uitij. nec virtutis atri substantiuum sit'. Ad tartara ad terrorem pœnæ.

e Iuuant delectant poss. n. quæ iuuant optant optamus delectabilia.

Igne[a] coquit: miseris pauidum fugit atq; timorem,
Ipsa moras rumpit segnes: ueluti cuncta & ambo
Ore auido ætherei, diuinaq; munera fructus
Delectant: auidum quæ runtq; a flumine potum,
Fonte fluunt latices: tenui perlucidus unda
Decurrens bibulas riuus uersabat arenas,
Non uluæ: non iuncus erat: non canna palustris
Deformi extremas uelabant margine ripas
Herpillam uiridesq; rosas: & odora[b] parentis
Naturæ[c] ingenuum producit munera littus,
Lilia candescunt: longæua umbracula palmæ
Perspicuas solamen aquas cernentis inumbrant,
Et circum cantillat auis, si cernere dignum est
Dignius est roscis cuiq; sorbere labellis,
Ergo bibunt: repetuntq; uagas, a potibus, umbras,
Et quoniam miseri noctem, sine lumine: fletu
Insomnem duxere grauis: sua membra reosluunt,
Somnus & ingenuos alte perlabitur artus,
In noctem & uertere diem, dumq; ipse parentum
Irriguus sopor altus habet præcordia, uiuax
Mens tamen humano fuerat de crimine patri,
Flebat adhuc, mœstum cernens in gurgite centrum
Leteho exurens: amploq; ex ore trifauces
Cerbereas: latrabat enim latratibus ardens
Tergemino in patrem crudelis cerberus ore,
At phœbi interea cælantur in æquore crines,
Incubat & tremulo statim nox humida ponto,
Et bruta in tenebris placidam petiere quietem,
Cuncta silent: gelidum uelat sua corpora frigus,
Inuoluit plus membra sopor, NOX apta sopori est.
Seruum accingit serpens: sua tela resumit,
Fallat ut incautos fraudi: serpentica formam

a ☞ Igne ardore. desiderio.

b ☞ Odora munera parentis naturæ.

c ☞ Est. n. natura omni parens cuncta sunt terre munera quæ & omni parens est. Longæuæ ratione naturæ suæ quia diu uiuit. non autem ad temporis: quod non habuit, rationem. Solamen cernentis appo est Apotibus post potus. parentum. s. ade æuæ.

d ☞ Cernens mœsti centrum exurens in gurgite & cernens trifauces cerbereas. Ardens seruens. Dormienti ade dæmoni in humana spetie apparet

Fraus rapit humanam: memoriq; ex ordine lapsum
Innouat huic dœmon, quem spe deterret inerti,
Cum ioue pacis adam, [a]strata nisi coniuge, cursum
Ipse fuga arripiat, campis uxore relicta,
Scq; iouem finxit, tanti quia causa doloris
Prima fuit: mortiq; auidas primaria fauces
Recluſit: mecum q; truces male susc itat iras.,
Hæc indigna uiro: mœrens ignobilis orbem
Per uastum, priuata suo miserabilis erret,
Digerat usq; dolum ueniam mercatur & æuo[b]
Pœnarum longo: uel si placet altera: perdas
Hanc uita indignam: miro formetur honore
Altera: quæ inuidiam sedet: pacem q; reducat,
Ad uirides iterum fœlix cumulaberis hortos
Fructibus: & fuerit nulla admirabilis arbor
Interdicta tibi, ceu fert sententia, carpes
Munera: & æterno uiues fœlicius anno.
Surge ergo: pestem fugias: aut percute saxo.
Saxum erat hic presens, uita & priuabis iniquam.
Hanc priuare licet. quæ se damnare triumpho
Ausa fuit: uoluitq; suum fœdare maritum,
Ergo putre amoucas a toto corpore membrum,
Ne totum infœlix tabo tibi ferucat atro
Corpus, & hæc dicens marcentia pectora somno
Excussit manibus: fallax & bestia, surge
Intulit extremo, fugiens per inania, [c]uerbo,
Ter uiridi sopitus adam de gramine membra
Excitat, exceptum somno ter gramina corpus
Suscipiunt: tenet ipse tamen præcepta[d] fideli
Pectore, fingentis turpi mendatia iussu,
Assurgit: digitisq; oculos putredine purgat
Lumina cœlanti: nigras & suscipit umbras,

Ingemit

a Adam stimulatur a demone spe uana pacis cum deo nisi uxorem aut perimat: aut relinquat. Strata dormiente. Campis in campis. Mecum .i. incitat me ad iras. Ignobilis ignota.

b Æuo temporis, pro lixitate in pœna. Honore pulchritudine. Sedeta sedo sedas. i. quæ odium removerat.

c Per inania per aera aut pereuanescens quando quidã euanescere est quoddã inane.

d Præcepta. s. dæmonis fingentis mendatia. Putredine deest. a. Suspicit quia primo cum aperiuntur oculi, cœlum suspicimus.

Ingemit: & geminas tendens ad sidera palmas
Verba parit tremulo, nudus sua pectora, uerbo,
Tuq; ait, o nostri genitor: qui noscis ab omni
Parte tuum, quod fingis, opus: cui[a] semita uaro
Sit depressa pede: recto uel regula gressu
Sit seruanda uiæ, qui ex ordine cuncta recensens,
Ante actum faciunda capis: præcor, insplice mentem
Qualis adæ adsurgat: similis sibi præmia formæ
Et reddas, si iusta peto, tenebrosa quid umbræ
Vela parant tristes, iterantq; fidelia morti
Tempora[b] pallenti: nec adhuc pia lumina solis
Læta ego percepi facie, da cernere, uultum,
Aut phœbi: aut oculis argentea pectora phœbe,
Luminis usuram presta: quo iure pupilla est
Insita mortali capiti, DATA lumina prosunt,
Terrorem grauis umbra parit. mox iussa capessam,
Ecce uagas præclara comas dat cinthia cœlo,
Et passim magnæ spargit sua munera terræ,
Gaudet Adam nitido. comittemq; in uallibus idem
Spreturus tristatur enim: dein[c] nocte sepultam
Somno lenta gradu mulier, cum fletibus antro
Linquitur infœlix suspensos: & pœnitet alta
Verborum serie comitem fleuisse relictam,
Ergo sileit: sensim graditur: ne suscitet, hæret,
Progreditur: retroq; simul spectabat amator
Coniugis, ardentes seruatq; in pectore flammas,
Vsq; fluunt lachrimæ: reprimitq; extempore uoces
Plorantis gemitus: iterum ad sua pignora flexo
Respicit aspectu: parit & suspiria menti,
Fallacem tamen ipse dolum putat[d] esse tonantem,
Hinc timor egreditur: ne iussa ingentia temnens
Suplicy maiore gradu ueretur iniquus,

a ℭ Cui semita qui noscis cognoscis a quo semita depressa sit erratico pede aut a quo seruanda est itineris rectitudo. Mentem adæ qualis sit.

b ℭ Tempora fidelia morti. i. noctem & tenebras. Vsuram usum. Quo iure propter quam causam. i. propter lumen dati sunt oculi. Cœlo. ſ. cœlo.

c ℭ Dein deinde & ob id quia nox erat. mœrebat adam uxorem dimittere Antro in valle miseriæ. Hæret dubitat. Ex tempore ſtati ex temporis conditione. Gemitus genitiuus est.

d ℭ Putat tonantem esse dolum. i. illum dolum parere qui fingit se tonantem. Timor hinc oritur Iniquus tanq; iniquus

Ne ruat a diuo, centri lapsurus, amore
In foucam ardentis. sine fine incendia flammæ
Passurus cauc infernæ, sed coniugis ardor
Retrahit a iussu: timor[a] hinc, amor inde repente
Nascitur: & cruciant miscrum de iussibus ambo,
Hæc metus in medium: quis non præcepta minacis
Obseruet mandata iouis? cui fulmina dextræ
Assurgunt: uibratq; manu, dum acrenditur ira,
Hoc patet, expulso: culpa cui iuppiter atra
Nunc data regna uetat: placuit dare, displicet hortos
Ingrato donasse uiro: non dona merenti,
Fas[b] & iura uolunt absint data munera, lapsu
Præcipiti, primus doceat uim fulminis error,
Tormento maiore alium, si in uota sequentem
Plectendum, declinet amans se nectere culpæ,
Oppositum stimulabat amor: qui talia mœsto
Exardens fundit multa ratione timori,
Posse errare hominem conflauit iuppiter, errat[c]
Cui pictas monstranda foret? si criminis expers
Esset adam? minus est, pœna sic ipsa minori
Plectitur æua minor, patrati criminis æuæ,
Pondus enim, facinus q̄ quod commiserat adam
Maioris miseret, cur non pietate puellam
Adiuuat? auxilium, quod mi coniunxerat author
Amborum clemens, genus & quo semine surget
Humanum, quod si cupiat delere: quid orbi
Præfecit miserum, solus quem rexerit orbem,
Altera si dabitur: uel sit terrena? uel undis,
Aut igni conflata truci, quid in acre possit
Gignere? quod uiuat, non tam perfecta resurget
Vt caro nostra fuit: uiuens præponitur istis,
Si mage lapsura est: nisi sit sibi serua uoluptas

Peccandi

a ℭ Timor hinc. s. seruilis. Timor & Amor Pugnant.
Hæc metus protulit.
Cui dextræ pro cuius dextre. Hoc patet. s. homini expulso propter atram culpam.

b ℭ Fas & iura volunt data munera absint precipiti lapsu. non merenti dona. Primus error. s. luciferi doceat alium sequentem errorē si amans declinaret in vota sua fiat vt ligef culpe puniendus Sensus est.

c Error primus siue luciferi siue ade doceat q̄ maiori punitione peccator puniendus est qui se obligat culpe inobediens. quia cum quis semel ceciderit rursus cedens maiorem pœnam, meretur. vel si alterius exemplum habuerit. Minus est est. n. pondus criminis æue q̄ peccatum quod commisit adam sic ipsa æua plectit minori pena.

d ℭ Facinus peccatum patrati comissi. pondus magnitudo. Plectitur punitur. Maioris miseret. s. criminis vel adæ qui maior est.
Auxilium appo, mi pro mihi.

Peerandi, uel sponsa polo descendat ab alto
Tunc ego seruus croziouis & uiolabile uerbum,
Quo me rectorem magno præfecerit orbi,
An me iterum[a] formet diuina potentia lapsum
In sponsam, somno quid erit nisi formet eandem
Iuppiter ex carne hac, æuam diuinus eadem?
Hac contentus ego: tibi quæ sententia turpis
Obijcitur, confundis enim timor omnia demens,
Fas facis esse nefas: uili te e fomite crimen
In lucem æduxit miserum, QVÆ gloria uiuo
Fallere sopitam? fortassis imagine fallor
Falaci, serpens rursum mendacia finget
Credere consucto, quid si uaga somnia sint hæc?
Somnus erat, somnoq; graui mens frigida compos[b]
Non fuit ipsa sui, spetie phantasmata turpi
Deludunt, quos crassa premunt uelamina somni,
His uerbis cogebat amor reuocare parentis
Propositum, sed turpis item pauor arguit, addens
Exemplum angelicæ (cui multa audacia) formæ
Mors fuit in lapsu, sentit quæ incendia regni
Horrisoni, æterno premiturq; miserrima telo,
Tuq; in iussa nimis (dixit timor impius) audax
Præmia quæ meriti memoras, quid iuppiter æquus
Contribuit tandem? sanctis e partibus exul
Per totum infælix erras miserabilis orbem,
Esto age: fallaces rursum complectere flammas,
Dulcis[c] amor, cupido certa qui morte minatur
Et flammam: exitium misero qui seruat amanti
Insequere affectum mentis, QVÆ dulcia lætant,
Victus amor demum tacitis se se abdidit umbris,
Occulto & fugit sponsam, miserabile, cursu
Vir mœstus, gaudetq; timor præcepta iubentis

a ¶ Me iterum. i. feminã ex me. In sponsam in mulierem. Lapsum somno dormientem eandem æuam ex eadem carne. Hac. s. sponsa: hac ætate. Vili te e fomite timor seruilis peccati filius & frater. criminalis.

b ¶ Compos mens non fuit sui iuris. Deludunt illos quos crassa somni uelamina premunt. In lapsu angeli casus fuit ei mors. Quæ forma angelica qui angeli in inferno cruciantur. Nimis audax. i. amor in iussa contra iouis præcepta.

c ¶ Dulcis amor ꝑ quintus est ironice dictum. Insequere affectum mentis qui seruat misero amanti exitium & minatur mortem. Lætant lætos & mœte afficiunt. Cursu solicitudine abeundi.

Nosci:& unde dolor referat sine fine querellas,
Vna tibi tantum est,tantum tibi destinat una
Hos gemitus,diras inter uiuacibus umbras
Vulturibus deserta,lupis aut præda futuris,
Æua [a] ego iuncta comes,cur non discessimus ambo,
Lætitia,aut lachrimis hinc:huc si ucnimus ambo,
Venturos moror ipsa lupos,mea uiscera scerpant,
Aut fuluos in me uideo sæuire leones,
Non absunt tigres,ursi:noua præda superbis
Sum data nunc brutis:pereo:succurre sorori.
Quid mala commerui? post interdicta tonante
Poma tibi? infœlix nocui:nocumenta dolores
Infandos pariunt:sed cur non ignibus atras
Addis inique faces,pœnam cum sanguine poscens,
Te odisti si nostra fugis.duo corpora ab uno
Nascimur:a proprio data sum caro corpore corpus,
Cur ergo tua facta fugis,tua uiscera,natam [b]
Sæue parens,miseram refugis germane sororem,
Sic sponsam sponsus,tria magna ligamina cogunt
Commiscere parem pectus fugientis amorem.
Nec natura negat:nec me,qui iuppiter ex te
Hoc uetat effinxit:quia sunt duo corpora ab uno,
Sic unum scit uelle simul.SED soluere turpe est.
Quos deus [c] adiunxit firmo sine crimine,nodo,
Te sine quid faciam? sine me quid perfide coniunx.
Solus cris? magno cum iam socientur in orbe
Bruta simul.paribusq; pares iungantur amore,
Non tamen ex alio cretum [d] NOS dicimus unum,
Vt caro sit carnis:nec habet rationis honorem,
Hæc natura regit:næc ab hac sine lege docentis
Naturæ abscedunt.naturæ detrahis,adam
Nec minus ipse ioui,quia me scelcrate relinquis,

a ¶ AEua ego sum. Comes huius vie tenebrose. Mala nominatiuus est. A proprio corpore a tuo. Ego caro.s.tua.

b ¶ Natam.s. fugis. tua viscera appo est. Cogunt pectus.i. cor ade fugientis me commiscere parem amorem. Nec iuppiter qui me effinxit ex te hoc vetat.

c ¶ Quos deus math.9. quos deus coniunxit homo non separet. Sine crimine quia dsus iunxit sponsam cum sponso non interueniente peccato.

d ¶ Ex alio cretum sensus est vnum bruttum nõ ex alio bruto est sicut tua ex adam vt iu bruto caro sit carnis.s.alterius brutis nec bruta habent rationis vsum sed tantum naturā viuunt a qua minus discedunt tamen se amant ad inuicem. Sine lege non obseruata lege nature.

a ℂ Arguis mihi peccatū quod non est in bruti⁹. Vt vota optant merentur iungere se paribus. Nec sit discrimen nec merentur inter ipsa sit lis aliqua. Horto deest ab

Arguis[a] *huic labem miseræ: sine crimine uiuunt*
Bruta adam dicis, sic uota merentur ut optant
Iungere se paribus: nec sit discrimen in illis,
Ast ego commerui fateor, peccauimus ambo,
Non tamen expulsi uitatum uescimur aura
Ætheris, & placido depulsi uiuimus horto,
Cur me igitur quæris deleri ingratus ab orbe,
Qui nobis[b] *communis habet quæ proferat usu,*
Cuius erit mundus, modicum si nostra supersunt
Corpora? cuius erit mens ut delapsa resurgat
Sponse iouis pietas? nobis diuina pepercit
Maiestas: sic parcat item uenerabilis adam
Coniugis errori, nec sic miserabilis erret
Deserte in siluis latitans, ubi lustra ferarum
Obseruant rapidas, damnosa cubilia tigres
Grande quidem facinus uoto commisimus uno,
Grande bonum fiat: magni si erroris utrumq;
Pœniteat, pœnaq; simul pœtiamur amaras,
Commisso nec pœna minor, si possumus, angat
Nos miseros, ueniat diro prognata reatu
Pœna quidem, mala mater[c] *enim, mala filia crescat*
In sontes: fortiq; manu tum tela ministret
Iustitiæ, ut rutilo pretium purgabitur igni.
SIC sæua emaculant mentem tormenta dolosam.
Viuamus, sic iussa petunt, qui finxerit ambos
Sudore: & manibus tellus sua munera nostris
Culta ferat, partumq; mihi dira hora merenti
Augeat immenso, modo sim tibi iuncta,[d] *dolore*
Omnia sæua feram, nec erit quod quærat iniquum
Innumeris compressa malis euadere turpi
Æua fuga, tecum[e] *uiuat, morietur & omnes*
Hæc eadem tecum postq; compleuerit annos,

b ℂ Nobis ad nostram vtilitatem. Vsu sui & vtilitati. Cuius erit pietas vt anima surgat a peccato si statim morte puniatur. Pepercit quia nō necauit. Damnosa cubila appō. Pœna peccati filia. Peccatum malum est: & pena mala fiat.

c ℂ Mala mater .s. est quod est peccatum: mala filia quæ pœna. Precium. i. aurum. Sæua magna. Iussa illius qui.

d ℂ Tibi iuncta in reconciliatione.

Iniquum crudele & euadere turpi fuga

e ℂ Tecum moriatur postq; compleuerit omnes annos tecum.

Hæc

Hæc inſcribantur noſtro pia carmina ſaxo,
PRIMVS[a] homo, cui nata ſoror, cui filia coniunx,
Hic iacet, amboiacent, quorum concordia uitæ
Concordes gelido fecit poſt fata ſepulchro,
Legit adam, perlegit item poſt lecta relegit
Carmina: quæ infandum[b] miſero fecere dolorem,
Ingemuit, facicm lachrimæ fœdare decoram,
Miſcuit & mœſtos, ſimul & ſuſpiria, luctus,
Intonuit ſpelunca caua tetcrrima caute,
Diffugere feræ, ſonitum[c] timuere minaces
Fornicis, hic ecbo ſtrepitum referente, leones
CVNCTA hominem metuunt,
Sola canis domino plaudit, blanditur & ipſi
Gannitu: ſequiturq; pari ſub nocte dolentem,
Nunc præit, & lateri placide modo proxima torquet
Ora ſuo regi, nares modo prona ſagaces
Telluri incuruat, mœſto comes apta dolori,
Nec minus obſcuræ, duræ & canis ipſa miniſtra eſt
Fida uice in tenebris tandem comitatur euntem
Audiuit gemitus coniunx VIGILANtius audit
Ardenter quæ ſemper amat: uenit obuia:[d] noctis
Æua malis charo tenebris oppreſſa marito,
Offendit[e] lapides: paſſus ſemel icta recellit
Vulneris hæc expers, iterum lachrimoſa reſumit
Noctis iter: ſenſimq; premit ueſtigia calce,
Incidit in ſentes, diuinaq; brachia uepre
Vexantur: cernitq; feras latitare ſub umbra,
Delituit pauitans uaſto ſua membra receſſu
Montis, amor prodire iubet, timor improbus urget
Calare: & duro ſeſe commitere ſaxo,
Ecce uolat: reuolat pariter turpiſſima proles[f]
Quã tenera implumes membrana reſoluit in alas

a ℂ Epitaphium primo rum parentum. Con cordia vitæ quorum.

b ℂ Infandum magnum. Fœdare fœdarunt.

c Sonitum fornicis. Hic tunc virg. i. enei. Hic regina grauem gemmis auroq; poposcis. Ci. Hic ego multa ſimul cogitaui. Sub. per. Miniſtra ſerua.

d Obuia charo marito Oppreſſa malis tenebris.

e Offendit reperit. paſſus quartus plurialis. Icta percuſſa. Recellit retrahit. Pauitãs ſua mẽbra fincc.

f Proles .ſ. illius quam .i. vipertilio. Implumes ſine plumis.

Conscelerant mortale genus: caput ipse [a] doloris,
Non mea sit coniunx, tamen ipsa miserrima langueſ,
Ipse ego mortali uitæ sine prole superstes:
Et sine dimidio cordis: quibus ipse dolores
Narrabo? si morte luis commissa nefandos
Infœlicis adæ? quis me solctur in aruis
Errantem? sine luce [b] caput: miserere cadenti
Iuppiter, & celeres mortis frenato sagittas,
Si uiuat: si morte iacet, mihi redde, rogatur,
Rursus in uxorem clamat: lachrimatur, anhellat.
Palpat item, frigentq; manus, sed corda calorem
Obseruant, sperat, fiat sibi uita superstes,
Interea prebebat equos aurora fugaces
Solis: & ipse diem rutila uectare [c] quadriga,
Tum facta est manifesta fides: q; somnus inumbrat
Pectora castiginæ, sine morte, profundius æuæ,
Miratur miranda parens sic uirginis ora,
Vt pia sopitæ cogatur ad oscula natæ,
Oscula dat pulcher pulchræ meliora sorori
Nectare, quod multis siculorum collibus hibla
Temperat, æthereo genitrix dat lumina cœlo,
Discutitur q; graui, miratur & inscia, somno,
Et non inuentum [d] mulier reperisse parentem,
Nec minus ipse pater gaudet, pro coniuge mœstus
Amissa, inuenta pro coniuge suscipit idem
Gaudia tum summo referunt solemnia patri,
In uallem q; pari genitor, uel mater opacam
Descendere gradu, multis quæ consita lauris,
Atq; ibi myrtetum serpit latera omnia collis,
Qui facit huic septum, medium sapit unda salubris,
Ccernentes q; iuuat: [e] lento par gramina cursu
Propter aquas sedere duces, sub frondibus, ambo

a ¶ Ipse .s. ego ipse.

b ¶ Luce .i. oculis.

c ¶ Vectare vectabat ipse sol. Virginis æuæ, vt in tantum. vel q.

d ¶ Non inuentum reperisse. Solemnia gratiae agunt patri. vel etiam. Huic. sualli.

e ¶ Iuuat delectat eurus. Duces seminis humani.

Seminis humani structaq; in fluminis ara
Littore gramineo, soluunt, cum fructibus, hymnos.
Atq; cibant tenui sua corpora fœtibus, esca
Arboris, & multo cocunt [a] in ualibus æuo
Ducere crudelem uitam, sperare salutem
Decernunt auidi duris in cautibus ambo [b]
Igne grauis pœnæ, donec pia dextra tonantis
Ostendat ueniæ signum, sic fletibus omnem
Impleuere locum: sonitant & uerbera palmis,
Obliquant ac ora humili manantia terræ,
Vsq; [c] pijs lachrimis: nec se cœlestibus audent
Credere contuitu laribus, uaga flumina & intrant
Nocte. sub humenti lunæ mutabilis orbe,
At repetunt sub luce solũ, qua cinthius orbem
Oblustrat, genibus duras, pro crimine, cautes
Ambo præmunt, totumq; diem singultibus implent,
Et semel absumunt gemina [d] sub luce, fauentem
Ore cibum uite, mortem sine morte petebant,
Se uita indignos censent: qui crimine uitam
Conscelerare suam: pariter sine fine, reatum
Claudere [e] tentarunt pœnis: uicibusq; frequentant
Vulnera sæuitiæ duro triplicata flagello
At deus e magno diras pregrandis olympo
Esse manus cernens hominum: crudelibus horum
Vsibus ingemuit: cœlo & demisit ab alto
Mercurium, sedaret atras cum sanguine pœnas.
QVANDO quidẽ punire licet, nõ tradere morti.
Angelus excelso delapsus ab æthere formam
Sumpsit hic humanam generisq; ante ora parentum
Astitit humani, quibus hæc sermone resolut.
MAGNE pater, q surgis [f] humo, uel ab æthere ydis,
Terrigenum quid dira geris tibi uulnera culpæ?

Instruis

a ¶ Coeunt conueniunt.

Ordo est.

b ¶ Ambo auidi sperare salutem decernunt ducere uitam duram in duris cautibus igne grauis penæ. Igne, tormento.

c ¶ Vsq; assidue.
Vaga uagantia
Cœlestibus laribus.
Contuitu, oculorũ uisione. Sub humenti orbe lunæ.

d ¶ Gemina .s. in die: & nocte semel tantum comedebant. Sine morte uolu issent & mori & uiuere respectu diuersorum.

e ¶ Claudere finire pœnis peccatum: & emaculare scelus.
Ingemuit uisus est mercurium .s. angelum.
Parentum humani generis.

f ¶ Surgis humo quantũ ad corpus ab æthere pro dis quantum ad animam terrigenum terrigenarum diro flagello pro diri flagelli. pœnas minacis mortis æquare culpæ.

Instruis & sponsam pœnas æquare minaces
Mortis? an hæc scæleri diro sint apta flagello
Flagra tuum delere nefas? tibi grandia sumis,
Non similis fit plaga doli: nec sufficit adam
Et minus æua potest: scelus hoc delere nefandum,
Hoc scelus æternum est: pœna at finita? dolorq;
Hæc inter, credatis enim, proportio [a] nulla est,
Credite ueranti, miseri peccastis: at ille
Cui fraus extructa est, pondus portabit amari
Criminis: & uetiti purgabit uulnera [b] ligni,
Sancta salutifero figens sua brachia ligno,
E ligno mors atra uenit: uitæq; salutem
Ligna dabunt: fructum uirgo cum oblata tonanti,
Reddiderit furto ablatum iudæa nefando,
Ne fuge tu sponsam, neq; enim mendatia credas [c]
Fallere qui tentat miseros, serpentis iniqui,
Sub iouis aludens spetie: fuge quærere mortem
Pœnarum mucrone truci: satis esse dolentem,
Pœniteat fecisse malum, seruetur & ordo
Humani generis, tua per connubia, longus,
Vxorem haud pellas: sancta hæc coniunctio, magni
Hoc iouis est uinclum: nec homo diuortia tentet.
Dixit: & aligeros, pinania, ad astra uolatus
Sustulit: & pauidos facies diuina parentes
Præcepto [d]: celeriq; fuga, formidine liquit.
Hæc præcepta iuuant [e] ambos, tum iussa capessunt,
Hoc præter, natura homines stimulabat ad arma
Concubitus: nec feruor erat praui inguinis ardens,
Nil erat in uenerem feruens: nil sanguinis audax
Sed tantum generantis opus natura petebat,
At spetes [f] diuina trahax stimulabat amorem,
Alter in alterius speculatur imagine, & ardet,

a ℂ Proportio nulla qa finiti ad infinitum nulla est proportio primo contra & mundi.

b ℂ Vulnera ligni vetiti venit presens est.

c ℂ Neq; tu credas esse mendatia serpentis iniqui qui alludens &c. Fuge noli. Mucrone cruciatu pœnarum. Satis. s. est te esse dolentem. Vinclum preceptum.

d ℂ Precepto sensus est angelus refinquit parentes formidolosos propter peccatum tale & fugam celerem.

e ℂ Iuuant delectant. Hoc preter. i. preter precepta dei omnino natura impelebat parentes ad venerem & hoc quantum sat erat ad generationem non autem ad luxuriæ incentiuum.

f ℂ Spetes diuina. i. venustas æue: & adæ. Diuina. s. a deo effigiata.

Ambo pares [a] forma: flamma ac uredinis ambo
Aspectu pulchri, cum magna intentio crescit
In formam, ASPECTU premitur natura uenusto.
Candet uter q; parens, coniunx in coniuge mammas
Miratur: duo poma rubent albedine mixta,
Æuaq; angelicum massa est argentea pectus,
Regula [b] uentre pari laudes laudesq; merentur
Crura graui incessu, fabro sunt cætera miro
Admiranda nimis: sed quæ uaga munera texit
Natura ambrosiam uincunt: q; dulcia mella
Pube nitet flaua locus ille: iuuatq; maritum
Ingenuos intrare locos: coniungere carnem
Et carni, nanq; una fuit, sic fabula narrat,
Fœmina mixta uiro fuerat: itania bella
Iuppiter expertus timuit grauiora duabus
Bella fore ex formis, ipsi quando unica simplex
Intulit exitium: iunctas sic dextera partes
Diuidit, ex una fiunt duo corpora carne,
Sic ambo adlectant, membris fulgentibus, ambos,
Hinc præcepta iouis magis hos strinxere uolentes,
Hinc quæ pulchra placent: nec amor differtur amore
In uenerem transfertur item: sancta oscula iungunt,
Iungit adam: repetitq; uices: iterumq; frequentat
Oscula pulchra parens, calidæ de more columbæ,
Ardebant in [c] uota alacres tentare, sed ambo
Herebant facinus quod iam natura petebat
Quodq; deus uetuisse quoniam cecidisse, timorem
Incutit erranti, [d] pallent formidine: flagrant
Igne tamen ueneris: maiorq; impulsus amori,
Quã timor [e] exanimet, MENTE pulcherrima cogũt
Obiectat: q; stimulant proprios uiolenter ad usus
Humanum sensum, quanuis præcepta tonantis

Magna

a ☞ Pares conuenientes quia in primo libro dictum est q; eua erat formosior.
Premitur premitur superatur appetitus naturalis venustate obiecta: animo uent potentias.

b ☞ Regula congruentia membrorum merebatur laudes & cura: vel regula corporis. Miro fabro .i. deo: munera quæ natura uaga texit uincunt ambrosiam.

FABVLA

Iuppiter facto gigantẽo prelio uidit utrunq; sexũ uini extinuit dicens, si uni us sexus gigantes tantæ uirtutis fuerunt contra me quid erit homo habens utrunq; sic diuisit alterum ab altero.

c ☞ In uota in desideria. Herebant dubitabant tentare facinus.
d ☞ Erranti qui erraverit e ☞ Quam timor magis erat libido coeundi: q; timor committendi. Obiecta cogunt quia obiecta mouent potentias mam obiectata trahunt humanos sensus ad proprios usus etiã sine preceptis dei quoniam faciunt vt obliuiscãtur mandatis & non cogitent ad interitum: præsertim si pulcra sint.

Magna secus iubeant: amb. est [a] obliuio mentem
Præceptis: si obiecta placent, nec tartara, pœnas,
Supplicia: & flammas uersant qui dira frequentant
Crimina, quæ oblectant: quanto mage pulchra petunt?
Quæ [b] præcepta iubent: si contra iussa regentis
Optantur: natura cupit: delectat amantes
Quod pulchrum adsurgit: fiat quoq; iuppiter instat,
Ergo petunt iterum amplexus: atq; oscula figunt,
Oscula mellifluo labiorum orientia fonte,
Inq; uicem [c] roscos tangunt urcdinis artus,
Prurituſ: dulciq; ferunt ardentia uerbo,
Propter aquas fluuij, ueneris præludia [d] magnæ,
Atq; parant dulcem læti uersare palestram,
Quæ demissa fuit surgit caro pendula terræ,
Sustinet & cœlum rubro contecta galero,
Tunc mage complexu cocunt duo corpora stricto,
Et mage tentat adam latices ructare salaces,
Dum cernit tumido q; mammæ in pectore fratrant,
Ergo petit stygij genitor uiuaria fontis,
Atq; fabit: sonuitq; cauo graue robur in antro,
Aruaq; sanguineo replentur semine: gaudent
Quod natura dedit: necnon pia iussa [e] tonantis
Impleri iussere uiro seruanda parenti,
Officium peragunt: surgunt amplexibus ambo,
Ambo iuui referunt meritos, qui iustus, honores,
Et grates dixere deo, qui nectare cellas
Naturæ impleuit: rursum pia prælia tentant:
Suscipit & geminos mater pulcherrima fœtus.
Semen idem diuersa facit: fit masc[u]la proles:
Fœmineum pariter q; genus: spes [f] apta futuro
Quod minus est clarum, timidam formasse puellam
Creditur: & cuius uolucrem finxisse maritum, [g]

a ℂ Ambest circum est obducit & ligat mentem precepti obliuio. Versant considerant. Quanto mage quanto magis homo inclinatur ad pulchra obiecta & ad eorum actus ad quos deus iubet sicut ad actus cōcubitus.

b Quæ quartus plus lis est .i. quanto magis petuntur pulchra quæ precepta deus iubent ad implerī si optantur ea quæ sunt contra iussa dei. Adsurgit natura appetit, & delectat amantes illud quod pulchrum adsurgit .i. quod uenustum est tanto magis q̄ deus instat, vt fiat .i. precepto suo

c Inq; uicem tmesis est

d Preludia appositio est magnæ ueneris. Propter iuxta. Fratrant tumescunt. Gaudent .i. eo bono quod natura dedit.

e Pia iussa iussa precepta seruanda esse a viro seruanda esse a parente. Impleri obseruari a uiro. Nectar naturæ ēt cœllas nature. Pia domestica non nocentia.

f Spes appō est.

g Maritum .i. marem. qui tamen eius & maritus fuit.

Sexq; dies seruant in iacto semine lactis
Effigiem: reliquisq; nouem de sanguine tractat
Semen, opus duodena[a] tenet, membra omnia uisco
Colligat: & reliquum tempus producit ad ortum
Hinc capitis uertigo ferit: grauis halitus exit,
Et stomachi lassatur amor: grauc pondus in aluo
Persentit genitrix: calidoq; in pectore turgent
Quæ nimis adlectant mammæ: tum nescia partus
Hora uenit primi: genitrix miratur: & adam
Ante suum queritur, miserct[b] pietate dolentis,
Hortaturq; iouis iussos ferat ipsa dolores
Tormento sic ipse graui prædixerat atram
Esse horam partus: rapido quia lubrica morsu
Prima cibum rapuit uetitum: tum flexit amantem,
Hæc decepta uirum: falso & subiecta draconi
Tunc tremor in membris: & plurima fulmina crebris
Inuasere nimis prægnantem æuæ ictibus aluum,
Vagitus ac æua truces ter senserat alui,
Infantum luctamq; grauem: terq; inuida serpens
Obuia fit memor: terq; est maledicta furore
Materno: cognouit enim grauc fœmina[a] diras
Hic[c] pœnas genuisse scelus: sic iure dolendum,
Augentur pœnæ uentris: constrata gemellos
Æua parit: minuuntur enim sæuissima partu
E gemino tormenta sibi: fit sedula nutrix
Quæ sua mater erat. CELERE M uiolētia claudū
Esse facit, sponsusq; iuuat matremq; satosq;
Frondibus inuoluit pucros: & flumine purgat,
Non latices ex igne lauant torpentia membra,
Frigida sed tantum tetigit uaga fluminis unda,
Fascia nulla fuit: necq; enim lini affuit usus
Nec tela ulla manus matri lassauerat albas

Tradiderat

a Duodena. s. dies. qa duodecim dies fit membrorum consolidatio. Grauis difficilis & putidus. Nescia ignorata.

b Miseret dolenti æuæ vel miseret pietate dolentis: & afflicti imagine. Iouis dolores. s. quos ipse minatus est dicens. In dolore paries. Lubrica nimis credula. Falso actiue fallaci. Materno fœmineo.

c Hic, tunc, dolendum .s. esse.

Tradiderat natura modum. dat protinus æther
Signa mali: mœsta & pluuias dat iuno[a] feraces,
Fit sonitus: tonuere graui, tum flamina, ponto
Incumbunt strepitu: feruens totum intonat æquor,
Inq; gemunt uolucrum species: terramq; colentum
Tota cohors, natura mali dat signa futuri,
In specie plorantis enim sic nascitur infans,
Nuntia[b] ploratus uox est motura querellas,
Vt cadat: e stricto latas seu fertur ad oras,
Aut quia de calido[c] tepidus processerat aluo
In faciem patriæ frigentis, siue q; arcta
Egreditur fossa: geminisq; eliditur oris
Orchei fontis: seu luce exteritus expers
Luminis: aut pœnas plorat sensurus iniquas
In tenebris mundi, multi mox fœmina cultus
In specie matrona potens, docet omnia matrem
Humanæ gentis, quæ sit factura, monetq;
Infantem, quæ infantis erant, nec defuit unq;
Ambobus.[d] natura fuit: uaga gloria mundi
Omniparens. comitata modis uariegata multis
Profluit unde cruor, nodo deuinxerat uno[e]
Os uentris, lini nondum confluxerat usus,
Nam genito lætatur adam, praui insçius ævi
Quem uocat ipse chain genitor: nutritur & infans,
Nec minus ipsa soror perfecte tollitur[f] albo
Lacte piæ matris: nec sunt fastidia fletus,
Hoc natura iubet, natos seruare parentes,
EFFECTVM sua causa fouet, tum semen arator,
Inq; uirum crescit: minus & præcepta parentis
Suscipit infœlix: genitor quem duxit ad arua,
Quæreret[g] arte cibum: primæuæ & semina matri
Spargeret ipse manu, sic stant præcepta tonantis.

a ¶ Iuno aer. Tonuere flamina. i. venti graui strepitu tum incumbunt ponto.
Species. i. contenta subspeciebus. Inq; gemunt tmesis.
b ¶ Nuntia ploratus vox ploratus nuntia est motura querellas propter causas sequentes.
Vt cadat seu plorat q; fertur ad oras latas a loco stricto: vt. i. tanq; cadat.
c ¶ De calido vel quia venit e calido ad frigus.
Eliditur vel. q; strictis labris colidetur egrediens.
Expers seu terretur luce.
Pœnas vel diuinat misidi pœnas quas passurus est.

d ¶ Ambobus. i. matri & filiis. Fœmina multi cultus matrona potens in similitudine potentis matronæ docet matrem humani generis omnia quæ sit factura & docet infantem quæ naturalia sunt, hec. s. natura fuit.
Appositiue vaga gloria mundi, variegata variis modis pictis, & comitata multis modis.
e ¶ Vno. i. solo.
f ¶ Tollitur nutritur albo puro.
g ¶ Quæreret. s. vt primæue matri. i. terre.

Forte, die quadam, patula sub fœmina quercu
Propter aquas fontis, tenui confusa sopore,
Pulchra iacet, quam uidit adam: somnoq; iacenti
Oscula confixit: sponsam compressit & adam
Concubitu:[a] generatur abel fœtura secundo
Altera, sic proles magnum procedit in orbem,
Mitis abel: clarę soror & pia proditur orbi.
Gaudia cuncta[b] docent: labor est non improbus æue
Tollere quos genuit, DVRAS si conterit usus
Corporis ærumnas, longa experientia primi
Enixam partum docuit tolerare sequentem.
Ignauæ haud liquere manus sua uiscera lustris
Degere: uel putri fossarum horrentia cœno,
Cælat ab arctoo,[c] uentis spirantibus, orbe
Infantes defendit item, ne feruor adurat,
Ne esuriant: sitiantue cauet: ne mucor utrumq;
Inficiat, tussisq; obsit, uel cruribus ydem
Vatraces fiant (tanta est clementia matris)
Iis chain inuidit: toruoq; inspexerat hircquo
In fratrem, uultuq; minax: & perfidus ore.
Hunc stimulat persæpe manu, & pede pellit iniquo,
Hunc subsanat item, nasi sub imagine torti
Chara patris soboles sit cura parentibus ardens
Ne ruat in fratrem prima: & turpissima proles,
Bile tumens uitrea, CVM re macrescat opima
Inuidus: & uultu fatuus marcescat honesto.[d]
Quicquid agat pater: audet abel præponere fratri,
Crescit abel: cui crescit item cum corpore uirtus.
Creuerat ante chain: uitia & creuere maligno,
Conuocat hosq; parens: natas compellat & idem
Voceq; nectarea consueta silentia rumpit,
O Nati. nataq; meæ: mea uiscera: mundi

Mecum

a ¶ Secundo concubitu abel gignitur. Altera appositiue secunda fatura

b ¶ Cuncta nominatiuus est. Gaudia accusatiuus est. Docent demõstrãt. Tollere educare. Si p quia primi. s. partus usus enim minuit ærumnas corporis quoniam ex assuetis non est tanta passio. Et longa experientia primi partus docuit enixam tolerare partum sequentem.

c ¶ Arctoo septentrionali. Vatraces varicosi. Chain una syllaba sit. Ore sermone. Sub imagine sub similitudine.

d ¶ Honesto honestato honoribus. hora. primo sermonum saty.

Mecum participes, mecum tentate labores
Multiiugos: mecum pariter post nubila, [a] solem,
Perq; uicem fruges dent arua, ferantq; colenti
Prouentus: tardosq; ualens submittat aratro
Dextra boues: pecudesq; homini splendentia lactis
Munera: nectareo retrahat quoq; dona receptu,
NIL frustra natura dedit, sudore paranda est
Esca cibo: dominemur enim, namq; omnia nostro
Imperio subiecta iacent: si limpha placebit,
Limpha quidem, potus: sed nos si uina iuuabunt
Vua dabit latices pedibus compressa, potenti
Aut ui pressa manu: [b] quae uult, est nostra uoluptas,
Vos quoq; fœmineæ stirpis uirtute minores
Accipite hæc animis: leuibus nec inania uentis
Amente abscedant, rapido ceu flamine floci
Raptantur: sudore graui nunc uiuite parto,
Pensa trahant uestraq; manus: & corpora lino
Veletis, lana pariter, non frondibus apta,
Ocia tollantur: non dat sua munera tellus
Ni bobus diuisa suis: lassata ligone
Fit glacialis humus: frigentia flamina pectant,
Frigida nox horret: mutantur tempora: cursus
Cœlorum uarij: modo sol: modo luna: quietem
Nulla [c] sapit nobis, bene si comprendimus, hora,
Solus utriusq; labor: charisq; nepotibus instat
Commisso amborum quod uos in uincula nectit
Ergo omnes pariter sudent, peccauimus omnes,
Fas punire malos: serpens punitur, ab alto
Delapsi ad partes, flammis urentibus, imas
Angelici plectuntur item, pro crimine, uultus,
Vos mater diris oppressa doloribus orbi
Protulit: & misero ueniant sudoribus ade,

a ¶ Post nubila post labores experimini lætitiã.

Pecudesq; ferrant. Receptu a receptaculo mella trahat manus a fauo. Nil frustra. 3. de anima natura nihil agit frustra.

b ¶ Pressa manu potenti vi septimus casus est .i. virtute. Voluptas quæ vult est nostra.

Parto reperta sudore. Corpora non apta frẽdi bus. Diuisa .s. sit. Cursus. s. sunt varii Nulla hora.

c ¶ Vtriusq; nobis mari bus & uobis femellis qa duo partes sunt .s. marium & feminarum.

Quæ sunt apta cibis & conuenientia uitæ
Ergo chain qui primus ades, qui fortior annis
Incole tu terram, curuo succumbat aratro
Taurus: & ingentes uertant sua robora glebas.
Quid pariunt peccata homini, fera uincla, dolores,
Furiem: tristemq; sitim, formidinis auctum
Exilium, inuidiam, lachrimas, sine fine querellas,
Pauperiem, doxæq; [a] inopes, seruire iubenti,
Interitum lapsis, tot post tormenta, tenebræ
Suscipiunt mortis, quos dira superbia uexit
Peruentos uanæ, lasciua & flamina, doxæ,
Ergo laborandum, postq; commissa labores
Inculcant, [b] & quæ grauiora laboribus arui,
Ergo per hos uirides ad pinguia pabula, saltus,
Tu minor obserua pecudes: armentaq; pingui
Pasce minor campo, caueat pia cura luporum
Incursus: ubi pugna frequens, uictoria nulla
Contingit pecudi: tardo portabis asello
Pondera, præstabunt uictum siluestria nobis
Corpora: tum pecudes dapibus sua uellera iungent
Mitis abel tu sume pedum: [c] tibi mantica tergo
Hæreat: ad uictum serua quod conuenit, atq;
Supplicijs [d] magnum prius hic laudato tonantem,
Vos natæ: seruate patris præcepta iubentis,
Mollia lina colum retegant: [e] & stamina fusum,
Tela iugo incumbat, radius per aperta recurrat:
Fila, premente pede, & retro secernat arundo,
Arguto & telam componat pectine uirgo, [f]
Subtili ac operetur acu: sua corpora uindex
Infrigus sua dextra tegat: depellat & æstum,
Corporis hæc [g] serua est, quantum iubet alta uoluntas,
Sitq; domi custos mulier: mas arua rescindat

Vomere:

a ¶ Doxæ gloria.

b ¶ Inculcant cumulant.

c ¶ Pedum baculum incuruum.

d ¶ Suppliciis sacrificiis

e ¶ Retegant quia sepe colus lino inuoluitur: & filo fusus.

f ¶ Virgo puella.

g ¶ Hæc. s. dextra.

Vomere: uel raſtris: paſcentem buccula campum
Intret: item pecudes: mortali & ſeruiat heros
Hoc genus: & præcepta ferat [a] dominantis ubiq;
Humani imperij: nec ſit diſcordia uobis.
Vade chain. diſcedat abel, tum iuſſa capeſſat
Veſtra manus: manus apta aruis: manus apta labori,
His dictis docuit tellus, quo munere: fiat
Fertilis: & læto ſua ſemina proderet campo,
Quæ frumenta ferant, quæ craſſa legumina: lentes,
Quæq; fabas dent arua rudes: uilemq; phaſellum,
Quæq; ferat regio primi [b] callidiſſima mundi,
Quæq; cadentis equi: rutilum ſuper æthera ſolem
Qui uehit: & medium regio quæ continet orbem,
Atq; ea quæ [c] contra eſt ſtridentia frigora perflans
Stellarum numeros docuit, tum robora, uires,
Virtutesq; ſuas, ſegeti quæ turpiter obſunt, [d]
Quæ proſunt, quod tempus item ſementis: & unca
Falce dies [e] meſſis: creſcentia gramina campis
Atq; manu, extirpare ſuis, herbasq; fluentes
Luxuria: ſerere atq; graui, pro fructibus, agro
Arborcos, qui macra uelint: qui pinguia, truncos,
Arua ſudes: qui ſaxa petant: qui lumina: & umbras,
An montes optent plantæ an lata æquora: ualles
Siue magis poſcant, fœtus: prædixit & omne
Quod decet agricolas: cultrum: uomeremq;, trahamq;,
In curuum fieri docuit, grauc pondus, aratrum
Bobus: & inſtabiles plauſtri uoluentis ad arua
Cum tauris aptare rotas: & figere raſtros
Dentibus: & duro connectere ſarcula ligno,
Vertere tum terras: ferrum ſupponere frugi,
Et premere inflexis humentes falcibus umbras, [f]
Quid faciat lætos adamus: quid temperet agros,

[a] Ferat precepta humani imperij dominantis vbiq.

[b] Primi mundi. i. orientis.
Cadentis occidentis.
Qui. i. equus

[c] Quæ contra ſeptentrio.

[d] Quæ. obſunt.

[e] Dies accuſatiuus. ſi. docuit.
Lumina ſolem.
Graue pondus bobus oppo. eſt.

[f] Vmbras. i. incidere ramos inumbrantes terrã

Quidq; urat læta arua nimis morientia sicco
Prædixit: bibulas ferroq; cauare lacunas
Ipse, chain iussit: multæ ne messibus undæ
Proluuium noceat: duro dein frangere saxo
Farra: uel intritas[a] cribro secernere fruges,
Mos erit hic uitæ. tum facta silentia texit.
Suscipit ipse chaim patria fortissimus arte
Arma manu, intactæ quæ cuncta decentia terræ,
Sic parens armenta sui, quæ mitia, patris
Iustus abel seruat: pascitq; uirentibus herbis
Mitis inerme pecus: pecudes, cum uxoribus hircos,
Lactigeras nutritq; boues in uallibus imis,
Dorcades, & damæ uolucres comitantur inertem
Cum pastore gregem: lepores & in arua fugaces,
Ceruaq; cum capris curuis in montibus errat.
Lanigero se gaudet equus miscere triumpho,
Saltat asellus iners, canis & blanditur cunti
Ad succosa gregi prono uillaticus[b] ore,
Pascua, & hic pecudes campo comitatur ouantes,
Omnia læta suos ouibus dant pabula fructus,
Pinguescant, reddantq; suo de fructibus here,
Fert tellus segetes: distendunt ubera mulctram
Non olidæ inuite ueniunt ad mulctra capellæ,
Copia sed largi lactis mulctralia replet,
Gaudet adam, genitrix pariter uaga munera cernens
Et terræ & pecudum, phtongos,[c] & dulciter himnos
Ambo canunt, laudesq; pias dant ambo tonanti,
Lætus abel tanto iubilat pro munere: lætus
Ipse chaim q terra ferat: q munera tellus
Porriget: & se se iactat stirps atra parenti,
Detrahit & fratri iaciens conuicia: fructus
Præponit telluris item, quos[d] ubera mittunt,

Incitat

a ℂ Vel etiam intritas uel detritas.
Vitæ viuendi.
Suscipit manu arma terre quæcunq; sunt decentia, conuenientia ipsi terre.
Parens obsequens mitis abel.
5 e misceri.
b ℂ Canis villaticus blanditur gregi cunti prono ore .i. capite & deflexa cervice.
Campos deest ad.
Ouantes gaudentes.
Pinguescant .s. ut
c ℂ Phtongos suaues.
Laus terre.
d ℂ Quos .s. illis fructibus quos ubera mittunt.

Incitat & pugnam uerbis:rationibus addens
Argumenta suis,q; sit terra omnibus author[a]
Omniparens dicatur item caro facta parentum est,
Qua sine nil uiuit:quæ dat sua plurima uitæ
Munera:& omnigenam præbet uiuentibus escam,
Fontibus emanant lactes:ceu corpore sanguis,
Hæc alit & pecudes:hæc magna armenta saginat,
Diuitias:[b] tua regna tibi:populumq; potentem,
Atq; ignis tellure latet:tum munus:& aurum,
Fertq; suas homini(splendentia munera) gemmas,
Adlectantq; oculos etiam sine fructibus arua
Herboso dum flore uirent:& uiribus almas
Herbarum quam[c] terra meret ditissima laudes,
Vnde domus,ni terra foret:quibus omnia fiant,
Hac lapides formantur enim,figulare ualemus
Hac etiam lateres,nobis ingentia tecta,
Non desunt resonæ.tamen hic,pro nocte caucrne.
Sed tencant nos arua dic:sic iussa parentis,
Ergo meret tellus:magnarum præmia laudum,
At quid bruta[d] miser:quorum præcordia terræ,
Prona meæ tantum:nec habent nisi uiscera curæ,
Hircus olet:sus putet:ouis turpissima proles,
Taurus & ipse ferit,duro fera bellua,cornu,
Quem mea dextra domat:curuo & subnectit aratro,
Hos mea terra cibat,nostro depasta labore
Est ouis:& taurus:uili & cum coniuge,capre,[e]
Ergo ego sum maior:nostra ergo meretur honorem
Maiorem uirtus:posuitq; silentia doxe,[f]
Mitis abel contra:tantum sua iura tuetur,
Laudat oues:armenta simul,quæ mitia pascunt
Se duce florentes,& pinguia gramina,campos.
Carne cibat:sic lacte hominem.sed uellere uestit,

a ¶ Author communis generis ouidio .4. fasto. optima tu proprii nominis author eris. Dicatur & dicatur Vite viuenti. Corpore a corpore.

b ¶ Diuitias : tua regna. Populumq; potentem appō. Tellure in tellure Munus & aurum end. Munera appo.

c ¶ Quā quantū meretc

Sic pater adam iussit.

d ¶ Quid bruta.f.merent Cure ad curam. Fera bellua appo.

e ¶ Capre pluralis est.

f ¶ Doxe glorie fuxe.

Pelle pedes defendit item, mea munera prosunt
Dixit abel: læto pinguescunt stercore campi.
Qui steriles, pecudum caro q̄ mage fertilis exit,
Bruta quidem uiuunt: uegetos animalia sensus
Participant: a dulce nocens [a] animalia norint,
Improbat haud terram: terræ non detrahit almæ,
Non ait in terra serpens: turpissima buffo:
Et uermes: putres q; ferunt fœtore cloacæ
Turpia: fert spinas tellus, fitq; horrida duris
Sentibus: interdum condunt sua pectora [b] ucpres,
Obseruatq; ferax confecta cadauera tellus
Deformi tabo: & sanie: si pulchra reseruat,
At tacitum iustus clipeo se texit honesto,
In fratris fera tela sui, dein protinus ore
Obticuit uoccmq; piam sine murmure rupit, [c]
Sensit adam rixas: primi & conuitia fratris.
Æuaq; rumores odij, q̄ mœsta, feraces
Audiuit: gemino retulit timor omne parenti,
Aduocat hos genitor: placido sermone remulcet,
Aut quærit mulcere chain, de fructibus alto
Ardentem uultu, nimioq; tumore superbum,
Amborumq; extollit opes: ne iurgia surgant,
Inuidiæq; oriatur onus: grauc pondus [d] habenti,
Hortaturq; ad sacra duos libamina fratres,
Cognoscat factura suum: pietate parentem,
Qui dedit hanc terram: terræ qui iussit inerti
Proderet hos fructus: & uiuo munera limo
Funderet hæc grauida terrenis frugibus aluo,
Offerat ergo deo, si qua est clementia, fructus
Primæuos terre natis pia dextera, dixit,
Oppiperis [e] sacram reple tu fructibus aram,
Terreno cognosce, chain, tu munere cœlum,

Quo

a ¶ Nocens amarti m. Alme terre matri terre & altrici. Serpens. sest. Turpes cloacæ .i. fetide

b ¶ Sua pectora. Confecta tabo.

c ¶ Rupit uoce m. f. facuit. Rumores feraces odii. Gemino parenti. s. ade & æuæ. Aduocat ad se vocit. Superbum de fructibus terræ.

d ¶ Graue pondus appō nam inuidia est pondus habenti. Cognoscat deest horta tur ut. Viuo limo hoc est homini. Hæc. s. terra Dixit natis.

e ¶ Oppiperis pinguibus & affluentibus.

Quo ſine nil terræ eſt, uirtus naſcentis ab alto
Sidere declinat, quid enim: [a]niſi phœbus in aruis
Proderet ingenuas ſoror & ſua cinthia, [b]uires:
Hos tamen æterni fœcundat gratia patris,
Cuncta ſuæ fecere manus, ſua pluribus offer
Supplicys dilecte chaim, data munera creſcunt.
Tu [c]teneram prebebis ouem: tu carne litato
Nate minor: mulcentq; iouem præcordia parui
Corporis, ADLEctant puriſſima corda tonantem.
Erexere aras, uiuo de caſpite, colli
Arridենt[d] frondes uiridi, uelamina, mirto
Decliuæ uallis: carpunt uirgulta diones,
Et phœbi ingenua uelant altaria lauru,
Turaq; legit abel, ſpirant & odoribus aræ,
Vilia dona chaim, lini dat ſemina magno
Fauca ioui ingrata, uaniſſima munera, mente,
Fumus ab oblata totam circumrotat aram,
Nec flamma illuxit: frater minor omnibus unam
Selegit gregibus, uilis candentibus, agnam,
Hanc pronus: terræq; humilis mucrone reſoluit,
Extaq; ſupplicibus, toto cum corpore, palmis
Offert mitis abel: mox ignis ab æthere luxit,
Mox pia dona deus cœlo proſpexit ab alto,
Qui prius hunc iuſtum uidit, ſua dona uolentem
Offerre, AT nil dona ualent: ſi ingrata[e] uolũtas.
Mox ſumpſit pia flamma dapes, tum protinus atrox,
Inuidia anguigeris replcuit crinibus atro,
Felle chaim: liuore chain: dein feruidus ira
Fraude uocat fratrem, frater crudelis, ad arua,
Tumq; chaim percuſſit abel uexatus crymni,
Sic pic[f] nodoſo percuſſus fuſte quicuit.

Libri Tertij Finis.

a ℂ Quid enim. ſ. eſſet.
b ℂ Et cinthia ſua ſoror. Gratia patris. l. honorem datum cælo & luminibus cœli, omnino prius erit dei qui omnibus uirtem preſtat. offer deo tua quæ. ſ. ipſe fecit. & tibi dedit. Supplicis ſacrifi, eils.
c ℂ Tu abel.
d ℂ Aridենt colli frondes. Vellamina appõ. Diones veneris huc eſt mirtum. Munera appo.
e ℂ Ingrata, nolens.
f ℂ Pie quieuit.

ARGVMENTVM IIII.

Quartus habet lachrimas: & pectora pulsa parentū,
Seq; chaim cellat, quem iuppiter orc minaci
Encćto de fratre rogat, [a] tumulatur & antro
Iustus abel: dirusq; chaim cadit ipse sagitta,
Prædicit uentura pater: docet omnia natos
Doctus adam, sperans; polum migrauit ad orcum.

Ioannis

[a] Rogat interrogatu

IOANNIS MARIÆ VELMATY BAGNACABALLI AD DOMINICUM REVERENDISSIMUM OSTIENSEM EPISCOPUM, CARDINALEM TRANENSEM CHRISTEIDOS LIBER QUARTUS INCIPIT.

VERTITUR in lachrimas cœlum: uaga lumina titan
Obcœcat: rady noctem subiere silentem,
Dat signa in tenebris splendentia feruidus æther,
Dant sonitum nubes: q; feractonis: truq; mouentur,
Terra fremit:[a] mugitq; solum: trepidæq; uolucres
Aera percurrunt totum, stridentibus alis,
Atq; metu horrendas trepidant habitare cauernas,
Bestia quæq; fugit: solito nec territa lustro
Tuta iacet: formidat humus [b] pro pelitus, & æquor,
Sola domus tacitæ iubilat miserabilis umbræ,
Quæ claro fit mœsta die: stupet insçius adam,
Mip [c] stupet & genitrix tenebras incumbere terris,
Nulla docet ratio cœlum nigrescere tetro,
Corda pauor pulsat: tenebrosum deserit antrum,
Arua petit primusq; parens ubi uita [d] reliquit
Ingenuum crudelis abel, & repperit aruo
Vulnere confossum, capiti quod fuste refixit
Ter sub luce chaim scelerati teste reatus,
Vulnere mox oculis in multo sanguine lapsum
Cernit abel: tepidum spumantemq; ore cruorem,
He heu, proclamat genitor. prosternitur atræ
Pronus humi, & rigidos calcans complectitur artus,
Nate, manus quæ dira tibi læto abdidit [e] atro

a ℂ Fremit ppter ventũ.

b ℂ Humus formidat. Domus umbræ infernus.

c ℂ Miserete.

d ℂ Vita crudelis. Ingenuum abel. Aruo in aruo. Quod. s. vulnus. Refixit bis & ter intulit Sub luce teste scelerati reatus. Vulnere propter vulnus. Atre propter cruorem pronus humi atræ.

e ℂ Abdidit quæ dira manus abdidit leto atro vitam indignam honore & confecit vitam indignam formidine mortis si non merentem horrorem & formidinem læti.

Horrore indignam, & mortis formidine uitam,
Confecit: quid nate ioui tua debilis ætas
Commeruit? peccauit adam: te pœna flagellat,
Vmbrarum loca cæca petis. tu primus ab alto[a]
Crimine depulsus nostro: tu dira parenti
Tecta paras fili, perfers & nuncius orco
Crimina mandante stirpis confecta cruore,
Frater ubi est? cui cura tui commissa[b] parente,
Inflixit tibi nate chaim miserabile uulnus,
Qui tibi frater erat: dolor: ó dolor impie mentis
Angustæ, breuiato[c] meis, ne longius, annis
Procedat, uitam. longo compressa tumultu,
Sat mihi sit uixisse tenus, tenus ipse cruore,
Et nati uidisse necem, quæ pœna nefandi
Criminis ex adam: sicut diuina minata est
Maiestas, ligni morsu, mors horrida tardas,
In mea damna pia es? fateor peccasse: moraris?
Ipse ego si mortem meror: conuicta recatu
Præda malo celeres acue in mea corda sagittas,
Mille quidem mortes uideo: nec terreor una,
Vna satis tantum est, leniat una dolorem,
Quē nequeo[d] sine morte pati. MORS uita dolētū est,
Fœlici mors pœna uiro, dein plurima necto
Oscula conduplicat: fœdataq; puluere sicat
Vulnera: & ad lachrimas elementa liquentia mœsto
Inuitat: fletuq; feras & uoce querenti,
Antra boant, reboant iterum clamore supine
Conualles uasto, arrectas & protinus aures
Coniugis impleuit clamor: quæ parcita campos
Transilit: & uocem planctu lachrimoso sonantem
Arrecto aspectu: bibula miratur & aure,
Ad loca delicti uenit: loca plena doloris,

Cernit

a Ab alto mundo. Crimine nostro.

b Commissa cura a parente est.

c Breuiato uitam annis meis ne ipsa compressa longo tumultu procedat. diu uiuat. Tenus cruore.

d Quem nequeo pati viuens nisi moriar. Necto. Isabel filio.

Cernit & ingenuum confossum tempora natum,
Puluere & aspersum fili caput, hei mihi, mater
Exclamat: lachrimæq; fluunt per uulnera nati,
Et nullum solamen erat, medicamina pœnæ
Nulla quidem miseris. lachrimæ sunt omnia mœstæ,
Cordibus & sentes sunt omnia: & omnia uepres,
Omnia flammarum pœnæ distenta[a] superbæ,
Nulla quies, mors sola quies, si accederet, ergo
Nulla quies: miseris auget dolor ipse dolorem,
Compellant clamore chaim conuitia iactant,
At miser in tenebris latitat contectus in umbra
Speluncæ, & patriam fugit,[b] sibi conscius, iram,
Corpus abel humeris referunt mœrore parentes
Aspersis: suauis[c] fundunt & odoribus herbæ,
Officium faciuntq; pium: dant tura sepulchro.
Laudibus & tumulant defunctum corpus: & himnis
Acre uitali: desunt nec carmina saxo.
IVSTVS abel[d] iacet hic fraterna morte peremptus,
Humanæ pars sexta perit æquissima gentis,
Intonuit geminis mala fama sororibus atræ
Sortis:[e] & impleuit mœstas rumoribus aures
Inuidiæ in fratrem fratris uis: & cæde peremptum,
Hæ flentes tacitos incusauere parentes,
Qui diram tacuere necem: qui funera[f] fratris
Iustitio priuata suo: tum proxima consors
Temporis in partu, pœna torquetur eodem,
Quam dira alecto sceua & proserpina multo
Instruxit liuore truci: furiosa sororem
Terreret ingenti saxo: uel callida fuso
Insontis[g] tenui inocuos terebraret ocellos,
Cuius frater abel fratrem confecerat atro
Fuste chaim, obtutu iactabat lumina toruo

a ☞ Distenta plena. s. sunt flammarum pœnæ superbæ. i. magnæ.

b ☞ Fugit præteritum est.

c ☞ Suauis herbæ. Fundunt corpus.

d ☞ Epitaphium abel. Perit pro periit & longa est.

e ☞ Sortis casus. Rumoribus inuidie in fratrem peremptum violenti cædefratris.

f ☞ Qui funera tacuere. Iustitio fletu. In eodem. i. quæ nata fuit in eodem partu cum abel multum cruciabatur.

g Insontis sororis. Cuius. s. sororis. Obtutu obtuitu.

a Et Iniquos inimicos.
Innocuæ sorori.
Canibus .i. furiis rapta.

Mœsta soror nacti: atq; oculos uertebat iniquos[a]
Innocuæ, canibus rapta, & male sana sorori
QVID non ira facit rabido uexata furore?
Ira furor brevis est, furor est insania turpis.

b Et Hanc sororem abel.
Filia quintus est.
Quæ pia. s. es.

Hanc[b] compellat adam, fraternæ filia cædis,
Quæ pia (quæ lachrimas: luctus: suspiria mœsto
Pectore fundebat, sæuos & tecta dolores
Corde gerens uultum macie: liuore:[c] ueneno &
In similem, poscebat opem, qua traderet orco
A prauo ingenio, inuisam, cum fraude, sororem)
Filia quis furor est? & quæ te insania raptat
Filia? quid fatuo laceras turpata dolore
Cor patris? & fletu mœst ægenitricis amaro,
Et mordes liuore tuam, sine fraude,[d] sororem?
Quid miseræ[e] cũ fratre chaim? mea cura parenti est,
Tu mea cura sequens, deme ipsa dolore dolorem,
Nos deus excruciat: mala nos maiora meremur
Morte pij fratris: tum dextra fratris iniqua,
In magni præcepta iouis de errore cauendum est,
Ne rursus maiore gradu, de iure, ruamus
Criminis: & summo uertamus[f] terga tenanti,
Missuro orcheis laribus: qui iussa superbo
Crimine fœdarint, mundum, & præcepta regentis,
Desine flere: sat est fratrem fleuisse sepultum,
Sic iussit qui iussa prius dedit illa parenti,
Ne raperent uetitum nostra ora nocentia pomum
Et nobis: uobis q; simul: tum uerba coegit
Pectoris in curuis laribus latitare silentis,
Consuluit nescire torum: depellere charos
Coniugis amplexus: & se uitare dione
Spumigenam uenerem, natiua incendia,[g] natam,
Disflicuit mors dira piæ nocitura parenti,

a & Iniquos inimicos. Innocuæ sorori. Canibus .i. furiis rapta.

b & Hanc sororem abel. Filia quintus est. Quæ pia. s. es.

c Liuore odio. In similem in sororem. Qua ope.

d Sororem sine fraude .i. insontem.

e Quid tibi miseræ cũ fratre chaim. Mea cura parenti est .i. mihi parenti. Maiora morte & dextra chaim. i. maiora mala meremur & mors abel. & & dextra chaim qua abelus fecit farculo. Cauendum est in futurum ne ruamus contra iussa iouis facientes maiori lapsu

f Ne vertamus terga tonanti missuro illos qui fedarint crimine superbo iussa: & precepta regentis mundum. Nocentia nobis & vobis Consuluit statuit ducere vitam celibem.

g Natiua incendia naturalia appõ est. non obstat & ponat venerem dione natam. deinde dicat spumigenam quia poete has veneres confundunt sic de mercurio. & aliis diis. Ordo est adam cõsuluit decreuit uitare ueneẽ & spumigenam dione natam. Displicuit res & mors dira fuit causa & adam diu volebat stare sine ea.

Perpetuam seruaret adam, sine coniuge, uitam,
Amplexus fugeretq; suos, TOT flumina pontum
Incurrunt: multo satur est nec flumine pontus
Quas uomit absorbet tellus miserabilis undas,
Fœmineos sic plura locos pungentia tela
Inculcant: stigy satura est nec gurgitis orca,
E fumo interea pietas, comitante caterua
Virtutum, cœlo terras uisura, cruore
Immerito aspersas, mœstos delapsa parentes [a]
Alloquitur: gemitus patrum miserata seueros
O genus humanum: manuum factura tonantis,
Diuina deprompta typo: quæ lurida pestis
Vos agit in lachrimas: passis [b] quæ uerbera palmis
Pectora discruciant: magno resonantia cœlo,
Fingebat nescire malum (quando omnia nouit)
At pater in gemitu trepidans pallentia rauce
Ora manu lambens decreta silentia soluit.
Heu diuina cohors, miserum me, sacra propago,
Quis mihi solamen tribuat? quæ terra lituras
Suscipit in lachrimis? si detur copia patri
Pro nato, fontalis aquæ: succurrat [c] amaro
Luminibus mœstis, cæcidit qui fraude dolosi
Fuste chaim, diuina chaim facturus ad aras
Supplicia [d] æterno: languenti pectore parca
Munera parua manu terræ de frugibus aræ
Obtulit: oblatis & nunq; flamma reluxit,
Mactat abel teneram, uilis candentibus, agnam,
Pinguis erat: primo surrexerat ungula mense,
Mansuis ac aræ fuerat, ceu prona tonanti,
Ense cadit. delapsa foco diffundit odorem
Victimas: ideo tandem consumitur igni,
At furor indomitus, tristis genitura, [e] malignæ

a ☞ Pietas parentibus.

Factura appō est.

b ☞ Passis apertis.

c Succurrat. s. vt patri amaro copia lachrimarū Qui abel dolosi. s. chaim.

d Supplicia sacrificia.

e Genitura appō. est. Furor inuidiæ filius.

Inuidiæ:ſtimulatq; chain:ipſiq; miniſtrat
Arma potens:[a] perimit,perſtricto fuſte,pudicum
Sæuus abel:ſtygio fratrem demittit & orco,
Hæc angit me cauſa potens,quis triſtior unq;
Adam erit? & miſeros ody uiolentia torquet,
Vna[b] duos perimit:mærens & liuida natos
Inuidia,pariter perimentem,& fuſte parentum,
Hic uitam iuſtus multo cum ſanguine fudit,
Ille animam turpi ſcelerauit crimine:uterq;
Ergo perit:merito ſurgunt ſuſpiria,fletus
Accelerant lachrimas,gemitus uoluuntur ab imo
Pectoris arcano:ſi nos uexilla reatus
Extulimus primi:ſcelus & deforme parentum
Morte piat[c] genitus geminos quis talia cernens
Temperet a lachrimis oculos,ubi peruius error
Ducit ad infernas patrati criminis ædes,
Amplius[d] in uenerem noſcendæ coniugis adam
Venerit,ut gignat,ſi primum ſemen abhorret
Vitales auras,& ligna ardentia flammis
Adytiunt geniti:nocuit,peccaſſe parentes,
Flebat hic,articulis inter ſe pectine iunctis,
Depreſſo ijs non ulla genu ſolamina carpens,
Cui pictas induta humili,ſate uirgine terra,
Hæc reddit:tu liber homo:tibi libera preces,
Sin[e] homo non ille eſt:ni ſit ſibi laxa uoluntas,
Nil agis aſtrictus,ſæuo in tua facta iubentis
Imperio:pariterq;,nihil tua germina promunt
Inuite:haud ullo coguntur ad impia uinclo.
QVOT[f] capita inſtabiles,tot p diſcrimina mundi
Inſurgunt mentes,& erit uariabilis uſus
Viuendi:& certo non uno fine uoluptas
Corporis humani proprios direxerit actus,

a ¶ Potens:ſ.furor. Perimit.ſ.chain.

b ¶ Vna ſola inuidia. Perimentem participium preſens pro preterito. Hic abel. Ille chain. perit periit. Primi reatus,uel nos primi.

c ¶ Piat expiat abel morte ſua parentum ſcelus

Peruius aſſuetus.

d Amplius adã venerit Pectine pectinatim. Depreſſo genu. Ie.ſ.articulis.

e ¶ Sin ſinon ſin autem homo non ille eſt.i.homo non eſt homo ſine libertate. Nil agis ſuperbo iubentis imperio in tua facta.

f ¶ Quot capita tot ſententie tot uſus.hoc eſt tot operationes quæ ſententias ſequuntur. Voluptas humani generis.

Omne

Omne hominum uulgus ſtudia[a] in diuerſa feretur.
Hic uallem, cum rete canes, currentia ceruos
Armenta, incenſo, capiat, ſeruabit[b] amore,
Ille arua inflexo pronus proſcindet aratro,
Tertius ad termulum, curuatis nauibus, æquor
Portabit merces latum, cum mercibus orbem
Viſurus: uanos aliquis tentabit amores,
DIVERSI diuerſa petent. non una uoluptas
Ergo erit in uobis, paria & non præmia, bellum
Qui uolet, accipiat ſæui terrentia belli
Vulnera, qui pacem pacis ſolamina[c] ſanctæ
Iniuſte qui nectus abel redolentia cœli
Dona habeat, fœlix æterna pace fruatur.
Temporis a[d] multo, digeſto crimine pœna
Arborei fœtus noſtræ pietatis amaro
In genus hūanum, (ſic ſtat ſententia) iuſſu,
Sentiet infernos, frater qui perfidus, ignes
Fuſte dedit fratrem diro, tua uiſcera, læto,
Pœnitet: ni forte ſui ſine fraude, reatus,
PARCItur in miſeros, quorū mens prona potenti eſt
Pro uenia: pro pace ioui: ſin tartara: & æſtus,
Sentiat horriſonos: diræq; incendia flammæ,
Hoc mea iuſta comes nudo in ſcelerata mucrone
Præcipit, hoc aliæ cupiunt ſeruare pudicæ
Virtutes: & ut una ſuo non detrahat unq̄
Imperio alterius: ſed ſit connexa poteſtas,
Cætera turba fremit:[e] mæſto & diſcedit ab antro
Inuentura chain: miſer hic latitabat in umbra
Dumoſi nemoris, multæ, ut[f] fera lurida, ſiluæ,
Horriſono inuentum quem ſola aſtrea tenere
Compellans: ubi frater? ait. qua in parte moratur?
Armentis qui læta chain[g] noua paſcua latis

a ℂ Varia hominum ſtudia.

b ℂ Seruabit obſeruabit vallem. Amore ſtudio. Armenta appō eſt. Capiant. ſi vt canes capiant.

c ℂ Solamina. ſ. accipiat Abel qui iniuſte occiſus eſt.

d ℂ Aposſt multum temporis .i. poſt paſſionem chriſti. Fetus genitiuus eſt .i. partus Digeſto deleto crimine pœni fœtus arborei. Amaro iuſſu noſtre pietatis erga humanum genus quod tamen pium fuit quo ad hominē. ſed amarum quo ad mortem chriſti. Inerga vir. eneidos accipit in teuctos Cice. offi. i. videndum eſt ne non ſatis id quod apud platonem eſt in philoſophos dictum eſt. Tartara & æſtus endi. Iuſta comes. i. iuſtitia. Inſcelerata inflagitia.

e ℂ Fremit cōſentit virg. i. talibus illioneus cuncti ſimul ore fremebant.

f ℂ Vt tanq̄ fera chain latitabat in ſiluis. Quem inuentum.

g ℂ Chaim vocantis eſt his latis agris læta pinguia.

His tecum præbebat agris, custode relicto,
Dic age cur pecudes non ulla in ualle morantur?
Pars nemora alta petunt: pars flumina curua retentant,
Nulla quies pecudi, nec ibi stat limphagus[a] ardens
Pastor at ipse lupus: pecudes non iussa receptant
Humanæ uocis, trepidant sub matribus agnæ,
Dic ubi frater abel? cui protinus inuida proles,
Forsan ego custos fueram: & tutella minoris
Ipse ego sim fratris? quo uult: qui liber oberrat,
Duraq; qui gemino retinet pede uincula nusq;,
Huic dea, proclamat iusti uox sanguinis ad me
Vlciscar quem fuste, chaim,[b] demiseris orco,
He heu commissum maius grauiora minatur,
Vulnera respondet: nec ait perimisse: nec idem
Fecerat infœlix: sed desperatio tantum
Armauit liuore chaim: tum protinus addit
Sim data præda feris: cœlum mihi, maximus æther,
Aura leuis: pontusq; simul fera prælia tentent,
Viuentum genus omne petat mea pectora morsu,
Degam ego per siluas, mea nec consortia siluæ,
Nec fera sæua uelit: neget & sua pocula flumen
Terra cibum fugiat:[c] moriar sine morte: fugentq;
Quæq; creata chaim: quis me infœlicior alter
Vnq; erit in toto: magis & miserabilis, orbe?
In tenebras uertatur item prælucidus æther,
Sitq; dies nox atra magis, phlegetonta parabis
Summe deus misero, sceleri non ulla medella est,
Nulla salus seruata chaim, flamma impia tanti m
Ossa urat sceleratæ chaim. feruentius ignes
Mens[d] ferat ardentes, hæc sint solamina: tandem
Me perimat quicunq; uidet: clementia desit,
Dixit: & ad rapidos celeri se parcitus amnes

Contulit

a ☞ Limphagus canis lupum comedens.

b ☞ Chaim uocantis est Desperationem chaim. Respondet. s. chaim

c ☞ Fugiat: neget. Fugent a fugo gas.

d ☞ Mens' anima magis crucietur æterno igne.

Contulit:in præceps ut se daret exul ab ipso
Hunc furor inuasit tristis:proserpina torquet,
Tisiphone,alecto cruciant:sæuitq; megera
Hunc reliquæ rapuere deæ phlegetontis iniqui:
Inde loco,[a] ac alie cæssit prudentia turpi,
Et dea,[b] quæ gemino liquidas contemperat undas
Vrceolo,herculeum domitat quæq; illa leonem,
Nec minus ensitenens:pietas ibi nulla:recessit
Virtutum decus omne decens:dolor improbus arces
Occupat humanas:et pestis lurida:liuor[c]
Impietas inimica bonis:discordia mendax,
Inuidia,et rabies:furtum:dementia,rancer,
Et tremor in labys:macies:mens essera:nusq;
Tuta fides,odium,tum torui luminis atra,
Ingenij et speties:error miserabilis:ingens
Pauperies.QVI pulchra fugat,fit turpibus hostes.
Et mala cuncta chaim miserum comitantur euntem,
Terrut at rapidus miseri pauitantia gurges,
Exanguis, fluuij uisis exorruit undis,
Retraxitq; a morte pedes.TImor[d] omne timenti est,
Consuluit siluas:ac antra horrentia:cautes
Esse sibi,[e] dum uita,lares,perfunderet artus
Vitali uirtute,suos:et uiuere raptu.
FVRTA decent segnes:uitæ quibus horrida uirtus,
Terra quidem misero uictum perfusa[f] negabat
Sanguine fraterno.COELI cui gratia defit,
Quam mage telluris deerit pia copia magnæ.
At repetit diuina cohors,ubi maximus adam
Primus in orbe parens questu antra:et saxa[g] cancro
Replebat:natæ pariter:mage flebilis uxor,
Pectora:et ora simul multo suffusa rubore
Se dabat in lachrimas,et post solamina:patri

a ℂ Turpi loco prudentia receſſit.ac aliæ virtutes a turpi loco.
b ℂ Prudentia.
Temperantia.
Fortitudo.
Iuſtitia.
Pietas cũ aliis virtutibus.
c ℂ Liuor appõ peſtis lurida.
Inuidia & rabies end.

d ℂ Timor naturalis.

e ℂ Eſſe ſibi lares.
Viuere raptu conſuluit.

f ℂ Perfuſa fratrtio ſanguine tanq; excommunicata.

g ℂ Antra & ſaxa cudi.

Coniugium carnale iubent: nec semina iniqui
Dira chaim totum replcant crudeliter orbem,
Auctori sed surgat adam, stirps mitior orbi,
Vnde homini cœlestis cat[a] latura salutem,
Læta parat genitrix uiuo de cespite, iussu
Tura focis: sanctæ spirant & odoribus aræ,
Exilit: & circum diuino altaria cantu
Æua nimis iubilans: stimulatq; ad sacra maritum,
Sacra ioui referunt: & mox in uota uoluptas
Surgit: & inuictæ recolunt præcepta parentes
Naturæ: stirpemq; ferunt, ut prima, gemellam,
Progenuit, fœtura, duos, uoluentibus annis
Natos cum propriis genuere sororibus ipsi
Quamplures: mas sponsus erat: sed fœmina coniunx,
Sic populos auxere ioui, cum patre, nepotes,
Nullus erat discors: concordia sola regebat
Primorum sub lege patrum: maioribus æuo
Parebat qui ætate minor: uita inclita tandem
Patris adæ, a natis[b] multo processerat anno:
In dorso curuescit enim, subeunte bacillo
Dextra regit corpus: genibus tremit: ora situq;
Palleſcunt: rigidæq; manus: dolor ingruit:[c] horret
Frigore iam totum corpus, pituita fatigat
Pectus adæ: ac optat uitæ natura calorem,
Mors acuit celeres, horrentia tela, sagittas,
Innouat & serpens iterum noua prælia, ad undas
Vt scopulus durescit adam: nec tela: nec iras
Permeuit crudelis hidræ,[d] RAPit ipse uolentem
Demon: & incumbens nolenti inglorius armis
Circunstant nati carioſum tempore patrem,
Hic petit a ſummo ſummæ pietatis oliuum[e]
Cœlorum fabro: ueniamq; meretur obortis

Lectoris

a ¶ Eat veniat.
Vnde a quo adam veniat stirps cœlestis .i. Cristus laturus homini salutem sed nõ de semine chaim.
Læta iussu .s. virtutum in adam vt procreet filios.
Aræ de uiuo cespite.
In vota contra vota:
Præcepta nature sunt vt coeatur.
Inuicte inuiolabilis: inuincibili.
Vt prima fœtura progenuit duos.
Voluentibus volubilibus. Nepotes rectus est auxere populos.
Nullus erat discors cum patre.

b ¶ A natis post habitos natos.

c ¶ Ingruit augetur.
Optat calorem ergo deest calor. Horrentia tela appo est. Nec tela: nec ira endi.

d ¶ Hidræ dæmonis qui iam serpentis formam sumpserat. Inglorius .s. est.

e ¶ Oliuum pietatis oleum misericordiæ.

Pectoris in gemitu lachrimis:dein uoce resoluit
Quæ latitant sub mente graui:docet omnia natos,
Vt sileant uerboq; [a] iubet pater optimus,alto
Materiam sermonis habet,sic talia fatur.
Iuppiter est factor cœli:æthcris:acris:undæ,
Telluris pariter,crassoq; [b] & corpore uiuunt,
Et sine quæ sapiunt:cui credere uita,periclum est
De fabro hoc sentire secus,priuatio uitæ,
Vera salus trino iungi mortalibus unum,
Credentes uniq; iubet concludere trinum,
Et neq; personas fas sit confundere ternas,
Nec maneat diuisa trium substantia diuum,
Hoc ego,per mentem [c] nosco quæ trina potestas,
Quam sibi persimilem conflauit iuppiter æquam.
A nato persona patris distinguitur,atq;
Spiritus a primis persona dissidet,horum
Doxa erit æqualis:diuina æterna potestas
Qualis erit genitor,talem meditabere natum,
Talis adest ardor [d] patrem sed nemo creatum
Proferat:& germen:similis sibi tertius adsit,
Principium:medium q; simul,simul unctio,grandis,
Est pater æternus,proles,dilectio,& horum
Non tantum æterni tris sunt,æternus at unus,
Immensi nec tres,solum proponimus unum
Immensum,immensus pater est,sic natus,& ignis,
Hic pater:hic natus:fons hic:deus unus:& alter,
Tertius & deus est,dominus,dominus,dominusq;,
Hic,ille,ac ille est,dominos nec dicere fas tres,
Nec dicas tris esse deos:pater omnipotens est,
Filius omnipotens,eademq; potentia dono,
Nec tantum hi tres sunt diuisi cuncti potentes,
Personam nos quamq; deum compellimur unam,

a ℂ Verbo præcepto,alto ex alto.

b ℂ Quæ.i.eorum quæ. Quæ sine corpore sapiunt.i.visibilium:& invisibilium.s.angelorum. Cui deo credere vita est mors autem non credere.

c ℂ Per mentem.per animam. Hoc ego considerans animam similemq; deo faciens adam considerauit trinitatem personarum:& essentiæ vnitatē.

A primis a patre:& filio
Doxa gloria.

d ℂ Ardor spiritus sanctus.
Germen filius.
Tertius spiritus sanctus.
Principium pater.
Medium filius.
Vnctio spiritus sanctus.
Proles filius.
Dilectio spiritus sanctus
Ignis spiritus sanctus.
Fons spiritus sanctus.
Vnus hic pater.
Alter.i.filius
Tertius spiritus sanctus.
Dominus pater.
Dominus filius.
Dominus spiritus sanctus

Et dominum, tris esse deos sed ponere crimen [a]
Est pater a nullo: non ulla creatio patri,
Non idem factus: satus [b] a genitore uenitq;,
Quem pater haud fecit, genuit, non ipse creauit,
Ignis [c] ab utroq; est, sed nulla creatio flammæ,
Atq; neges factum, sola est processio fonti,
Nanq; igtur pater unus erit, satus unus, amorq;,
Ter deus: una tamen ternis essentia sacris,
Nil prius in trino hoc: non ille nouissimus horum,
Nil maius, nihil atq; minus. quæ gloria patri,
Hæc eadem genito, coæternaq; doxa ministro,
(Vt iussum est) igitur uobis sit ter deus unus,
Vnus ter: terq; unus erit dominusq;, deusq;,
Sentiat hoc: æterna cupit qui gaudia mente,
Quicquid inest primo deus est (nec falimur) enti
Quicquid habet genitor nati uult esse benigni,
Personæ æquali pariter referuntur amore,
Solus amor supræ [d] numq; conceditur æræ,
Nanq; in personis summa est concordia sacris,
Hoc unus: uult alter idem, tris, unica mens est,
Tres uidet ipse, deo se se dum cernit in uno
Iuppiter, hic hominem trina cum luce [e] figura
Ingenij conflat, toti quem præficit orbi,
Sed ruit ingratus summo delapsus olympo
In præceps: uesterq; parens secum omnia traxit [f]
Ad mala: uos ulla charos, sine lege, nepotes,
Quæ defecturum uastis bis cladibus orbem
Ostendent: flammis mundus rapietur: et unda,
Vt lupa [g] quæ ignifero mundi uorat omnia dente,
Alliciat rapidas tormenti in uincula fauces,
Vt caro, quæ uenerem suæ endit ab inguine fœdam
Reprimat ignitas, extincta uredine, flammas,

Quidq;

a Crimen. scel.

b Satus. i. filius.

c Ignis. s. sanctus.
Flammæ spiritui sancto.
Fonti spiritui sancto.
Satus unus filius unus.
Amorq; spiritus. s.

d Superæ ofæ regioni superiori.

e Cum luce ingenii
Trina figura.

f Traxit nos ad omnia mala.
Quæ mala omnia.

g Lupi auaritia alliciat.
Ignifero voraci.
Caro luxuria.

Quidq; superba fames? [a] quid desperatio torquens?
Quidq; alia hic peccata dabunt, uelut inuida proles
Torminis [b] errantis uah mundo a crimine, cœlum
Signa dabit: motusq; graues feret horrida tellus,
Horrisono turbata sonent ingentia fluctu
Æquora: gens genti ferro exitiosa minaci
Bella ciet: iustasq; dabunt mortalia pœnas,
Pectora: fraternis surget discordia uinclis,
Nullus amor patriæ: pietas & nulla parentum
Vim dabit in natis: sæuas tentare rapinas
Tantum erit ingenium: promittere multa tonanti,
At nullam seruare fidem: fraus omnia turpi
Fœdabit promissa dolo: quæ casta puellas
Quæ soror a simili [c] fuerit seruata marito?
Quæq; torum castæ dilecti coniugis uxor
Obseruet? ne ter putens ibi saltitet hircus?
Dira necem pariet consortis & tela puellæ
Non minus exacuet coniunx, qui uincula nuptæ
Senserit alterius, cæco delusus amore,
Bella foris non atra parum. FERVENtius urunt
Ligna faces, quanto calidus mage proximat ignis,
Peccati portabit onus iouis unica proles,
Et mea sublimi purgabit crimina ligno
Iuppiter [d] humanus: parcet pietate uolenti
Nolentem uexabit enim formidine pœnæ,
IMPVNE non atra hominum peccata uagantur,
Nec uirtus mercede caret. uidet omnia grandis
Iuppiter omnipotens: [e] sua quis celauerit ille
Nesciat? atq; manus fugiet mœrore tonantis?
Semper ubiq; deus bonus omnia iuppiter implet,
Totus hic in toto: totum pars quæq; iouemq;
Continet: est præsens iustis piusq; arduus atris.

a ℂ Superba fames. i. superbia.
Desperatio. i. ira.

b ℂ Torminis tormenti
Errantis peccatori quid dabunt.
Proles tormenti quia inuidia est sui primum mordax.

c ℂ A simili. a fratre suo.
Marito ne prius. sa fratribus violetur.
Hircus mentula a putoris & pilorum similitudine.
Pariet. s. uxor. i. uxor mo lietur necem in maritum & uitæ quæ in uxorem.
Bella foris mala sunt: sed fiunt intra domus septũ grauiora quia propinquiora.

d ℂ Iuppiter humanus deus humanus.
Impune nullum bonum irremuneratum nullum malum impunitum.

e ℂ Omniscience.
Ille nesciat. s. ut.
Vbiq; semper est.

Non ullus tegit ante ipsum sua crimina: quicquid
Prospicit a longe: meritis pia fidera: prauis
Tartara: iuditio sed quæ non iudicat æquo
Ippiter: e uultu sacer ille minatur utroq;
Ensis: & æqualem grandis defulgurat hastam,
A ioue & æquus amor (bene uiuite) cernit ubiq;
Si rursum mihi uita comes fœlicibus annis
Esset, & ad primos mihi uita resurgeret annos,
Indulgere mihi scirem si numen iniquo
Iuppi. c. is æterni, tum uoto parceret: omnes
Atq; homines nescire malum: terræq; poliq;
Errare in patrem (si fas sit credere) sed fas
Dedignarer adhuc: Dirum mors improba crimen[a]
Tela feras, claro uiuas modo nectus olympo,
Pro ioue mors uita est: uinci uictoria: carcer
Libertas: miser hic: plenis ibi campus aristis,
Supremam uitæ nati[b] uouete sororem
In terris: ubi regna uigent æterna, puellæ
Imperio, ut læti primæ fiatis, eosdem
Extento iubeat missa uos deducier æuo,
Has ego tres uitæ, sic uos seruate puellas,
Iuppiter[c] hanc primam finxit: natura secundam,
Extremam pecrata ferunt: concordia tresq;
In patre diuerso stabiles facit esse sorores,
Et ce leri uitæ producunt stamina fuso.
Quisq; igitur fugiat uestrum commissa, nec insiar
Præduri secum faciat commertia calli,
Octo quippe gradus peccatum continet: hæc mens
Non assueta malo est, onus importabile primo,
Proximus ut graue sit: leue tertius: & minus ultra
Quartus crit: menti crimen sine pondere fiat
Mens si praua, gradu sit delectabile quinto,

Optatur

a ℭ dirũ crimen est more
b ℭ Natio nati vouete, capite extremam sororem vt fiatis læti imperio primæ, & media soror iubeat vos deduci longo æuo Hoc de tribus fatalibus vitæ sororibus. i. cupiatis mori vt semper viuatis; c ℭ Iuppiter hanc primã iuppiter dedit primam quia dedit vitam ade. Natura secundum naturã dedit secundam quia creatus homo natura subsistentatus est. Peccata sed peccatum abbreuiauit vitam hoc quantum a principium hominem. quia in aliis natura omnibus operatur. Primus homo fuit præter naturã quantum ad creationem.

Has ego scilicet seruo.
Octo gradus peccati sunt primus est vt peccatum importabile. secundus graue sit peccatum. tertius sit leue. quartus sit sine pondere. quintus fiat delectabile. sextus deiiderentur. septimus defendatur octauus vt hominem in fatuet.

Optatur sexto: defendit septimus, atrum
Octauo infatuat: miserumq; ad tartara ducit,
Hanc animam, assiduo quæ sit torquenda flagello,
Arrigite ingenuas, hoc uos quoq; terreat, aures.
VNA quies tantum dulcis: sed sæcula flammis
Infinita malos feriunt secuissima manes,
Hora breuis[a] dulci: diro at protensa ueneno
Nec uos decipiat cæci fallatia mundi,
Illaqueat qui crura malo, qui uertitur orbe
Dulcia promittens tristi conserta lupino,
Stare ait hic fugiens, recipit, cum murmure,[b] pacem
Rixarum: risum pariter parit ipse dolorem,
Clara nigris miscet, donec præcordia fallat
Credentum tenebris, modica est quia gloria mundi,
Proditor hic, fallax. quid enim fallacius unquam
Esse potest mundo? plaudens magis ipse timendus
Quam nobis si dirus eat:[c] sua uincula ponit,
Nec minus hic mamon laqueos, ut retia ponto,
Rara dat ad pisces: struit hic ingratus olympo,
Inuidus insidias homini, cum fraude, tetendit,
Vtruat in in præceps: multas rapit ipse figuras
Ad multos mamona dolos. modo uirgine tentat,
Et modo nummorum uexabit imagine pronos[d]
Argento: specieq; boni: modo gurgitis alti
Ad lapsum impellit miseros, sic decipit author
Criminis incautos. DOCEANT elapsa futurum,
Ex alto miser ipse parens delapsus in antrum
Vos trahit in præceps, miseri,[e] miser ipse, futuri,
Nec minus est uobis, uestrum est quod cernitis omnes,
Et uisis maiora dabit pater optimus orbis,
Ni contemnatis uestro data dona, reatu,
Seth[f] pius at patri lachrimis orditur obortis,

a ℂ Hora breuis quæ: quæ momentanea est quod delectat æternum vero quod cruciat. plus aloes q; mellis habet. Lupino amaritudine.

b ℂ Cum murmure rixarum. Risum parit: & pariter dolorem.

c ℂ Eat veniat. i. magis mundus timendus est si blandiatur q; si dirus veniat: & crudelis. Ponit. s. mundus. Hic demon.

Varii modi tentandi demonis.

d ℂ Pronos argento. i. auaros.

e ℂ Miseri. i. estis futuri miseri.

f ℂ Seth patrem interogat.

Ergo pater ſemotus abis? quæ cauſa parentem
Cogit ad interitum? quid mers tam dira? quis horror?
Quoue anima hæc effuſa ruit? quæ manſio nobis?
Poſt mortem? quis finis erit mortalis habendus?
Quiſquis an interitu partes migrabit eodem[a]
Ad ſimiles centri morientis: quo ceſſerit unus?
Et quantum manſurus ibi, qui uiſerit orcum?
Anq; orbis longo ſemper duraucrit æuo?
Dic age? ni tedeat, nato quoq; parce moleſto,
Tunc pater ingemuit: geminas q; ad ſidera palmas
Suſtulit: & tardo ſermonem ponderat ore.
Nate parentis amor: nati, mea uiſcera,[b] caſtis
Auribus occidui doctrinam haurite parentis,
Virginea formatus humo: quo ſurgitis & uos.
Veſter adam, qui terra prius ioue frigida fabro
Interram uertatur item: ſic præcipit ordo
Naturæ: quod terra fuit reddatur eidem,
Ignis & in flammas redeat, quodq; acris[c] acr
Fiat in interitu, ficti liquor æquoris, undas
Viſitet: hæc data ſunt elementa liquentia terræ
Corporis humanis tanta eſt diſcordia in iſtis,
Quattuor ut ſapiant noſtræ diuortia uitæ,
Vt repetant hæc cuncta ſuos elementa priores,
Hinc diſiuncta lares: quamuis mortalibus arbor
Vitæ[d] erat arbitrio, longum demorſa per æuum.
Hæc ducebat adam, donec manus aurea cœli
Ad cœlum duxiſſet adam pietate tonantis,
Æternum uixiſſet opus quod flauerat author
Orbis: at in terris degens ſine crimine, tandem
Senſiſſet mortis celeres hæc uita ſagittas
Naturæ[e] & mortalis erat: ſed nate reatu
Mors citius, quæ iuſta,[f] pedes celerauit amaros,

Altera

a ℭ Eodem interitu. an quiſquis eadem morte cadat. i. eodē genere mortis, & omnes migrent ad eundem locum, Manſurus. b. ſit.

b ℭ Mea viſcera: appō eſt Caſtis obedientibus: & non vacillanti auditu. Quo a quo. ſ. adam. Qui terra. ſ. fuit. Eidem terræ.

c ℭ Quod aeris, quod p tinet ad aeras Fiat aer l hominis morte Liquor ficti æquoris. i. compoſiti. Elementa liquentia ignis. aer. aqua hec data ſunt corpori humano quod e terra compoſitum eſt.

d ℭ De arbore vitæ

e ℭ Natura ablatiuus eſt f ℭ Qui iuſta. ſ. eſt hora. l ib. car. od. 3. poſt ignē ætherea domo. Subdu ctā maciem & noua febri um, terris incubuit coho ors. Semoti q; prius tar da neceſſitas. Læti cori o puit gradum.

Altera cauſa fuit: calor hic minuitur agendo,
Decoquitur: multo tandem ſic interit ictu,
Et mors atra rapit corpus miſerabile, rurſus [a]
Infecta eſt hæc noſtra caro, peccauimus omnes,
Quis uideat cum carne iouem? mens [b] deſerat ergo
Hoc corpus: repetatq; polum, data uenerat unde
Corporis huic moli, purgata labe ſub umbras,
Sed magni pietate iouis: mors illa duorum
Quam bene iunctorum fili, diuiſio fertur,
Quæ [c] dicta ratione datur, MORS uita bonorũ eſt,
Carceris obſcuri finis, tum crimina mortem
Fecerunt: tamen ipſa nihil: priuatio uitæ eſt,
Tantum horror nobis fragili diſcedere ab orbe,
Et ſtigios habitare lares, pro criminis ortu [d]
Hæc anima infernas habitat, poſt funera, partes,
Donec eat qui noſtra ſuo peccata piabit
Sanguine: ſi iuſta eſt, magnum remeabit olympum.
Si turpis deuota manu loca cæca foucbit
Non lota pro labe, iouis: non altera nobis
Manſio, de fine incertum eſt, quo fine cadendum
Sit generi humano: nec ubi, nec tempus amicum eſt,
Vt referat quæ ſcire cupis: modo febris aduſti
Conficient corpus ſubito feruore calores, [e]
Et modo uexabunt torpentia frigora flammis
Pectora legitimis [f] humana carentia, ſæpe
Enſe cadet mortalis homo: modo gurgite uaſto
Gaudebit mors dira homines rapuiſſe natantes,
Aut igne in cineres hominis uertiſſe cruorem,
Hic alacri raptatus equo, ille horrentia læti
Tela ferat [g] ſummo iacta de culmine teſta,
Toxicaq; inſurgent: magniq; uenena pericli,
Herbarum uiresq; truces, miſcenda maritis

a ℂ Rurſus item.

b ℂ Mens anima.
Quis videat, deus non videbit me homo & viuet. Augu. anima mea cur illã immarceſſibilem gloriam cernere non potes, certe eſt infirmitas corporis. Pietate iouis non meritis ſuis.

c ℂ Quæ. ſ. diuiſio datur propter ſuperiores cauſas
Vita bonorũ eſt: & finis mors obſcuri carceris

d ℂ Pro ortu criminis.

Vbi anima habitat.

Eat veniat.
Si iuſta eſt. anima.
Deuota maledicta.
manu iouis.
Varius monendi modus.

e ℂ Calores aduſti.

f ℂ Legitimis naturalibus.

g ℂ Ferat patiatur.

a ℭ Damnabit. i. mors

b ℭ Crimine quia dicit aeterno quo ifut pro pter peccata. Inde ex gula. Vbi moriatur homo.

c ℭ Incertum est an corpora pendula sub tecto aeris pereant ligno. Sub sole in die. Sub vmbra in nocte.

d ℭ Natura naturalicur su.

e ℭ In aruo i aluo matris Concussum sua vincula si necd. aut moriatur in aluo matris in semine aut iam creato filio : aut statim natus. Quo anima separata uadat. clausit pro clauserit Desperati damnatur procul dubio.

f ℭ Nulla spes nutrit præcordia merforum in tenebris & igni endia. Dantur. Gillis quoi hic in mundo si peccati pœna non fuit sufficiens ad maculæ delectionem. Eunti morienti. Penitentes saluatur digesta pœnitentia.

g ℭ Amaro gemitu. i. ille qui passus fuerit multos dolores in vita in morte sua ibit ad limbum inibi misurus ad liberationem a me.ia

Pocula sulphigero demittunt protinus orco,
Quos statim immersos diro damnabit[a] aeterno
Crimine[b] deformi, gula quot, & uasta sepulchro
Addicet miseros, & quot calor impius inde
Læto eneruabit: nec ubi moriatur habendum est,
An prope cognatos: tepidæ uel coniugis armos
Innixus decedat amans, seu silua receptet
Interritum[c] triplici percant seu corpora ligno
Aeris incertum[c] est subtili pendula tecto,
Sub cœlo, quis tempus habet: sub sole: uel umbra
Hic cadat: an iuuenis: puer ille: uel ille senectam
Aspiciet curuatam humeris, carioſus obibit
Natura[d] sine febre cadens, ut poma minori
Impulsu delapsa cadunt sine pondere sica
Cortice, seu tumido semen marcescat in aruo[e]
Concussum modico uentris sua uincula tactu,
Aut oritur, uix lacte semel nutritus adibit,
Non ergo interitu quisquis decedat eodem,
Ad partes moriens nec descensurus easdem,
Et morte: & tenebris quem desperatio clausit
Sentiat hic stygias, tormenta horrentia, partes
Sulphura cum tædis: ubi dant incendia diris
Manibus: & cruciant, ubi nulla redemptio uitæ,
Nulla reuertendi spes[f] ad cœlestia nutrit
Merſorum in tenebris pariter præcordia: & igni,
At quos pœnituit peccasse: ingentia dantur
Tormenta hic si pœna minus suffecit cunti,
Diuersis diuersa locis, sint frigora: & ignes,
Donec ligna dabunt: & ligni pœna salutem
Amissam ligno, sed si decedat amaro
Pœnarum gemitu[g]: uel & hic perpessa dolores
Senserit innumeros longum uexata per æuum

Hæc

Hæc anima in tenebris limbo latitabit opaco,
At ueniet uenturus, opem qui inferna piabit
Sanguine: & horrentem proprio ſpoliabit auernum.
SCIRE[a] dei tantum magni eſt arcana futuri.
Extento, ut quantum mundus dnrauerit æuo,
Noſcatur, uacuas quando repleuerit arces
Lapſorum in barathri rapidas pro crimine fauces:
Elato:[b] anúq; iterum ſurget uiuatior hidra
Alter homo: cum iam totum combuſſerit orbem
Iuppiter: aut idem ueniat cum patribus adam,
Vel iudex tantum partes impleuerit ambas,
Ætheream meritis: infernamq; auxerit aulam
Supplicio ignotum eſt, ſunt hæc præcordia regis,
Qui regit imperium mundi, quem protulit idem,[c]
Non ueniet mortale genus, duriſſima proles
Amplius excidio formæ: qua uiuit & audet,
SOLA dei cura eſt: ſolum bene uiuite, magno
Omni animo ſeruite ioui, qui mente ſuperbos
Eleuat[d] interitu: atq; humiles ad ſumma reducit,
Sidera, legitima trutinat deus omnia lance,
Tum qui[e] uerba prius mœſto, nec uana, parenti
Fæcerat, hic repetit miti ſermone ſalubrem
Doctrinam: patremq; rogat, quæ iuſſa receptant
Grandis in amplexus animas iouis: impia quæ ſunt:
Ne ruat incautus ſpreto, per deuia, calle
Virtutis lapſans, MINOR eſt fallatia cauto,
Cui pater: o fili quæſita prioribus hæc ſunt
Grata magis: quia ſancta nimis, quæſitaq; proſunt,
Mens[f] ad ſumma mali rapiet ſe inferre ſuperbo
Fratribus imperio uires: & ſubdere gentem,
Comprime uentoſam: nihil eſt ut frena relaxet
Ingenti ſeruire deo: quam lutea claudit,

a ℭ Scire futura dei eſt. Vt noſcatur.

b ℭ Elato crimine.

c ℭ Idem. ſ. rex
Non veniet hic aſſerſive dicitur hominem amplius reuerſurum ad animæ interitum.
Solum tantum.

d ℭ Eleuat deprimit interitu ad interitum.

e ℭ Qui. ſ. ſenex.

f ℭ Mens mali ad ſumma ad alta. Superbo impetrio ablatiuus eſt.
Rapiet ſe vires inferre fratribus. Comprime ventoſam mentem tela ceteri. vt ipſa mens non repugnet ſeruire deo.

Et terrena domus, TERRA est mortalis ubiq;
In terram uertetur item: quis seruus in orbe?
Hic [a] nisi qui turpi retinet præcordia cæno
Conscelerata miser, parto quis regna triumpho
Tuta regit? regisq; sacrum sibi uendicat omen,
Quis superat uitiosa, truces [b] fortissimus hostes.
Ille igitur sæuo gentes qui uertere ferro
Quæret? & hostili cupiens hostilia uultu
Pectora deleri. rapiet ui regna potenti
Magna manu: sua uota prius præmat, omnia miro
Vicerit auxilio sua sola potentia, soli
Tantus honor: sibi fama: sibi uictoria pugnæ,
Quid iuuet infrenas seruili [c] in uincula, gentes
Subdere seruitio? curuo & uincentia eundem
Tradere colla iugo? MAGNA est uictoria culpe,
Iuppiter [d] hos omnes fecit: pater ipse minoris,
Qui magni est genitor: nulla est distinctio patris,
Sic estis uos patre pares: terra omnibus auxit
Corpora: diuinæ nec erunt discrimina formæ,
Quilibet ad mortē properat, MORS omnibus unus
Finis erit, mortalis homo est. quæ causa superbum
Erigit hunc? tumidam fas ergo in uincula mentem
Nectere, DANT humili superbas cœlestia sedes,
Siq; auri miserum uexat sceleratа cupido,
Discat auaritiam [e] spreto frenare metallo,
AVRVM pernities mentis: damnatio uitæ,
Perpetua rodensq; animam formidine cossus,
Non regit, at regitur, pretium qui sperat auarus,
Non suus. alterius bibit ille: sitit q; bibendo,
Sat uictum legisse sibi, sunt cætera, nati [f]
Quæ superant, magno miseris sudasse labori,
Hunc igitur frenato lupam, [g] quæ plena resumit

Vsq;

a ℂ Hic pro ille.

b ℂ Hostes truces appō est.
Vitiosa res vitiosas.
De victoria sui ipsius.

c ℂ Seruili ad differentiā seruitii liberalis: & non coacti quale mancipiorū est. Vincentia vincere solita.

d ℂ Iuppiter hos omnes fecit tangit causa efficiēs genitor confuse dictum pro factor. Terra auxit Ecce causam materialis.
Diuine formæ causa formalis.
Quilibet ad mortem causa finalis insurgit.

e ℂ Taxat auaritiam.

f ℂ Nati vocantis est.
Quæ superat miseris fudasse magno labori. i. est tantum insudasse quia nihil horum opus est.

g Lupam auaritiam.

Vsq; [a] cibos: nunq; satur est sibi uenter habendo,
Gurgitis ingluuies claudatur, origo furentis
Luxuriæ: exardens ad cultaq; edulia guttur,
PARVA quidem natura petit, sic feruida uirtus
Lumborum depressa perit, caro putrida pestis [b]
QVOD iuuat hoc breue sit, sed q; uexabit iniquos,
Nempe erit æternum, flamma est inimica sodali,
Quæ citat ad uenerem, fiant connubia: nullus
Frangat adulterio pactum sociale iubetur,
Connubio iunctis stabili iura omnibus ergo
Seruentur fraterna uiri: [c] quia cura parentum
Vos estis fratres uno prognata parente,
Ira suas ponatq; faces, FVROR impius omnem
Extincta ratione ebetat, fera bestia, mentem,
Vince iram fili, nec te strigosa molestet
Inuidiæ macies: si te maioribus alter
Diuitijs uincat, multo fœlicior auro,
Inspicit inuidia, si qua [d] hic lucentia uultu
Sint cui q; toruo, cordisq; occluditur antro,
Gaudet ad oppositum, si quis uexetur iniqua
Sorte miser, sua pœna, dolor, contagio fœda hæc
(Vt me deciperet) feralem instruxerat anguem,
Impulit ista chaim fraterna cæde parentes
Cogeret [e] ad lachrimas, liuore infectus edaci,
Sunt hæc iussa patris: sint hæc præcepta futuram
Omnibus in patria condonatura salutem,
Hæc uia [f] mortali est, uitæ migratio amaræ,
Hoc quod ego, commune datur mortalibus, uni
Prædico: non uni diuina parantur: et ignes.
Non tua pigrescant sacro præcordia cœlo
Ingenti seruire ioui, uigilantibus offert
Præmia: lucifugis tetras parat ipse tenebras,

a ℭ Vsq; assidue.

b ℭ Putrida pestis. s. est. luuat delectat quæquæ momentaneum est quod delectat æternum vero quod cruciat.
Inimica sodali hoc propter adulteria.

c ℭ Viri o mariti seruentur fraterna iura omnibus iunctis.
Cura prognata appō est vno parente.
Ponat apluriesis est.
Fili seth.

d ℭ Si qua hic. i. aliqua in mundo sint cui q; optima. Gaudet tristibus.

e ℭ Cogeret. s. chaim.
f ℭ Hec via, beati immaculati in via.
Hoc quod vni dico omnibus dictum sit.
Non vni soli parantur cæli. Nec vni tantū flāme
Pigrescant admonet signa uiæ vigilantibus offert ecclesia.
Surgite vigilemus.
Venite adoremus.
Quia promisit dominus
Coronam vigilantibus.

Iustitia[a] & sit fida comes, prudentia nulli
Desit, & urceolis liquidas quæ temperat undas,
Et ne commereat[b] firmæ sint robora menti,
Hoc ego legaui cunctis, hæc regna paraui,
Omnibus, hoc uobis: uestrisq, nepotibus ingens
Offero legatum, fiat super omnia tandem
Quisq; memor[c] læti, paruo hic conduximus orbem.
Ecce inter lachrimas: inter præcepta parentis,
Atq, py legata patris, lux luce refulsit
Æthereа: & tote in tenebris resplenduit antrum.
Ostupuere omnes, uox corporis auribus hæsit
Nuda[d] sui, quid, chare pater, tam serus ab orbe
Discedis? quæ tanta mora est? quid corporis usus
Hic[e] animæ confert? animæ nisi turpe grauamen,
Mentis & id tenebra est, sensus caligo: potentum
Formarum species, homines illudere crassos,
Præmia quæ[f] speras genitor, si tempora differs
Mortis? & hic fugias quæ nulla potentia possit,
Et ualida uitare manu, teterrima clades,
Carcer item graue corpus erit mortalibus ingens,
Nulla quies mentis: VITA est mortalibus atrox
Pugna, senescentum uita est, quæ[g] fortibus est mors
Dura nimis, genitor ueniasq; & uincula rumpe
Corporis: hic satis est mansisse, fugatia sunt hæc,
FVNCTVS enim tanũ uita est quæ fine paratur.
O pater, occidui nimium labentia mundi
Sat complesse nouem mortalis sæcula uitæ,
Rumpe moras genitor: te nostri obliuio cæpit,
Nec dum læthe tetigisti flumina ripæ,
Sum qui nectus abel. qui prima morte peremptus
Fœdaui patrios, lachrimis manantibus, orbes,
Et mecum mea chara parens, gratissima coniunx

a ℭ Quattuor virtutes cardinales.

b ℭ Commereat præcet. si mens sit robora quæ est fortitudo.

c ℭ Memor læti æcle. in omnibus uitis tuis memorare nouissima tua.

d ℭ Nuda sui quæ nec per se dicitur.
Abel patri morienti alie e ℭ Abel inuehitur in corpus. & etiam.

f ℭ Quæ. i. mortem.
Et etiam.
Carcer ingens.

g ℭ Illa res quæ est mors fortibus dura nimis. i. iuuenibus est uita senibus.

Te tua cum nato felici in morte moratur.
Coniugis ad nomen genitor subrisit: & ægrum
Erexit, cum uoce, caput: tum talibus inquit,
Chara[a] mihi coniunx: & tot comes una laborum,
Venisti tandem multos optata per annos,
Et tu cura mei, superum qui surgis ad orbem,
Iustus abel, cum matre tuo noua gaudia patri
Accumulas. reddant meritas pia sidera grates,
Pro tanta pietate, manent immota fauore
Præmia digna tibi. pius hic amor exeat orbi
Per famam, & populos, mea te benedicat:[b] & alti
Dextra iouis, benedixit abel pater omnibus adam,
Tunc seth, cum reliquis, patri, quæ indigna repellit
Causa patrem, ne nos moriens benedicat? & una
Vna omnes cum pace pater sua grata relinquat
Pignora, quando uno hoc gens hæc prognata parente,
Nulla nec inuidia est: iusto si hæc premia fratri
Des genitor.[c] maiora meret, ne, oratio nostra est,
Degeneres facias, potius, benedictio fiat
Communis, commune bonum es, communis & omni
Qui sumus hic, genitor, tunc per suspiria uocem
Alta trahens adam: geminatq; ad sidera palma
Erecta, hæc infit, magni qui conditor orbis
Iuppiter:[d] humenti qui me tellure potentis
Formauit uirtute manus, spiramina massæ
Qui insuflauit item, fœlicis præmia uitæ
Aurea det uobis, clarus sua lumina titan
Pandat & auxilio uitæ. tum cinthia crines
Nocte suos pariat: nox & fœlicior alma[e]
Luce die ueniat: sic nocte beatior & sol
Terra paret fruges: & sit sine labe iuuentus,
Et senium fœlix: & mors sociata beatis

a ☞ Adam eue & abel. Vna sola.

b ☞ Adã benedicit abel pater. qui. & est pater omnibus. Seth quæritur. Vna simul.

c ☞ Oratio non ab eo quod est oris ratio quia ratio habet primã breuẽ sed tanq; sit verbale ab oratum oratu.

d ☞ Iuppiter qui conditor est orbis. qui me &c. Iuppiter nominatiuus est. Humenti tellure. Manus patritus est. Aurea præmia præmium essentiale cõ est beatitudo.

e ☞ Alma luce nox sua alma luce & die felicior. Sol. i. dies sit melior nox ꝛeita vt bonum semper augeatur. Pareta paro paras.

Spiritibus: benedicta dies qua uiuitis omnes
Vnanimes, sine fraude simul, consortia tanti
Cœtus: & uestri semper pia doxa[a] parentis,
Sit benedicta manus. quæ uos benedicat: & omnes
Deflexi terræ lachrimis lætanter obortis,
Suscipiunt humiles pacem, proni oscula figunt,
Pars pedibus: pars multa[b] genis: pars brachia pandunt
Natorum patris miserum uelantia corpus,
Suspirant: & corde gemunt: cur nostra relinquis,
Seth ait o genitor? quæ causa indigna dolenti
Te mihi diuellit genitor? cur deseris acri
Armenta hæc mordenda lupo? cui credita puppis
Exitio sorbenda truci temone relicto?
Prælia dum miscet feruens horrentia pontus,[c]
Omnia mergantur facile est: noua præda marinis
Piscibus, hoc certum est, fiat. pater unice, clamant,[d]
Cur tam lætus abis? an non tua cura nepotes
Non nati? ut cæcum tam læto uiseris orbem
Corde pater? si te tangit chariſſima coniunx,
Sit te iustus abel: & non hæc cura momordit,
Pœna tamen nobis, sine te pater unice, uitam
Ducere: sed si stet sententia firma tonantis
Vt ponas[e] hoc carnis onus, quæ dura uoluntas
Oppugnet præcepta iouis? tibi iuppiter aulam
Præparet ætheream, durent dum sæcula, fœlix
Sis pater: & nostri miserere: nec immemor: & nos
Ante deum genitor precibus, si oratio[f] prodest.
Assiduis defer: pronos ad uincula miti
Suscipit amplexu, tum facta silentia claudunt,
Hinc pater[g] exiguam sensim de pectore uocem
Depromit, mœstosq; humili sic suscipit ore,
Vos omnes nati nostro de semine, cuncti

a ☞ Pia doxa quia glorie patris est filius sapiens.

b ☞ Multa magna. Pars natorum. Suspirant pulmone. Gemunt corde.

Acri lupo.

c ☞ pontus mundus iste.

d ☞ Clamant certum est & hoc fiat.

e ☞ Ponas deponas Dura inexorabilis obsti nata.

f ☞ Oratio ab oratum oratu non ab eo quod est oris ratio, ratione metri.

g ☞ Adam filiis & nepo tibus moriens.

Cura

Cura mihi: si corpus abit: mens uiuida nunq̃
Deserat hos genitos, & pignora[a] chara, nepotes
Sic placet altisono: sic stant sua uota, tonanti,
SERIVS. aut citius, nobis, ut finis eundum[b] est,
Corporis humani, naturæ & iura receptant
Hæc præcepta iouis: nulla ratione dolendum est
Quod placet æterno: sola est compassio carnis,
Quæ uana est, ut bulla tumens, me me ipse peremi,
NEMO fleat qui sponte perit. post talia tandem
Sermonum in tenebris, digesto fine, quieuit,
Cui uitam coniunx libamine[c] traxit ad orcum.

a ℭ pignora chara appō est.

b ℭ Eundum est nobis, vt finis quia finis nostri corporis est morti animæ autem sui deo.

c ℭ Libamine osculo osculata est æua adam & sibi attraxit animam.

Ioannis mariæ uelmatij bagnacaballi Cristeidos Liber Quartus explicit.

ARGVMENTVM V.

a ℂ Saxo: & antro eiũ.

b ℂ Quis quibus.

c ℂ Mortalis humi. i. hominis, medio orbi. huic mundo qui est medius inter cœlum, & infernum.

Quintus habet lachrimas: saxo [a] tumulatur: & antro
Corpus adæ: genitorq; uetat, tum terra recepit,
Effigiat geminasq; tubal, ex arte, columnas,
Quis [b] cantus gracili uarios, & carmina ferro
Commisit perfecta tubal, pater ille canentum,
Et medio mortalis [c] humi concreuerat orbi
Turpe scelus, generiq; furit tum iuppiter ardens
Humano: superosq; uocat fit concio, gentem
Perdendi humanam: totumq; effunditur æquor,
Digesta lætantur aqua, dein dulcia cantant,

Ioannis

IOANNIS MARIÆ VELMA-tij bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum, Cardinalem tranensem Christeidos liber Quintus incipit.

VLTORVM genitor,[a] postq̃ discessit ab orbe
Aeris: infernas & adam concessit ad oras,
Tota cohors planxit: pariq; recondere saxo
Mœsta parat corpus: festa & uelare cupresso,
Sed monuit scth umbra patris: ne membra superbo
In tumulo cælaret adæ, quem terra potenti
Complcuit formata manu, terra[b] inuida rursus
Suscipiat, feralis item nec membra cupressus
Velet adæ, qui iterum post tempora multa redibit,
Multiplici,[c] quercus rutilo uiuacior igne,
Æterno æternam signat mortalibus æuo
Hæc arbor[d] mortem: non ista regerminat ullo
Acta mori ferro: uires nec secta resumit,
Surgat[e] ut in similes, uiuentia germina, ramos,
Ergo omnes[f] nati rastris, ut iussa, nepotes
Incumbunt, terræ pariter, terrentia cogunt,
Quamprimum fodere solum: uiridantia ferro
Abscindunt: caucam comunt: & odoribus implent
Dulcisonos cantus recinunt: & carmina cunctí
Cantillant, fecitq; modos pater ille canentum,
Et pia metra tubal,[g] qui mox ut senserat orbem
Lapsurum flammis, & aqua, quæ pessima clades,
Prima foret mundo: geminas ex arte columnas

a ℂ Multorum genitor quo ad eos quos ipse genuit proprio semine ante obitum suum. & quantũ ad genus, & gignendi primam originem.

b ℂ Terra formata in formam hominis reducta Manu virtute.
Feralis quia secta nõ pullulat.

c ℂ Multiplicis quercus .i. ligni additis.

d ℂ Hæc arbor. scupteſus.

e Surgat deest vt. germina appõ est.

f ℂ Omnes politice: non logice i. multi.
Vt iussa cogunt.
Terrentia.
Viridantia .i. ramos virentes scindunt.

g ℂ Tubal pater canentiũ. Senserat pro sciebat enouerat.

Nescius,[a] cfinxit: solidum quarum altera marmor,
Altera terra fuit, nostri dixere bitumen
Esse tenax, fluuias[b] posset contemnere flammas,
Marmor ut obstaret subitis ucnientibus undis,
His cantus gracili uarios: ꝙ carmina ferro
Inscripsit perfecta tubal, nc posterus artem
Nesciret, diuæq; liquor, uel perderet usum
Flamma nocens artis, docuit quam malleus ictu
Multiplici, incubuit rigidi cui dextra tubalchim,
Hic primus ferrum domuit. cerealiaq; arma
Mortales docuit feruenti educere massa,
Nec dum[c] mauertis feruens horrentia fornax
Tela dabat miseris, tantum cultoribus agri
Usus erat: finemq; manu seruauit eundem
Hic faber: hæc ætas[d] erat aurea: nulla uoluptas
Regnandi: sed quisq; suo sine litibus ardens
Officio contentus erat, de lege, labori
Naturæ, parebat enim minor ipse regenti,
Bruta coercebant tantum: pecudes q; boues q;,
Pro quorum sinuosa Iahel tentoria fecit
Tutella: secumq; domos deferre minores
Mortales docuisse patet: ne perfidus auster
Funderet hos denso, uentis perflantibus, imbri,
ET quia diuersi[e] faciunt diuersa. uoluntas
Non eadem cunctis. aliqui sudore parandum
Esse magis dixere cibum ꝙ tollere furto
Scilicet infantem: grauida torpedine multos
Segnities: multosq; furor[f] sine lege domabat
Carnis: ꝙ ex lasso cupiebant uiuere uoto.
Sic tandem omnigenos, diuerso limite, campos
Metiri cœpere homines: ꝙ prodere[g] segnes.
Peccauit fattura iouis. sine crimine magni

Diuina

a ℂ Nescius quæ clades prima esset ignorans. an ignis an aquæ.
b ℂ Fluuias fluentes. Bitumine fabricauit colũnam vt obstaret igni. alteram marmore, vt obstaret aquæ.
His in his columnis: Carmina musicam & cantillenas notauit.
Diuæ diuinæ vsum artẽ.
Nocens participium est.
Tubalchim .p tubalchaim
Quis primus ferrum excoluit.

c ℂ Hæc dum formæ dabatur tela sed fuit tantum ad vsum rusticorũ ferũ. Finem eundem seruauit. s. vt ferrum tantum seruiret campis non militiæ.
d ℂ Aetas aurea.
Ardens labori.
De lege naturæ.
Regenti. i. maiori.
Pro quorum tutella.
Minores descendentes.

e ℂ Diuersarum voluntatum diuersæ operatiões & actus. i. de generatione & iiii. meteorum.
Magis melius.
Tollere nutrire.
f ℂ Furor carnis & voluntas terret.
Lasso dissoluto.
g ℂ Prodere excludere manifestare.

Diuina conflata manu, q̃ turpius [a] eror
Esse potest reliquis, scelerataq; crimina massæ
Enormi commissa uiro, ratione relicta
Humanum uiuebat opus, rapido æquore uortex
Atq; gulæ ingluuies genti dominata nefandæ
Luxuriam peperit: nec erat discrimen in illis
Aut soror: aut neptis: uitio seu masscula proles
Esset in interitu diuinæ in corpore uitæ,
Sola gulæ mens uasta fuit, post prandia centrix
Vafra petebatur, rapidus post inguina uenter,
Iuppiter ingemuit: cordisq; dolore superbum
Pœnituit fecisse hominem: tum protinus omnes [b]
Conuocat in uerbo, præsentia numina, cœli
Cœlicolas: sceptroq; sedens orditur ab alto
Insignis: cuncti, de more, silentia seruant.
Dyq;, deæq; omnes uestro dilecta parenti
Pignora, uirtutes quarum mens nostra uoluptas,
Arrigite his animos: nec uos sententia pœnæ
Terreat immensæ, quæ formidanda fideli, [c]
Quis q; repugnantem uidit cecidisse tonanti
Luciferum: q; lapsu cæcas habitare cauernas,
Obscuras q; domos erebi uæ h iussa neganti
Omnipatris, qui uota iouis contemnit: q; ipsum,
Hæc aliis exempla dabunt tormenta futuri
Supplicij: infligam prauis si uulnera, dixit,
Et formidabunt [d] diuinæ in uincula legis
Surgere qui tumido trutinant sua uerba palato,
Sæua leena pauet catulo, fera bestia, cæso,
Et leo mulcetur, uiso post terga flagello,
Nonne magis catulus trepidet si uerbera dextræ
Dira leænæ ferat? nam quæ tutella [e] minorem
Defendet? si magna cadunt? si lucifer alto

a ℂ Turpius aduerbium est. i. Quanto magis possunt peccare posteri. Et crimina possunt esse turpia a magis fœdo commissa.
Humanum opus, homo ab homine descendens. quod erat opus hominis.
AEquore seruore. uortex reuolutio.
Vite diuinæ animæ creatæ ad imaginem dei.
In interitu ad interitum.
Rapidus uenter. i. gula.

b ℂ Omnes cœlicolas in uerbo in præcepto.
Præsentia numina appõ ab alto, a principio lapsus insignis sceptro.
Dilecta pignora uestro parenti.
Voluptas. læst.

c ℂ Fideli quæ etiam timenda est timore. s. filiali
Væh neganti iussa omni patris.
Væh illi qui contemnit.
Hæc tormenta.

d ℂ Formidabunt superbi surgere in nodos: & legis ligamina.
Fera bestia appõ.
Post terga. scheri.
Trepidet trepidare debeat.

e ℂ Quæ tutella quomõ erit minor securus a fulmine si maior percutitur magnitudine. s. uirtutis. non molis quia sic altiora magis feriuntur.

E' cœlo ccidit, primo fuit ergo timendum
Humani generis patri QVIA lapsa [a] futurum
Prudentes, quæ facta docent, peccauit & adam
Cuncta sciens, eiectus adam sunt mœnia flammæ
Fructiferæ quæ cunq; domus: genus horrida tellus
Humanum lassæ magno sufflultu labore,
Nec minus humanæ carni subiere dolores
Multiplici tormenta [b] modo: sed uiuitur usu
Peiori: SÆVVS sæuo mage sæuit honore,
Assiduo cæsus duresceit & ipse flagello.
Fuste chaim confecit abel: quem cæcus ademit
Nescius, arte lamech, certæ [c] sine fraude, sagittæ,
Multaq; præterea nigro sceleratа ueneno
Facta mouent animos: & me iurasse fatentur
Cæsurum subitis orbem: nec pœnitet, undis
PRAVA [d] nimis proles hominis. quæ pronior atro,
Quàm nitido: peccare magis, q̃ surgere lapsu,
Delectat miserum: sic quæ uomit ille, resumit,
Decreui delere hominem, tum protinus omnem
Impleuit clamore locum rutilantis olympi
Mœsta nimis pietas, passis quæ flexa capillis
Ante iouem miseris pie pro mortalibus orat,
Magne pater diuum: sator & mortalis arenæ,
Nam mea quæ [e] uirtus: ad quæ mea brachia tendunt
Robora: patrato, pereunt, si cuncta, reatu,
Magne pater diuum frustra perflaueris orbem
PARVA mora est homini uitæ si destruis unda
Viuentum gnus omne, solum quod pascitur ingens
Iustitia & tantum rigidas teterrima uires
Peccanti. exacuit tum formidanda sagittas,
Magne parens hominum: si nulla potentia nostra est
Cur habitem cœlum? cur hæc distinctio nobis?

Si

a ¶ Lapsa facta preterita. Eiectus. s. est
Quæcunq;. i. omnia mœnia. Horrida in comparatione paradisi deliciarū quæ est domus frugifera quia inibi cuncta bona.

b ¶ Tormenta appō est. Sæuus superbus. Sæuo magno.

c ¶ Certe infallibilis nescius ignorans inibi esse chaim arte sagittæ arte sagittæ certe: non nescius arte.
Facta scelerata: nigro ab effectu.
d ¶ Prava. s. est. Lapsu a lapsu.

e ¶ Quæ virtus. s. est. Vite genitiuus est. Pascitur de ponense st Ingens solum. Teterrima peccatori non ex natura sua. Peccanti peccatori. Nobis. s. est.

Si nostra uirtute pares:[a] comissa requirunt
Tormenta: at magni bonitas punire tonantis
Dissuadet: ea cosatis hæc sæ uisse profundo.[b]
PARCERE magnanimi est: miseros punir superbi,
His dictis: suffusa oculos diuina nitentes
Assiduis lachrimis pietas surrexit: et imo
Pectore cœlicolis coram uirtutibus ardens[c]
Ingemuit: nimio nec non consecta dolore.
Tum uero ensitenens: prauis tetterrima iustis
Grata nimis: sæuo[d] profert de pectore, uirtus,
Humanæ uitæ interitum: nec pauca minatur
Humano generi: sed erat contentio magni
Ponderis ambabus: nisi facta silentia diuum
Sancta forent: clausit q; suas prudentia uoces,
Talia quæ cunctis: uos o clarissima proles
Vsq; iouis, quæ magna iouis secreta fideli
Pectora seruatis: quid enim contentio prodest
Quid uelle: et quid nolle iuuat: sententia prima est
Deprimere hos, qui bella uolunt: seruare sequentes
Vota iouis: punire malos: et tollere[e] iustos
Ambrosia, a primo peccauit lucifer ortu,
Lucifer eiectus cœlo,[f] punitur auerno,
Cætera spirituum magno pars consona regi
Lætatur cum rege merens stipendia belli,
Tum commisit adam: miti punitur et adam
Exilio: peiora meret qui in uota tonantis
Sancta ruit. dirus q; chaim deliquit: et idem
Interit admissa transfixo corde, sagitta,
In tenebras cecidit q; miser: pars illa superstes
Auxilio est seruata meo: sic iura regentis
Præcipiunt. leges q; dei, fœda omnia mundi
Sunt nobis delenda freto: gens munda resurgat,

a ℂ Pares. s. summus.

b ℂ Profundo in lucifer, rum.

c ℂ Ardens dolore qui latet in corde.

d ℂ Sæuo magno. Grata virtus. Pr o fert manifestat interi, tum humanæ vitæ. Ambabus. pietati & iusti tiæ. Dictum diuarum. Vs q; assidue semper.

e ℂ Tollere munire et

f ℂ Cœlo deest. et Auerno deest in. Commisit peccauit.

Vidi ego quos uirtus irato ingrata[a] tonanti
Commendat: quos turpe scelus prostrauit aucrno,
Est noe uir iustus, simplex: seruetur ab unda
Hic tantum cum prole sua, fidissima coniunx,
Et nati: natæq; suæ, charique[b] nepotes
A subitis seruentur enim cum matribus undis,
Nam uelit hoc pictas: & sit demersa profundo
Cætera pars mundi, placcat, quæ punit iniquos
Iustitiæ: sic gens, digesta labe, tonanti
Grata renascenti surget uiuacior hidra,
Ergo sciat faciunda noe, tum protinus alto
Nuncius é cœlo, cecinit quæ facta michael,
Quæ a summo decreta ioue: & secreta recluſit
Pectoris æterni: q; sint mergenda tonantis
Omnia sub cœlo iussu sua sola superstes
Chara ioui soboles fuerit, tumq; ocyus arcam
Precipit adfingat cuius tutella reseruet
Humani generis semen: genus atq; uolantum
Quadrupedum pariter: nec sint præcepta iubentis
Vana seni iussit, relegit mox aera penna
Præco iouis uolucri, faber & non segnis ad arcam
Hic cœpit præcepta dei, dolet ipse ruina
Humani generis, sed cum sibi parcat & omni
Dextra iouis domui natorum, mitius omnem
Fert mundi pœnam, sola est intentio ab undis
Se, & saluare suos rapidis: facta arca recepit
In numeris distincta locis bruta omnia cœli,
Telluris pariter, sic quæ uiuentia possent
Nascere multarum cælauit semina rerum
Ipse noe: terræq; genus quod conderet aluo,
Ludebat feralis homo: sacrisq; relictis,
Quisq; puellares tacita sub nocte chorcas

Ductabat

a Œ Ingrata valde grata. i. vidi. cognoui bonos & malos.

b Œ Chari nepotes ei matribus seruentur a subitis undis.

Ductabat, fraus omnis erat, uenus omnia tactu
Fœdarat: turpisq; cara crudele tenebat
Corporis imperium, primos [a] ubi suscipit ortus,
Ac ubi sol recubat: nec erat pars dextera mundi
A labe immunis: nec quæ è regione tuetur,
Solares æstus: quæ nunc regio africa fertur.
Sparserat omne nocens, cœnum mortale uenenum,
In sua pruritus totam, ceu germina, carnem,
Et quæ mortales contagio morbida cunctos
Inficit excidio uitæ. MORS atra recurua
Falce metit mortale genus tum tota sepulchrum est
Terra potens passim rurali effossa ligne.
Interea uocat ære duces [b] delapsus aquarum
Vertice stellifero iussu iouis ipse michael,
Nilus [c] enim celeri primus præcepta reflexu
Suscipit, & lætum promens à gurgite uultum
Intendit patulas horrendis uocibus, aures
Præconis cœli, currentia flumina secum
Magnus habet proprij commites per pinguia cursus.
Indus item ganges campo formosus amœno
Decurrit parens scythica delapsus ab alpe,
Euphrates armenus aqua frugalis, & auro,
Currit ad imperium: meander: phasis: & ester
Euleus, fœnix, glospes qui tardus arenæ.
Impiger accelerat segnes per inania cursus,
Iordanis dinomen: item gemmosus idaspes,
Eridanus: nar albus aquis: cidrinus: & hister
Ac flumen rhenum, uultu quod cernit amico
Gallia: sic tygris toto qui cognitus orbe,
Timbraq; troiani non segnis gloria campi,
Et simois: fontes pariter sensere tonantis
Iussa dei: magniq; lacus: nigræq; paludes,

a ℂ Primos vbi. in omni parte mundi genus corruptum erat.
Pars dextera septẽtrio ab orientis respectu ad occidentem. Quæ e regione videt solares æstus.
Cœnum mortale. i. homo in sua germina in suos filios. sicut pruritus in totã carnem & morbida contagio quæ.
Excidio ad excidium.
Falce metit. i. dum contagio regnat.
b ℂ Duces aquarum.
c ℂ Nilus. totius orbis maximus fluuius.
Ganges indie fluuius pregrandis.
Euphrates babilonis fluuius.
Meander qui ad uada meandri.
Phasis colchorũ fluuius.
Esper secundum aliquos vbi nessus obiit.
Euleus in medis ortus.
messopotamiã percurrit.
Fœnix thessalie fluuius &
Glospes fluuius est bithynie propinquus.
Iordanis dinomen a ior. & dan.
Idaspes per parthiã latus fluit in indiam.
Eridanus italie fluuius de quo Virgi.
Nar sabinorum fluuius.
Cidrinus fluuius ianeorũ & ceraſmorum.
Ister fluuius qui & danubius.
Rhenus fluuius gallie ex lepontiis.
Tygris armenie maioris fluuius.
Timbra fluuius troianus
Simois troie fluuius.

Occanus totus q; fremit: sua brachia lati[a]
Æquoris ardescunt fines exire: per agros
Cursare, ingenti fremitu: striduntq; furore,
Et trepidant[b] feruore graui, sæui amphitrites
Nubifero stridente notho, furit impius auster,
Atq; aquilo pluuialis onus, sine legibus, undæ
Proicit ex alto: uoluuntur ab æthere nimbi,
Et trahit ingentes celsis é montibus ornos
Vnda ruens, summo saxosi uertice montis
Saxa fremunt stridore notho. [c]tum sibilat aer,
Et micat horrendum crispanti lumine cœlum,
Intonat ac æther: & duro fulgura saxo
Mœrorem incutiunt: non tuta animalia lustris
Procumbunt in nocte graui demersa sopore,
SEGNIBVS [d]imittit celeres timor unguibus alas
Bruta fugam quærunt. locus est nec ab aere tutus,
Bos mugit: tauri fugiunt: & buccula matrem
Nescit: amor nati pigrescit ad ubera lapsi,
PRO se quisq; timet: uolucres & in aere mortem
Horrentem fugiunt: resonas habitare cauernas
Conantur, celsasq; [e]petunt ad sidera turres,
Pars cadit horrisono, pluuiisq; cadentibus, austro,
Pars subitis tumulatur aquis, quam feruida ponti
Demersit uis, pulsa [f]freto, pars turre teguntur,
Ludentes sensere homines undantia terræ
Flumina: & horrisono flamen spirare profundo,
Et cœlum magnos effundere nubibus imbres,
Pertimuere nimis. nec sat rationis habebat
Quisq; timens uitæ, uult hic exire: sed unda
Ante domum rapitur, summi fastigia tecti
Ille subit: nutatq; domus, ui sternitur undæ,
Et trahit ingentem secum prolapsa ruinam,

Exclamant

a Lati æquoris brachia cetera maria

b Trepidant timent propter æstum oceani. Onus. undæ .i. multas aquas. Vnde genitiuus est. Aquilo pluuialis.

c Nothi genitiuus est. Duro saxo pro duri saxi.

d Vnguibus .i. pedibus ab aere ab imbri.

PRO se quisq; timet.

e Celsa eleuatas ad sidera.

f Pars pulsa freto tumulatur. Vi sponti Turre in turre. Flamen ventum.

Exclamant omnes: nec erat qui liberet[a] illos,
Et nequeunt exire domos. nec stare sub ipso
Tectorum imperio, tota & tremit horrida tellus,
Flumina conualles implent: a sede ruuntq;
Cretosi montes: nulla est ibi mansio tuta,
Nox fugit[b] umbrifera: & titan super æthera fusos
Ostendens radios, diuina pericula monstrat,
Vt nubes terram uelent: uidet impia mater
Quæ male natorum docuit præcordia, natos
Inuolui subito, dira hæc spectacula, ponto,
Porrigit hæc dextram nato, succurat eunti.
Hanc quoq; uis raptat fluuij, natat æquora tigris,
Curuus & in patula delphin deprehenditur ulmo,
Non lintres: non conca potest seruare ruentes
Fluminis[c] in lapsum, saxo franguntur operto.
QVIS potuit uitare iouis teterrima sæui
Tela nimis? uel quo fugiat peccator in orbe?
Tota freto tellus tegitur: sola arca superstes:
Et quos hæc retinet uitæ tutella futuræ,
Quæ erigitur, dū crescit aqua: & perlabitur æquor.
Iustitia[d] & pietas operata, abdantur iniqui:
Et pueri saluentur aquis, a labe parentum,
Cuncta noc submersa uago cum pinguia ponto
Cerneret arua senex, lachrimis suspexit obortis
Ad cœlum: summoq; ioui tum uocibus inquit.
Humanum mirare genus. qui mittis ab alto
Fulgura cum pluuijs: & sæuo[e] grandine, cœlo,
Demissas nimio terres, qui fulmine terras,
Securi nusq; miseri, quid dira minaris
Vulnera? quid meruit terrenum pectus, ut unda
Mergeret omne genus? quid enim mihi uita superstit?
Demerso per magna salo mihi sæcula mundo?

a ℂ Liberet q liberates.

b ℂ Nox fugit luce scit.
Diuina a deo missa.
Vt quanuis.
Mater videt filios mergi.
Hæc sunt diræ spectacula.
Succurat de est vt.

c Fluminis, in lapsum currentis aquæ.
Nimis sæui ualde irati.
Quo ad quem locum.
Illi quos

d Iustitia & pietas. deus semper iustitiam administrat cum pietate submersit quippe adultos & homines iustitia. propter peccata sua.
Infantes autem pietate ne in scelera parentum caderent magis puniendi.
Hoc orat.

e Sæuo diro, irato.
Cœlo aere.
Demissas humiles.

Qui sibi labentes deduxit staminis annos
Protractu: [a] modica liquido perfunditur hora
Flumine, quid sæuis? quid erit mihi iuppiter aruo
Prostrato à diris, cuius dape uiuitur, undis?
Piscibus unda domus: [b] terra est mortalibus aula,
Qui pietas, qui noster amor: sator orbis: & alma
Spes hominum, omnipotens homini succure cadenti,
Da lucem in tenebris, cæcat caligo, serenam
Quæ lucem rapuit miseris mortalibus atrox,
Te patrem ostendas genitor, data præda profundo
Nos sumus, ô genitor, miseri, succurre, perimus,
Præueniat, ni dextra iouis, qui format: & idem
Destruit. integra rursum componit & arte,
Quæ fuerint distracta prius, potes omnia grandis
Iuppiter: & reliquos adam, pater ipse nepotes
Feciſti dominum terræ, lateq; regentem,
Tum maris, & cœli, posset dominarier [c] omni
Quod foret in mundo, sed cur sententia, curq;
Vota iouis uoluere secus? foret esca marinis
Piscibus, hic [d] magni dominus q̃ maximus orbis,
He heu. quid cerno? miserum me: flete nepotes
Hanc orbis cladem: quid erit post funera nostræ
Prolis? ut hic uacuum miseri uiuentibus orbem
Cernamus. iuuenes ubi sunt? teneræq; puellæ,
Hubera lactentes pueri [e] fratrantia, dulces
Delitiæ matrum? tot sunt ubi, queso, labores?
Sunt ubi florentes colles: tot flumina passim
Per ualles herba teneris currentia ripis,
Tot constructa manu: tot bruta mouentia cursus
Per placidos homines nimium adlectantia, campos,
Veris ubi innocuum tempus? uenerabilis æstas,
Frugifer autumnus? plenis cum fructibus annus?

Tristis

a ¶ Protractu staminis.

b ¶ Domus. s. est. Qui. s. tu qui. Omnipotens vocatis est. Alma spes. s. causatiue.

c ¶ Dominarier domi nari.

d ¶ Hic dus. s. homo.

e ¶ Pueri lactentes ubera fratrantia dulces delitie matrum vbi sunt.

Triſtis hiems, deformis hiems confecit honorem,[a]
Atq; uſum mundi: cœli ploratę: lituras
Ducite perq; genas oculi, amiſiſtis id horæ
Quod uobis placuit,[b] multum adlectantia ueſtram
Arua quidem lucem flete hic: ſuccurite noſtro
Aſſiduis lachrimis latitanti in corde dolori,
Mors ubi: quid ſolus uaſto cum coniuge mundo,
Et natis reſtem, me dele hinc iuppiter: adde
Obſeſſis pelago: mœrorem & finiat atra
Morte nox, uel ſole meos penetrabilis illo
Impleat hos acr oculos, qui illuxerat orbi
Ante fretum: & pluuias: & quæ tegit omnia nubes,[c]
Iuppiter accurras mœſtis, lachrimæ omnia mœſtæ
Intus erant: tum bruta atras mœrentia uoces
Fundebant: miſeret ſuperos: tum protinus ether
Illuxit cœlo: bicolorq; attollitur arcquus,
Inſedit ſemi ipſe rotæ qui maximus orbi eſt,
Hicq; homini fœdus pepigit, ſibi reddere terras,
Et latices ſicare truces: & promere pacem,
Decreſcunt undæ: ſurgunt & ab equore montes,
Admiſit raucum ſinuoſa per æquora coruum
Ex arca genitor[d] ſtirpis, mœrore, future,
Sentiret quæ dira foris foret ipſa ruina,
An grauis unda magis toti decreſceret orbi,
Euolat. & circum damnata cadauera ponto
Inſeruit uentri. fœdoq; cadauere turpis
Paſcitur oblitus[e] tutellæ corporis arcæ,
Expectant omnes: neſcit feralis & arcam,
NATVRAM quæcunq; ſuã quæ facta ſequunt,
Pura columba gemens iuſſu ſecat acra pennis
Grandæui patris, celeris præcepta capeſſit,
Mox reuolat. ramumq; gerit ſignantis[f] oliuæ,

a Honorem venuſtatẽ vſum vtilitatem.

b Quod placuit. i. pulchritudinem mundi.
Arua. ſ. amiſiſtis.
Noſtro dolori latitãte in corde.
Adde. ſ. me.
Noe finiat merorẽ mortẽ

c Et ante nubem quæ nubes.

d Genitor futuræ ſtirpis. i. noæ.
Deeſt vt, foret eſſet.

e Oblitus arcæ tutelæ appõ.

f Signantis ſignificantis pacem.

Ætheream pacem roſtro, noua[a] munere ſurgunt
Gaudia pacifero cunctis, qui carcere clauſi
Arctantur uitæ: ſperant ſolamina longæ
Pacis: & horriſono mœrentia pectora luctu
Priuari. DANT ſigna[b] boni præſcire futuri.
Extulit immenſam omnipotens ad ſidera dextram,
Expulit & nubes diras: radioſq; reduxit
Solis: & afflantes iuſſit diſcedere uentos,
Æquoris atq; fragor ceciditi totta æquora tandem
Tuta ſilent: montiq; [c]ſedet tutiſſima celſo
Arca hominis ſalui, cuius patuere feneſtræ
Captantes rutili radiantia lumina ſolis,
NAM iuuat[d] oppoſitum cum iam cõtraria cædunt
Exardent animi cæcas exire latebras,
Molle lutum uetuit: tantumq; hac luce[e] uolucres
Elapſæ a tenebris: fecere ſedilia ramos,
Incaluit tellus, tepide ſudare lacunæ
Cœperunt, fulicæ notas & ſcire paludes,
Sidereq; exarſit: limus q; recanduit æſtu
Ætherei ſolis. calor & tunc putridus humor
Temperiem ſumpſere ſuam, iuuat ire per auras
Quæ uolitant pennis: putres[f] & paſcere campos,
Auitá ceſſere ſua uiuentia terræ,
Aere quæ uacuo tenui ueſcuntur & aura,
Immerſa a ſubitis animalia protinus undis,
Nec minus & piſces periere cupidine magni
Ventris: & ingluuie per multa cadaucra tracti,
Liberat ergo omnes natos: & chara nepotes
Pignora: ſublimi a fluctu ſeruatus in arca
Ipſe Noe omniuagus prudens cum uiderit undas
In proprios migrare lares, tum gaudia ſurgunt,
Oſcula tum figunt terræ: modo gramina quæ runt,

a ¶ Noua magna. Munere propter munus.

b ¶ Dant ſigna ex ſignis cognoſcitur quod futurum eſt preſcire nomen eſt & accuſatiui caſus.

c ¶ Monti in monte.

d Iuuat delectat.

e Hac luce pro illa luce .i. propter illam lucem de lapſe. Fecere ramos eſſe ſedilia.

f Paſcere .ſ. iuuat. Viuentia terræ cuncta mortua fuerant. ſic & cœli aues: & piſces pariter.

Et

Et modo saxosum cupiunt inscendere montem,
Quisquis adhuc trepidat: sacræ succensio[a] mentis,
Ne iouis herculea surgat uiuacior hidra
In genus humanum: minima & nubecula terret,
EXCVSSA a rapidi semel ut præda ore leonis:
Vsq; timet mortem: moneant elapsa futurum,
Interea concors pietas: & cætera cœli
Sancta cohors terras una uisere[b] iacentes,
Vt mœstos uidere nec plorare nepotes
Amissam stirpem: uacuum et uiuentibus orbem,
Prima modum pietas: prima & solamina sumpsit
In genus humanum. MVLtum solamina prosunt,
Vita animi solamen erit mœrore cadentis,
Mortales dictisq; dea hæc solatur amicis.
SÆVITIAM quandoq; parit clementia diram,
Magna quibus mens est in freno uiuere uoto,
Nec metuunt quicq̃: nec quæ uentura malignis
Prospiciunt: semperq; putant albescere cœlum,
Non tenebras sperant,[c] oculis oblata sed ipsi
Esse putant tantum: nulla & prudentia: nullum
Consilium uitæ miseris: nec sana futuræ
Mens ibi. uæh cæcis: uæh uæh mortalibus, arcto
Iuppitris oblitis iussu. per sæua trahuntur
Fulmina spirituum lapsus:[d] & dira parentis
Exilia: & multæ strages miserabilis undæ
Sint exempla malis: quid enim? peiora minatur
Dextra iouis: manes habeant post fata, profundum,
Qui, dum uita comes, magnum spreuere tonantem,
Arbitrio & uoluere suo producere uitam
In luxu: tetrosq; dies occludere[e] cæno,
Sum pietas comes ipsa iouis: nec, grata tonanti,
Desero iustitiam: iusta hæc comitatur eundem,

a Ne succensio .i. ira mentis sacre iouis pro sacri iouis.

b Visere viserunt. Iacentes, humiles. Vna simul. Modum solandi.

multum solamina prosunt.

c Sperant .i. metuunt acyrologia est putant tantum esse quod vident qa modice prudentie sunt.

d Lapsus nominatiuus pluralis est. Dira exilia parentis & strages miserabilis multæ vndæ sint exempla malis Manes habeant .i. q̃.

e Occludere exno mori in peccato. Nec desero.

Hos tamen obſeruat uirtus prudentia, cuncte
Chara dei ſoboles ſumus: & contentio nulla eſt
Inter nos, punire malos: ſeruare fugantes
Turpia: quæq; gradus magno complectitur æquos
Cum ioue: multiplici uirtutem crimine quam non
Offendit mortale genus? caro noxia uitæ [a]
Labe pudicitiam fœdat: mens ſtulta, futurum
Quæ ſapit: & ternas circunſpicit integra partes,
Iuſtitiam qui aliena rapit: mihi detrahit atq;
Immitis: regem q; deum, ſine lege ſuperbus
Vindictæ [b] irritat: ſed quæ tam dira cupido
Ducit ad interitum, modico ſolamine, mentes?
Præcepti immemores? quid uos, pars terrea, centro
Præcipitat? quid dira fames ſeruire palato?
Hinc ueneri tam fidus honor? fama obruta flammis
Quid iuuat & lætas furto obſeruare rapinas?
An miſeri æternos uiuendo ducitis annos?
An non mortales? an tantum corpus in orbe eſt,
Non anima, at ſolum uita eſt bene uiuere luxu?
Vel tantum tellus, aut quod tegit omnia cœlum?
Sic necubi manes, rapidis & tartara flammis
Non urant, ſit nulla quies a funere [c] iuſtis,
Heu miſeri, totiens quid me torquetis iniqui,
He heu, quid ſurda præcepta excluditis aure.
Nam dolor iſte meus, triſti ſuperatis aceto
Ambroſiam, qua tollo [d] deos, cæci omnibus eſtis,
Nulla mali uos umbra tegit: ſceluſ omne remiſſum eſt,
Quod fuit in uobis ultrici è montibus, unda
Delapſa: & rutilo deiecto fulmine, cœlo, [e]
Extincta eſt ſitis omnis aqua, ui iudicis alti
Audendi in fratres & debellare ſuperba
Carne pudicitiam: iacet frenata libido,

Amplius

a ☞ Vitæ animæ.
Labe propter labem.
Futurus prudentiæ.
Raptor iuſtitiæ.
Crudelitas pietati.
Quæ ſapit. i. prudentia.
Ternas partes. ſ. præſens preteritum & futurum
b ☞ Vindictæ ad vindictam.
Solamine delectatione.
Mentes animas quia minima delectatione damnantur.
Fames deſiderium.
Furto cum furto.

c ☞ A Funere: poſt funus
Sensus eſt tanti creditis quod videtis ſed non eſſe infernum nec beatitudinem. ſ. q; mali non crucientur poſt mortem nec bonibea ficentur ita q; moriatur anima cum corpore.
d ☞ Tollo nutrio.
Nulla vmbra. i. nihil eſtis omnes.
Mali. i. peccati.
In vobis in genere humano.
e ☞ Cœlo ab aere.
Sitis deſiderium audendi

Amplius adſurgat promiſſum occludere olympum:
Et cæcos aperire lares:& dira profundi
Tormenta:& cæni rapidis incendia flammis,
Sat mittem irritaſſe deum:dare [a] fulmina terræ,
Et turpi ingratos homines afflantia nigro,
Et quæ [b] urunt nimia mœrentia corpora flamma,
Et quæ diſcutiunt intacto obſtantia malli
Dura ſibi .tandem meliori uiuite forma,
Nusq; abero:commiſſa meo ni protinus obſtent
Offitio,uobis noceant nec dira,maligno
Corde niſi adfectat uitio peruerſa uoluptas,
SOLA homini commiſſa nocent,ſua lurida mors eſt.
Nec minus huic uitæ libertas,[c] uiuite cuncti
Vt iouis eſt uotum:non hoſpes ab hoſpite captus
Fraude cadat,cæco non interceptus amore
Conſcelcret quisq; chari connubia fratris,[d]
Ira cadat naſo:neq; ſit mens inuida:ſed pax,
Tunc deus inter uos(ſi nulla ſuperbia regnet)
Quæ ruat in uotum [e] magni,læſura,tonantis,
Fratribus & uobis quæ non placitura negantur
Haud a'y quisq; cupiat dare,gratia nulla eſt
E cælo.ſi nullus amor præſtatur amico.
Dixit:& acrias pictas elapſa per auras
Et cætu comitata ſacro petit arduatempe
Theſſala:& hic placidam fixit pulcherrima ſedem.
Vna [f] alie fecere lares:ne mundus ad umbras
Tenderet admiſſi,ſeruantes limina portæ
Interitus:uotisq; ſuis ſpiramina uitæ
Sufflabant homini:mortalia corda regebant
Afflatus:[g] in terris mens nulla coacta:ſalubri,
Liber homo:ſi clara ueli.:ſi turpia,captet,
Libertas ubicumq; uiget:nam ſidera:centrum

a ℂ Dare vt daret.

b ℂ Et quæ tria fulmina iouis tanguntur .ſ. denigrans comburens et tranſuerberans.
Obſtantia.i.ſolida.
Obſtantia ſibi.
Molli ablatiuus eſt abſolutus.
Protinus ſtatim quia peccatum ſtatim opponitur gratiæ. Nec dira nocebant ideſt nusq; abero ne dira no.

c ℂ Veralibertas eſt nõ peccare non aũt ea quæ in ſeruitutem ducit.

d ℂ Fratris proximi.

e ℂ In votum contra votum.
Quæ negantur non placiturafa.i.
Quæ vos nõ vultis aliis nõ date.hoc enim naturæ Præceptum ſit.quod tibi non vis alteri ne feceris.

f ℂ Vna ſimul.
Dee regebant mortalia corda.

g ℂ Afflatu ſalubri.nullus cogebatur ad bonum ſed a uirtutibus incitabat in terris quia cuncti liberaerant homini.
Libertas vbiq;

Quam mage mũdus habet: quæ sit placitura tenenti,
Iuppiter: est liber: nec non quæ in pace triumphant
Cum ioue, uirtutes: non ut ruat ipse: nec ipsi
Angelici uultus: liber tum lucifer atro,[a]
Non tamen hic luci: sed homo amplexatur utrumq;
Nil hominem cogat. poterit seruare quod optat,
Altera sic ætas cepit quæ argentea[b] fertur
A nobis: multum minor est quæ etatis: & auri,
Tum genitor grandæuus ait mortalibus: orbis
Qui secum hæredes magni, præcepta tonantis
Seruemus. qui dira malis: qui candida iustis
Præbet: & exarmat sua magna potentia fortes,
Viribus eneruans ingentia corpora forti,[c]
Commissa pro labe manu: sed uilia magno
Robore consolidat: multo nec munere,[d] iustus
Flectitur hic iudex: satis experientia cunctos
Admoneat, si uera loquor, mortalibus autem
Ocia[e] uana fouent pœnæ commissa futuræ
Fomentum: sed enim nostro eradamus ab orbe
Ocia, quæ mentem scelerant turpissima lapsu,
Viuamus sudore manum, labor omnia uincat,
Terra ferax non sponte dabit, sine semine, fructum,
Vt prius in prisco fruges effuderat aruo,
At quia nos pia dextra iouis seruauit in arca,
Huic humiles de mente pia fundamus odores
Virtutum: sacroq, ioui faciamus ad aras
Et uitula: & teneris mortales ungnibus, agna,
Semh reuoca cum uoce feras: seruetur & ordo
Supplicij, dent cuncta suum uiuentia munus,
Quæ uiuunt pietate iouis. tum uoce canora
Sub magno imperio uiuentia corpora cogit[f]
Semh patris antiqui, cocant ad sacra, tonanti

a ℂ Atro ad nullum: non ad lucem.

b ℂ AEtas argentea. AEtatis. & auri end. & est abusio constructionis .i. quæ est minor. Noe filiis.

c ℂ Forti manu.

d ℂ Nec munere Dauid bonorum nostrorum nõ indiges.

e ℂ Ocia fouent commissa. Fomentum appõ pœnæ futuræ. Ocia turpissima.

f ℂ Cogit constringit. Cocant de est vt.

Quam

Quam primum faciunda deo: nec penna: nec ullum
Quadrupedum genus ipsa[a] fugit præcepta parentis
Corporis humani: uolat hæc: uolat illa: recedit
Tertia ramifera recinens mittissima lauro,
Cinnama portat arabs, casiam fert unica fœnix
Vim q; aloes q fertur[b] auis. pipere aucta potenti, &
Ture replet: similes q; boni deuexit odoris
Ad sacra lætantes hominum præcordia fructus,
Munera iuniperi turdus cumulauit, hirundo
Nil habuit quod ferret amans pietatis: & arcæ,
Ore refert tantum summæ pietatis amorem,
Pura columba gemens ramum frondentis oliuæ
Fert ar. festa q; tegens altaria fronde
Obducit[c] rapido circum loca sacra uolatu:
Psitacus acrios dulci modulamine cantus
Eructat: sic pica loquax: & acantilis odas,
Et suaues philomela modos: petit ardea cœlum,
Et reuolat delapsa solo:[d] sic passer: & omnes
Cantillant. habitæ laudes pietatis, & aras
Vt possunt sanctas gestu uenerantur, honorant,
Nec minus humentis properant animalia terræ
Ad sacra pro modulo, uel pro uirtute potentis
Naturæ, & læto promunt sua corpora cursu,
Inuigilant aræ q; iouis, quam mirtus, oliua,
Laurus item, pinus q; uirens, hedere q; sequaces
Velabant: grandis q; suo uestibat amictu
Palma super, propter[e] liquidi gratissima fontis
Pocula, congesto tam grandis uictima ligno
Bucula, quæ primum formosa implecuerat annum,
Ac ouis offertur cultro iugulanda scuæro,
Tum pater insontem gemino de gutture uitam
Effundit spargens tepido congesta cruore

a ℂ Ipsa præcepta parentis.

b ℂ Quæ fertur auis uinea aucta. s. altaria. Similes fructus. Lætantes hilarantes actuum est propter suauitatem odoris.

c ℂ Obducit altaria. s. rapido volatu circum sacra loca.

d ℂ Solo ad solum.

e ℂ Propter. iuxta ligno pro lignis grandis in virtute.

Ligna Noe: dein metra canunt diuina uicissim
Sed tamen ipse prius: natiq; sequentia dicunt.

Noe. MAGNE pater cui primus honor debetur in orbe
Accipias quas fundo preces, qui conditor orbis.

Filii. Summe decus cœli: terræ omniparentis: & undæ
Fundator: spes nostra uirens: & norma salutis.

Noe. GLORIA cœlicolum (nostræ fiducia uitæ)
Vota cape, & ueram facias sperare salutem.

Filii. Grandis amor diuum: trepide & concordia mentis:
Hunc capias sacrum (si nostra merentur) honorem.

Noe. TV pater omnipotens: iudex iustissimus ipse es,
Et pictas sincera homini: si pœnitet atri.

Filii. Tu uita es. si iustus homo: si pessimus, at mors,
Mens nostra hæc, si recta, pius: si lurida, uindex.

Noe. PARCE precor: succurre precor, succurre cadenti,
Et populo audacem linguam compesce futuro.

Filii. Inspice qui magnum feceris iuppiter orbem,
Quam celeri lapsent uitio mortalia cursu.

Noe. CHARA mihi pictas, mundi spes unica lapsi,
Orbis amor: releuet cœno tua dextra iacentes.

Filii. Te sine terrifico mortalis uita profundo
Mergitur: & nigra mens hæc perfunditur umbra.

Noe. INFVNDAS pietatis opus sine lege, ruenti,
Te sine tantillum cœli mens nulla meretur.

Filii. Sit tibi cunctifero perfectæ gratia laudis
Sit tibi perpetuo uictoria magna triumpho.

Noe. SINT tibi luciferi manibus spolia ampla superbi,
Nec tua dextra malo parcat sine fine ruenti.

Filii. Sis pater ad radios: tenebris dira ultio: claudant
Si uitam turpi, moriturq; reuersio cœno.

Noe. TRINVS es, ac unus, trina est tibi gloria: & una
Tu pater: hic genitus: persona est tertia nexus.

Atq;

Atq; omnes fecere diem modulamine festum.
Donec frugalem tegeret nox humida terram,
Et magis irriguos suaderent sidera somnos
Viuenti in terris, fruitur quod[a] sole coruscos
Non tenebras quæ dira[b] petunt: & cæca frequentant
Indigna ad radios rutili consurgere phœbi,
Ergo omnes strauere graui sua corpora terræ,
Vilia sed postquam sanctæ conuiuia mensæ
Compleuere simul, quorum seruata per undas
Dona fuere: cibus, [c]sed non bellaria regum,
Pemmata uel dulci siculæ sibi nectare ripæ,
Altius incumbunt somno uiuentia terræ,
Dormit item genitor: sed non pia cura reliquit,
Cor patris exardens speciem seruare[d] nepotum
Viribus humanam: naturæ & creseeret usu
Gens multa in longos, paucis mortalibus annos,
Et quo[e] non summo uitijs sua terga tonanti
Verteret infrena hæc pœna langueret, & atri
Vltrici sceleris. SEQVItur quia noxia noxam.
Ecce autem irriguo dum mergitur ipse sopore
Visus adesse sibi, primus q; & maximus adam
In longos fletus: atq; his sermonibus uti,
Chare mali generis genitor: mihi lucida proles,
Prouida mens patris, dicto hoc nec fallimur, adæ
Grata mihi soboles: salue tutamen in arca
Humanæ carnis: dignas quæ uiuida grates
Lingua tibi soluat: qui non præceta parentis
Fregisti, nec turpe nefas, iniuria[f] cœli
Commissum est: serua has arcano pectore uoces
Heu me mœrentem nimium: cui cura salutis
Seminis humani fuerat commissa, tonantem
Deliqui in magnum: traxitq; infecta ruinam

a ℂ Quod. f. viuens.
b ℂ Non quæ dira. i. donec sidera fuaserunt somnum viuentibus sub sole. i. versantibus in die. non autem viuentibus & nocte oblectantibus quæ tantum vigilant ad raptū

c ℂ Fuere cibus posset & legi cibo sic. Quorum dona fuerunt seruata cibo ad cibū sic in primo exemplario doctor fecerat. Pemmata bellaria & tragemata sunt esculenta sunt ad irritandum gulam quæ melita, esse consueuerunt.
d ℂ Seruare speciem humanam viribus. i. virtute nepotum.
e ℂ Quo. i. ut pſj.
neq; id feci quo tibi molestus essem.
Vitiis propter vitia.
Sceleris atri.
Noxia pena.
Noxam culpam.
Abusiue tamen quia noxia culpa est, noxa autē pena.
Adam Noe.

f ℂ Iniuria appō est.

Postera gens nostri uirus sata[a] sanguinis atro,
Pœnitet haud quæ mꝫ patrati criminis atri,
PENA malum sequitur, peiori & uiuitur usu,
Discruciant peccata patrem si[b] exempla parentis
Suscipiunt duri proprio in feruore nepotes
Peccandi: & flammæ quercus cumulantur edaci.
Instrue mortales magno seruire tonanti,
Atq; humilem seruare domum: [c]quia regna negantur
Cœlicolum, fatuo sed stant recluſa ſuperbo
Infera: terribiles & formidare furores
Iustitiæ: pietatis opus seruare merentes,
Cautior ad lapsum genitus genitore triumphet
Naturæ oppresso humanæ, uel uinculet hoste
Et uota & sensus nostrum est peccare, uoluntas
Libera mortali data sit: tua uota mereri
Sola uelim: non hora breuis: non una miniſtret
Lætitia æternas, si sit prudentia, flammas.
Cerne bonum diuini operis, quo iuppiter omnem[d]
Mortalem damnauit humum: quam prætulit orbi,
Omnia subiecit pedibus mortalis arenæ,
Rex homo cunctarum, præter sublimia, rerum,
Regna poli: cœliq; uolens, nec fallimur, alti
Compos erit: nam cuncta[e] animæ seruilia præstant
Offitia: & fragili præbent sua brachia limo,
Causa huius mentis: retinet quam corpus alendum,
Cui tellus: cui pontus item: cui seruit & aer,
Nec minus ignis edax: quibus his pia sidera conflant
Virtutes, possint uiuæ dare robora terræ,
Hæc animam seruare deam ratione potentem,
Corpus habet quæcunq; iuuant: obstantia nouit
Mens hominis: uelit hoc: neget hoc: uitale, periclum[f] est
Quod fugit: heu miseri lætas sine semine fruges

Arua

a ℂ Sata virus atro nostri sanguinis.

b ℂ Si pro quia.

c ℂ Domum mentem. Negantur superbo. Formidare merentes iustitie est: sperare merentes opus est pietatis. Genitus Noe. Genitore Adam. Vel &c. Oppresso hoste humane nature. Vota & sensus end. Nostrum est peccare loquitur ac si esset ipse hō Sit pro est.

d ℂ Omnem mortalem humum. i. omnem hominem. Mortalis arenæ hoc est hominis.

e ℂ Cuncta rectus est & substantiue ponitur. Officia seruilia quartus est. Sua brachia sua seruitia. Mentis animæ Causa propter causam. Possint deest vt. Hæc. s. terra viua. i. vt corpus possit seruare hanc animam diuinam.

f ℂ Vitale est hoc. i. vtile Hoc est periclū periculosum quod homo naturaliter fugit.

Arua dabant: uitio [a] pictas conuersa dolori est,
Impune errantis populi: sudore parandum
Semper, habeto cibum: quæ conuenientia uitæ,
Vitæ hominis, tantum sequitur qui corporis usum,
Mox sudore para, pontus fœdauit: & auras
Fœdarunt tremulo submersa cadauera ponto,
Cautior ad uitam ueniat pro temporis usus
Conditione macra: tibi sic uiuatur in annos, [b]
Hoc inconuenies multa hic incommoda traxit,
Non aer purus, non sunt sine fraude liquores,
Terra sibi in noxam uirus mortale recepit,
Deteriora feret, minuentq; in corpore uires
Quæ præstant elementa homini, terra, æquor, & aer,
Ingeniy uiuatur item, uirtute regentis,
Ne ruat [c] in præceps, uitæ concessa futuræ
Tempora uiuendi breuians mortalis abusu,
Et quia crescentis calor est concordia uitæ
Humida corpus alunt: paribus sociantur & omni
TEMpore, quæ simili sunt conuenientia forma.
Ne sanguis putrescat: habes quod uiribus hausti
Corporis incumbat: surgas: cape munera cœli,
Has uites: colliq; seras surgentis ad ortum
Luminis coi: crescent in munera thyrsos,
Hæc diuina tibi gladio purgentur acuto:
Ne in longum crescant ramos compesce fluentes,
Aut palo, aut latis commendas protinus ulmis,
Falce meras [d] uites, hæc dulci pocula musto
Præbebunt uitæ nimio sudore cadenti:
Haud ipse indigui: nobis meliora dabantur
Ad uictum, passim toto, nec fallor, in horto
Errabant uites: quid enim mihi defuit ante?
Ante scelus generis, [e] lac erit pia potio, uinum

a ℂ Vitio propter vitiũ errantis populi.
Semper parandum non semper habeto & quæ sunt conuenientia humanæ vitæ para sudore.
Qui. s. homo vsum vtilitatem. Pontus fœdauit.

b ℂ In annos pro temporis conditione.
Hoc inconueniens. dato vno intõuenienti plura sequantur.
Quæ præstant illa elementa quæ. i. terra. aer. aqua.

c ℂ Ne ruat. s. mortalis vitæ. Concessa futuræ crescenti. i. breuians tempora concessa.
Abusu uiuendi.
Calor quia calore viuimus humido nutrimur.
Paribus sociantur pares cum paribus bene iungitur: & in habentibus simbolum facilior est transitus. Hausti exhausti quod incumbat uiribus debilitati corporis.
Munera appositio est
Ad ortum luminis coi. orientem uersum.
In thyrsos munera hec crescent.

d ℂ Meras purgatas. sudore labore.
Nimio multo.
Cadenti viribus carenti.
Nec fallor pro actiuo ponitur.

e ℂ Generis. s. humani pia potio. appõ est.

Quippe tibi: & scenibus: neq; enim sine sæ guine uites
Et suis: & torui uelit hæc tua terra leœnis,
Simia dctq; suum utri iugulata cruorem,
Hos usus tua uina dabunt si pota bibenti [a]
Offitiant, sed enim læta bunt sumpta decenter
Parce mero, NIMII dira est iniuria uini.
Ecce deus diuina dedit tibi dona triumphi,
Exhilara quæ mœsta mero præcordia abundis
Elapsa: & talem iubila cecidisse tumultum,
Dixit: & in tenues lachrimans euanuit umbras
Par uolucri somno, leniq; simillimus aurœ,
Surgit homo, cui somnus erat, pater ipse secundus
Humani generis, torpentia lumina somno
Expiat [b] infami digito, teterrima lustrans,
An uideat quenq;, denſis loca quæq; tenebris,
Hic tantum horrendas flatu ſeruescere ſiluas
Aſpicit: & duras cautes: & concaua grandem
Antra, domum, [c] ſenior: magno & lucentia cœlo
Sidera: tum natos: & pignora chara, nepotes
Excitat, adſurgant, narrat ſua ſomnia, cunctis
Miranturq; uitemq; uident telluris honorem, [d]
Tunc magis incumbit fideiuera eſſe parentis
Oœluſus ſomni tenebra quæ uiderat atra,
Hanc capit: hæc lachrimis fundat noua gaudia, obortis
Præcipiunt: uitiq; ſacræ pater oſcula figit,
Oſtendit natisq; manu mirabile munus.
Armat & in meritas prius ora tacentia laudes.
O pater omnipotens: cœli regnator: & orbis
Qui pariter [e] terrena ſapit: mens unica mundi,
Tartara qui terres: & qui ſublimia donas,
Spes [f] hominum: nec uana ſalus mortalibus: omni
Tempore qui cupiunt ueram captare ſalutē;

Quæ

a ℂ Bibenti pro qui bibe rit .i. ſi inebriatus quis fuerit.
Letabunt hilarabunt.

b ℂ Expiat purgat. Infami digito .i. medio. Luſtrans quæq; loca te terrima denſis tenebris.

c ℂ Domum appō eſt Senior ſenex.

d ℂ Honorem appō. Parentis. ſ. adæ vera eſſe ſomnia occluſus noæ. Noua magna præcipiū tur.
Fundat. ſ. ut.

e ℂ Et pariter regnator orbis qui terrena ſapit .i. cœli & terre.

f ℂ Spes hominum. ſ. cauſatiue.

Quæ dona hæc, tam mira homini delapsa triumpho
Cœlicolum: nobis uitæ tam fida futuræ.
Vt pater[a] exposuit, mundi pia cura minoris,
Ne quid agam turpis: ne quid patiamur egentes,
Atq; inopes rerum: pater est: & cura nepotum,
Incolat ut[b] tenebras, tantum fera dindima seruant
Duritiem mentis: memor hic mihi nuntius orbi
Attulit has uites, diuinum munus, ut arua
Hæc habeant. colles q; serat mea dextra tuentes
Eoos solis radios: & perserat ictus
Solares propago, parens ut iussit: & arte
Hic peragam præcepta patris: cape sarcula fili
Mi[c] parens semb: sic mea iussa sequatur iapet:
Sit mora nulla tibi, fido parere parenti:
Cham patris imperium serua: latus occupet huius
Dextra iugi. & rastro figant tua robora terram,
Sol ubi dat radios: & prima orientia ab undis
Lumina procedunt, QVAM mira est gratia solis,
Est anima in terris: cunctarum gloria rerum
Quæ crescunt terræ: præstantia munera sunt hæc.
Corporis ista salus: & uis mœrore cadentis[d]
Sanguinis humani: læto ergo incumbite uultu
Cœpto operi. nec uos lateat, labor iste iuuabit,
Sanguine per seriem triplici posuere sequaces
Infectas uites:[e] & inis mirabilis ordo.
Arte datus campo est: ne quid proserperet errans
Incompte: & passim se circunfunderet aruo.
Digesto,[f] cessere operi, pater ipse, labore
Cum natis: iustasq; deo pro munere grates
Persoluunt iterum, replent & laudibus auras,
Vinea serta uiret. pingui tum fertilis aruo,
Gemmat[g] & in primo uere: & frondescit adulto,

a ℭ Pater minoris mundi apposicitue pia cura.

b ℭ Vt quamuis.

c ℭ Mi pro mihi. Parens obedienæ.

Quam mira est gratia solis

d ℭ Cadentis deficientis senescentis &c.

e ℭ Vitex plantantur.

f ℭ Digesto labore.

g ℭ Gemmat uinea in primo uere. i. in principio gemmatin vere adulto frondescit. i. in medio in fine vero emittit fructus.

Et præceps teneros emittit, munera, fœtus,
Acria, dein dulcis replentur nectaris uuæ.
Humenti succoziuuat & seruare racemos
Luminibus placidis: & dextram implere botillo,
Miratur genitor: nati mirantur: & ipsæ
Vxores nouitate cibi: potusq; futuri,
Interea dum mira uident: dum dona tonantis
Obseruant fratres: teter de uallibus hircus
Exit ad interitum uitis: quæ fœta racemis,
Aggreditur; q; fero caper hic uiridantia dente,
Semh[a] rapit arma manu: celeres & tela, [b] sagittas
Mortis: & horentem tendit raptoribus arcum,
Turba sequens [c] prædæ siluestri exiuerat antro,
Transfigit & certa uastantis arundine capri
Pectus: & hic roscI teneros aspergine fructus
Sanguinis innumeris rorauit imagine, [d] guttis
Subruffi: & nigrum traxit mox uua colorem,
Quæ prius alba fuit: magis: [e] & minus ater adubrans.
Exierat sanguis tumidas ut spargeret uuas:
Sic magis hæc: minus illa trahit fœdata colorem:
Mutauit speciem q; sapor, quæ faucibus hirci
Tacta fuit rigidum sumpsit uiolata saporem
Fœtore hircoso, doluit natura [f] capellas
Ingenuos temerasse cibos: quæ irata coegit
Hoc genus horridulas ederet, sine pondere, frondes,
Et sucri pascente magis pinguedine [g] uentrem.
OPPOSITAS [h] pœnata luunt mortalia pœnas,
Nec gula iciunet, petit qui dulcia amaro,
Vexetur, longo damnetur carcere liber,
Qui cupit ad uitium lassare incautus habenas,
Hæc eadem q; ferant peccantia membra dolores
Iustitiæ sic ordo petit, quæ regula mundi,

Nec

a ℂ Semh perimit hircū.
b ℂ Tella appō est.
c Sequens nomen est. Certa infallibili. Hic. s. hircus roscI sanguinis aspergine.

d ℂ Imagine similitudine subruffi sanguinis.
QVARE
Alba uua nigrescit.
e Magis: & minus tanto intensiorem nigredinē & remissiorem traxit uua quanto magis: & minus aspersa est sanguine Quæ. i. uua quæ.
f Natura irascitur.

g Et sine pinguedine sucri melius pascente uentrem.
h Oppositas pœnas, peccata patiantur nam gulosus iciunet: qui. voluit dulcia patiatur amarum, qui uult esse liber damnetur perpetuo carcere. liber qui.

Nec tantum placuere capro: sed & acris uuæ
Mellæa cepere feras: [a] placet omnibus arbor
Nectaris, hinc [b] igitur uini ficedula fructus
Carpebat: carpebat apes: simul agmine turdi
Viscera pascebant: passer: picæq, loquaces,
Tunc canis ipse comes fidus mortalis arenæ
Exoptat QVÆ grata [c] labor tutare uolenti
Et plures quæ optata iuuant. uigilatur ad uuas
Voce, armis, terrore, atræ nouitate figuræ,
Frondibus & palea congestæ ad tempus adultum
Carpendi ambrosios, grauida propagine fructus,
Venerat autumnus thasiæ [d] quo tempore dulces
Sumpsere ambrosiam: fœlix & temperat hybla
Arboribus quæ poma suos in floribus ortus
Fundarant: genitor gaudens, pia dona racemos
Decerpsit: gustauit item: tum gaudia surgunt
Grandia, tum lachrimis, iubilo diuina canoro
Pectore cœlicolum sublato ad sidera uultu
Eructans regi nulla ipse silentia fecit,
Naturæ genitor, cœli faber optime, uiuax
Cœlorum uirtus: cunctarum & regula rerum,
Omniparens: [e] summumq, bonum: quæ forma salutis,
Gratia magna homini facta est, cui summa pepercit
Erranti pietas: & adhuc cumulauit honore,
Et fructus bonitate cibo: nec desirit unq̃
Hæc, nisi desidiam: diuina hæc munera sunt hæc
Mellifluo [f] demersa lacu, delapsa triumpho
Cœlorum, angelico tandem dignissima cætu,
Grande ministerium uideo de collibus istis
Exire, & nostræ frumento incumbere uitæ,
Protinus in natos profert præcepta, racemos
Falce putent: calatos replcant: & dulcia cuncti

a ℂ Feras acris aues irritate fuerunt ab uuarũ dulcitate.
b ℂ Hinc hæc causa quia dulces erant uuæ.
Agmine turmatim.
Turdi pro sturnis ponuntur.
c ℂ Quæ grata labor nã difficile est seruare quæ grata sunt & pulchra: & quæ omnes appetunt.
Terrore terriculamento nouitate figure quam solent rustici auibus in arbuis palo erigere ad lugãd ℂ Thasiæa thaso insula postea denominata a thaso filio penicis quæ insula est in mari ægeo.
Temperat poma quæ arboribus datiuus est. fundarant ortus suos pia dona appõ.
Iubilo iubilatione.
Canoro pectore.
Regi cœlicolum.
Eructans diuina.

e Omniparens regula
Quæ forma salutis. sc. est.
Erranti qui errauerat cibo ad cibum.
f Mellifluo lacu.
Triumpho cœlorum.
Cætu angelico.
Frumento auxilio: & materiæ per similitudinem.

Alterno pede uina premant: & uasc recondant,
Mox subeunt præcepta patris: calatisq; sinistras
Vimineis cinxere suas: & dextera ferum
Suscipit, ac tumidos condunt in uase botillos
Lætantes nouitate cibi: sed sæpius auctum
Vuarum imminuunt cumulum, dum lecta uoraci
Gutture[a] deglutiunt. QVIbus oblectamur auemus,
Dulcia musta lacu calcatis, calcibus, uuis
Vsq; fluunt. conditq; cado pater optimus alto,
Ac prius hic pecudem iusto mactauit inermem
Ipse ioui dignasq; dato pro munere grates
Soluit: & immersit dulci præcordia musto
ALITIVNT q̃ grata sibi[b] ter sumpserat haustu
Immodico pater ipse merum: latissimus exit,
Mentis & exanguis facta est obliuio sanctæ:
Tum cecidit multo mersus sua membra sopore.

a ℭ Gutture, deglutiunt qbus, nam gluttio habet primá longá. iuue. qualis tunc epulas ipsum glutisse putamus. Alto magno.

b ℭ Sibi ad se. sibi non noe sed generaliter ad se grata.

Ioannis mariæ uelmatij bagnacaballi Christeidos Liber Quintus Explicit.

ARGVMENTVM VI.

Vina patrem ſexto tumulant: cham ſpernit iacto
Obſeſſum: genitorq; ſatum[a] maledicit: abitq;
Deriſor patris: ſequitur fidiſſima coniunx,
Vmbra chaim apparet, timet illa: monctq; ſuperbum,
Conficiat fratres ferro: repetitq; tenebras,
Fitq; occiſorum princeps: narratur & omne,
Omne ſcelus mundi: tenditq; euphratis ad undas.
Mors ibi cæca noe perimit, fit luctus: & inde
Cham cædit: moriturq; miſer: ſed ad impia nembroth
Surgit, & ingentem babilon dat mœnibus urbem.

a Satum cham pro nepote chanaam.

IOANNIS MARIÆ VELMA-
tij bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum Cardinalem trancensem christeidos liber sextus incipit.

REBAT radijs totum fulgentibus orbem
Phœbus: & in medio spargebat lumina, cursu
Fœlic: & lassum stabat pecus omne sub umbra,
Cum pater irriguo fusus præ cordia somno,
Monstrabat quod turpe dedit natura parenti,
Pulueris illapsus cineri: genibus q; supinis,
Ronchisono stertebat item spumantia naso,
Impuro eructans uina ipse miserrimus ore,
Forte amens genitus propter[a] genitoris inermē
Cham tenuit cursum resonantia in antra, cadauer.
Vt uidit generantis opus,[b] subrisit: & alta
Subsanat ceruice patrem: mordaciter urgens
Turpe patris facinus naso contractus adunco.
Semh uenit: & pariter sequitur præ dulcis iaphet,
Vt fusum uidere patrem: suspiria ab imo
Pectore traxerunt: & membrum seminis ambo
Atergo hærentes, nudum (ne turpe[c] uiderent)
Texerunt, qua ueste leui sua corpora lino
Inducrant: fratri q; ambo conuitia iactant,
Qui subsanarat mersum, sine lege, parentem
Imperio uini: fuerant sua robora nondum
Nota sibi, oblito quæ iam mandauerat adam.
POTA[d] nocent multum, prosunt q; sumpta decenter

Æthereas

a ☞ Propteriuncta.

b ☞ Opus generantis virile membrum effectum pro causa ponit.

c ☞ Ne turpe ne turpiter videret membrum nudū. Leui lino texerunt. s. nuditatem patris ueste qua induerant se leui lino. Sine lege sine ratione. Mersum in imperio vini

d ☞ Pota multum. i. inordinate.

Æthereas, inter conuitia, somnus ad auras
Se tulit, [a] horrisonos fugiens, genitore relicto,
Clamorum strepitus: & uitæ redditus almæ
Lumina contorsit: natis tum talia fatur,
Quæ uerba inter uos? quæ tanta insania uecum,
Quæ uos [b] arripuit? rabidæ concordia rixæ
Cur uacat? unde error? patri quæ, dicite, desunt?
TVRPE decus fratrem mouisse incendia fratri.
Turpe malum, carnem cruciat quod sæuius unguis,
Dixit: & in lachrimas uerba hæc sunt uersa fluentes,
At prior in uoces semb uerba nocentia fratri
Proycit, & fratris nudat commissa parenti.
Tunc pater in genitum, tendens ad sidera palmas,
Hæc ait, & patrios fugit patientia mores,
Cham genitus q̃ grata mihi deuota propago est.
Seruorum cham seruus eris: maledicta [d] parentum
Seminis hora, tuos quæ tunc generauerat artus,
Semb tibi rex: mitis q; datur, cui paret, iaphet
Quorum seruus erit, cham multi criminis audax
Oblitus præcepta noe. COMMISSA sequuntur
Haudquaq̃ immeritæ, peccantis præmia, pœnæ,
Tunc pater eiecit sanctæ uirtutis inermem,
Fœdaret reliquos sua ne contagio fratres,
SEPE pecus pecudem maculat, quæ morbida, puram.
Mox miser arrepto, cliuosi tramitis arcu,
Carpit iter: secum q; pari fidissima coniunx
Progreditur passu: primum [e] fugit impius orbem,
Orbis & in medias properat turpissimus oras.
[f] Iam solis magnæ cædebant lumina terræ,
Phœbus & occanas rapidis fugiebat ad undas
Non deses raptatus equis: & montibus umbra
Deciderat: uolucres q; suos, animalia, [f] nidos

a ☞ Se tulit somnus ad auras quia euanuit: & noe expectus est confratrum uocibus: quia somnus clamore propellitur.

b ☞ Quæ uos arripuit. s. infamia,
Dicite patri quæ desunt,
Carnem unguis .i. inter unguem & carnem vt seruatur prouerbio.

c ☞ Mores patrios quorum est filios benedicere.
cham genitus. s. chanaam.

d ☞ Maledictio filii est patris & e contra.
Hora seminis parentum.
Mitis iaphet cui cham paret. Quorum erit seruus.
Audax multi criminis.
Commissa accusatiuus est
Pœnæ nominatiuus.
Præmia, appō.
Inermem. s. cham.

e ☞ Primum orbē oriētē
Turpissimus uitiosissimus.

f ☞ Animalia q̃ fuerant nidos suos hoc est lustra & uolucres quæ fuerant nidos suos.

Quæ sicrant terræ, cum tetra è nubibus atri
Vmbra chaim [a] uenit formis comitata malignis,
Quam flamma distenta truci ructauerat etna,
Intremuit coniunx: nec uox é faucibus exit. [b]
AVFERT uerba timor: nox & parit ipsa timorē,
Tota [c] timens post terga suo subiecta marito
Incumbit lateri sic alæ inixa sinistræ
Tota tremit: MVLIER uani est fœtura timoris,
Cæu uiso, fugit, agna lupo: sed protinus audax
Cham pauidæ accendens animum trepidantia nuptæ
Corda alit [d] audaci, timeat ne sponsa, fauore,
Cur, ait, horrescis? tecum comes ipse potenti,
Defendam te, chara, [e] manu, cerne arma: sagittas,
Atq; arcum, durumq; mihi, quem protinus, ensem
Dextra geret, feriétq; hostem: sola umbra uidetur,
Corpus ubi est, tu uana times: SENTIna timoris
Fœmina, quid dubitas fido cum coniuge coniunx [f]
Chamq; ait exclamans: nobis quæ turpis imago
Offertur? diræ facies, & inutilis umbra,
Quid querunt secum? quæ diræ: & noctis abortus? [g]
Fare age: mortalis non es? fera dindima seruant
Quæ tumido periere salo? uiuentia liqui
Corpora communi (quæ sunt rationis) in antro.
Diij; habitant cœlos: tamen hæc ostentat imago
Humanam speciem, quanuis circundata nigro,
Certe aliquid, [h] quodcunq; illud: quid prodere, quod sis,
Voce fugis: tu facta prius? q; horrescere tentes,
Me quicq; adycies: sic nuda sedilia saxo
Hic faciam scditq; prius, dein protinus uxor,
Voce chaim tenui, tacita sub nocte, uocauit
Cham patris imperium fugientem: & talibus infit,
Sanguinis ingenui consors: comes ipse laborum,

Quem

a ℂ chaim genitiuus est.

b ℂ Exit pro exiuit.

c ℂ Tota timens subiecta suo marito incubit lateri.

d ℂ Alit corda. Fauore audaci.

e ℂ Chara vocatiuus est.

f ℂ Cōiunx vocatiuus est. g ℂ Abortus noctis quam turpe sit vt noctis filius videatur & abortum turpe illud spectaculum vocat.

h ℂ Aliquid. s. est. quod cumq; illud. s. sit. fugis nouis. Quam horrescere tentes. i. q; tentare possis me horrescere itu prius facta mihi adiicies q; ut time. est enim modus iactandi se interiactatiuncules.

Quem satis obseruo, ne quid sine lege, parenti [a]
Officiat, serua magni quæ filius adæ,
Dixerit: & pigeat nunq; uersare tenaci
Mente, noe genitum quæ sint præcepta cadenti.
Cham, genus hoc cæptum longos augere nepotes
Prospicitur: & seriem uiuentis originis æuo
Consulit immensam longo: natosq; docebit
Quæ fuerint elapsa parens, documenta uidebunt
In patribus faciunda sati, dein facta sequentur,
Ergo erit exemplum genitor, quodcunq; decenter
Fecerit aut prauc. VICTORIbus omne pudicũ est,
Omne nefas uicto, sed quæ tibi doxa faucbit,
Si fratrum tu seruus eris? si seruiat uxor
Vxorum ancillis fratrum? tua chara, tuorum,
Hoc turpe est audire nepos, [b] compendia mundi,
Vincat honor mundi, primo quid uilis ab orbe
Hunc fugis o demens? en hæc tua gloria? fratres
Te referant uicisse tui? sume ocyus arcum,
Multiiugo & grauidam telo, de more, pharetram,
Prælia cum rapidis tentas durissima damis,
Qui uerbo nocuere tibi, tua dextera telo
Finiat ætherea sic fructu corporis aura
Non mage uescantur, q̃ quem mea robora fuste
Confecere rudi, diro & dimissimus orco,
Hæc tua sit laurus: sin tu uilescis: inerti
Pectore: uel rapido mergas te flumine, ab alta
Caute: uel oceanas properes mergendus ad undas,
Vel miser in tacito fias comes improbus antro
Buboni, lucem fugiens, aut conscia silua
Dedecoris sit sola tui. tua nesciat uxor
Extremam [c] partem ueneris, ne frigida proles
Exeat á pauido, totum quæ repleat orbem

a ¶ Parenti affini. Iampridius amicos & parentes si malos alexander reperit aut puniuit.
Sine lege abre: & sine cã vel multum vt est mos loquendi usualis.
Nunq; pigeat genitum noe tenaci mente versare
Noe a noe.
Cadenti cham ruenti.
Cæptum inceptum.
Faciunda. s. ab ipsis filiis.
Sequentur. s. filii.

b ¶ Nepos vocatiuus est vocat chaim cham nepotẽ vt magis ad ea quæ iubet aliciat
Cõpendia diuitias.
Demens vocantis est.
Vilis nominatiuus.
Durissima perseuerantia.
Cum quando. Damis datiuus
Finiat illos qui.
Fructu fruitione vel usu. q̃ ille quem.

c ¶ Extremam partem. i. coitum.

Semine marcenti. SERVVS timor exit[a] ubiq;
Et mensæ, & strati fidæ nimis atra sodali[b]
Displicuit uox iussa chaim, ne coniugis arctos
Perferat amplexus, SENTINA libidinis uxor,
Cætera neglexit coniunx, an perderet: an non
Confratres ferro, uel cham nequissimus arcu.
Hæc præcepta chaim q̃ magna minantia mortem
Dixit:[c] & aereas lapsus consultor in auras
Delituit: tetrasq; petit, fera dindima partes,
Orchei petiere dei, quibus esset ab oris,
Qua uectus regione chaim: quæ causa tenebris
Mouisset cedisse feris: quid fertur in orbe
Viuentum: medio forsan si uenit ab orbe:
Qualis & hic numerus miseris mortalibus esset:
Amplius an nigras mortalis usitet[d] umbras:
Ille: ego per medium mundi mœrentibus axem
Descendi: ac inter miseros bella horrida moui,
Narrauit totumq; chaim: contagio multa est
Criminis: ac ensæ fiunt incendia flammæ,
Copia uiuentum minima est: sed dissona mentē
Vsq; parant augere lacus: & uisere manes.
MOLLE genus terrena caro, diuersa uoluntas
Effectus gignit uarios, non unica mentis
Inscritur cuicunq; homini connexio: proni
Sunt hominis tandem sensus ab origine terræ
Quisq; cadit per se nostri sine sentibus erci.
TERRA petit terram, magis hæc impulsa ruinam
Sentiat infœlix, hac lege referre triumphum
Nostra manus poterit, si non torpescimus hosti,
Ergo chaim fecere ducem: qui tela furentum
In mortem alterius gestant, & tartara ditant
Occisorum animis, habeat uexilla triumphans

Iurē

a Exit crumpit timor qui est seruus ils quos timet.
b Sodali mensæ, & tori id est uxori.
Vxor. i. mulier.
c Dixit chaim hæc præcepta.
Consultor .s. chaim qui consuluit.
Petit petiit.
Terras partes appō est.
Esset. s. vectus. i. unde venisset.
Mouisset. s. illum cecidisse recessisse ab inferis.
d Visitet visitaturus sit Ille chaim respondet.
Mœrentibus ad mœrentes descendi. Trinæ interogationi respondetur .i. iui in medium orbem ubi erat cham.
Contagio ad id. s. quid fertur referenda est.
Copia minima, qualis numerus.
Lacus. s. infernales.
Diuersa uoluntas diuersarum uoluntatum. diuersæ operationes: & actus.
Vnica una mentis connexio est homini qualiscunq; ille sit quia sumus ad propositum.
Sine sentibus sine diaboli inuitamento.
Proni gen. viii. proni sunt sensus hominis ad malum a principio: usq; ad finem.
Terra homo terram peccatum iuxta illud statuerunt oculos declinare in terram & hoc impulsu materiæ.
Hac lege hac ratione.
Magis hæc impulsa si hō cadit p se quanto magis impulsus. vel a mundo: vel a demone.
Ducem principē furentū uriosorum in hostes.

Iure chaim, dixere dei, regat ipse nocentes,
Pellat ey in uitium quo mars furiosior [a] audet,
Interca cruciabat honor præcordia fratris
Dcuoti, ambiguam uersabat in omnia mentem
Perderet an parens chari pia germina patris
Præcepto inferni, meritas uel pectore pœnas [b]
Conderet arcano, nec ligna infunderet igni,
Hæc sibi (qui quanuis dirus) tamen alius alto
Corde geniens, lachrimis miserum se, flebat obortis
Non texit si ignaua manus genitoris honorem
Exilium merui, soloq; infamia risu
Aucta mihi misero est, quid erit si intenditur arcus
In fratres? delebit enim mea semina grandis
Iuppiter, ey toto iustus me pellat ab orbe,
Sat semel errasse est, semel offendisse parentem,
Solus ego in geminos [c] bello concurrere fratres
An possim? LEX iusta iuuat ratione potentem,
Deprimit iniustum lata est magni area mundi,
Conuenit omne solum, nulla est diuisio in orbe,
Commune est quodcunq; datum uiuentibus, aer
Terra, fretum commune mihi, ceu piscibus æquor
Quæq; feris tellus, auibus qui iuppiter [d] istis.
Ergo igitur capiamus iter fidissima coniunx,
Est locus aerio tangens sublimia colle
Ætheris, hic placidam propter uaga flumina siluam
Prospitio, quæ grata oculis, locus ille duorum
Sit domus, atq; optata quies, genus atq; nepotum.
Diuertamus, iter forsan fortuna secundet
Quos stimulat mutare locum domus altera, mœstis.
Ingrediamur, ait, siluas, spelea ferarum,
Sint ubi uiuaces fontali gurgitis undæ,
Et propria uiuamus ope, illic omnia uitæ

a ☞ Furio fior abusus quo. f. vitio.

b ☞ Parens præcepto pia germina. i. fratres suos Patris. Noe. Inferni uel obediret patri infernali. Meritas passiue dido vergilianta .4. eneidos meritum q; malis auertite numen. Si pro quia.

c ☞ In geminos in duos Potentem ratione passim fertur iustitia adiuuat habentes rationem.

d ☞ Iuppiter qui hoc est Aer. Sublimia xtheris. Hic pro illic propter iusta. Genus principium & locus. Nepotum descendentium. Secundet mœstis.

e ☞ Vbi sint fontali obedita. f. Ope propria.

Naturæ uirtute, puto data commoda nostræ.[a]
Inde loco cessere ambo, nam currus eoi
Fuderat auri coma terras tunc luce iacentes,
Vt magni ripam uiderunt fluminis altam
Ornatam arboribus: dixere cubilia sint hæc
Cham miseri: sedemq; suam fluuialis arena
Suscepit: fecere larem[b] sub frondibus orni,
Siluestres fecere casas: quibus horrida[c] quercus
Struxerat atlantes leui sexangula ferro,
Gramina demissum sinuoso in margine culmen
Fluminis extendunt: modicum natura petebat,
Silua sibi præstabat opem: uaga flumina potum,
Creuit ibi proles, & cham lasciua propago,
Chus[d] prior á patre est, cuius præcordia nembroth,
Atq; aly creuere sati, de cespite uiuo
Errexere sibi uillas, data commoda rebus
Suntq; suis: populoq; plaga est ca plena feroci.
Forte per euphratem, longo pascentia tractu
Venerunt armenta patris uastantia ripas,
Et siluas: magnosq; boum, læta arua, labores,
Chamq; sub imperio uirides ad pabula campos.
Semh pecudes: crassasq; boues & agebat iaphet,
Natorum sed turba sequens ad uota parentum
Parebat sine fraude suis maioribus, omnes
In noe pendebant:[e] baculo quem dextra regebat,
Cui gemino titubante genu (defecerat annis)
Planta pedis nimiæ uix recte hærebat arenæ,
Fluminis immerse latis pro tempore ripis,
Hunc neptum pia cura senem tollebat:[f] & omni
Officio præbebat opem: uiolat anxia mater
Infantis admota quem lactat prouida mamma,
Ecce canes latrant, totus mox intonat æther,

Antraq;

a ☞ Vitæ nostræ. Eoi equi solis.

b ☞ Orni fecerunt larē.
c ☞ Horrida umbrosa. Leui polito quercus sexangula.

d ☞ Chus chaim filius. Villas domos. Sunt fuerunt ea talis. Labores appō est. Virides ad pabula. i. præ ta virentia.

e ☞ Pendebant intenti annis propter annos. f. noe Cui planta pedi suis defecerat annis parenthesis.

f ☞ Tollebat alebat.

Antraq; latratus capiunt: & ad æthera mittunt
Clamores, trepidant currentia flumina uastos,
Hinc[a] timidæ cessere ferræ uaga transilit arua
Cerua rapax, lepores fugiunt: & inermis ad ornos
Dorcas & in densa latitant animalia silua,
Hinc[b] atq; inde canes animos ad tala remissos
Pertentant: & bella ciunt, hylæus[c] hylactor
Pamphagus: atq; dromas, labros, cum læpale leucon
Pœmenis & uigilans pecudum tutamen: acllo
Tũ canache: similesq; furunt: cham q; arma ministrat
Arma, arcum: pharetram: calamos cuphratis acutos,
Cætera turba furit, falacibus impia saxis,
Thessalicas mox ira deas, & pugna furentum
Turbauit: mitisq; sibi concordia missa est,
Hocq; fuit pietatis opus: quæ cuncta resarcit
Vulnera: quæq; pio lustrat mœstissima uultu,
Ante omnes genitor lachrimis grandæuus obortis
Progreditur: tremulaq; manu, cum uoce, diremit
Fraternas acies, factoq; silentia signo
Iussit: & aerei dedit ipse sedilia saxi,
Lassatis longe[d] membris per flumina ripæ,
Hæcq; suis audite omnes audite parentem,
A' quo tota orbis proles: & uestra propago.
(Vtraq; pars numerum demirabatur utrunq;)
Vos omnes uno manantia flumina fonte
Estis: & ex uno nascentia corpore membra,
Ipse ego principium uestri: deducitis omnes
Hoc à patre genus, caro sit[e] de carne propinqua
Educta in spetiem chari genitoris eandem,
QVÆ membra alterius non sint miserata[f] dolentis,
Cum pœna incuruat marcentes corporis artus,
Tum genitor cham uoce monet, declarat eundem

a ☞ Hinc ob hoc. Rapax velox.

b ☞ Hinc ex parte filiorũ hoc. Hinc ex parte filiorum cham.
c ☞ Nylæus siluestris νλη siluz. Hylactor latrator υλακτω latro. Pamphagus. i. totum comedens dromas currens δρομος cursus labros impetuosus dicitur leucõ canis albus λευκος album dicit. Pœmanis pastoralis ποιμην pastorem dicit. Aello impetuosus aella procellam significat. Canache a strepitu nomẽ sumpsit κανάχη strepitũ dicit.

d ☞ Longe ualde. Per flumina ripe. i. per ripam fluminis. Demirabatur ualde mirabatur. Vtrunq; .s. suum & cham.

e ☞ Sit pro est.
f ☞ Miserata additione uocalis pro miserta vel verbũ pro verbo. paulus. Si aliquod membrorum patitur cætera membra compaciuntur. Tum præterea.

Esse sibi natum placido cui talibus infit
a ℭ Propter se iuxa se. Sermone, & dextra propter se[a] in saxa reduxit,
Hic sedet, ambo sedent, omnes & iussa morantur
Iussa py patris, genitoq; hæc pauca proterruo,
Cham quid tota cohors diro furit effera dente
Quid struis in patrem, quæ bella insana parenti?
Quæ nunc arma paras? furor hic quæ incendia voluit?
Hoc erit hospicium: sic hospes ab hospite mentis
Suscipit ingenuum? frater sic fratris amorem?
Sic pater a genito? fili, non arma ministrat
Impius in toruum: non ipsa leena, leonem
b ℭ Atra arma. Armat dat audatiam. Hic in animalibus. De lege naturæ. Ipsa natura iuuat pares quia similitudo est causa amoris. Atra[b] leo, lupus ipse lupum defendit: & armat.
Corporis auxilio: nec bos boue sternitur, OMNE
Quod datur á simili trahit hic, de lege, fauorem
Naturæ, iuuat ipsa pares: fouet atq; sequentes.
Te quæ iura mouent, fili? quæ causa nocendi est?
Fratribus: & proprium telis uexare parentem?
Nate patrem nescis? quæ tanta obliuio patrem
A' genito amouit? quæ tanta amentia natum
Perdidit? ut patri genitus, præcordia, c patris
c ℭ Præcordia appõ est. Tenderet insidias? ó cœlitũ terra polorum
O' deus extructor uana ó fiducia nostri
Sudoris, falsi si talia d præmia mundi,
d ℭ Talia præmia. s. sunt Te te persequeris fili, cum dira minaris
e ℭ Instet. quid immineat. quid periculi sit. In patrem fratres q; tuos, aduerte quid instet, e
Filius in patrem moueat si bella, pericli,
Dixit & articulis humentia lumina terfit.
Tunc genitus cham uoce patrem compellat iniqua,
Incompte: & rabido citat hic sermone parentem.
Quid tibi commerui genitor? sim seruus ubiq;?
Erraui innumeros, dimensis montibus, annos
Pauper: & ij fratres, terræ cumulantur honore,

Ipse

Ipſe ego mendicus, duro cham ſolus in antro
Eiectus latitat: nec ſol: nec luna cadenti,[a]
Huic poſſunt prodeſſe homini, mihi nubila ſemper
Tempora ſuccedant miſero; ſed mitis[b] iaphet
Cuncta habeat: ſemb iuſtus item redolentia pratis,
Quæq; iuuent natos: & pignora grata, nepotes,
Quæ mea cura boum iure hoc conceſſa paterno?
Dic ubi ſunt pecudes? facta eſt obliuio noſtri
Sola ſed inuigilat tua mens, noe, fratribus, ergo
Ipſe ego mendicus multo peregrinus in orbe
Degener: iniuſtus: uariæ mala beſtia linguæ,
Da mihi quod noſtrum eſt: noſtri ne tela nepotes
Hoc iure incurrant. ſic te, ſine[c] fraude, parentem
Agonſcam: & ueterem charo cum ſanguine rixam
Delebo é medio, liceat mihi uiuere nato,
Me modo progenuit tua ſi ſubſtantia natum,
Quas igitur pro parte boues? quæ armenta minori
Mi pater heredi tribuis? uix uerba reliquit.
TANTVM auri rerumq; poteſt ueſana cupido,
Surrexit cum fratre lauan,[d] nec defuit aſſur,
Semb genitus, patruo cupido conuitia iactant,
At contra, chus uerba uomit terrentia famam
(Hircoſo inflarat pallens diſcordia cornu)
Ardentes trepidis acieſq; inſtruxerat armis,
Ni ſubito comitata patrem prudentia partes
Sumpſiſſet, magnamq; ſequens concordia matrem
Hæc ſuper imperium, baculum, ſine uoce, ſenilem
Erexit pia dextra noe, uox heſcrat æquis
Faucibus: & nimio fuerat compreſſa dolore,
Rurſus ad arpocratem[e] baculo, pater ipſe ſecuro,
Depreſſo ſermone redit, tum lumine toruo
Plena uiris haſta minitans circunſpicit arua,

a ¶ Cadenti ruenti in pe ius.

b Mitis irriſio eſt. Iuſtus æque irriſio. Cuncta. ſ. mitia. Pratis in pratis. Iuuent delectent Iure hoc i. tuo iure pater no. Mea cura. ſ. eſt. i. vbi ſunt boues. & armenta quæ de diſti mihi iure hereditario.

c ¶ Sine fraude ſed bonum & iuſtum. Charo ficte dictum. E medio e communi facultate. Minori viliori: & minoris portionis. Mi mihi.

d ¶ Lauan & gomer filii fuerunt iaphet. Aſſur autem ſemb. patruo. ſ. cham. Cum fratre cum gomer. Chus primo genitus cham vomit verba incõpte loquen.. Hircoſo putido. Trepidis feſtinis. Ni. i. niſi concordia ſumpſiſſet imperium ſuper hæc: & ſilentium impoſuiſſet cum maire prudentia

e ¶ Ad arpocratem ad ſilentium.

Cuncta silent. genitor gemituq; exordia sumit
Talia, ducebat uetcrem prudentia linguam,
Nescitis fily: patris si filius [a] hæres,
Vos omnes nostro prognati sanguine fratres
Estis: & ex una trahitis radice fluentem
Naturæ imperio, uitam: pater optimus omnes
Esse pares opibus facict: qui sanguine [b] nullum
Discrimen patiuntur: habes tua munera iapheth
Et tua semh, nostro uobis, sine fraude, labore
Parta: licet uetcrem, sic stant mea uota, laborem
Haud eg; diffugiam uobis dare partibus æquis,
Parte pari accipiat quæcunq; armenta sequuntur,
Postq; frugalis facta est diuisio terræ,
Ergo habeas hæc arua procul, quæ limite longo
Solis ad exortum tendunt sua brachia, consors,
Sit tua progenies terreni muneris: & semh [c]
Hæc armenta tibi uitam comitentur euntem,
Cham medium seruabis iter: qua cinthius ardens
Collibus: & fluuio: multa & feruescit arena,
Hos ouium defende greges: totidemq; capellas,
Hosq; boues curuo iungas, tibi munus, aratro,
Occiduas cum patre suo iaphetica proles
Obseruet partes: ubi sol uaga lumina condit,
Sicq; pares [d] fiant uno qui sanguine, rebus,
Dissideant nec amore sati: pascentur iapheth
Hæc armenta pio: [e] ne me pia deserat unq;
Dextra iouis: nam parua mora est, ut colligat artus
Terra senis [f] fragiles, & iam peregrinus in oras
Patris adæ accersor: uocat & fidissima coniunx,
Defecit natura parens: calor ipse reliquit
Ossa: nocet phthisis: [g] gemit halitus, omnia sordent,
Lipiscunt oculi, fauces siccantur, & atra

Ora

a ℂ Si filius ergo heres.

b ℂ Sangine sanguinis. Vobis ad vestram vtilitatem nostro labore.

c ℂ Semh uocantis est. Euntem fluentem. Semh orientem. Cham meridiē habuit Iapheth occidentem. Munus appō est.

d ℂ pares fiant rebus q pares fiunt vno. i. eodem sanguine.

e ℂ Pio Iapheth deest a. f ℂ Senis. i. mei. Peregrinus .i. in mundo quæ est via ad patriam vel peregrinus .i. nouus hospes quando ero in tenebris.

g ℂ Phthisis pulmonis exulceratio est pituita a capite distillante.

Orā rigent macie, nares pituita[a] fluentes
Fœdat: & insano cibus est noua pœna palato,
Vix manus & baculum gerit hæc, uix crura retentant
Instabili deserta[b] gradu ui corporis, herbam,
Cuncta dolent, pedibus non ire: quiescere corpus
Nec ualet, insurgunt pauido mœsta omnia somno,
Nox grauis: atq; dies grauior: mors una resoluit
Vincula: & elapsos terreni carceris annos,
Hæc[c] sola á rapidis soluit præcordia curis,
Quid mihi cum mundo? quæ nobis gaudia? tantum
Mordaces[d] curæ, gemitus, suspiria luctus,
Lis mala, nulla quies, nec amor, discordia, fraudes
Liuor eda x: mœror q;, doli temptatio uana,
Inuidia, horrisonæ per tot discrimina causæ,
Ac fraterna lues: contagio[e] magna nepotum,
Bella dehinc tumido surgunt horrentia marte,
Quid mihi cum mundo? calor hic, modo frigus inertes
Reddit: & exanimos humani corporis artus,
Peruigil[f] & cuiq; surgit labor improbus arti,
Dira fames, pluuiæ: nunc grando increuerit, orbem
Et modo puluereum præ grandi turbine perflant
Flamina, fluctisonum terræq; iracitur, æquor,
Fluctuat irato sæua & discordia ponto
Sæpe arcam petimus timidi, ne flumina terram
Rursus aquis superent: altis & montibus undæ
Incumbant, fractis terreni fontibus arui,
Iuppiter æthereum quamuis promiserit arcum,
Fœderis: & uiridem ramum frondentis oliuæ
Gesserit optata mitis cum pace columba,
Quid mihi cum mundo? spes nulla: incendia mœsti[g]
Corporis: horrendæ mortis spectacula, tandem
Nulla quies, mors sola quies, tum sidera cernens

a Pituita morbus ex ea taro prouenies grece phlegma.
b Deserta a ui corporis Corpus pedib' nō potest ire nec potest quiescere. Vna sola
c Hæc. s. mors.
d Mordaces curæ cura rum proprietas. Liuor inuidia. Inuidia odium: causa odij minatiuus est.
e Contagio appō. Hic in mundo.
f Peruigil labor & improbus cuiq; arti.
g Mœsti infirmi.

Ingemuit,[a] uocemq; graui de pectore traxit
Grandæuus genitor: summoq; hæc pauca tonanti,
Iuppiter, alisono qui cuncta animantia iussu
Perficis in species, & quæ uiuentia,[b] finem
Imponis, quid me miseris mortalibus ægrum
Protrahis ut uiuam? carie consperſus ad umbras
Sponte sequor priscos, quantauis morte, parentes,
Hanc animam fragili soluas á carcere, grandis
Iuppiter: & nostros occludas fine labores,
Iam satis est uixisse tenus, cumulasse nepotum
Ingenti populo terras: siccantur[c] aniles
Humore: ac arent succo sine sanguiniis artus
Annorum longo, nec sint mendatia, tractu,
Atq; operum nimio cum sint defecta labore
Membra noe, multosq; miser tulit ipse dolores,
Sola salus mors una mihi: quæ meta dolentum est,
Dixit: & ut tenuis, ridens euanuit,[d] umbra,
Tunc quidam seruabat oues in mentibus altis
Proximus hic cœlo, puero cui nomen atous,
Semh genitus: pastor catarus patruelis & alter,
Carpebat flores: & candida lilia campis,
Interdum tenui liber ludebat auena,
Interdum dulces ructabat amabilis hymnos,
Ambo ætate pares: similes uirtutibus ambo,
Ambo simul uidere senem: quibus, ille solutus
Carcere terreno: mentem qui uinculat: inquit,
Viuite felices pueri: seruite tonantis
Imperio, lis nulla ferat[e] tormenta, PVDICVM
Subdere flammigeros animi mortalibus ignes,
Ira nocet menti: pietas durantia mollit,
Noxia peccatum sequitur, dat uiuida dexam
Virtus: é medio, ueniat concordia uictus,

Hac

a ¶ Orat Noe.

b ¶ Quæ viuentia f. sunt .i. iis finem imponis quæ sunt viuentia.
Quid, ad quid, mortalibus mortales.

c ¶ Siccãtur humore & arẽt sine succo sanguinis. Atq; membra noe arent cum sint.

d ¶ Euanuit ut umbra.
Mortuus est Noe.
Proximus cœlo .i. iustus.
Atous innocens dicitur.
Catarus filius Iaphet alter pastor patruelis. atoi & purum dicit.
Campis per campos.
Liber solutus: sine cura.
Ludebat componebat cãtus.
Solutus sine corpore.
Qui. s. carcere.

e ¶ Ferat producat pudicum est mortalibus.

Ira nocet mẽti, pietas durantia mollit

noxia, peccatu, sequit. dat iu, uida dexã

Virtus

Hac uirtute uigent pauca: & cumulantur amore,
Plura sed oppositum [a] minuit: ratione paratis,
Quenq, licet uesci: non pro ratione uoluntas
Crescat in arbitrio, FACILIS damnatio uitæ [b] est.
Lucifer: & magni cœtus iam cultor olympi,
Delicijs cecidere suis: qui crimine summo [c]
Inflati æterno posuere obstacula cœlo,
Et cecidit communis adam pater, optimus adam
Humani generis genitor: tum filius audax
In fratrem: tum totus aquis: & fluctibus orbis
Obrutus interijt primorum errore parentum.
Vos ergo prohibete minas: & dira tonantis
Tela: nec insanum uomitent præcordia uentum,
A' uobis [d] nam uestra salus: & uulnera pendent,
Venturum est commissa suis cumulentur amicis,
Vt picta: ut uera fides: & gratia: uel pax
Abscedant: fatuum fugiat prudentia mundum,
Amplius & fatuo uirtus inseruiat orbi.
Væh tamen erranti commissi iniuria, fletus
Addet: & infœlix multarum angustia rerum
Coget ad interitum miseros, sine lege, tonantis
Viuentes, iusto fuerat quæ imposta nepoti [e]
Vt populo ferat ipse suo: cham natio iustos
Opprimet: á subitis tandem quæ concidet undis
Oppressa: hæc toti uoluit dominarier orbi
In linguas confusa sibi: dum mœnia summæ
Ignotas fierent subter cœlamine turris
Lunari, ni uirgo iouem sanctissima mundo
Parturiat: culpa cœno sine fine cadendum est,
Sed mors unde orta est, uentura est uita: parauit
Fœmina lætiferos delapsa in crimina fletus,
Fœmina uitalem referet, uirtute triumphum,

a ¶ Oppositum quæ est discordia.
Licet quemq; uesci.
b ¶ Vitæ animæ qua uiui mus.

c ¶ Summo crimine.
Cœlo æterno. i. deo communis pater.
Aquis & fluctibus aquis fluctuantibus.

d ¶ A uobis uestra solus & mors dauid anima mea in manibus meis semper.
Amicis. i. peccatoribus.
Vt in tantum q.
Vel etiam.

e ¶ Nepoti suo. i. nouissima natio. i. ægiptii opprimet iustos. i. credulos iudeos qui tandem obruetur in mari rubro.
Oppressa. s. abundis.
Hæc natio uoluit dominari toti orbi. s. natio chaldeorum in ædificatione babilonice turris.
Confusa sibi in linguas prophetis cuncta sunt præsentia culpa propter peccatum cœno inferno

E' ligno mors atrá fuit: uiuacior hidra
E' ligno adsurget (quando hæc, [a] prædixerit alter,
Hactenus adidici) fuluo rutilantior auro,
Vita [b] resurgentum uitali sanguine fabri
Orbis: & auricomo qui dat uaga lumina cœlo,
Fatus hic aligero petyt tenebrosa uolatu.
Mox adam clapso terris fuit ipse nepoti
Obuius: & præssa ducens in tartara dextra,
Contulit hospitium: iuxtaq; [c] in sede locauit
Se pater ad lœuam, simili magnumq; parentem
Humani generis multa cum laude uocauit,
Cui genus humanum dederat q̃ grandis alendum
Iuppiter: á subitis: arca, & iustissimus undis
Seruandum: toti fuit iste uicarius orbi
Progenitor, destructor adam, seruator at hic est,
Multæ laudis erat nouus [d] hic in sedibus hospes,
Primorum qui sancta iouis præcepta parentum
Seruauere pij, postq̃ pater optimus adam
Commeruit, mundiq; patrem dixere penates
Carceris obscuri, contra quos protinus undæ
(Dixerat iis dæmon uitam clausisse parentum hunc)
Misere in tenebras, q̃ erat, dixere nefandi,
Proditor humani generis, tum sanguinis osor,
Interea redire domum, prædulcis atous,
Et Catarus: mirantur enim quæ dixerat umbra,
Quo magis æredunt, fletus magis ingruit horror.
Corda magis trepidant, rigidusq; in corpore sanguis
Diriguit, subita membra & formidine pallent.
Non audent uocum causam tentare, sed ardet
Cuiq; animus narrare [e] suis, quod patribus, actum est,
Vt patrios tetigere lares, mœstissima cernunt
Cuncta domi, uolucresq; uident, animalia cœli,

Quadrupedes

a Quãdo hæc. s. erunt.
b Vita uiuatior hidra Et qui. i. illius qui.

Iuxta se.
Pater adam ad lœuam ad sinistram iuxta leuà cũ multa laude. s. quod & ipse esset pater humani generis.

d Hic prõ ille in sedibus primorum parentũ. Pij iouis postquã. s. post peccatum primi parentis seruauerunt iussa dei. qa isti fuerũt in limbo ubi tãtum pœna damni erat ad tempus.
Contra e contrario nefandi quos unde miserunt in tenebras dixerunt q̃ erat noe proditor humani generis: & humani sanguinis spretor.
Dixerat iis demon, parenthesis est. hac de cã quia non reduxerat omnes in area
e Narrare suis patribus. Lares deest ad Animalia appositio.
Grandis freti.

Quadrupedes mœrere ſimul, quos leſio grandis
Nulla freti oppreſſit, rapida ſeruauit ab unda
Arca ſed acry natitans animantia[a] tecti,
Replebat bos arua ſuo grauis, & mugitu
Aſſiduo quærebat opem, pecus omne latentes
Pectore promebat gemitus, nec pabula campis
Carpebant mœroris oues formidine multi,
Defuncto quærulæq; canes ſpiramine uitæ
Hærebant mœrore ſeni,[b] lachrimasq; cibant.
Lugendi in canibus ſpetiem[c] cernentibus atram,
E' ſocijs en una ſoror quæ ephſeuia, ocellos
Prodyt in fratres lachrimis ſuffuſa nitentes,
Hos totiens amplexa, patrem, clamabat, eundem
Sæpe reſumebat, mœſtoq; cadebat ab orc
Nec pater, & mœſtæ non ulla ſilentia uoci
Præbebat, ſed ſæpe pater, pater ipſa uocabat,
Et tandem mœrore graui, uixiſſe parentem,
Dixit, & horriſono fratres comitata ſacello,
Ecce, ait, hic[d] genitor, fratres, clamauit, ab orbe
A uita fratres iterum uocat, alma receſſit
Lux noſtra, & mœſtos fratres, pater optimus, omnes
Deſeruit, plorate poli, terra omnis, & aer
Defleat, & meritos tellus diffundat honores,
Quid mage deflendum eſt? quæ ſpes uictura cadenti
Amplius eſt mundo? uiuendi & regula noſtro
Imperio detur, grandis, ſuccurre, perimus,
Iuppiter, & noſtri accelerans miſerere præcantum
Hoc opus eſt magni, magna hæc eſt cura, tonantis,
Chare pater, rurſum ſubmiſſo protulit ore,
Hæcq; oculos defleta pios, iam rauca reſedit,
Flent oculi, planguntq; manus, mœrentia plorant
Ora, tonant ſimul atra hominum plangoribus antra,

a ☞ Animantia. ſ. cuncta præter piſces.
Aerii tecti. i. aeris. i. aues. & terre. ſ. quadrupedes q̃ cuncta aere fruuntur.
Campis per campos

b ☞ Seni defuncto ſpiramine vitæ.

c ☞ Spetiem lugendi modum.
Ephſeuia hoc nomen ſonat piam.
Oculos nitentes ſuffuſa lachrimis.
Modum lugendi ſemillarum.
Pater hoc nomen pater non cadebat ab ore ſed ſæpe reſumebat.

d ☞ Hic aduerbium eſt
Fratres vocatiuus.
Fratres, pariter vocatiuus
Tellus terrena animalia.

Ad uoces rapidi currunt de monte leones
Bruta patris pariter miseret, mugitibus[a] implent
Sidera: mox curuis foderunt montibus altam
In tellure cauam,[b] iuxta gemantis oliuæ,
Et lauri placidam, ramis uernantibus, umbram.
Erexere aras geniti: pars fundit odores,
Pars oneri incumbunt humeris: & inane cadauer
Ferre parant: damnantq; trucem, pia germina, mortē,
Vt tandem uenere domum,[c] qua sæuior ulla
Esse nequit, mortis. summo, de more, soluto
Iustitio, fletus fecere silentia cuncti.
Eulogus ipse nepos, defuncti cura parentis,
In saxum, & montem lachrimans inscendit: & idem
Fecerat, admota cunctos mutescere dextra,
Tum gemitu: tum multa suo suspiria mœstus
Corde trahens: tergensq; genas sic plurima fatur,[d]
Florandum est pro morte patris: sed parcite multo
Profluuio & lachrimis MEDIum sapit aurea uirtus
Extrema hæc uitiosa fero (prudentia nulla est)
Naturæ lex ista dedit: fit labilis ætas:
Motus hic est rectus unde: qui funere finem
Claudit: & in terram tellus æffeta calore
Rursus it: & primam cognoscunt corpora matrem
Nonne calor minuitur agenes? minuitur agendo
Corporis ingenuus,[e] uiuentum humentia rerum
Dum coquit: & melius, quæ sunt uiuentia terris,
Lumina quæ æthereas possint conscendere sedes.
Est igitur mors æqua solo commune periclum
Omnibus: & certa est cunctorum meta laborum,
Obtenebrat[f] mentem fragilis caro, turbida nostris
Apparent diuina oculis, fert uincula corpus
Carceris obscuri, curuato ac alligat unco

Quæ

a Mugitibus quamuis rugiant leones.

b Cauam caueam.

c Domum mortis. Cuncti fletus nominatiuus est. Cura appō. In saxum & montem end.

d Eulogus orat Florandum. s. est. Profluuio & lachrimis end. Lex. est. Funere morte. Motus rectus prima causa mortis. In terram tellus secunda causa. Calor minuitur tercia cā.

e Ingenuus calor. i. naturalis coquit humentia re rerum viuentium. Quæ sunt viuentia quarta causa. Non videbit me homo & viuet.

f Obtenebrat Aug. anima mea cur illam immarcessibilem gloriā cernere non potes certe ex infirmitas corporis. Alligat formam. i. animā.

Quæ regit hoc,[a] formam,procul á tellure potitur
Quo caret in tenebris,oculi caligine mentis
Digesta,ueramq; ferunt pia funera pacem,
Horum cura mali si non fœdauerit annos,
Et requiem longo præstant mortalibus æuo,
Sic placuit qui cuncta dedit,sententia talis,
PRINCIPIO quæ cumq; uigent,cum fine iugant,
Omne quod est sub sole uirens mortale,propinquat
Vt cadat interitu,sola uirtute perennes
Dicimur,hæc sola est terreno nobilis orbi
Quæ nescit diuina mori,sua mira sequentes
Æternat,ciues & diuo palmat honore.
CÆTERA sunt fraudes uanæ & deceptio mentis,
Ergo iouis certo sint nostra[b] hærentia uoto,
Optemus quæ cumq; iubet,fugiamus & ipsi
Quæ negat omnipotens,uelle hoc,uelle illud,idemq;
Inter nos sit nole simul,pater omnibus ille est,
Cessit ab assiduo gelidæ pater ipse labore
Imperio mortis,ceu uerba minantia mortem
Iupitris in primum,si contra uota,parentem
Morderet uetitum lignum,pomumq; negatum.
Hic ualeat,longamq; habeat post funera pacem.
Dixit,& ingenuam rupit[c] dulcedine uocem,
Ardet item fletus,clamor ferit æthera,currunt
Ad tumulum sparsis neptes,de more capillis,
Allidunt manibusq; manus,& pectora pulsant,
Diripiunt nitidos digitis,mœrore,capillos,
Vngue genas fœdant,tumulo dant oscula,turpant
Pulueris ora situ,nunc se amplexantur amaræ.[d]
Alterno amplexu,hunc & curuantur in urnam,
Fit graue iustitium,tandem cessere sepulchro,
Et solum terræ iacuit putrere[e] cadauer,

a ℂ Hoc corpus, tellure a corpore potitur.s.bono quo.
Pia funera bene morientibus.
Et funera præstât mortalibus regem longo æuo si cura mali non fœdauerit annos horum.
Talis sententia placuit illi qui.
Quæcunq; omnia quæ uigent in principium claudantur fine.
Iugantur copulantur cum fine.
Terreno orbi.i. mundo.
Hæc sola.i.sola virtus.

b ℂ Nostra.s.uota.
Velle hoc.s.meum.
Velle illud.s.suum.

c ℂ Rupit uocem dulcedinem.i.dulcem finem fecit
Rumpere uocem est silere quamuis poluit ꝓ loqui.

d ℂ Amaræ amaritudine plenæ nominatiuus est.

e ℂ Putrere vt putteret a putreo.

Ad ripam rursum fratres uenere dolentes
Funere[a] sic neptes chari genitoris: & undas
Euphratis: uiridiq; sedent in gramine cuncti,
At senior sumh uerba facit, stant auribus omnes
Arrectis, audire boni quid frater inerme
Proferat in uulgus: seruantq; silentia uocis,
Ille autem: hos una omnes radice, propago
Vna sumus, fratres[b] uno prognata parente,
Creuimus in turbam, populi creuere, nec uno
Amplius imperio ferimur, diuisto mundi est
A patre facta prius. NEq; enim subiecta uoluntas,
Libera sed cunctis humanos possidet artus.
Quisq; suum, capiamus[c] iter: uel si placet una
Omnibus hic unam cingamus mœnibus urbem,
Atq; amor in populo fratrum seruabitur uno.
LAVDANDA ē fraterna ges, cōcordia paruas
Auget opes: minuitq; datos discordia campos.
Vis ea fatus erat: surrexit ad impia[d] frater
Infœlix cham uerba, minans distenta furore,
Me nullus falsa arte regat: quis maximus urbis
Rex erit extructæ regnum tot sceptra? nec æquum ē
Tot reges[e] nutrire lupos, tot pascere uentres.
Nec regat æquales æqualis sanguine truncus.
Ergo unus princeps: sed non ego frater iniqui
Seruus ero fratris: non me pater egit,[f] iaphet
Seruirem imperio: nec sumh præcepta iuberet
Mi, patris imperium fugi: non frena momordi
Nulla quidem strinxere meas in uincula fauces,
Semper ego liber, semp mihi laxa uoluntas,
Liber ego huc ueni, liberq; hæc arua relinquam,
Liber ero æthereа donec mihi perfruar, aura,
Ipse prius moriar: prius & me tartara claudant,

Imperio

a Funere morte genitoris. s. humani generis. non autem ad neptes refertur quia patruus siue auus deceretur.
Quid boni.

b O fratres nos homines prognati ex una radice sumus: una propago & gnata est ex uno parente.

c Capiamus iter quisq; suum capiat.

Laudanda est fraterna quies,

d Ad impia. s. uerba surrexit furore distenta plena.

e Tot reges lupos.
Nec. s. æquum est.

f Egit compul. me ut seruirem iaphet.
Imperio ad imperium. s. iaphet.
Vel seruirem imperio iaphet.
Mi pro mihi iubere sumh præcepta.
Non nulla frena momordi quia nunquam fui seruus. non frena tuli quanto minus parebo fratri & patris cōtempsi imperiū.
Nulla. s. frena.
Mihi ad uotum meum.

Imperio alterius miser hic q̃ seruiat amens,
Chamq; iugo sua colla ferat:[a] graue ducat aratrum,
Qui poterit magnis nare hic sine cortice in undis.
Quisq; suum capiamus iter: monumenta, parentis
Hæc data sunt nobis: & cætera turba secuta est.
Verba patris genitũ. NAM quæq; similima trunco
Germina sunt proprio: nec abest à patre malignus
Filius in uoto: nec cætera turba nepotum,
Dum traheret sermone moram, de montibus umbra
Venit, & immensum tenebris sol occulit orbem,
Discubuere omnes mensis: uaga prata fuerunt
Multorum herboso, q̃ grata sedilia, campo,
Pars uiles fecere casas de cespite uiuo
Frondibus in tectum[b] sparsis: pars fluminis alti
More ouium iacuere suis ad pabula ripis,
Cœna fuit uilis, uentosa legumina, fructus
Delapsi arboribus uento, uel poma bacillo
Excussa: & manibus mensæ collecta secundæ,
Nulla caro, non illa domus,[c] non abdita lustris,
Non plumæ, non piscis ibi fuit aptus edendi,
Paupericm præbebat honor pro funere patris,
Mœstitia indignos lautæ dedit inuida cœnæ
Conuiuas, macræ primas ca lurida partes
Suscepit mensæ, quæ dispensauerat omnem
Paupericm: mensisq; toros petiere relictis.
Corpora[d] fessa graui fuerant torpentia luctu
Aurcaq; irriguos suadebant sidera somnos.
Somnus ubi à cœna mœstos inuaserat, illic
Ægra quiescebant cunctorum membra: uel altis
Collibus: aut siluis, bibula uel grandis arena
Fluminis, ut pecudes, passim dum strata per herbas
Membra cubant pratis: & corpora[e] pasta quiescunt.

a ℂ Feret det.
Sine cortice sine adminiculo alterius hor. primo ser. saty.
Cætera turba sequuta est
Genitum genitorum.
Nec cætera turba abest
Occulit. s. absentia sua.

b ℂ In tectum substantiuum est. i. in tegmentum
Pars iacuere in ripis alti fluminis, more ouium ad pascua.

c Illa domus genitiuus est. i. non fuit in ibi gallinarum caro:
Non abdita lustris non ferarum leporis: & similium.
Non plumæ non autum mestitia inuida dedit fecit eos indignos laute ce ne pro lauta ea. s. mœstitia.
Quæ mœstitia.
d ℂ Corpora torpentia graui luctu fuerant pro erant fessa.
Vbi postq̃.
AEgra mœsta.
Arena grandis fluminis .s. euphratis.
e Corpora. s. brutorum

Tempus erat, bromius teneras quo carpserat uuas
Vitibus,[a] & nitidis fluxere prototropa uasis,
Vinaq; depresso tortiua ingentia prælo,
Membra quiescebant dulci confecta sopore
Viuentum: nulla & mordebat cura nepotes,
Fusa soporifero sed corda papauere cunctis
Gaudia[b] fundebant, pleno & suspiria naso.
MIRA quidem somnus mœstæ est obliuio mentis.
Mox polus intonuit, mox fulsit & æthereas siluæ
Ventoso timuere motu, mox luna tenebris
Occuluit[c] depressa comas: & in aere frondes
Cœperunt uolitare cauæ: furit auster: & ingens
Fert nothus occanas, deiectis imbribus, undas
E cælo: surguntq; uiri: surguntq; puellæ,
Quisq; sibi trepidat: fugiunt uaga[d] flumina: montes
Exoptant, pueri plorant, armenta relinquunt
Per campos errare suos, quibus arua: bouesq;
Et pecudes curæ fuerant: fit mentio tantum
Mortis, & horrisoni prælapsa intentio[e] fluctus,
Arcam omnes clamant: arca ipsa remotior altis
Montibus: aeream firmauerat ardua sedem,
Nil erat auxilij: uana atq; pericla timebant,
Has pluuias: dederatq; tonos natura,[f] potentis
Non mundo iouis ira nocens: POST lucida solis
Lumina succedunt tenebræ, post nubila clarum
Tempora tempus erit, uanum sperare[g] dolorem
Ergo ibi: nec tantū hic homines (sed bruta timebant)
A pluuia: & tenebris: & lux, & luna refulsit.
Inter ploratus: inter suspiria rumor
Ventorum cecidit, frágor & fluuialis arenæ,
Cesserunt pluuiæ, siluæ nec prælia rami
Commiscent: tantum magni decursus inundat

Euphratis

a ℂ Vitibus a vitibus Prototropa prima vina. Tortiua vina prælo ex præssa.

b ℂ Gaudia & suspiria .i. suspiriosa.

c ℂ Occuluit comas de præssa tenebris.

d ℂ Vagalacéntia.

e ℂ Intentio memoria di luuii.

f ℂ Natura quia diluuiū erat deo iubente.

g ℂ Sperare pro sperabat .i. timebant. Hic pro tunc. A pluuia post pluuiam. Et lux & luna: lux lunaris Fragor strepitus Arene fluuialis, vel fragor puluereus famior tamen lectio sit arene fluuialis quia iusta fluuem erant.

Euphratis tumidas intendens æquoris undas,
Lætantur: iubilant: gaudent ex omnibus omnes
Immemores arcæ: metuunt[a] & habere salutem
Perpetuam, cupiuntq; die simul æthere ortum,
Præsserat hos somnus: gemitus fecere soporem
Et trepidæ stimulata fuge pulsauerat omnia
Ante æruminæ metu nimium præcordia uili,
Ergo iterum sternuntur humi, sopor irrigat artus,
Cunctorum, & placida carpuntur membra quiete,
Vidit adam primum patrem sincerus[b] iaphet
Mixtaq; diuersis simplex miracula monstris,
Bestia corpus habens unum, caput extulit unum
Multorum hæc eadem capitum, multo urbibus ore,
Plura loquens uisa est longo teterrima collo,
Illaq; distribuit toti sua brachia mundo,
Miranti cui pauca pater prædixit in umbra.[c]
PRO ducet species & multas auribus una,
Iuit & ad cæcum perfecto ænigmate, centrum.
Iuit & ad stigias uitæ sopor[d] inuidus oras,
Tunc genitus super ista Noe miranda notabat,
Quid foret hoc monstrum: species quæq; auribus una
Acciderent, multas species latura superbas.
Dum uana ambiguo, uoluit discrimine mente,
Lucifer occanis rutilans exiuit ab undis,
Monstrarat roseum fugiens[e] aurora cubile
Lunares præmissa comas solaribus astris,
Sole nouo: dum clara dies surrexit eois
Partibus, & tumidæ siluerunt fluminis undæ
Cum natis: horum q; satis genitis q;[f] nepotum
Dissonus á reliquis cham, summa superbia longum
Cœpit iter, qui dirus agens armenta: relinquit
Germanos: fratrum nec erat sibi cura suorum.

a ℭ Metuunt sperant acy rologia.
Die pro diei.
Gemitus fecere soporem præ lassitudine plorandi.
A Eruminæ.
Lassitudo trepidæ fugestimulata vili metu pulsauerat omnia præcordia.

b ℭ Visum iaphet.
Bestia habens vnum corpus extulit unum caput hæc eadem visa est multorum capitum: & multo ore loquens plura teterrima vno tantum collo.

c ℭ In vmbra i enigmate Enigma.
Vna species producet multas species auribus quia vna lingua diuisa est in multas.

d ℭ Sopor inuidus quia somnus est imago mortis recessit ergo a iaphet somnus.

e ℭ Fugeris roseum cubile. Monstrarat præmiserat.
Præmissa solaribus astris quia solē aficedit aurora.

f ℭ Cum genitis nepotū. Summa superbia appō.

Fluminis ad lapsum tendit, tentoria ponit
Fluminis ad ripas:[a] postq; gregis agmen: & omnes
In longum produxit iter, sudore, nepotes,
Iam miser in multos uiuens processerat annos.
ET quia principium retinent quæ,[b] fine labores
Naturæ cadunt, minimo uelut arbore uento
Poma cadunt rigida brumali tempore pelle,
Non aliter, sine febre, senem cecidisse parentem
Multorum errorum, meliori morte, putatur,
Non tamen inde perit fumosa superbia mundi,
Nec furor immensæ liquit præcordia famæ,
Chus erat: & ruituri quorum sententia maior
Sæuirent mundo: mundiq; nepotibus audax
Imperium augerent: regerent & protinus orbem.
Creuerat hæc rabies: & in his prior omnibus ardens
Rex erat altisonans præ grandi corpore nembroth,
Omnia terrebat dominans, hic maximus orbis
Vir fuit: infirmæ[c] tenuit tria iugera terræ,
Pectore uastus erat, nigra tenus ubere barba,
Sparsus & ipse coma: uiridi præcingere myrto,
Interdum & nigra tumidus sua tempora lauru.
Martia & hic uergens oculos in tela rubentes,
Cursibus ac ueloxi iaculo q; fugare fugaces
Arte feras didicit silvosæ conscius idæ[d]
Vt uidit creuisse homines: creuisse potentem
In numerum & populum: turbam, ditione tenaci
Altius acreuit sceptrum: magis aura superbum
Os q; dedit gentis: posuitq; in corde, potenti
Subdere cuncta manu, sublimi & uertice cœlum
Tangere: & acrius ocludere mœnibus urbem,
Altisona uocat ergo suos ad litora,[e] ciues.
Vocc, fluentis aquæ, fuerat quibus altior ætas

Annorum

a ℂ. Ad ripas iuxta ripas Sudore cum sudore.

b ℂ Quæ retinent quæ habent principium occidunt & labores naturæ finem. i. finem habent naturaliter.
Minimo vento.
Rigida pelle rigido cortice quæ cadunt spontali casu sic nimio senio consecti homines. sine febri obeunt meliori morte & mereret.
Inde ex hoc.
Q; moritur us est cham.
Perit pro periit.
Maior. fierat vt seuirent mundo quia fere cuncti in hoc conuenichant.
Audax imperium.
Nembroth.

c ℂ Infirmæ imæ & humilis
Præcingere præcingebat
Martia tela.

d ℂ Idæ siluosi montis.
Turbam potentem.
In numerū et populū end.
Altius superbius.
Aura: & os gentis. i. aura popularis.
Potenti manu.

e ℂ Ad littora fluentis aquæ. quibus. scilicet bus. i. uocauit seniores.

Annorum tractu, multa est reuerentia nembroth,[a]
Consedere uiri ripis fluuialibus omnes,
Tecta orni dederant, tribuitq; sedilia gramen,
Ille autem populo residens sublimior[b] omni
(Corpore qui maior, saxo consederat alto)
Hæc aitó proceres sanguis meus, utilis olim
Res erit in lateres terram formare iacentem,
Materie & multos lapides formare tenaci,
Grandia circuitu circumducantur & amplo
Mœnia tum sensim crescant pallatia, turris
Astra petat nostrum surgat memorabile nomen,
Hic locus[c] est sedi terra hæc est apta locandæ
Multorum imperio: quæ fœlix habere glebæ,
Flumine tum tellus præstans: nec plurima defit
Gloria siluarum: uideor sentire salubrem
Aera: & herbosos brutis cognoscere campos,
Cuncta decent hominis uitam: solatia præstant
Rura oculis: satis est uarios tentasse labores
Per siluas: per saxa uiri[d] per deuia collum,
Hic tantum sit nostra quies, labor utilis omni,
Omnibus hic placeat quod fit cõmune, DOlendum est
Quod commune malum: quid tantum errare per arua
Proderit: & siluas nulli laudabilis error,
Venturum est, errare uelint á semine quidam
Hoc miseri, á longo sertæ propaginis æuo,
Creuimus in numerum pueri, teneræq;, puellæ[e]
Prægnantes: nequæ untq; senes graue[f] fere laborum
Dura per arua iugum: camporum munera: fruges,
Atq; uagi nescimus opes, quæ gloria nostra est,
Multiplices errasse uias, uidisse tot orbis
Arua satis fuerit, licet his requiescere campis,
Et proprios habitare lares, non lustra ferarum,

a Nembroth datiuus e

b Sublimior omni populo. Consilium nembroth. Olim in futurum.

c Locus hic aptus est locande sedi. Multorum imperio. i. vt multis dominentur. Præstans. s. est.

d Viri vocatis est. Collum pro collium. Omni. s. est. Tantum errore nomen e. Serte propaginis similitudo est a longo æuo post multos anno.

e puelle. i. virgines. Prægnantes nuptæ.

f Graue iugum. i. pondus grande. Vagi erantes. Opes camporum. His in His.

Sanguinis humani genus hoc: habitabit opaca
Cerua fugax siluas, lepores, dumeta leucsq;
Obseruent: longosq; ursi fera [a] bruta: recessus,
Stabit in urbe uirum populus decet aula puellas,
Arua feras, urbs alta uiros, umbrosa leones
Silua quidem lybicos, dona & sanctissima templis
Conueniunt, rapidis tendantur retia ceruis,
Dixit: & elato surrexit corpore nembroth,
Sermo uiris placuit, quorum mens altior annis,
Incubuere luto, lateres fecere tenaci
Materie: & magnam circundant mœnibus urbem,
Prægrandem babilona uocant, dein mœnia surgunt
In turrim, cupiuntq; suis educere cœlo
Viribus: & uasti maior fit machina mundi,
Se deus opposuit: cecidit mens uana superbo,
Sermo prior periit, nocet ipsa superbia cunctis,
Grandis & unigenæ [b] facta est confusio linguæ.

a ¶ Fera bruta appō. Populus multitudo. Virum virorum.

b ¶ Vnigeniæ lingue quæ erat vnius idiomatis tantum.

Ioannis mariæ uelmatij bagnacaballi Christeidos Liber Sextus Explicit.

ARGVMENTVM VII.

Septimus in mundi uarios disseminat orbes
Cultores: magnæ quibus hæc confusio turris
Facta erat in linguas, facinusq; acreuit in orbe
Turpe nimis: temnuntq; uiros, mala germina, missos
A' ioue, sicq, ioui iustas fudere querellas
Virtutes: statuuntq; iouem coniungere terræ [a]
Consilio, quam uita regit, tum uisitat orcum
Angelus, huic fundit fidonia dido querellas.
Seq; æquam iactat matrem præbere tonantis,
Virgo iouis tandem genitrix iessæa probatur. [b]

Statuunt consilio.
a Terre quá vita regit.
b probat approbatur.

IOANNIS MARIÆ VELMATII BAGNACABALLI AD DOMINICUM REVERENDISSIMUM OSTIENSEM EPISCOPUM CARDINALEM TRANENSEM CRISTICOLIS LIBER SEPTIMUS INCIPIT.

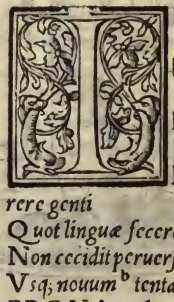

IAM Grandeꝰ babilona manu gens dira potenti
Formarat: rutilis turrimq; eduxerat astris,
Diffusa in uarias cum lingua[a] ab origine uoces
Disposuit prima, tot regna requirere genti
Quot linguæ fecere genus sermonis, & oras,
Non cecidit peruersa tamen sine fine, uoluptas
Vsq; nouum[b] tentare nefas, crudescere mundo.
PRONA malo mens est hominis, telluris amore,
Robore uiuenti magis est quæ proxima terræ
Res ut clara minus: pars hæc terrena molestat,
Quottidie longos peius transitur in annos,
Semper & humani fumosa superbia mundi
Auget opus: uastæ nimium fiducia mentis
Vertitur in præda: nec enim faciunda[c] tonanti,
Inq; usus lapsura malos ignota fuerunt.
Consuluit præbere duces, quibus orbis honores
Et daret: & quorum præcepta intenderet omnis
Natio: nec fines præcepti abrumperet ullus:
Misit abraham: natumq;, duces ad iussa parentis
Ætherei humanæ prolis: magnumq;, nepotem,
Qui uastum mundum regerent: & moribus orbis
Obstarent uirtute graui, qui lumina uitæ
Præberent mundo, in tenebris, & morte sedenti

Audiuere

a ℂ Lingua sextus est. Prima ab origine. genus uarietatem tot horas requitere gens illa disposuit & tot regna genti sue. i. populo suo quot linguæ fecere genus: & sermonis uarietatem quod factum est.

b ℂ Nouum uel magnum: uel non amplius reptum Mens hominis homo pcliuatur peccato ratione materiæ & corporis inclinamento quia corpus q̃ corrũpitur aggrauat animam.

Viuenti terre. i. homini.

ORDO

Illa res quæ est proxima terræ viuenti magis est to bore. i. plus potest aliis elementis. quamuis sit minus nobilis. s. terra plus potest in homine q̃ cæteræ elementa.

Vt quanuis.

c ℂ Faciunda sensus est neq; quæ facienda erant. & q̃ lapsura erantin malos vsus fuerunt ignota deo.

Orbis. s. homo.

Duces decreuit deus dare duces quibus homo daret honorẽ. & omnis natio intenderet illorũ præcepta.

Duces ad iussa appositiue duces humane prolis ad iussa parentis etherei.

Moribus orbis mundi uitiis graui seuera & sua grauitate.

Sedenti mũdo in tenebris & morte. s. in ũbra mortis.

Audiuere patrem pauci, credamus, abraham
Et minus[a] á magno sertæ propaginis æuo
Susceperе bonos, inter miracula, fructus,
Addidit & moſen, qui magna uolumina legis
Attulit in mundum, qui tot miracula mundo
In uirga oſtendit, qui ſigna horrentia regi
Prodidit: & ducibus ſaxo & ſibi corde refugit
Credere: nec ſerpens mouit mutata bacillo:
Nec baculus ſerpens: non muſca exterruit, orbem
Ægipti crucians: non rana: nec ipſa locuſtas
Ægiptus timuit: non peſte excanduit atra,
Cor dederat durata ſilex: ſed turgida[b] tandem
Æquora merſerunt equites, dira ultio, magni
Iudicis: & totum ſedarunt fluctibus æſtum
Regnandi in miſeros (qui tam uexarat apellas)
Vltrices undæ, tum libera facta poteſtas
Hæbreis: non ſeruus erat: niſi criminis, aſer.
Peccandi haud ceſſit furor illecinuaſerat omnem
Dira lues mundum, uoto nec ſtabat in uno,
Saturnus diuinus erat, tirinthius alter
Rex erat in caſtris, diuina oracla petenti
Certus[c] apollo dabat, iuno ſaturnia regnum
Fecerat in populis, & troiæ irata fatigat
Troianos, quippe alma ceres mortalibus offert
Camporum prægrandis[d] opes: uenerisq; uenuſtas
Sola fuit: multosq; deos gens improba multis
Vrbibus aicbat, uituli crcuere dolores,
Cum ſcalpta[e] in ſaxo diuina uolumina moſes
Frangeret: & cineri uitulum mandaret, & undis
Funderet, erranti populo præberet & hauſtum,
Ne rueret, ſine lege furens electus ad umbras
Inferni populus, geminas in monte tabellas

a ℭ Et minus ſuſceperе bonos fructus propagi-nis ſertæ a magno euo. ſ. iſaac & iaco & deſcenden-tum ab abraam.
Regi pharaoni.
ſaxo & corde, corde ſa-xeo.
ſibi. ſ. moyſi.
Orbem ægipti regionē.
Excanduit palluit.
AEquora merſerunt exod 14.
Dira ultimo appoſitio.
ORDO
b ℭ Turgida æquora ap-poſitiue dira ultio ma-gni iouis merſerunt equi-tes.
Et ultrices unde ſedarunt æſtum. ſ. cupiditatem re-gnandi in miſeros iudeos qui æſtus tam tantum ap-pellas vexarat.
Aſer iudeus in communi ideſt iudei non erat am-plius ſeruus egipti niſi peccati quæ peior ſeruitus.
c ℭ Certus infallibilis. & veridicus.
d ℭ Prægrandis valde potens.
e ℭ Cum ſcalpta exo. 31. cap. dedit dominus mo-yſi duas tabulas lapideas dei digito ſcriptas quas confregit qa adorauerāt vitulū exo. 32. iratus cō-buſſit q; aureum vitulum & vſq; ad pulueren con-triuit. quem in aqua ſpar-ſit. & ex eo filiis iſrael po-tum miniſtrauit, & dedit.

Ipse sinа impleuit digito, sermone salubri,
Atq; dedit præcepta decem[a] signata tabellis
Omnipatris, quæ iussa homini diuina superbo
Non stomacho spernenda leui tria prima tonantem
Inspiciunt: uiuum septem ipsa sequentia mundum.
TANtum unum uenerare deū, nō quattuor, aut tres,
Nec deus interfit deiuri faucibus abre,[b]
Luce sacra uili cessет tua dextra labore,
Afficias & honore tuos, sine fraude, parentes,
Non perimas quenq̄, tetra & fugienda lauerna est,
(Quam populi fecere diram rapientibus umbra)
Non mœchus, non testis eris pro munere fallax,
Alterius non nupta tibi, non hospitis & res
Optetur, magni sint hæc præcepta tonantis,
Sancta tulit moses populo præcepta superbo,[c]
More recusantum duras ceruice catenas,
Spernenti & rigido sine pondere pondera collo,
Nec quicq̄ pia iussa dedit: minus utilis ætas
Surgebat: ceruicis erat gens illa proteruæ,
Additus & mosi seruus, post funera tanti
Auctoris legum, iosue, clamcore[d] tubarum
Qui cœpit magnam delapsis mœnibus urbem,
Purgauit qui triste scelus, quo iuppiter ardens
In populum torquenta daret, miserabilis achaz,
Qui satus á charmo rapuit spolia ampla tenaci
E sacro distracta manu, clamq; hostibus urbis
Dantibus insidias, flammis crudelibus hai
Succendit: simulando fugam certaminis author
Qui fuit in pugnā: nec se confidere bello,
Quinq; duces uicit regali sede potentes,
Vir fortis iosue, cuius præcepta fugaces
Solis equi: & tacita lunæ surgentis in umbra

Audiuit

a Præcepta decē etodi .30. tria prima tonantē inspiciunt qa sunt ad honorem dei.
Sequēti uero septē sunt ad proximū obseruandū
b Abre sine causa quia licet iurare per deum in causa.
Vili a vilia mechanico.
Sine fraude propter patrimonium suum sed amore pio filiali non seruili.
Umbra in obscuro.
c Superbo repugnanti & duro.
d Clancore tubarum iosue in uoce dei iosue circuiit ciuitatem hierico buccinis constrepentibus septimo circuitu & statim urbis mœnia corruerunt & solo æquata.
Triste scelus iosue iussit iosue lapidari achaz ut purgaret israel de anathemate & placaret deum qa achaz intulerat pallium coccineum & ducentos siclos argenti, tegulam q̄ auream quinquaginta siclorum quæ omnia deo dicata erant in euersione hierico.
Miserabilis achaz genitus est. triste scelus achaz.
Quo. s. scelere iuppiter ardens erat ut daret tormenta in populum.
Qui satus .s. qui achaz satus a carmo rapuit amplа spolia distracta, rapta tenaci manu e sacro loco
Clamq; Hostibus urbi .s. hai gentilius est
Hostibus. s. israelitis qui succenderunt urbē iosue .8. iosue per insidias cepit hai posuit enim longe

Audiuit facies: nec sol tentauit ad undæ
Occanæ transire lacus, nec surgere abundis
Occanis phœbe, stellis comitata coruscis,
Longa dies fuit illa duci: nimis atra cadenti,
(Nimirum totus fama hac exterritus orbis)
E' cælo in pluuias: & saxo & grandine turpes,
Militiæ regum, quorum demissa potentum
Colla præmi iussit pedibus, quis prima potestas
Bellandi commissa fuit, dein stipite figi,
Hic macedam: regemq; ferit mirabilis arte
Et pugnæ ingenio iosue, cui sidera magno
Et mage dextra iouis fautrix in tela fauebat,
Extremum clausere diem post talia summi
Fata ducis, grandis populo surrexit iudas,
Vir fortis iustus: patiens: in prælia & audax,
Et gedeon ad bella ferox, cui pauca uirorum
Adsitiens, amalech, madian superauit & hostes
Ad flumen selecta manus: iouis omnibus alma
Iudæis pietas, præsentia numina uultu
Conspicuo monstrabat aman: ut in omnibus ardens
Sanguinis hebræi: tamen hos durissima ceruix
Flexit in aduersum: recta, nec turpis apella
Prodiret: plebs cæca baal colit, impia turpe
Delictum accumulat: nec lege accendatur ulla
Ad mores: cultumq; iouis: pro lege uoluntas
Norma erat in uotis: creuere incendia carnis
Renibus: ut raptu uellent connubia, uirgo
Nulla esset, tuta quæ tunc floreret in aula,
Vt strages: uidere truces, bella horrida, pugnas
Innumeras: urbesq; solo: tum incendia: flammas,
Æquatas: multosq; dolo: & ad arma latentes
Insidias: fusumq;, nimis pro nocte cruorem

ab vrbe militum insidias ipse autem ascendit cum multis ex aduerso. populus frai exiens persecutus est iosue simulantem fugam ita vt nullus in ciuitate remaneret: cum q; procul popularis exercitus eet ab vrbe insidie ciuitatẽ ingressæ illam succẽdunt Author certaminis. i. Iosue.

Simulando fugam nec se confidere bello.

Quinq; duces iosue quinq; reges interfecit iosue: eosq; suspendit super quinq; stipites scilicet. Adonisedech regem hierusalem.

Chan regem hebron.

Pharam regem hierimoth.

Iophiæ regem lachis

Dabir regem eglon.

Hi quatuor posteriores fuerãt in presidium adonisedech timentem nimis iosue q; destruxerat hiericho & hai: & q; gabaonite cum israel federe coniuncti erant fraude ne occiderent ab eis iosue. 9. capi.

Solis equi iosue precipiente sol & luna steterũt donec vlciscereť se de inimicis suis cõtra ꝺictos reges quinq; sol enim nõ tentauit occumbere. Et luna nõ tẽtauit resurgere & no. 4. obseq; illa dies fuit longa duci iosue: sed tetterrima cadenti exercitui illorum regum.

E cælo in pluuias iosue dum pugnatet iosue cõtra illos reges deus pluit lapidibus & plures perimit lapidea grandine, q;

hostium gladio.
Militie cadenti saxo & grandine i. grandine saxea in pluuias.
Colla premi iussit iosue iussit principibus sui exercitus imponerent pedes supra colla regum deinde figerentillos in stipitibus Macedam iosue eodem die cepit macedam urbem & peremit eius regem.
Arte: & ingenio endiadis est huic enim cœli & diuina manus fauebat.
Fata sumi ducis post talia clausere extremum d' emuel fata clausere extremū diem ducis.
Iudas machabeus iud. primo.
Gedeon cui 3 cauca manus virorum iudi .6. & iudi .7.
In tre cētis viris q̄ lābuerunt aquas liberabo vos & tradamin manu tua madian. omnis autem reliqua multitudo reuertatur in locum suum fuerunt tantum trecenti viri qui bus gedeon virtute dei superauit madian: & eius exercitum.
Recta fuia. Apella sine pelle circuncisus.
Baal iudicum .8.
Cultum ad cultum.
Vlla lege nec moi sis. nec naturæ.
In uotis in desideriis. quia ferebatur uoluntate non lege ergo pro lege erat norma in uotis.
In tuta aula.
Vt quanuis.
Pro nocte concubitus. i. pro concubitu noctis trā sponsita dictione.
Hospes necta foret iudicū xix. leuite cum uxore sua

Concubitus[a] cum necta foret miseri hospitis hostes,
Luxuriæ stimulo captam quoq; fœderis arcam
Viderunt: his nulla tamen compassio regni,
Atq; timor nullus fuerat crudelibus ausis
Omnibus intenti sæuarum more ferarum,
Viuebant uitam, doluit faber optimus alta
Grandis in arce politerræ & iustissimus ultor,
Non mores cessasse malos nec crimina magnis
Vrbibus imminuit: uelut hic á fonte[b] minores
Aduiuos, uenisse, locis absentibus urbi,
Vallibus & modicis illuc, ubi fortis aratro
Parua manus stabat: pecudes & alebat inertes,
Omne nefas ardens totum repleuerat orbem,
E' cœlo uenit dauid, domus apta decoræ
Virtutis: diuina manus quem miserat orbi
Oæiduo, hic esset mundo sultura cadenti,
Lux foret in tenebris, & secli forma futuri,
Virtute hic magnus dauid, quem iuppiter adse
Elegit comitem secreti numinis atq;
Narraret miranda iouis, per deuia, & agros
Cogeret errantes pecudes, alcretq; reductas,
In pucro monstrauit iter, sibi grata futuræ
Ætatis diuina manus: cui pugna golian
Et funda: & saxo uictum mucrone futetur,
Magnus honor puerimagni cui gratia cœli
Aspirat: sanctaq; uirum pater optimus urbe
Donauit: regemq; unxit, qui ad pascua pastor
Ex causa ducebat oues: & pauerat herbis,
Quæ gregibus mirum miræ uirtutis odorem
Reddebant, floresq; uagos: & munera, fructus,
Huic tamen errauit semen. SINE crimine tantum
Iuppiter: & quos hic supræma sede locauit

Ammone

Ammone est compressa sorore: qua filia uatis,[a]
Filius ille fuit fraterna cæde peremptus,
Absolon, imperium: nulla formidine, patrem
Persequitur cupiens: dedit & cum sanguine pœnas,
Nec fœlix diuina manus quem fecerat olim
Fœlicem, uixit,[b] nigranti turbine mundus
Extat: & horrisonos præstant horrentia fluctus
Æquora. SOLA quies superis, mortalis ubiq;
Et cadit, & surgens iterum, nisi numina,[c] casus
Suscipit, acc̃elerent uiuas, & gratia uires
Rex.[d] quoq; deliquit, quem diua superbia lato
Inflauit stomacho: quem renum incendia flamma
Vserunt succensa graui, mucrone coruſco
Incubuit dirusq; neci, lupus ille flagellat
Iuppiter at pecudes rapido, sub crimine, morbo
Regis, & illuuies populos inuaserat omnes,
Hac in strage minor gelidas mora traxit ad urnas
Innumeros: nullæq; dabant solamina uires
Sanandi: medicina suis autoribus obstat,
HVMANI[e] non æqua pedes iouis arma minacis
Vlla ausint uitare fuga, cum possit ubiq;
Nam senium dauid rapuit sua lumina terræ
Condidit: & salomon patri successor ab omni[f]
Dicitur imperio primus: regnator & urbis,
Huic populi parent: mundi sapientia fertur
Terreni salomon, cui nulla ænigmata nodis
Dura fuere suis, qui sancta uolumina morum
Edocuit, miris q; modis prouerbia dixit,
Hic magni secreta poli, magni ætheris orbes
Sciuit, & aduersis[g] cœlorum cursibus astra,
Quæ tellus, quæ pontus habet uiuentia: uel quæ
Vitali crescere anima, si credere dignum est,

hospitati sunt asene de monte ephraim in gabaa sed illusa uxor tota nocte a viris ciuitatis mortua est. quam vir suus in .xii. partes diuisit & in omnē terminum israel misit. quod cum uidissent exclamauerunt omnes propter turpe facinus egressi autem filii israel contra tribum beniamin eos omnes gladio conse cerunt iudi .xx.

miseri hospitis infelicis senis & meritis propter turpe facinus. & uiolatis facta domui sue & pere grine.

A fonte sicut a fonte de curit aqua ad minores ri uos sic ab urbibus ad ru ra longe semota uitia ue nerunt.

Illuc. s. ueniisse. s. ad loca urbi absentia: & ad modi cas ualles.

Ardens uigens

Per deuia & agros erid. i. per deuia agrorum aut de uios agros.

Cogeret congregaret.

Diuina manus. i. potētia sed pro potētia pietas po nitur monstrauit iter fu ture ætatis sibi grata. s. q̃ erat sibi grata uita & ætas dauid.

Sancta urbe hierusalem.

Virum. s. dauid.

Vatis prophete dauid.

Ille. s. ammon fraterna cæ de quē frater absolon cō fecit gladio. ii. Reg. cā. 13.

Nec uixit felix dauid.

Nisi numina & gratia. s. dei accelerent uiuas uires Rex dauid.

diua superbia uel luciferi uel quia superbia se deam facit.

Rapido morbo.

Quæq; alios latuere uiros patuere potenti
Ingenio, humenti cuius sapientia ab austro
Reginam[a] traxit, miranti ænigmata, mores,
Doctrinam, uitæq; modum, problemata sensus
Nectarei sermonis, item prouerbia, templi
Structuram, diuina etenim palatia, regis
Diuitias, urbemq;[b] dei, tot munere, seruos,
Ancillas, charasq; tori, sine dote, puellas,
Connubio regiq; datas, uiridantia tantæ
Arua domus, cuncti generis tot fructibus hortos
Ingenio insertos, arte, & mirantia & inter
Fœmina corda pauens humana silentia rupit.
Nimirum tibi rex maior sapientia facta est,
Quam rumor nostræ, multus qui se auxerit auri,
Errauit[c] salomon fatuas erexerat aras,
Dysq; nouis pia tura dedit prudentibus amens
Apparuit salomon, dum dira incendia uiuax
Cæcus[d] alit uenis: & tela cupido ministrat,
DECIPVla adlectas: & fœmina dulce uenenũ est.
Escaq;, mortales hic qua necƈtur ad orcum,
Rex quoq; decessit salomon: roboamq; ministrat
Imperium: geminasq; tribus tantum ipse coercet
Seruitio,[e] reliquas dira ditione refrenat
Hieroboam, creuitq; malum: discordia seruet,
Seditio, inuidiæ stimulus, mala cuncta: superbis
Bella tument: iræ: uituli creuere dolores
Ingenti distenta dolo, quem fuderat ardens
Inuidia, & turpi fornax sanctissima propter
Munera primæuo[f] tunc concurrentia templo,
Deterior sed uita sequens, quæ cessit ab omni
Cœlorum cultu, saxis, & prona figuris,
PECCAtis aduersa[g] uigent, delicta sequuntur

Carnifices

a ℭ Reginã mathei 12.

b ℭ Vibẽ dei hierusalẽ. Sine dote concubinas. Cõnubioq; datas, i. uxores.

Inter corda mirantia dum mirat etur.

c ℭ Error salomonis.

d ℭ Cæcus amore irritat ignis alit incendia in uenis uel dum cupido cæcus ui uax igne quo amantes urit alit dira incendia.

e ℭ Seruitio obedientie. ad seruitutem. Hieroboam idolatra.

f ℭ Primæuo templo. i. salomonis. Saxis & figuris end.

g ℭ Aduersa propter peccata uenium aduersa.

Carnifices: pœnæ: ferrum: fera uincula, & ignes.
Verbera, clamores, tum iurgia: mors q.: pudor q.,
Iuppiter iratus culto pro errore, [a] superbum
Cum tota babilone ducem [b] sanctæ intulit urbi,
Arma parant equites: & bella horentia gliscunt,
Obsedere urbem, [c] cœperunt mœnia, templum
Diripiunt, stragem q.; ferunt, cum sanguine: seruos
Fune ligant: seruas q.; duces fecere puellas,
Sancta sacerdotes linquunt, sola arma reportant
In patriam belli laudes, & læta triumphat
Tota cohors, babilon q.; capit rumore trophæa,
Sanguinis hebræi referens spolia ampla secundo,
Hinc lachrimæ: hinc luctus, illic noua gaudia, quando
Hoste [d] hostem pugnat, quos sola superbia rexit,
Ac uelut in uolucrem uolucris, cum mittitur altum
Aera stringentem gemina à mortalibus ala,
Nec fuit immunis babilon, ne crimine magnum
Fœdasset populum tantum confusio diuom
Creuerat in uarios, porrum hic: & pectore cæpas,
Ibida & alter amat puro, uel in æquore piscem,
Atq.; canem coluit babilon, quæ euphratica tellus,
Rex in mente tumens operoso ere xerat auro
Ingentem [e] statuam: toti & præceperat urbi,
Ad litui: sonitum q.; tubæ qui in corde superbus
Pronus humi non uota ferat: non pronus adoret
Effigiem, fundatq.; præces, fornacis in hauſtum
Ructantem flammas pedibus uoluatur [f] & ignes
In cœlum erectis: aura mittatur & orco
Ex ista: qua uiuit homo: sententia fallax
Hæc fuit in uerbo [g]. DVRVM est cõtendere cœlo,
Et stimulum tentare pedis uibramine tauro,
Et fatuo impulsu, mollis q. torreat unda,

a Pro errore proidolatria.
b Ducem. i. regem babilonicum.
c Vrbem. s. Hierusalem Duces fecere.
In patriam in siriam in babilona.

d Hoste babilonico. Hostem iudeum pugnat oppugnat quos. s. hostes babilonicum & iudaicos Amortalibus mititur. Ne fœdasset q non fœdasset populum. In varios. scilicet. puro pectore toto corde quamuis deciperetur.

e Ingentem statuam daniel. 3. precepit nabuchodonosoris.

f Voluatur in hauſtum fornacis ructantem flammas & uoluatur in ignes erectis pedibus in cœlum & mitatur orco ad orcum ex ista aura qua uiuit hõ,
g In uerbo in præcepto Durum est in stimulum calcitrare aduum. 8.

Humectetq; q ignis edax, contraria sunt hæc
Naturæ, deus ipse potest, incendia flammæ.
Fornacis periere uiris tribus æstus, & ignis,
Ac odor in pœna, quis[a] spernebatur imago,
Seq; tumens uento pauit, pallatia grandis
Qui tenuit ditione nini, q robore magnam
Aliger in uentum maiori & pectore: & auctu
Formarat babilona suo, quo crimine bobus
Amissa ratione suis se miscuit amens
Herbosos pascebat agros: & pabula: donec
Pœnituit peccasse[b] hominem, commissa refrenans
Muneribus, quæ danda inopi: ueniamq; petiuit,
Extremum: clausitq; diem: se pace locauit,
Quem mala pœnituit tot commisisse superbo
Ciuibus exemplum commissi pectore: & urbi
Balthasar imperio succedit hic impius omni
Crimine fœdauit gentem, delubra prophanat,
Confusam[c] exercet uenerem, iusta, impia demens
Impia, iusta miser faciebat, ab ordine legis
Cessera: ut spreto laxaret frena sacello
Viuendi: infandis & tantum intenderet aris,
Spiritus hunc neq; uentri parere nefando
Inuasit: regni proceres ad pinguia primos
Extructis[d] dapibus, lautis conuiuia mensis
Inuitat: par nanq; pares trahit ipse triumpho,
Aulcis miro diuina palatia pictis
Artifice argento comunt: ornantur & auro
Murorum facies: & regia tota coruscat
Lumine splendentis gemmæ, funduntur oderes
Vndiq;: ceu magno fierent solemnia templo,
Conuenere duces regni, tota atria complent,
Et regis domus[e] ampla suis, ubi maior, in aulis

Impletur

a ℂ Quis a quibus.
Ille pauit se uento qui nisi nini senis tenuit pallatia pectore superbiæ
Auctu quia urbem auxerat.
Quo crimine appō quod scelus.

b ℂ Peccasse hominem quia cum quis cognoscit errorem suum & dolet efficitur homo qui prius erat bestia.
Muneribus danielis .4. cap. peccata tua elemosinis redime. i. te peccatore

c Confusam promiscuā
Spreto sacello.
Frenauiuendi.
Spiritus uoluntas cupide

d Extructis mensis dapibus lautis.
Comunt ornant argento & auro miro artifice. miro artificio.
Magno templo. i iouis.

e Domus ampla regis, ubi maior est in aulis suis impletur quæ iam susceperat ciues ad concilium.

Implctur,quæ iam ciues susceperat omnes
Consilio,populis cum iam regina triumphans [a]
Sanguinis antiqui sub regia tecta uocauit
Concilio: tonsisq; ferunt mantilia uilis,
Dispensant ponenda toris,& singula pónunt,
Distribuunt cererem:præfertur aqualicus,esca [b]
Ante uiros panis tenui confecta farina,
Spongia cui cameras effinxit pontica paruas
Atq; onerant uario mensas,sine lege,lyco,
Dant manibus limphas:cantant:& numen adorant
Carmine multiplici,bromium:bacchumq; salutant,
Bacche ueni,liberq; ueni,sacerrime mater,
Mensiouis,huic nostro indulge mitissime uentri,
Lænci celebrate [c] diem festumq; lyci
Architriclinus lautæ ad conuiuia mensæ
Dixit:& hoc bene sit pleno tunc protulit ore
Consedere uiri:loca quæq; decentia captant,
Cuncta placent [d] hilarant simili præcordia cultu.
ADlectant quæ pulchra nimis præsto omnia mensis
Adsunt hic famuli:portantur edulia:carnes
Altilium:& siluas ad opus solaminis alui
Consuluere omnes: [e] nec erat,quod decesset,in aruis
Conuiuæ:in mensa dederat quoq; pinguia pontus,
Et flumen dapibus rapidæ non defuit aluo,
Quisquis & in dubia fulcit præcordia cæna
Dulcia defucrant nullæ bellaria mensæ
Nulla quidem meretrix: uenus hic promiscua templi
Fecerat:enormi puer hic meritorius aulam
Arte frequentabat suaui conspersus amomo,
Cuncta relucebant,sed rerum ut magna niteret
Mensa magis:iussit sacri pia uasa sacelli
Afferri:& turpes [f] uina absorbere puellas,

a ☞ Triumphans populis.i.glorians.
Regina.& semiramis concilio ad concilium.

b ☞ Esca appō.
Farina tenui esca confecta.
Sine lege affluenter.

c ☞ Celebrate verba architriclini.
Dixit architiclinus hoc bene sit antiquorū mos persius saty.

d ☞ Hilarant.s. compositores.
Præsto omnia sunt.

e ☞ Omnes siluas consuluere que rentes animalia ad solamen gulæ.
In aruis nihil est in aruis quod deesset conuiuæ.i. omnia quæ arua habēt erant ibi:& hoc p genere singularium intelligitur non autem pro singularibus generum.

f ☞ Turpes uitiosas atq; maior animi turpitudo.

Proh dolor exhorrent aures audire nefandum,
Inter conuiuas: inter compendia [a] cœnæ
(Nam multos traxere dies ad pinguia mensæ)
Apparet diuina manus: scribentis imago,
Et digitis scriptura tribus formata maligno
Balthasari, opposito fuit hæc sententia muro,
Manc, [b] tethel, phares, uerborum uincula nodos
Dissoluit daniel, et dura ænigmata regi,
Omnipotens tibi rex regnum numerauit: et illud
Complcuit: sic mane notat, trutinatus et ipse es:
Et minus hic iuuenis habens sine pondere signat
Dictio facta sequens: referat tibi tertia phares
Diuisum imperium est, magno tua regna triumpho
Medorum medis dentur: uocem q; secutam
Facta secuta iouis. PARIVNT commissa furorē
Præuenit ipse furor. bilem tormenta sequuntur.
Cirus enim horrisono tumidus præcordia fastu
Regnandi: nulliq; potens seruire tiranno,
Consuluit [c] babilona peti poscentibus armis.
Assirios: magnaq; manu comitatus, ad undas
Venerat euphratis, pro grandis imagine facti,
Gangis in innumeros distracti fluminis alueos,
Diuellunt flumen, rumpunt et mœnia: et intrant,
Militibus complentq; uias: aditusq; uiarum
Fortibus obseruant: peditum ruit atra cupido
In portas, uigilesq; necant formidine tristes
Instantis pugnæ, ferit et pia sidera clamor,
Et mentes, hebetesq; animos: quos dulcia lentos
Vina toris dederant: grauis et tumularat inanes
Crapula curarum: primo [d] quia uicerat atros
Assirius bello medos, dein gaudia mensæ
Struxit iners pugnæ, sed cum cernatur ubiq;

Quos

a ¶ Compendia finem. Cœnæ conuiuiorum.
Imago quæ erat imago scribentis.
Scriptura formata tribus digitis apparet balthasari
b ¶ Mane tethel phares difficile est inuenire harū dictionum quantitatem. Dissoluit daniel. danielis Omnipotens rex .i. deus. Sequens dictio. s. tethel. Signat significat. Magno triūpho medorū Vocem iouis .i. danielis diuinantis per dei spiritū Commissa nam peccata incitant deum ad furorem deinde ad tormenta malis iniicienda.
c ¶ Consuluit decreuit. Peti, capi, armis poscentibus assyrios.
Flumen euphratem exsiccarat enim prius gangem qui equum & formosum puerum absorpserat uolens in illum ulcisci, cuius facti imagine euphratem pariter in multos alueos diuisum exsiccauit & babilonem cepit. Iustus & orosius.
ORDO.
Pro imagine grandis facti gangis fluminis distracti in innumeros alueos. diuellunt flumen euphratē.
d ¶ Primo quia uicerat assirius hoc conuiuium balthasar fecit habita semel victoria contra cirrū oppugnantem babilona ideo illum contemnens se uino dederat sed assirii cum audiuissent danielem diuinantem ruinam regis illum perimerunt ea nocte.

QVOS mundi exaltat fœlix fortuna fauemus,
Quos q; præmit ꝑmimus, fugimus: ſua uicta negamus.
Videre aſſiru medos in bella furentes.
Senſerunt diuinus item quæ protu'it, armis
Expoſci babilon mędo laſſura ſuperbo,
Eſſet [a] in interitu regis, dant terga tiranno,
Nocte ſarunt ciues magnæ babilonis, & orco
Sacrilegum miſere ducem: uino ergo ſepultus
Rex cadit: & multo lapſans in ſanguine fudit
Vitam indignantem, ea cas & fugit ad umbras,
Grandis enim ut [b] babilon natura fortis, & arte
Nil flumen miſero regi: nil mœnia proſunt.
Mœnia amica manus, turres ſincera uoluntas,
O' reges: quid tela iuuant: niſi dextra potentis

a Et ei dccd.

b Vt quanu.s.

Proïciat iaculanda uiri: quid mœnia? fortes[a]
Defendant ni cuncta duces, & tela repellant
Ecce cadit babilon ducibus spoliata superbis,
Arte ducum magnæ qui bella horrentia terræ[b]
Intulerant, urbi rapidus nec profuit amnis,
Deleuit circa manus. dira ultio,[c] magni,
Hostilem terram: babilon peccauerat ingens
Sed commissa sibi miseram traxere ruinam.
Non tamen hic fœlix tandem: sed uictor ad auctis
Insidias cirus pœnas cum sanguine soluit,
Hunc tomiris[d] regina manu truncauit: & utrem
Sanguine repleuit, regis caput atq; cruore
Mersit, & hæc referens uoces irata resoluit,
Nunc bibe quem bellis optatis cire cruorem,
Dirus dire obyt: non magna resumpsit easdem
Amplius urbs uires, babilon surrexit, itemq;
Hæc eadem cecidit multo fœdata cruore,
Nam quia multotiens[e] cœlesti indigna triumpho
Commeruit, commissa ualent: possuntq; ruinæ,
Tum magnis maiora malis mala turbine surgunt
Pestifero, glisciteq; animus noua prælia mundo
Incutere: & magnas extendere in urbibus alas,
Nulla fides: nullusq; timor, confusa superbis
Religio: credunt diuos seq, esse potentes,
Tura uolun: hymnosq; sibi sua uota ferentes,[f]
Peccatis, hebræa manus deliquit: eisdem
Gens ruit ipsa tumens: modicum discrimen in illis
Peccandi babilon superis cur aspera diuis?
Quid troes fecere boni? quid roma potenti
Imperio? recti cretes[g] quid? gnosia proles,
Græcorum & reliqui? sitiens quiduæ africa? & orbis
Totus? hic in plures turpi fœtore cloacas,

Mergitur

a Fortes duces.

b Terræ. i. urbi.

c Dira ultio, ut dei missa ira appositio est. Magni. Iouis.

d Tomiris regina iusti.

e Multotiens commeruit. i. peccauit. Ruinæ ad ruinam inferendam peccata possunt Maiora mala magnis malis.

f Ferentes dicentes laudantes sua uota ex uoluntate sua manus sotietas. Gens populus gentilis.

g Cretes cretus pluralis gnosia proles appō.

Mergitur, & toto raptat sibi crimina cœno,
Infœlix igitur ruit alto á culmine cœli,
Hoc genus humanum, fraudes [a] sua robora tantum
Ingeminant: uirtus q; fugit: spes nulla salutis.
E tempe uidere deæ discrimina [b] terræ,
Et nisi celasset miserum patientia mundum, [c]
Astrea ignitas acuisset iniqua sagitas.
Una omnes tum uoce fidem iouis, atq; deorum
Accelerant, unoq; simul diuo ore loquuntur,
Auxilium q; cient alto & suspiria cœlo
Exhalant, ac ense minax dea iusta furorem
Aduocat: [d] & magno rapidum missura tonanti
Alloquitur: tristiq; ferum dea concitat ore
Vade: uoca famam q; mihi duc peruigil ala
Multiplici, quæ iussa gerit, quæ plurima mundo
Facta refert, hæc uera canat mandata potenti
Cœlicolum regi (sibi quæ committo fideli)
Tu q; comes celerem pedibus comitabere diuam,
Diuina, & magno præ grandis epistola cœlo
Missa fuit quam fama tulit, quæ nuntia ueri,
Iuppiter, & nostri genitor, mens unica mundi,
Qui facta, & facienda uides, cui nulla teguntur
Crimina, & in tenebris carnis pauciſſima cæcis
Iuspice multiplici fœdatum criminis orbem
Torporem ut nostri turpis sit mansio mundi, [e]
Omne nefas uirtus, nulla est reuerentia templis
Nullus honor, sed fracta fides, spes sola ruinæ,
Solus amor rerum, sola est intentio ferro,
Perdere figmentum, quod iam tua dextera finxit,
QVOTI die longos peius transitur in annos,
Semper & humani famosa superbia sceptri
Auget opus, uaste nimium fiducia mentis

a ☞ Fraudes nominati, uus est.

b ☞ Discrimina pericula & discordiam.

c ☞ Mundum. hominem iniqua inimica hora. li. carm.
Fidem auxilium.
q. i. rursus.

d ☞ Aduocat ad se vocat
Rapidum furorem ab effectu rapidum. ferum. s. furorē vocat iustitia eiq; præcepit vocet famam quæ ferat epistolam deo. Diuam. s. famam.
Cœlo magno. i. deo.
Veri. sillius quod portarat.
Paucissima etiam minima quæ uix apparent in luce

e ☞ Vitia mundi torpore putredine, virtus. s. est.
Spes expectatio.
Fero violentiæ datiuus est.
Superbia.
Vaste nimium libere.

Vertitur in prædam: a nec rerum incendia b cædunt,
Sed magè discruciant subiecta libidine membra,
Inde iræ c accendunt flammas: & tela ministrant,
Alter & alterius regno macrescit d opimo.
Virtus nulla uiget, totus putrescit & orbis e
Mœstitia in claros: & lumina candida, mores,
Seruitur uentri, f uiget hæc intentio mundi
Addere quod scelus est sceleri: peruertere mores
Naturæ: & penitus uitio importabile cunctis
Subdere se g brutis: sponsa dormire relicta
Cum sponso: prauas q; uices sub nocte silenti
Reddere concubitus: nulla est moderatio carnis,
A fratre est compressa soror: uiolentia multa est
Scit pater & natam, pauca est distinctio rerum:
(Prodere quod turpe est) finguntur uredine matres, h
Vt satient uenerem, dextra oblectantur iniqui
In facinus carnis, sola est intentio mammæ,
Fœmineos tentare locos, explere quod optant
Quæ rebus nigris cimba aducta antur ab indis;
Ostrea quæruntur passim: quæ incendia lumbis
Accendunt: similes q; cibos: quibus inguina crescunt
Inquirunt miseri: senio titulantur inermi,
Elisi calidis, nec sit distinctio rebus,
Miles an: aut miseri sit cultor: aquaticus horti,
An sacra turicremæ ferat hic multi inguinis aræ,
Tum scelus est i saxis spreto seruire tonanti,
Vasa manu, è templis rapitunt: altaria fumant
Nictylci: k & ueneris: nulla est intentio magni
Numinis ætherei, deus est optata malignis,
Vulnera nulla mouent: ueteris non pulsio patris,
Non mors atra chaim: toto nec ab æquore gurges,
Feruida cum magnum fuderunt æquora mundum,

Non

a ℂ Auaritia est.
b ℂ Incendia rerum luxuria est.
c ℂ Iræ: ira est.
d ℂ Macrescit alter inuidia.
e ℂ Putrescit orbis accidia.
f ℂ Ventri seruitur ecce gula.
g ℂ Subdere se bruti .i. peioris naturæ quia brutæ natura coeunt.
h ℂ Matres mulieres fingunt membra materialia ut uenerem expleant. Quod turpe .i. turpe est dicere hoc quanto magis facere. Quæ fœtes explere rebus at quanto magis comeduntur calida tanto magis mouentur.
i ℂ Saxis idolis seruire.
k ℂ Nictylci .i. Bacchi Optata .s. uenus est deus malignis. Mors chaim cõfuisset sagittatur. Feruida æquora gen. 7.

Non cham[a] dira lues,tetigit damnatio nulla
Vrbis:& unigenæ neq; enim confusio linguæ
Terruit,& ficæ non terræ iniuria mentes,
Cum uictum arceret:[b] non cœli fulmina terrent,
Non pluuiæ populos:subita & non pestis:& horror.
Non tonitrus:non motus humi:non signa tonantis,
Ii minus auscultant quæ uerba minantia terris
Incutiunt gelidum populis prædicta timorem,
Durescunt,ut quercus aquis,tellure sub ipsa,
Quæ[c] multis tumulata annis lapis horrida nigro
Fata uelut durus:ferro nec scinditur ullo,
Ni labor aduertat,miserum peioraq; fiunt
Corda hominum:frater fratrem confecit:& hospes
Hospite comprimitur:nulla est reuerentia patrum,
Quod sapit aggreditur,uitio mortalis iniquo,
Nulla mora in factis:modo sit locus aptus habendi,
Quæ sua corda ferunt,[d] modica experientia ueri est,
Furta placent:terrere bonos,si iustus in orbe est,
Sit minor ista manus:miseris miscere dolores;
Vrbibus:& rapidis homines iuuat oppida flammis
Addere:magna solo babilon prostrata iacenti[e] est,
Ter ducibus spoliata suis:pectaucrat ingens,
Hæc quoq; mortales irato numine pœnas
Sustinet ætherco.PARIunt commissa ruinam,
Troia iacet:carthago iacet:iacet obruta flammæ,
Excidio deleta manu gens maura potenti[f] est,
Græcia tota gemit:romana potentia bello
Ciuili deserta ruit,discordia uincit,
Sanguine riuescunt colles:iam facta loquantur
Et populos docuere rudes in bella:necemq;
Non iouis arbitrio est hominis concordia,fortes
Disponunt sua uota:uolunt,pro lege quod optant,

a Cham.s.electi.genitiuus.gen.9.
Vrbis.s.babilonis gen.xi.
b Arceret victum.3.reg.i7.
Genesis.41.cap.
Non pestis.ii.reg.24.cap.

c Quæ.s.quercus.
Velut durus lapis.
Ni labor aduertat.s. industrius.
Frater fratrē chaim abel. vel pōlinices & etheocles absolon ammonem.
Hospes hospite Ouid. Met. primo.
Sapit delectat.

d Ferunt optant.

e Iacent humili.

Pariunt commissa ruinam

f Potenti.i.romana

Discordia uincit.

a ℂ Discrimine differētia

F as nullum: nullumq; nefas discrimine[a] cernunt
Sunt homines ad cuncta ferax: tum moribus illis
P eiores: non una præmit se prole sequentem[b]
Bile tument homines, homines iaculantur: & unum
T elo alius pugnat: non hospes[c] ab hospite tutus:
Non pater á nato deus: ó deus argue mentes,
Suplicio dira: neca, & incute, pelle, sagita.
IMPIA, si parcas: ueniam commissa sequuntur.
Noscēris á nullo multis nisi uulnera morbis
Incutiant homines, telo ue xentur & atro
Vi iouis irati, diram patiantur inertes
Esuriem, QVAM turpe mori, dum deficit aluo,
Esca:[d] fame: clamans rogat hic deus, ó deus, ille
Vota uomit suplex, aræ quoq; munus: & alter
Cerea dona dicat, tabulæq; argentea sanctæ
Membra tholo: & pictas suspendit dextra tabellas,
Nubila uanescunt si tempora, uiuitur usu
P eiori, funesta uclut[e] sub marmore serpens,
T empore sub primo, primam quæ callida uestem
Innouat: cecta iuuenci magis atra ueneno
P elle cutis ueniat[f], turpi deus incute morbo
Ergo homines pœnæ, fuerit tunc sanctior illo
T empore mens hominum, paribus uel quilibet æscis
Mortalis degat: mensura ponderet aurum
Siue pariter ebus superet non unus & unum,
Sede uigens celsa: pingui sub sidere censens
Se non mortalem: mens est altissima cuius.
Nascitur[g] ingenua iouis hic de prole beatus,
Sacra ferens secum, docta cum pallade iunctus
Coniugium duxit: ueneri: iunonis & alter
Filius est: fingitq; nouos mens alta parentes.
Iuppiter in tauro est: gremio fit iuppiter aurum,

b ℂ Sequentem se prole. suum similem in spetie.
c ℂ Hospes interogatiue pronunciandum est. q. d. nec pater est securus a filio.
Sagita verbum est. Impia comissa.

d ℂ Dū esca deficit aluo. Mori fame.

e ℂ Velut serpens viuit q̄ in primo vere callida primum pellem deponit & peiorem accipit.
f ℂ Veniat. ſue. Morbo pœnæ hoc est cruciatu.

g ℂ Nascitur de prole iouis irrisio est tangere gentilium stulta opinio. Sacra diuinitatem ferens. Docta cum pallade irrisio est. Faciebant palladem virginem sed hic mire fuit auctoritatis qui Pallados meruit coniugium.

Et

Et uitiat claram præciosa fraude puellam,
Fallunturq; creduntq; homines, quod turpiter aures
Audire exhorrent, in cigno & iuppiter albo
Compressit lædam: deus ipse deoida [a] serpens
Conscelerat: fugiant aures audire nefandum.
A' belo traxere genus qui antiquius, illi
Maiores, aliqui gaudent q origo feratur
A' danao cœpisse suum, primumq; parentem
Humani generis contemnunt: iuppiter audi.
Ille quidem magni preclarus apollinis: iste
Herculis est proles: terræ dexere gigantes
Esse satos: fingunt fluuios genuisse parentes,
Et stirpem ingenuam: cuius pater ipse negaris
Esse sator cœli: terre omniparentis & author,
Et qui cuncta regis: uiui [b] plasmator & orbis,
Ergo nihil mundo es: doceas [c] q criminis ultor
Iuppiter es generi: fingunt miracula genti,
Proh pudor & nullus nosçit sua robora, mense
Quantula sint minimo diuisus, iuppiter ipse es.
Ergo deos plures: & numina plura uidemus,
Ergo fides nulla est: nulla & reuerentia cœli,
Ergo siles: uctita quem solus [d] ab arbore morsus
Exilio stimulauit adæ, qui gurgite uasto
Æquoris innumeras mersisti, & flumine terras
Omne genus uitæ, uindictæ & dicteris arcus,
Incute uim flammis: deus ó deus [e] adde furorem
Iuppiter: ut pereant putri qui carne triumphant,
MAIOREM maiora petunt commissa dolorem. [f]
Scripsit: & ipse furor spretæ uirtutis olympo
Detulit hæc, magno misit quæ astrea tonanti,
Cum fama: & celeri uera est [g] hæc nuntia cursu.
SVMMA tenent uerum: nulla est fallatia cœlo,

a ¶ Deoida. i. proserpina quã gerce[illegible]. dicit, hanc iuppiter vt serpens compressit Oui. Met.
Maiores illi maiores, q antiquius traxere genus suum a bello, gaudent,
Feratur dicatur suum. s. genus.
Primum parentem. i. Iouẽ
Ille preclarus est proles apolinis.
Fluuios parentes.
Magni herculis filius iteratio est iniuriæ. quæ supra. quãdo hoc pecatũ directe sit in deum.
b ¶ Viui orbis. i. hominis.
c ¶ Doceas ostenda.
Minimo mense. i. tpe.
Videmus sentimus.

d ¶ quem solus morsus stimulauit exilio ad exilium: morsus ade.

e ¶ O deus iuppiter.

f ¶ Dolorem pœnam petunt requirunt: & merentur.

g ¶ Est. i. fuit.

nulla est fallacia cœlo.

Porrexitq; ioui missas turbata[a] tabellas
In geminum curuata genu: facicmq; pudicam
Diuino demissa pedi: suspiria & auxit,
Lumina tum lachrimis suffusa nitentia obortis,
Accepit quæ missa pater, quæ tristis ab orbe
Fama tulit medio: sensimq; notata resignat,
Legit: & ingemuit, curuum rapuisset & arcum
Vindictæ: diras q; faces: & fulmina terris
Misisset: nimio succensus[b] ab aure, furore
Perderet ut totum: sed nulla obliuio facti
Fœderis humano generi deleuerat æquam
Omnipatris mentem, REGVM promissa tenentur,
Tum pietas pro gente rogat, quæ ignita reliquit
Iustitiam, commitesq; suas: sæuumq; tonantem
Esse dea hæc uetuit: rapidas mitissima flammas
Ignea quæ tamen est, extinxit: ut imbribus ignes
In stipula cædunt: pluuia minuuntur & æstus.
Interea uocat ære[c] duces: atq; agmina: & auro
Cœlicolas superum cecinit qui bella michael
In steropes, magni pauitantia corda tonantis
Congregat & iussu, uolat aliger, intonat omnis
Cœlorum paries, misero sic omnia lapsu
Spirituum, terrentur enim, nec tuta quiescunt
Pectora iustorum, terrent exempla pudicas
Lapsorum mentes, VNVM sanctissima punit
Lex, monet & centum. cum sint præcepta regentis
Quam stabili seruanda fide parere necesse est,
Conuenere duces cœli, quæ iussa morantes[d]
Sint iouis æterni, solio rex sedit in alto,
Et dextra indicens[e] consueta silentia rupit.
Vos dij, uosq; deæ, quorum mens conscia nostri
Extitit, ut nunq; diuina arcana latercnt

a Turbata mœsta fama.
Demissa faciem diuino pedi.
Suffusa i. ipsa lumina accusatiuus est.

b Succensus furore nimio .i. multo misisset ab aure iaciendi modus est.

c ABre & auro end.

d Morantes expectantes.
e Indicens. s. aliis silentia, rupit silentia.
Dii angeli, Deæ virtutes.

Pectoribus

Pectoribus uestris, siue hic,[a] seu mundus egeret
Arte manus nostræ, quæ sunt dicenda tenaci
Suscipite hæc animo, nec uos mea cura relinquat,
Extruxi hæc præclara poli pallatia, uosq;
Regni huius ciues feci, mea uiscera, quorum
Pars una in facinus molles deflexit habenas,
Ignitas pœnas q; luit, fera tartara seruat
In medio mundumq; tuli florentibus herbis,
Æquore, & aereo comens uiridantia tecto,
Imposuiq; hominem, cecidit, cecidere nepotes,
Perfusi oceano peccantia pectora fluctu,
Quos[b] reliquos fecere manus pictatis amore
A magno immunes, dictu miserabile, ponto,
Ne rueret mortale genus, totumq; periret
Humanæ gentis semen, uanescere aura,
In noxam traxere dies, & sæcula morbo
Fœdarunt, nullumq; sui, q̃ grande noceret,
Pœnituit sceleris, quanuis tormenta reatus
Punissent nullumq; iouis qui nuntius esset
Audiuere uirum, facta est intentio tantum
Ad scelus extremum, mox compleuere, malignæ
Quid iam mentis erat, nec uox, nec uerbera possunt,
Nec multum remouere scelus tormenta, nefandos
Nec terrere homines, adduntur culmina flammis,
Ignibus & paleæ, ligna & fornacibus, æstu
Fomitis, [c]imperium flammæ mage creuerit, aucti,
An rursus mea dextra furat? noua prælia tentem
Ignibus? aut celsos excædant æquora montes?
Humanum delebo genus, quod turpiter audet?
Atq; homini curtabo dies? & fœdere rupto
Irarum causas repetam? patris? atq; nepotum?
Fas nihil est, quod iura uelint, lex sola[d] nocendi

a Hic vt angelorum expulsio.

b Illi quos reliquos nostre manus. i. qui seruati fuerunt in arca traxere dies in peccatum & fœdarunt secula.

c Estu fomitis augmentum imperium. i. augmentum flammæ magis accreuit.

d Sola. i. solum.

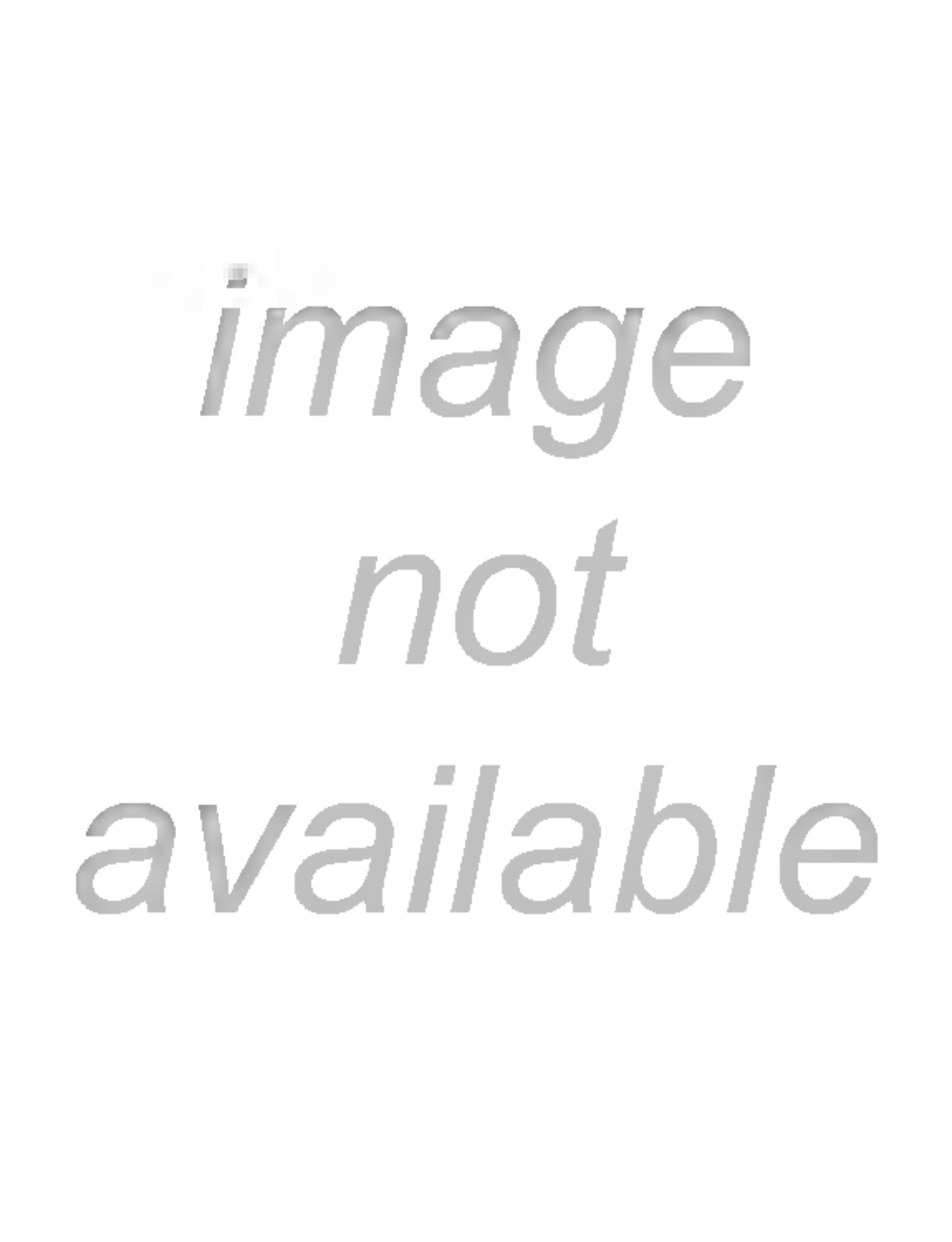
image
not
available

Huc,illuc,ſine fine notus,pallatia tantum hæc
Sint immota locis,ubi nulla ſuperbia,falſi
Nullus amor mundi,nulla indignatio,& ira,
Corruat at mundus,centro terrenus & orbis
Confuſæ horriſono terras immiſceat omnes.
Interea diuina cohors florentia tempe
Quæ coluere,polum repetunt,& inania linquunt
Illa loca,& placida uirtute carentia regna,[a]
Cunctæ ergo irrumpunt cœlos,& adire tonantem
Feſtinant,uidere iouem,timuere ſeuerum
Et uultum in terris,& fulgura dira minantem.
Hæ tandem intrarunt,diui[b] mirantur,in orbe,
Atq; timent ne crimen onus ferat in iouis aures
Irarum,& ſtipulas cumulent,noua crimina,flammis,
At diuæ innixæ genibus,ſuſpiria ab alto
Pectore longa trahunt,& triſtia dicta reportant.
Iuppiter ætherei ruit alto á culmine cœli
Humanum,diuine,[c]genus,clamatur ab imo
Carceris obſcuri,uteres ſenſere parentes
Turpia terrenæ[d] commiſſa,& crimina formæ,
Digna luant pœnas,& facta horrentia terræ.
Ecce ætas[e] creuit,poſtq̃ ceſſere maligno
Ferrea ab orbe patres,uirtus temerata receſſit.
Nuda,exul,deformis,inops,& neſcia mundo,
Qui tantum terrena ſapit,mortalibus ægra,
Diuiſum imperium mundi,tot ſecula turpi
Crimine fœdarunt,[f] non eſt qui conſulet albis
Moribus,& prudens lites hic ſedat amaras.
Omne nefas trunco,fructu & deſcendit ab omni,
Crimine crimen agit mundi in turpiſſima crimen.
In precio commiſſa uigent,grauis halitus orbem
Theſſalicum,& tempe putrenti inuaſerat ore,

a ℂ Regna carentia hunc .ſ.mundum.

b ℂ Diui angeli.
In orbe in circuitu.
Onus irarum.

c ℂ Diuine iuppiter ruit a cœlo dum peccat.
d ℂ Terrenæ forme Facta horrentia ſenſere.

e ℂ AEtas ferrea.
Ceſſere receſſere.
Neſcii ignorata.
Mundo homini.

f ℂ Fœdarſit.ſ.homines.
Hic pro illic.
Trunco a patre.
Fructu a filiis
Crimen agit crimen crimine in turpiſſima mũdi
.ideſt accumulat.

Fugimus: & mundi medias cito liquimus oras,
Atq; senescentem uitys: & ad infima mundum
Tartara delapsum: mundo succurre cadenti,
Nec quenq̃ mittas: surget præsentia regis,
Ni[a] ruit in peius, cœca clamatur ab umbra
Iuppiter ipse ueni, pariat[b] sacra terra parentem,
Monstretur pietas miseris, clementia portas
Recludat pietate poli, fera dindima nobis
Iuppiter expoliet, pax atria sola[c] frequentet
Regia cœlicolum: populo succurre cadenti,
Et patribus miserere pijs, tu solus & author
Sis uitæ in tenebris: tua sola potentia laudes
Has mereat: dixere deæ: tunc iuppiter inquit,
Audistis, cæca fiat quis clamor in umbra,
Et quæ mortales faciant contraria iustis,
Quodq; ruit mortale genus: quis finis habendus?
Quæ ratio est? seruetur enim? uel deleat orbem
Nostra manus, diuom quæ sit sententia posco,
Dixit: & ingenuam rupit[d] clementia uocem.
Ensitenens in tela furit: mortemq; minatur
Præsentem occiduo[e] sedantem crimina mundo,
Ni retrahat de labe pedes: commissaq; pœnis
Expiet: & lachrimas fundat pro crimine longas,
Gratia[f] nulla tamen fiat, sibi iuppiter aulæ:
Cœlestis nostræ: diuom quoq; doxa repugnet
Iis, quibus obriguit feruor pietatis: amorq;,
Hocq; uelit pietas, miseris q̃ sæpe fugata,
Vsq; ferant[g] fontes ullo sine lumine damnum,
Haud quaq̃ meruere polum, præcordia quorum
Secucnto pauere leui: magnumq; tonantem
Sprcuere, & manibus uoluere inscendere cœlum
Dum struerent longam sublimi uertice turrim,

a Ni mis.
b Pariat, aperiatur terra & germinet sal.
Portas poli.

c Sola atria regia. non sola pax. quia & alie in colunt uirtutes.
Populo. i. in mundo.
Patribus. sin limbo.

d Rupit uocem siluit: clementia deus clemens.
Mortem sedantem.
e Occiduo non a cedo sed hic a cado ne populi sitientis libiæ nasomones spolient uelmatium viri ad prædam uolucres
f Gratia nulla illis fiat sed sua purgent facinora pœnis.
g Vsq; ferant iustitia irata mutat sententiam: prius dixerat nisi eos sperniteat & purget mundus commissa pœnis. hunc autem uult omnino damnari perpetua damnatione. & hic enimia ira sic accipiatur in malos. præsertim in superbos.
Manibus. i. fabricando turrim babel.
Sublimi uertice ablatiuus pro genitiuo.

Da mihi, da uires, da posse nocere maligno
Telluris generi: nisi colla tumentia calcem:[a]
Et pedibus uentosa præmam præcordia iustis,
Fas punire malos, FAS est abrumpere fœdus.
Rumpenti pro labe fidem: sedare[b] furores
Inguinis: & rapida miscere incendia flamma,
POENA scelus sequitur, sic stet sententia legis
Diuinæ, quæ falsa præmit: quæ iusta sereno
Aspicit & uultu: tollit'q; ad summa merentes,
Obticuit quæ tela manu gerit ipsa minaci.
Subsequitur pietas, oculos suffusa[c] nitentes,
Atq; genas lachrimosa suas humore lituris,
Hæc ait: haud meruit fieri qui factus in orbe est:
Qui non ante[d] fuit, iouis at clementia traxit
In lucem ætheream: posuit'q; sub æthere primum
In terris: pictas iterum dominantis ubiq;
Subleuet à lapsu: iouis & pia gratia seruet,
PRONVS hō ad casum: terra est q̄ errata resumit[e]
Angelici cecidere animi sine pondere terræ,
Et sine compulsu: tenues,[f] sine corpore formæ,
Quid fragilis tellus faciat? quæ mortis imago est,
Auxilium ni forte sibi succurrat cunti
In scelus: & uitium, nostro quod surgat ab orbe
TERRA iacens impulsa cadit: miserere cadentum,
Cuncta monēt[g] sceleri: fragilis caro: mūdus, & audax
Lucifer: & comites sceleris: bona cura, nefandi
Et stimulant obiecta magis, miserere, dolendum est,
Ergo homini succurre homini: succurre cadenti
Iuppiter: & mundum releua mœrore iacentem,
Non meruit: deus ipse meres succurrere lapsis.
Digesto obticuit pictas sermone tonantis
Surrexit placido grandis sapientia uultu,

a ¶ Calcem. i. premam a calco as.

b ¶ Sedare. i. fas est.

pœna scelus seq= tur:

c ¶ Suffusa oculos. Lituris humore lachrimarum.

d ¶ Qui nō ante fuit. hoc pardus nec hoc ante pomeruit qui ante non fuit.

e ¶ Resumit errata

f ¶ Tenues formæ sine pōdere terre. i. spirituales.

terra iacens impulsa ca

g ¶ Monent excitant sceleri ad scelus. Comites sceleris ceteri demones bona cura. i. magna obiecta q̄ mouēt potentias. Mundum. i. hominem.

Quam cuncti colucre dei prona ora gerentes,
Inq; pedes demissa[a] suos: dehinc talia fatur.
Currit ad arma furens: rapido cruor æstuat igne
Ensitenens: diuina, potens, astræa superbos
Perdere, fumigero sua qui præcordia uento,
Atq; alijs aluere dolis:[b] quis iura, uoluntas,
Est lex: & ratio, tantum fuit ipsa cupido,
Meq; animis spreuere suis: comitesq; tonantis,
Iustitiam: mitemq; deam, pia uiscera[c] summi
Imperij angelicas, chara & præcordia formas,
Ius fiat: mundusq; ruat, uox prima nocentis
Iustitiæ: hæc eadem fuerit uox ultima diuæ,
At pietas pro gente rogat: uult omnia uitæ
Saluari humanæ: subiectis parcere, duros
Vnguento mollire animos: & flectere uerbo,
A' tenebris redimam patres: quos tartara seruant,
Ac eadem diros cupit ipsa reducere manes,
Empiream ad sedem (quanta est clementia) quanta
Dulcedo: & pietatis amor, discordia uosq;
Vexat: & ambarum fiat discordia concors,
Audite hæc: & nulla meis dea dissona uerbis
Fiat in ancipiti dabitur concordia lite,
Angelus errauit,[d] pariter deliquerat adam
Commeruere ambo: sed quis tollendus ab æstu
Infernos: sermonis enim fit quæstio tanti,
Lucifer oppressus nulla grauitate[e] reliquit
Corporis, æthereum, quæ mentem uinculat, aulam,
A' nullo temptatus item: se æquare tonanti
Ausus, & á magno miser ipse recellere lapsu
Noluit audaces, ut uult clementia, gressus,
Mors fuit hic error: status & fuit ille ruentis
Luciferi: magnam traxitq; ex æthere partem
Spirituum

a & Merissa prona. ora deorum in pedes suos Cruor æstuat perdere.

b Quis quibus.

c Pia uiscera appō. Et angelicas formas chara præcordia. Mundus q; ruat hoc sensu etiam si totus mundus rueret propter iustitiam ruat non pereat iustitia. Nocentis scientis.

d De lucifero differitur Pariter etiam.

e Nulla grauitate corporis quæ gravitas vinculat AVG. Anima mea cur illam immortalem gloriam cernere non potes certe est infirmitas corporis Ausus. sc. est.

Spirituum: sceleris q; fuit pars maxima tanti
Immunis: quæ parua manus, [a] delapsa triumpho est,
Quam plures cecidere simul commissa uolentes,
Solus adam bello mille: sui præssus iniqui
Ponderis: & stimulo uafre serpentis abiuit
A' iussu: uerboq; iouis scire omnia tentans,
Hoc enim natura petit: sceleris q; nefandi
Pœnituit: fleuitq; miser: casusq; parentis
Humani generis tantum fuit error in adam,
Haudquaq; mors ille fuit: traxitq; nepotes
A' facto absentes ad crimina fœda parentum,
Virgine sed dempta, cunctos, quæ mater habenda est
In mortis regione ouium qui pastor: & alma
Lux erit in tenebris: ergo est seruandus ab aura
Pestifera mortalis homo: qui in carne triumphat,
Ergo iouis fili [b] tantum hæc prouintia fiat,
Gloria quæ æterni, par est quæ patris imago,
Mortalem releuet, qui patris imagine factus,
Hic q; satus sine matre, ferat sine patre uocari
Filius in terris [c] materna eductus ab aluo,
Quiq; patris uerbum: fieret mortalibus idem
Sermo dei: & patri deccat se flectere natum
Orantem [d] pro gente iouem, quæ á patre recessit,
Non patrem genito deccat pro crimine multas
Fundere in orbe præces: magni sapientia cœli
Sanguine consuluit fragili succurrere mundo [e]
Humani mœrore iouis, [f] delere cadentum
Delicta in terris: nudare & tartara & orcum,
Cimereos patribus q; lares, & promere portas,
Cœlorum q; animis diuina palatia iustis,
Ante patrem genitus uitæ mortalis: & omnes,
Hoc onus asumpsit diuos: sui sanguinis atra

a ¶ Manus quæ delapsa est a triumpho parua est in comparatione quæ remanserat.
Quamplures. s. angeli infimul consenserunt malo: solus adam fuit in pugnacce mirum.
Si victus quando plures cecidere.
Hoc natura petit appetit philo. primo metaphisicæ omnes homines natura scire desiderant.
Nepotes cunctos absentes traxit.
Quæ est habenda mater illius. qui pastor erit ouiũ in regione mortis.
Lux. s. qui erit.
b ¶ Fili pro filii hæc propuincia hoc pondus hoc onus erit filii iouis quæ est gloria. & imago eterni patris.
Ferat patiatur.
c ¶ Nota quare magis filius q; pater etiam q; spiritus sanctus humanã carnem assumpsit.
d ¶ Orantem oraturũ.
e Fragili mundo hoc est homini.
f Humani iouis. s. Christi.
Nudare tartara. i. amplius tot animæ in inferno non mergentur vel non sint in potestate demonis animæ. vel. purgatorium vbi animæ cruciabantur spoliare. vel potius limbũ quia animæ purgate ducebantur ad limbũ vi virtute sparsi sanguinis amore telluris. i. hominis.
Ferre iugũ onus asumpsit

Ferre iugum mortis ſparſi, telluris amore:
Tunc gabriel fortis medio fit nuntius orbi,
Pro nato inueniat matrem: quæ moribus albis
Culta foret, maculæ ꝑ paruæ, & criminis expers[a],
Ad iouis æterni uotum feſtina ſalutis
Norma foret, mortale[b] decus, ꝓ ia gratia rerum,
Audierat gabriel infectum & moribus orbem,
Et uitijs, heſit nullam reperire puellam
Quæ genitrix foret apta iouis: ſed mente reuoluens
Antiquas meruiſſe pium uirtutis honorem,
Tartara mox adyta: cæcas & uiſitat umbras
Quæ elyſios, ut ſcripta ferunt, prope flumina, campos
Cum maribus condigne[c] habitant: ſolamina ripis
Captantes fluuij, per prata uirentia, curſu
Labentis placido, placida dein uoce reuellat,
Quæ cauſa eſt petiiſſe iouis fera dindima magnum
Præconem: iuſtæ recipit, ſi caſta puellæ,
Vlla erit eſſe iouis ueram, ſine crimine matrem,
Hanc huic inuentam miro ſolamen honori,
Concipiens, pariter pariens hominemq; deumq;
Lux erit in mundo, ſuperum regina deorum,
Protinus ante pedes magni ſidonia dido
Fertur: & ingenui numen gabrielis adorat[d]
In lachrimas & fuſa graues, ſuſpiria ab imo
Corde trahens demiſſa oculos, huic talia fatur.
Ipſa ego ſum dido: noſtro qua caſtior orbe
Nulla fuit gabriel: nec erit[e] quæ excedat amore
Virtutis: celebrem fama & quæ poſſit eliſam
Vlla ſequi, ripas nam me conſtrinxit ad iſtas
Fama pudicitiæ. COELO eſt ſeruire triumphus.
Effugi ſæuaſq; manus, dirumq; tirannum
Ipſa mihi[f] nimium flamma crudelis hiarbam.

Et

a ¶ Expers parue macule etiam minime.

b ¶ Mortale decus. decus mortalium.
Moribus & uitijs moribus uitioſis endi.
Heſit dubitauit.

c ¶ Condigne nominatiuus pluralis.
Ripis in ripis fluuii lauentis curſo placido per prata uirentia.
Et ſi fuit.
Præconem. i. nuntium.
Recipit promittit puelle iuſtæ
Sine crimine ſine voluptate.
Hanc eſſe ueram matrem iouis.

d ¶ Adoratueneratur qa ſolus deus adoratur.

e ¶ Nec erit ulla quæ excedat amore uirtutis eius fama: nec ulla erit quæ poſſit ſequi fama eliſam celebrem.

COELO eſt ſeruire triumphus

f ¶ Mihi crudelis.

Et uolui seruare[a] fidem, post fata, sicheo,
Mantua diuersum docuit: nasonis et audax
Musa nimis demens cæco percussa furore
Dicor in æneam, fato uoluisse petentem
Oenotrias partes uri: et discedere cælo,
Hos uisura lacus, ubi nulla redemptio captis
Ad superos remeare lares: nisi dextra tonantis
Soluat[b] ab exitio meritos: nugæ, omnia nugæ,
Troianos nunq; uidi, uix nomina tucræ
Ad nostras uenere aures incognita gentis,
Multotiens cum falce senex per sæcula tristes
Disposuit cursus, natos quos protulit ipse
Ore cibo sumpsit totiens, nec nominis ulla
Fama fuit nostræ troianis regibus urbis,

a ℂ Seruare obseruare fidē sicheo marito
Mantua maro mantuanus.
Audax musa nasonis.
Dicor ego percussa dolore uoluisse discedere a cælo ab aere.
Vri comburi
b ℂ Soluat liberet.
Meritos: merentes.
Nugæ. l. sunt me occissam. l. amore æneæ.
Teucre gentis' nomina incognita.
Senex. s. saturnus. i. tempus.
Cibo in cibum.

Ilios ante fuit, [a]flammis & troia reluxit,
Humenti atq; æquata solo, quam regia dido
Ipsa foret cuel q̄ materno exiret ab aluo,
Si quæras castam, quæ me castissima tenet
Diue[b] pudicitiæ fidam si quæris Amantem,
Quæ mage fida uiro? flamma consumpta rapaci
Mundo abijsne fœda forem post[c] fata, sichæo
Connubio alterius, clari si sanguinis unam
Pro ioue uis matrem? multo præstantior omni
Sum[d] mulier: regina fui, ditissima coniunx,
A' ioue me dixere genus traxisse, priores,
Ex epapho: belo q; graiucel agenore, phœnix,
Vnde genus tenuit: cui belus & alter, eidem
Nomen erat methres, à quo fidonia dido
Orta fuit fœlix genere, infœlicior omni
Fortuna generis, VANA est fiducia uirtus
Nobilibus ni gestet opem, quæ sola superstes.
Sum q; parata mori, si possim sanguine gentem
Humanam purgare meo, si corporis usum
Rursus ego impetrem: cœli sim serua tiranno,
Qui me habeat matrem: nec tantum mater olimpi.
Nec mihi forma[e] meos præstanti corpore mores
Dedecet, ergo iouis, si sim sibi moribus æqua,
Mater ero: & fiam tollendo consona nato.
Cui gabriel: tua cuncta placens: sed magna tonantis
Esse nequis corrupta semel sub coniuge, mater
Et superum regina dcum, dein conscia mortis
Ipsa tuæ: ingenuam fœdasti sanguine uitam.
FERDERE se cuicunq; nefas: nam separat atrox
A' molli pietate manus. tibi flamma cruore
Supplicijs accensa pijs fœdata repugnat:
Et ne reginam gemina hac ratione pudicam

Turbaret

a ☞ Ante fuit troia: & iuno æquata ☞. fuisset carthago & dido.

b ☞ Diue o diuine.

c ☞ Post fata. s. mea. s. virem ad sichæum pura.

d ☞ Sum. fui.
Ex epapho.
Priores dixere, a ioue epaphus a quo belus priscus a belo, agenor. ab eo phœnix. a phœnice belus. ii. q; & methres a quo pigmalion & dido & anna.
Infœlicior infœlix.

e ☞ Nec forma mihi. i. mea dedecet meos mores.
Æquа conueniens.
Tollendo educando.
Fiam deest si.

Turbaret, doctos coram uocat ipse poetas,
Naso uenit primus, primas capit ipse sagittas
Criminis[a] & misero gabriel tormenta minatur.
Hic quia de tyria, fingens mendatia elysa
Scripserat: nec fuerit subiecta potenti,
Et flammis combusta suis fecte esse ab aura
Æthera: at naso doctum legisse maronem
Respondet, quarto[b] q; uirum uidisse triumpho.
Æneam cæco captum didonis amore,
Seq; uiro didicisse sua quod scripserat arte,
Affuit ecce maro doctis comitatus amicis,
Hic meus est naso, [c]docuit qui efficta magister
(Quam timuit ualidam numerosus ouidius iram
Numinis) huic gabriel quæ sunt mendacia? nugæ?
Qui simul errores teucri? quæ flamma pudicæ?
Distantes iungunt distantia tempora quos nam?
An simul æneas, casta & sidonia dido?
Vos ego mendaces: pro pœna criminis, omnes,
Arbiter[d] hoc statuit, tum cœli nuntius alti,
Proferrent tantum sacri mendacia uates, [e]
Miroq; de rebus canerent: modo credere dignum
Esset in humanis: samiam solatus elisam
Is dixit: miserum coniunx solare sicheum,
Pennigero hæc oculis abijt sublata uolatu,
Indignata sibi: q; sit sua causa[f] doloris,
His hausis, hyppo matrum castissima abhorrens.
Sermonem oppressit: quæ digna resolucrat ora
Ter pudor & tenuit ter uocis inutilis ortum,
Perdidit hæc eadem tremulo se prouida ponto,
Hac lege infecta quæ sanctas sic pœna puellas
Inuadit, q; quæq; dolo deuirginat acri
Virtutem eximiam: fugitq; obtecta pudore,

a Criminis accusationis.
Fingens componens.

b quarto in. 4. æneidos æneam captum amore didonis quod tamen fingit contrarium quia dido fuit capta.
Viro a viro a marone.

c Naso. s. dixit hic est magister meus qui docuit me efficta.
Quam quantum timuit parentheſis est.
Teucri. s. æneæ.
Pudicæ. s. elisæ.

d Arbiter. s. angelus.

e Quare poetæ mendaces.
Is gabriel.

f Sua causa. s. causa sui doloris.
Abhorrens timens, matrū seminarum, hausis auditis.
Pudor inutilis.
Hac lege hac ratione.

Ergo abyt[a] gabriel, magni cui sarra parentis
Obuia fit coniunx, multis comitata pudicis,
Casta iudith, precibusq; pys rebbeca petebat
Maternum officium, cuius prudentia mundo
Lux fuit, & secli sanctum iubat omne futuri,
Confusæ tandem talami uenere pudici
Vna omnes, unaq; petunt, que gloria multa est,
Officium[b] generis, diuini numinis aluum,
Non deerat bona sabba choro materna petenti
Muncra, romanæ pariter lucretia famæ.
Multa petens aderat cribro que fœmina raro
Hauserat ad templum castæ castissima uestæ,
Et que ex aduerso protraxit flumine nauim
Ostantem fragili, sola, & sine remige, zona,
Nulla iouis digna est materno inuenta triumpho,
Quæq; erat in noxa, mox regna silentia liquit
Nuntius, & rapido repetit uexata uolatu
Regna[c] malis mundi, tum circumuoluitur orbis,
Sol ubi luciferos oriens manifestat ocellos,
Atq; ubi deponit radios, ubi cinthius ardet
In medio afrorum, rigidas septentrio partes,
Atq; ubi frigus iners glacie dura æquora sistit,
Repperit hic uacuas solis uirtutibus oras
Nulla fides orbi, nulla clemencia, nullus
Stabat amor, scelus omne recens, noua crimina prisco
Addebat, superabat opus nouitate prioris
Delicti, & uirtute sequens deforme maligna,
Fama, & odor sancte diuum uenere puellæ
Præconi, quæ lauta domus uirtutis, & ingens
Clarorum hospitium, mensa & sanctissima morum,
Stirps[d] dauid præclara nimis, tum sanguinis alma
Gloria iudei, magni dilectio mundi

Ex

a ℂ Abiit angelus a loco vbi erant mulieres gentium.
Magni parentis .i. abraham cui dictũ est in semine tuo.
b ℂ Officium generis .s. vt conciperent deum.
Bona docta.
Que cribro.
Que sola zona.
c ℂ Regna mundi a malis uexata.
Luciferos .s. oriens
Deponit occidens in medio afrorum. meridies.
Frigus iners septentrio.
Hic in his partibus. vel. hic in mundo.
Scelus recens addebat noua crimina veteri peccato
Sequens scelus deforme superabat opus prioris delicti maligna virtute.

AVTHOR

d ℂ Dauid hoc nomen inueni cum prima longa apud prudentium & iuuẽ cum & cum prima breui apud mancinellum prudẽtius vt genuit dauid alias & cum vltima longa vbi in primo codice ego posuerã cum prima breui & vltima longa sic stirps præclara dauid hebrei sanguinis alma: & feci dauid nomen indeclinabile per diuum hieronimum dicentem cui nomen erat Ioseph de domo dauid iuuen. Edidit hic Mariam dauidis origine ioseph mancinellus quem magis laudo ait Gramatitus docuit dauid eẽ immobile semper: ego tamen mutaui sententiam secutus prudentium & quintianum: tamen ordo

Ex ieſſe hæc radice uigens: & uirgula miri
Turis: & ingenuæ perfundens arcula mirrhæ,
Latiuagum populis paſſim fundentis odorem,
Hanc mariam dixere ſuis: cui grandis ioachim
Ex anna extiterat genitor: ſummusq; ſacerdos.
Iudæam ingreditur gabriel: humilemq; pudicæ
Viſitat ipſe caſam: totamq; hærere tonanti
Reperit ingenuam: diuosq; expromere cantus,
Rite paleſtinæ gabriel ſit nuntius almæ,
Angelicis cognata choris quæ grata beatis.
Virginitas decuit, gabriel qua nuntius eſſet
Atq; peræ alis ferret connubia nimphæ,
Lucifer ad primum fertur ſerpente parentem,
At deus ad matrem medio perducitur almam,
Angelico, angelicis & gratia profuit huius
Hæc eadem diuina choris, feliciter actus,
Extimuit fulgore uirum: mirantis & inſtar
Vix potuit ſua uerba loquistum nuntius ore
Melliſluo diuum diuina ſilentia rupit.
Vas figuli ſine ſode nitens: mirabile fictum,
Ægrotis aurora micans: domus apta locando:
Liberat ægipti ne detq; tributa tiranno
Quæ genus humanum: nitidi lux ſplendida uitri.
Angelicos non lenta ſinus q̄; præpes abrahæ
Paſcere fida comes: uirgo cui pareat ingens
Rhinoceron: regemq; domans uirtutibus heſter,
Fœmina quæ dragmam quæriti: lux fulgida mundi
Luna ſuo perfecta globo: ſol lucidus expers
Occaſus: ac orbis amor: pia regula morum,
Stella maris: templumq; dei: portusq; ſalutis,
Abſolon inſequitur ioathan: quem contegis alto
Extendens uelum puteos: fidiſſima pullos

nulla ſit ratio aut breuitatis aut productionis magis mihi placeret breuiori dauid in prima ſyllaba. & in ultima, ſi tamen ibi vid. p̄ oduxi fuit propter cæſuram q̄ dauid faciat diuidis media aut longa: aut breui non placet neq; dauidus dauidi ſomnia quippe videtur mihi. Beatis. ſ. ſpiritibus. qua, propter quam.

Peræalis æbreæ: peræa enim eſt iudea vlterior. ſi ue iudææ pars transiordanem quamuis uirgo eſſet citerioris partis.

Viri. angeli formam viri habentis.

Extimuit admirata eſt.

Laudes virginis.

e & Regem domans heſter. i. ſ.
Habens dragmam. Lu. i. ſ.
Occaſus patrius eſt.

i & Ioathan detracta ratione metri.

A' pauone tegens Mater, ramumq; columba
Alma gerens clausis pacem signantis [a] cliuæ,
Fœderis arca tenens tria summa potissima regi,
Hortus conclusus, speculum sine labe, cadentum
Vita quidem in tenebris: cædit cui fœmina serpens
Salue magna deum proles, magniq; tonantis
Sponsa, iouis tu mater eris, neq; decipit error,
Terra quidem læta est, iubilat mare, sidera gaudent,
Angelico præclara choro noua gaudia surgunt,
Horrēdum pauet omne chaos, stupet orcus, & horret,
In limbo lætiq; patres, q; uirgo futura es
Absq; uiro magni mater iouis unica, serui
Qui formam accipiet rutilis delapsus ab astris,
Summa tamen retinens idem, qui sæcula purget,
Humanum atq; genus, non ergo [b] exhorreat alti
Numinis alisono tua mens quæ prouida uoto,
Tunc, mulier diuina, uirum nescimus, & unā
Mens erit ad lapsum mundanæ lubrica carnis,
Quo pacto fiam genitrix? cui nuntius, alma
Diuino tu nimpha deum casti ssima nutu
Concipies, hominis tandem tu nescia fies,
At uirgo summissa genu, sermone pudico,
Ecce ait ô gabriel ēs iussu ancilla tonantis,
Ad uota hæc parere potens, & prona iubenti
Sit nobis ut sermo iubet, parere necesse est,
Angelus & superas cœli remeauit ad auras
Lætus, & angelico gaudet, sine fine, triumpho.

Ioannis mariæ uelmatij bagnacaballi Christeidos liber Septimus explicit,

Argumentum

a ¶ Si nantis significantis tria summa. i. tabulas. virgam manna quæ cūcta rectoribus conueniunt. Fœmina cui. Lœti. s. sunt.

b ¶ Non ergo tua mens timeat quæ prouida est voto altisono alti numinis, i. dei. Mulier diuina Virgo Maria dixit. Ad lapsum mundanæ carnis nuntius. s. dixit. Fies nescia hominis alma nimpha uocantis est casti ssima rectus est. Genu. quartus est. Veiussu tonantis.

ARGVMENTVM VIII.

Nascitur is, qui semper erat, saluator & orbis
Panditur angelica uoce, & sua uita libello
Scribitur octauo, uero[a] *sanctissima uersu.*

a ℣. Vero versu, nullo figmento addito.

IOANNIS MARIÆ VELMA-
tij bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum Cardinalem tranensem christicidos Liber Octauus Incipit,

SANCTA Palestinam mulsere gaudia nimpham,
Inuasit dulcedo dea, dum pneumatis alma
Gratia perfudit dulci præcordia tactu,
Quæ mea[a] deducat longos efficta per annos,
Hoc opus est operis liquido conclusio uersu,
A' corde est dilapsa pio mox sanguinis una
Gutta sacri: & magnum sensit genuisse tonantem,
Nec mora: membra decent: totum & formatur in unū
Quod fuit id massæ corpus generantis: & ordo
Membrorū apparet. CITO fit quod iuppiter audet,
Stella gerit solem: uitem sine pondere palmes,
Riuus aquæ fontem: fuit hic[b] & prole sequenti
Posterior: qui matre prior, mirabilis aures
Lectio pertundit, contento angustior aluus,
Compleuit pia uirgo nouem purissima menses,
Et nouies totidem phœbe reparauerat orbem,
Cum gereret magnum, uentris sine pondere pondus,
Et partus foret hora, deum quo funderet orbi,
Bethleem[c] iussa petit, domus hæc sua uirginis olim,
Iure fuit dauid, cuius sanctissima regis
Sanguine creta fuit, foret hæc descripta libello
Cæsaris ex iussu, totum qui iusserat orbem
Describi: sed tunc modice confluxerat urbi

Plebs

a ¶ Quæ mea inuocatio est quæ gratia mea efficta meam compositionē extendat per longos annos.
Hoc opus, hoc est opus operis. s. conclusio. liquido, claro, non ficto uel.
Hoc opus est conclusio operis.
Totum. id totum quod fuit masse generantis formatur in unum corpus.
Audet uult.
b ¶ Hic. s. Christus fuit posterior in humanis ulgine prole sua quæ ab ipso descenderat ideo dicit q & prior matre. i. uirgine.
Angustior. s. est eccl. quæ cœli capere non poterant eius gremio contulisti.

c ¶ Bethleem lu. 2. cap.
Foret. s. ut
Cæsaris. s. octauii.
Urbi bethleem.

Plebs[a] multa: & totam peregrina repleuerat urbem.
Virgo fuit, sic sponsus inops, suffusa pudore
Non reperit pro nocte larem, non hospitis ullum
Obsequium: diuo tantum contecta sereno,
Infantem peperit: mox lucidus æthra refulsit,
Splendida tunc rutilos lætarunt sidera uultus,
Sed timuit deforme chaos: dein pura[b] tonantem
Detulit infirma uestitum carne triumpho
Ad præsepe boum: forte hic bos unus & unus
Arcas asellus erat: magni fidissima partus
Cura[c] palestinæ, comites hi uirginis almæ,
Bos frugale animal: frugalis uita feraxq;
Frugalis doctrina dei, qui carne triumphat,
Passio frugalis christi: portantur asello
Pondera: sic christus gessit cum pondere pondus
Humanæ uitæ: nostros & ferre labores
Sustulit: horrisono genus hoc protraxit ab orco,
Nulla[d] manus seruilis erat: non sedula nutrix
Infantem: sed sola suum pia mater amictu
Fouit: & intactæ sponsus solamina nimphæ
Præstitit heu fœno præ grandis iuppiter alti
Ætheris: & magni pro me faber optimus orbis
Nocte cubat[e], rex magnus item uile scit in herba,
Vt releuet lapsum terræ: me sidere ditet,
Corda superba pati discant: patiantur auari
Esuriem: cuncta & ponant commissa potentes,
Apparuit pacem cantans pastoribus agmen
Spirituum: doxamq; deo: mortalibus æque
Mentis: & ingenuam pacem cupientibus orbi,
Hac in nocte sacra fluxerunt balsama: eadem
Humana, hæc bos uerba tulit (mirabile dictu)
Proficient segetes homines ænigmate duro,[f]

a ☞ Plebs petegrinas Fustinops.

b ☞ Pura. surgo.

c ☞ Cura appō. comites .s. fuerunt. Quare bos fuit in partu Virginis. Quare asinus Sustulit passus est.

d ☞ Nulla manus. hiero. aduersus heluidium. nulla mulier cularum sedulitas interfuit & mater obstetrix fuit. pannis inuoluit infantem in presepio.

e ☞ Cubat in feno. Vile scit apparet uilis Ponant deponant. Mirabilia noctis.

f ☞ Duro difficili.

Deficient, simulachra ruunt: tris ordine soles
Sunt uisi, & solem perfecti luminis unum
Coniuncti[a] fecere simul, quod creuerat orbe,
Corruit & templum pacis, quæ machina facta est,
Esset[b] in æternum, postq; prædixit apollo
Virginis ad partum, prius & non corruet ædes,
Humenti hæc æquata solo, dixere potentes
Ergo erit æternum hoc, nulla compagine templum
Discincta, longosq; sacrum durabit in annos,
Virgo parit, templumq; ruit: calce atq; tenaci
Quæ compacta prius: soluere ligamina muris,
Eluxit noua stella polo: dedit æthera lumen
Regibus in terris: regum quæ præuia regem
Panderet esse hominem diuina ab origine natum,
Lætantur reges: ueniunt ubi maximus orbis
Rex latet: & signum stellæ fulgentis opacat
Lumina: & ostendit lumen pro temporis usu,[c]
Auriferi præciosa tagi: re dolentia turis
Dona[d] ferunt: magno & mirrhæ, tria munera, nato,
Qui fuit, atq; foret mundi rex maximus, idem
Inq; sui patris templo cum ture sacerdos,
Quemq; decet saxo frigenti, & mirrha sepulchro,
Altera significent, aurum sapientia fertur,
Thesaurus sapientis erit mortalibus aurum,
Virtute & præcio redolens oratio tus sit,
Mirrha necat carnem, mirum quæ fundit odorem,
Credendum est hunc esse deum, qui natus in orbe est
Atq; sacerdotem, uitæ mortalis eundem,
Sic tria deferimus, pretium, tus, munera, mirrham,
Quæ simul hi reges fecerunt dona iacenti
In gremio matris, nec abest sapientia danti,
Exorat diuasq; preces, carnemq; flagellat,

Nulla

a ☾ Coniuncti simul. ☽ ſ. lumen.
b ☾ Esset deest ut. Virginis ad partum corruet edes equata humenti solo. Potentes. ſ. romani ergo erit tẽplum pacis in æternum nulla compagine diſſuta & durabit in longos annos. Ethera nominatiuus eſt.
c ☾ Pro uſu & utilitate: & tẽporis conditione.
d ☾ Dona mirrhæ. Qui fuit rex. obtulerunt aurum tus & mirrham: in auro ut oſtenderetur regis potentia. in ture ſacerdotis ministratio, in mirrha uero dominica ſepultura.

ORDO

Eſt, referunt dona præcioſa tagi auriferi ferunt redolẽtia dona turis. & dona mirrhæ nato. ſ. chriſto tria munera, qui fuit rex & eſſet rex maximus: & idem eſſet in tẽplo ſui patris ſacerdos: & quem in frigẽti ſaxo mirrha decet & in frigenti ſepulchro uel ſit endiadis in frigẽti ſaxo ſepulchrali.
Aurum ſapientia.
Theſaurus deſiderabilis in ore ſapientis.
Virtute & prætio endiadis eſt.
Redolens oratio per tus enim orationis ſuauitas intelligitur pſal: dirigat domine oratio mea: ſicut incenſum in cõſpectu tuo mirrha necat, per mirrhã mortificatio carnis ſignificatur eccl. pro certantibus aitimanusturdiſſuluerunt mirrhã. magis tamen placet prior horum munerũ ſignificatio. ſ. ut

Nulla fraude iouem quærunt, qui hæc munera portãt,
Inueniunt quod corde petunt, sine fraudibus, ergo
Hunc puerum herodes quærens non repperit: atra
Mente deum petijt: ceu [a] qui sub pelle latentes
Submissæ pecudis, pascunt in corde rapaces
Multa & fraude lupos, quærunt reperire tonantem
Vi præcis, haud possunt sancti mortalibus extra.
Aurora octauas cœlo dimouerat umbras,
Sol nouus oceanis totidem surrexit ab undis,
Infantem templo q; ferunt: puraq; parentes
Mente sacerdoti tribuunt: & numen adorant,
Qui latet a de patris: tum circunciditur infans,
Creuit in orbe puer: secum sapientia creuit.
In denos: binosq; deus processit in annos,
In puero prudens, cuius sapientia, mirum
Magna, erat in populis, fama iam creuerat orbi,
Disserit in sancto, multis mirantibus: idem
Nodosa: & cæcos docet, ac ænigmata soluit,
Ipse rogat: proponit item: multosq; flagellat
Ignaros legis, pueri sapientia præcox,
Vexabat pro errore [b] pudor, quia nulla putatur
Doctrina hæc humana ioui, tantum ista refulget
Vt puer, in templo, ne lex transisset ab illo
Obseruata minus, nec legem frangeret ullam,
Circunciſus erat: tamen hic iordanis in unda
Perfundi uoluit: sacras ut redderet undas,
Sacrarat terram pedibus: sacrauerat altum
Aera descendens cœlo: dum spiritus albam
Suscepit. laudansq; patrem pia uerba, columbam,
Protulit, [c] hic sanctis triginta impleuerit annos
Moribus: & duræ pandens miracula genti,
Iunxerat ipse sibi comites: uigilesq; magistros

in auro ostendatur regis potentia, in ture magnus sacerdos cognoscatur in mirrha uero summi regis sacerdotis & hominis sepultura expectetur.
Eundem. scilicet mortalẽ.
Exorat sapienti a q̃ est in auro exorat præces. i. impetrat qd̃ significat orationẽ quæ est in ture carnem flagellat intelligitur per mirrham corde uero non ficto.
a ℭ Ceu sicut hipocrite qui sancti hominibus extra. latentes sub ouina pelle nutriunt in corde lupos quærunt q; flectere iouem præcibus: sed nequeunt dicente dauid iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus.
Sancti, isti enim uolunt uideri uulgo boni.
Numen patris.
A Ede in æde.
Sapientia creuit que in illo semper fuit uisa est crescere quia sensim manifestabatur.
Mirũ, quoddam rabile.
Disserit & docet.
In sancto in templo.
Nodosa dificilia.
Rogat interrogat flagellat quia uerecundabantur
b ℭ Pro errore propter ignorantiam.
Ioui coram ioue, tantum solum.
Vt quanuis.
Nullam legem. partem legis etiam minimam.
Sacrauerat sanctificauerat.
c ℭ Protulit, & protulit pia verba laudans filium Matth. 17. cap. hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui.

Imperij regniq; animæ, qui in pascua iustas
Ductarent pecudes: & ab ijs in collibus hircos
Herbarum arcerent,[a] horum commertia nusq;
Conueniunt. PHOEBO cum dissonet umbra nitēti,
Hos docuit, quæ facta prius, monumenta salutis
Et fuerant tentata nimis sudoris, ab ipso
Sanguinis & prætio: docuit tentatio, ab orco
Accedens: hos nulla præmat, tentatus ab atro
Dæmone perdomuit uires tentantis inermes
Obstanti, NAM multa potest pluto ipse uolenti.
Ii magna uirtute uiri: noua lumina legis,
Diuitias liquere suas, charosq; parentes,
Perficerent ut iussa iouis: qui iusserat illos
Post sua terga sequi: docuit quoq; multa sequentes[b]
Pro æterna mercede pati, præcepta salutis,
Non quenq; mactare uirum: non prodere fratres,
Periuros non falsa loqui: dilectio & hostis
Discipulis præostensa fuit, quia iuppiter ortum
Luminis æquali[c] phœbeæ lampados igne
Distribuit mundo, pluit & super omnia, nullum
Discrimen seruans: q̄ sit bonus ille, sed alter
Prauus: & in toto hoc nemo truculentior orbe,
O pietas: ó dulcis amor: dare uulnera, & hosti
Parcere, pro tenebris, radios præstare nitentes,
Tum placidam populi uitare fugatius auram
Instruxit, sed amore iouis prædixit agendum
Si quid uirtutis fieret, uana omnia mundi
Esse quidem docuit. SOLA at cœlestia durant,
Regnare est seruire deo, bene uiuere morti
Offerri,[d] lucrumq; suas, uirtutis amore,
Pellere diuitias: magno & seruire tonanti
Libertas. monuitq; oculos purgare[e] tenaci

Festucæ

a ℭ Arcerent hircos ab his ouibus. i. malos a bonis.
Horū n. s. bonoru n: & malorū n.
Hos. s. apostolos.
Nimis ualde quæ facta prius quia prius cepit facere & docere.
Hos illos.
Accedens veniens uoluit Christus tētari & vincere docens hominem præparatum esse tentationi ita tamen peruigil vt non succumbat.
Inermes vires obstanti qa debilis est hostis contra nolentem.
b ℭ Sequentes. s. eum.
Multa præcepta.

c ℭ AEquali igne math. v. sicut & pater vester cælestis qui facit oriri solem suum super bonos & malos.
Hoc. s. malo viro.
Hosti parcere qui dedit vulnera.

d ℭ Offerri morti pro deo est bene uiuere: & lucrum est diuitias spernere
e ℭ Purgare oculos mit. 7. luce. 6. nisi prius trabē de oculo tuo. & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui.

Festuca:ut labem possit contemnere paruam
Luminis[a] alterius,neq; enim cœnosa reatum
Vnda lauat,maculamq; piat:que turpis:et atra est
Dextra luto:nihil ergo alys:qui loripes exit
Crure miser gemino,uitij gradientis,amico
Inferat:at tacito silcat sibi inutilis ore,
Quæ uultis faciant homines,pia dextera & illis
Hæc eadem faciat:naturæ instantis ad omnes
Præceptum hoc frugale fuit:quæ prima,secundæ
Hoc etiam tribuit sed quæ,uelut atra,negantur
Nemo uelit comiti:quæ uos tradctis, ab aruo
Illa feretis item.FRVCTVS sua semina norit.
Quam multa est doctrina dei:uirtutis abundans,
Quam multa & pietas:pruritu horrentia purgat
Membra hominis:psoramq; suo clementia uerbo
Emaculat,sic magna fides fuit ipsa petentis
Sanauit seruumq; ducis:pietatis amore
Et fidei poscentis opem:steropesq; fugauit
In porcos:magnumq; freti sensere profundum
Bruta sues immunda uiri:qui fœnoris expers
Non erat in tribubus.MAGNA est fiducia rerum
Que cruciat miseros:& multa flagellat auaros,
Crescentes comitatur opes amor anxius auri.
Sanauit qui membra tremens,sua corpora tantum
Foucrat in lecto:mentem & lustrauit auaram
Lumine candoris uitæ,mirantis in auro
Munera multa uiri,mundo qui uenerat,atros
Purgare,ad causam errantes deducere ab altis
Collibus,ÆGROTIS opus est medicina:negatur
Corpore qui uegeto resouet sua membra quiete.
Sanguinis & fluxum sedat:christusq; puellam
Auocat a mortis,uere quæ uixerat,umbra,

a ℭ Luminis oculi:uel corporis luminosi.
Piat expiat purgat dextra & nequæ dextra quæ turpis luto purgat maculam.
Nihil vitii.gradientis.
Quæ vultis faciant .s. vobis math.7. oia quæcunq; vultis faciant homines vobis,& vos facite illis.
Instantis solicitantis quæ .i. Christus qui vt deus est prima natura secunde nature hoc præceptum tribuit.
Fructus math.7.lu.8.ca.
A fructibus eorũ cognoscetis eos.
Virtutis operis
Pruritu horrentia membra math.8.lu.v.cap.
Clementia.i.Christus.
Psoram scabiem.
Vade ostende te sacerdoti mat.8.
Petentis .s. centurionis mat.8.
In porcos math.8.
Bruta immunda appõ est.
Multa multum.
Tremens membra sinecd.
Auaram mentem.i.mathæum vocauit ad se illuminauit auaram mentem lumine splendoris vitæ viri mirantis multa munera in auro.
AEgrotis opus math.9.
Fluxum sedat math.9.
Quæ vixerat quæ vera erat mortua.
Math.9. Mar.v.

a ¶ Audit surdus marci. cap. 7. Mutus luca. xi. math. xii. Cœcus erat Ioan. 9. Liberat à ponto. mar. 6. math. 14. Fratres q; suos math. 14.

Audit[a] item surdus: mutus q; decentia fatur
Soluitur & uirtute iouis: qui obsessus ab orco,
Cœcus erat, lumen q;, dei pietate, recepit,
Liberat à ponto comites: sæua æquora nauim
Vexarunt: tunc solus erat tellure relictus
Saluator: fratres q; suos susceperat æquor
In trabe, quæ refluo fuerat uexata tumultu
Æquoris: & gelidum cuncti pauere timorem
Vecta rotis nox atra ruit, de; asta[b] tenebris,
Incumbunt uenti, resonat clamoribus æther,
Intremuit malus: uclum diuerberat, austri,
Vis q; noti, aduerso fundens sua robora cursu
Obruit unda ratem: remi franguntur: & atro
Turbine cimba natat: submergitur anchora fluctu,
Ima petit deiecta mari, clamoribus æquor
Impletur, gelidæ tantum fit mentio mortis,
Vota ferunt: clamant pariter succurre, perimus
Iuppiter: & nostri tandem miserere, perimus
Christus at horrisonis labens apparet in undis,
Et pede transitur furiosa per æquora sicco,
Demulcet q; uiros placido, quibus æquoris, ore
Noxius[c] æstus erat: & sæua pericula mortis,
Voce loquens ego sum: regi confidite uestro,
Et mœstos reuocate animos: uanum q; timorem
Pellite: nec modica trepidans mergatur ab unda
Vestra ratis: fidei iactetur at anchora fluctu,
Carpat humum, rostro fundetur & ipsa tridenti,
Tunc mage clamarunt: tetram uiolentius umbram
Nocte timent rapidi uolitare per inuia ponti,
Clauiger at tremulo fretus se se obiecit alto
Proclamans ó christe ueni, succurre magister.
Ad te me iubeas expertem[d] innare pericli,

Proclamat q;

b ¶ Depasta plen'. Ether aer.

c ¶ Noxius iambus in tertia sede tam & si multi negent.

d ¶ Expertem pericli.

Proclamatq; iterum: rapimur, succurre, perimus.
Fluctibus horrisonis: dextram porrexit: & curis
Fluctisonas iussit statim deponere uires,
Atq; iras sedare tr ces, parere iubenti,
Numina, si quæ[a] sunt, subitis placantur in undis,
Neptunnus, quem uana deum tulit esse uetustas,
Cimotoc & triton: deus & portunus honorant
Iussa patris sumi, tenebræ pelluntur: in atro
Luna uaga apparet, radiat quoq; cinthia terras,
Apparent liquidæ famosi gurgitis undæ
Alta ubicunq; uides, sunt æquora cuncta pericli,
Maioris, si obscura tegit caligo, timoris,
Imminuit quem clara dies: seu lucida noctis
Lumina, ne cæco fundantur corpora fluctu,
Ergo per immensas placati gurgitis undas
Ergo, iouis magni comites quos[b] gratia fudit
Cognouere omnes: ucramq; uocare salutem,
Et portum repetens placidum perlabitur æquor
Diuorum puppis: proraq; obuertitur æquo
Curua salo, cœpere suos tunc gaudia: [c]portus
Mœstitiæ q3 magna lares frigentis, in aluco,
Descendunt montana procul: mirantur & urbes
Conuales trepidant: noscunt miracula cuncti,
Leprosi: mutiq; ruunt: claudiq; feruntur,
Ducuntur cœci manibus: sine tecticus ipse
Fandi habet admissas, linguæ q3 mollis habenas,
Qui cadit é uitio cerebri dementis, & omnes
Curantur: soluuntur item qui dente tenaci
Spiritibus rapti falsis tormenta lucbant
Omne genus[d] morbi rapido possessa uolatu
Membra relinquebat, longo & confecta dolore
Corpora iussa dei fugiens seruabat ab ipso

a ¶ Si quæ sint loquitur catholice nō poetice hic.

b ¶ Quos gratia magni iouis fudit.

c ¶ Gaudia cepere sensus & ordo q3 magna gaudia in aluco portus cepere suos. s. comites vel discipulos. appositiue lares. habitacula, frigentis mœstitiæ. d ¶ Omne genus relinquebat membra possessa rapido uolatu: & confecta longo dolore seruabat. s. omne genus morbi præcepta dei fugiens ab ipso deo præcipiente fugam.

Præcipiente fuga. NIHIL est iouis ergo potenti
Difficili imperio, consensu hic omnia solo
Perficit, humanam quamuis cœlestia carnem
Inducerint, formamq; deus pie sumpserit istam
Iuppiter in terris, diuina potentia natum
Deseruit nunq; semper, quæ, & regnat ubiq;,
Quod iouis est, hominis christus præcordia[a] claro
Intuitu callebat item: nuda omnia tandem
Fiebant, quæ corde latent: facienda nec ipsi
Nubila prospectu fuerant: pater ipse futuri
Christus erat: natura nequit quæ implere: potenti
Fecerat iste manu, claudus surrexit, in umbra
Prospicit & cæcus, fiunt miracula uitæ,
Quandoquidem mors atra fugit: deduxit ab orco
In tenebris clausam, putrenti corpore, uitam,
Hoc natura nequit: cædit natura potenti,
MAIORI cæditq; minor: deus imperat austro
In carne existens, horrentia & æquora uentis
Mulcentur: quod maius, item peccata relaxat,
Hoc iouis æterni est, fuit hic homo, iuppiter idem,
Mortalis poscebat opem patris astra regentis,
Diuinus præbebat opem mortalibus ægris.
Fama uiri tanti creuit diffusa per orbem,
Tum gentes miranda canunt, sermone potentem
Esse illum: factoq; magis cuncta ora loquuntur.
In tenebris lux clara nitet, concurritur ergo
Ad fontem, si quis sitiat: christumq; sequuntur
Oppida: & in christo sanctum pars numen adorant,
Demonium pars dicit habet: sic prælia surgunt
Sermonis: referuntq; auido diuersa fauore,[b]
A' prauis iusti, laudant pia facta, pudicos
Corporis & gestus, sanctissima uerba, modestam

Viuendi

a Præcordia & secreta hominis, quod dei est, cognoscebat christus luc. x.. Facienda futura sciebat. Prospectu ad prospiciendum ipsi christo non erat futura occulta.

Natura nequit natura nō poterat facere quæ Christus faciebat.

Vite in mortuis surgentibus.

Putrenti corpore putretutis corporis Ioan. xi.

maiori cedit q; minor.

b Fauo e voluntate. Diuersa a prauis.

Viuendi normam, pietas[a] ubi plena, pudorq;
Gratia sermonum, doctrina, amplissima uirtus,
Omnis ubi grauitas: multa cꝫ patientia: mundo
Rara tamen: nunꝯ q; fuit: sapientia uiuax.
ET quia uera nocent contra commissa fatenti,
Et pariunt quæ uera odium liuore tenaci,
Cœperunt proceres[b] sanctæ regionis, cꝫ ædem
Seruantes: odisse bonum, noua prœlia iusto
Iniꝰcere: cꝫ uerbo christum mordere canino,
Cœperunt tentare deum, qui in carne latebat,
Sermone ut caperent laqueos iactare[c]: rudentes
Tendere: foderunt caueas: cꝫ retia ponunt,
In foueas cecidere suas in uincla coacti
Criminibus, QVAM turpe nefas latrare pudico est
Fœminæ[d] adulterium uulgant: scelerisq; sagittas
Exacuunt: seruantq; truces in corde dolores,
Tela retorquentur: ueluti uibramine uenti
Acta illos feriunt, duros qui fortiter arcus
Curuarant: sensim fugiunt, qui crimina taxant
Crimine deprensi. TVRpe est cum culpa remordet
Tergentem commissa acri minoida[e] aceto,
Hic spuit in cœlum, fœdus qui in crimina fertur
Inflatos mundi uento saluator apellas
Repperit: cꝫ magni scribas se dicere templi
Maiores: populo iussa[f] cꝫ grauiora iubentes
Credenti: qui magna darent doctoribus ædis,
Quam salomon struxit: multos cꝫ condidit annos,
Acubitus primos: lautæq; sedilia cœnæ
Prima uiri quærunt sanctæ uirtutis, honorem
Vt compti extenso pedibus lucrentur amictu,
Ausonia indutiq; toga, de more, quirites.
Submissa seruosq; uocant in uoce, clientes,

a ℂ Plena pietas. facium, & effectui.

b ℂ Proceres virtuti irrisio est.

c ℂ Iactare. cœperunt.

d ℂ Fœminæ adulterium 10.8. Exacuunt. sin adulteram iudei.

e ℂ Minoida hoc est ius dicem cum culpa remordet minoida qui fedus.

f ℂ Iussa grauiora math. 23. Credenti doctoribus. Cœnæ. mensæ. Viri sanctæ virtutis lucrentur honorem. Extenso protenso. Pedibus ad pedes. Quirites irrisio. est. i. ius dei maiores. In voce in præcepto submissæ vocis præ verecundia.

Increpitant rauco tardos: & murmure tanto
Seruitio famulos: atq; impia flagra minantur,
Pinguia, ni disco referantur[a] cdulia primis,
Atq; salutari cupiunt, nomenq; magistri,
Exoptant: proceres dici: patriæq; parentes,
Obseruatores sanctæ, & præcordia legis,
Dauid[b] stirpe sati: proles latoris, aaron,
Diuinæ legis, sancti q̃ uera propago,
Soluere seq; negant nodos, & uincula mosis
Legati ueteris, qui sancta uolumina uiui
Scripta dei digito didicit, docuitq; nepotes,
Hos quoq; primores argenti dira cupido
Inuasit: crudelis amor uexauit habendi,
Dira fames auri, sanctis animalia templis
Vendebant, sancta romana palatia in urbe
Vt fierent depicta modo pulcherrima miro,
Illaq; marmoreis essent compacta figuris,
Munera quæ castas flectunt promissa puellas.
Nimirum exoptant similes, [c] miracula genti
Adfinguntpopulus miratur pendulus ore,
Ante domum templi, summissa uoce: soloq;
Ora humili depressa gerunt, diuina loquuntur,
Quam falsa ad fraudes ueteri hæc uulpecula[d] ritu
Officium fingens humili celebrare libello
Nescia & officij: bibulas tunc rara puellas
Retia conuoluunt: pestes, cum bella minantur[e]
Esuriem, diramq; sitim: uota aspera iungunt
Credenti: populoq; rudi: dent dona sacello
Imponunt, sic fata[f] iouis pulcherrima templo
Dona iubent ferri, longo sermone minantur,
Implentur: sitiuntq; magis cum plura reponunt,
Omne genus rerum cupiunt: nos crimine[g] multo

Taxauit

a ℂ Referantur .l. semel: & bis.

b ℂ Dauid stirpe: & cur non stirpe dauid nati.

c ℂ Similes. sacerdotes templi.

d ℂ Vulpecula appō.

e ℂ Minantur. sacerdotes. Dent vt dent.

f ℂ Fata voluntas pulcherrima optima.

g ℂ Crimine culpa.

Taxauit christus: tunc dira incendia uerum
Irarum peperit: mortis q; pericula regi
Hebræ gentis: medico, qui uulnera charo[a]
Vnguine sanauit: fœtentia ꝙ ulcera mentis,
Veracem hunc uoluere graui depellere saxo,
Et dare præcipitem, saxoso é uertice, uitam
Surgentem in tenebris: clarum q; extinguere sidus.
Luminis æterni, totum quod uisitat orbem
Splendoris radio: cuiq; nec deficit ardens,
Non abre[b] in terris dixit pastoribus ædis,
Lux ego sum mundi, mea qui uestigia firmo
Subsequitur gressu: nulla caligine: nullo
Voluitur imperio: cæcæ: ac errore tenebræ,
Liber[c] erit seruus, commissi ꝙ criminis auctor,
Si quis me sequitur longos hic uiuet in annos,
Quis mea[d] purgabit: si non sunt crimina: templi
Dicite pontifices, quorum præcordia sudant
Virtutum calido, diuulsis sentibus, æstu
Delictiq; me secreti dæmonis esse
Dicitis: ꝙ facitis[e] comitem, mea gloria tantum
Est parere patri: fraudes ꝙ pellere cœci
Imperij: sum compos enim: sum cura paternæ
Mentis: ꝙ altisoni terræ[f] lux missa tonantis
Marcenti in tenebris: ꝙ turpi in gurgite: cœno
Et commissorum puteo: quia calleo patrem,
Quæ mea lux: qui misit item me luminis huius
Lampada, nec nostro fuerint mendatia uerbo,
Vos me nescitis, patrem neq; scitis: ꝙ unde
Ipse ego progressus: tantum caro: corpus in umbra
Iudicij uestri est, iterum latrare pudico
Cœperunt: dira lapides ꝙ prendere dextra,
Vt rabidi: sine lege, cæcis: actiq; furore

a ℂ Caro, præcioso vnguento.
Mentis animæ.
Dare præcipitem Io. 9.

b ℂ Abre sine causa.
Lux ego Io. 8.

c ℂ Liber erit fuple qui seruus est & magnus peccator.

d ℂ Quis mea purgabit Io. 8.
quis ex vobis arguet me de peccato.
Secreti particularis.

e ℂ Facitis asseritis.

f ℂ Terræ homini marcenti in tenebris & in turpi cœno, in gurgite commissorum, & puteo.

Percuterent[a] saxo diuinum corpus: & almæ
Authorem uitæ, cœlans se á plebe recessit,
More furentis apri, rabido quæ infecta uenenо,
Tum maior rabies creuit, ceu flamma relucet
Cum magis acta notozuolat & per inane fauilla,
Saturni sol almus erat, quod[b] tempus apellæ
Obseruant, talesq; dies ÿ sabbata dicunt,
Cœcus erat pauper materni uentris ab ortu,
Ante fores templi qui mendicabat, ab omni
Viuendi poscebat opem, miracula tantum
Et Christi[c] miranda petens, apprehenderat aures,
Viderat hic nunq̃, forte hæc transiuit amator
Humanæ formæ, pro qua descenderat orbi,
Vt miserum uidit gemino sine lumine cœcum
Fare age? quid cupias: fiat tibi pauper? at ille
Fac domine ut uideam, quid enim, nisi cœcus ocellos
Exoptatur? tunc Christus opem de luce ministrat
Liuit & hic[d] oculos cœno, iussitq; natantes
Quo tendunt peteret sacras, & tergeret undas
Rore sinus cœci sacrato luminis, alter
Luminis æterni, clarum qui præstat in umbra
Lumen, & é rigido uitam uocat ipse sepulchro,
Iuit, & hic rediit cernens, mirabile quoddam
Omnibus, & laudes coram reddebat, opusq;
Diuinum extollit, magni monumenta tonantis
Grandia, & á christo nudabat facta potenti,
Sermone & uirtute simul, uox ista uenenum,
Atq; odyssentes peperit, qui sancta ministrant
Dona dei, patribus, magni & solamina templi,
Sabbata polluerat Christus, dixere ministri
Sacrorum, liuore iouem mordebat edaci
Turba sacerdotum. NIGRVM qa detrahit albo.

Sancta

a ℭ Percuterent. f. vt.

b ℭ Quod tempus quem diem. Miraculum cœci nati. Io. 9.

c ℭ Et Christi miranda tantum miracula audierat & ipse petens miranda q̃ est videre miranda audierat. Forte respectu cœci non aliit Christi qui cuncta studio non fortuna operabatur vt statim. Pauper vocatiuus est.

d ℭ Hic. s. Christus. Peteret undas quo natantes tendunt. Rore sacrato cœci luminis sinus, concauitates tergeret cœci luminis .i. oculi.

e ℭ Grandia substantiuũ est. i. grandes res. Christo potenti sermone & opere.

Sancta prophanabant[a] humanis mercibus aulæ
Supplicia æternæ proceres, templumq; replebant
Nummorum mensis, ouibus, timidisq; columbis,
Et bobus, phanumq; iouis fecere plateas,
Tunc furor incessit christum, pro patris honore,
Et mercatores templo fune expulit omnes,
Excrucians quo cinctus erat, ucrboq; coercet,
Hac ex æ de patris diuina oratio[b] tantum
Nascitur, hic fiunt patriq; piacula, sed uos
Latronum umbrosam facilis, cum fraude cauernam,
Verus amor nummi stimulat uos, ucra cupido
Lucrandi, ac opibus similes superare sodales,
(NEMO potest seruire deo, qui turpe frequentat
Numen auaritiæ: seruo[c] contraria sunt hæc)
Illi autem, qua hæc, lege facis? quis præbuit author
Virtutem hanc, ciues é sancto pellere templo?
Iis saluator ait, scribæ mihi dicite, cœlie
An terræ[d] uirtute magis baptisma dicauit
Ioannes? fas nunc respondere petenti,
Hebræi ambigua uincti tacuere catena,
Non ausi é cœlo sanctum baptisma fateri
Spreuerunt quoniam sancti uestigia, multis
Hærentes uitijs, pariter nec turpiter ausi[e]
Ex homine hoc uenisse sacrum, ne protinus illos
Fœdasset populos duro, cum sanguine, saxo,
Hunc sanctum tenuere hominem: sine numine sanctus
Iusserat in mundo nihil hic, iusta omnia fecit,
Et quia non ausint his respondere, nec ipse
Pandere quæsitum uoluit: sed protinus omni
Texuit historiam, quæ dicta parabola, plebi,
Quidam erat, hic diues: uites plantauerat idem,
Vineaq; agricolis iam productura locata est

a Prophanabant mat. zi.
Supplitia sacrificia.
Aulæ æterne. i. templi.
Proceres summi sacrdotes

b Oratio de huius qualitate supra satis.
Piacula sacrificia.

nemo potest seruire deo, qui turpe frequentat.

c Seruo contraria sunt hæc quia nemo pōt seruire deo & mamonæ seruo seruienti duobus contrariis.
Lucæ. xx. virtute potestate.
d Terræ ex homine.

e Nec ausi. f. sunt.
Sacrum hoc. f. hoc sacramentum baptismale.
Tenuere. f. populi.

f Lu. xx. texuit plebi.
Matth. xi. hic iste. pronomen est non aduerbium.

Nectar: & ambrosiam: dulces frugalis & uuas,
Mox abijt: longamq; uiam tentauit: iterq;,
Autumnus pressa[a] processit sordidus uua,
Tunc pro pampineo, sperans uaga munera, fructu
Hic misit seruos dominus, quos rustica proles
Confecit ferro, laticem ne redderet uuæ,
Misit item: reliquos pariter fodere [b]maligni
Vulneribus: tandem natum, sibi pignus amoris
Destinat: ac[c] elephas uiso, cœpere, cruore
Sæuire in genitum, genitoq; horrentia misso
Bella parant: natumq; necant: extraq;, cadauer
Proiciunt, dominum tumulat nec uinea nectum,
Quid pater iis faciet cum uenerit? omnia perdet.
Dixerunt: perdetq; malos male: destinet orco
Iustitiam peragat, uerum qui iusta probabant[d]
Hæc dixere iouis terreni, & iussa timebant,
Sæpius eiectus lapis hic, compago coegit
Mœnia delubri, uobis hæc regna ferentur[e]
Danda alys, fructusq; feret data uinea plures,
Væh quem petra premet lapis hic, contritus obibit,
Pulsus ut á rapido cœli per inania uento,
In nihilum: uanosq; dies lugendus & horas
Perdiderit, cunctos tunc indignatio, templi
Dira sacerdotes, scribas, & legis adorta est
Doctores, quibus ille,[f] pater prægrandis, & author
Imperij, genito fecit conuiuia mensæ
Connuby, multosq; suæ præceperat urbis
Conduci proceres mensis, regalia læti
Prandia gustarent, alacres & pinguibus essent,
At qui inuitati fuerant, prodire negarunt
Ad regis cœnam, scruis sed uulnera iungunt,
Adyciuntq; neci miseros, camposq; reuisunt,

Fama

a ℂ Pressa uua qa sic pingitur sordidus.

b ℂ Fodere reliquos.

c ℂ Ac veluti. Ceperunt sæuire vt elephas: ruore viso. Proiiciunt mathæi.

d ℂ Probabant laudabant iusta iouis: verũ sed.

e ℂ Ferentur apheresis est. obibit adibit in nihilũ quem hic lapis rediget.

f ℂ Ille. s. dixit Pater Matth. xx. inceptum parabolæ author pregrandis imperii. Gustarent. s. vt. Prandium. Idem. Cœna hic.

Fama mali: mortis q; malæ perterruit aures
Regis: & admissis ducibus confecit amaros
Sanguinis authores, omnes & destinat orco,
Rex alios iussit duci, conuiuia regis
Summereti, [a] accitus cœnæ, indulgeret & aluo,
Atria complentur, regalia prandia fiunt,
Vna omnes lætiti comedunt, & uiscera complent,
Conuiuas vernat [b] regis præsentia mensis,
Ingreditur miræ diuina palatia cœnæ,
Hic erat infœlix, similem sine ueste decenti
Læticiam, nulla [c] replens præcordia, cura,
Rex ira accensus misero terrentia fontes
Verba tulit, cur ausus enim sine uestibus ipse es
Festiuis intrare lares, ubi regia mensa est?
Eia, agite, in tenebras miserum demergite, & orco
Mittite: ubi fletus, stridor, mors, pœna, dolores
Æterni: multis uox inuitantis aperta est
Ad cœnam: sequitur paucorum [d] electio, tandem
Vexati à uero fontes in carne tonantem
Consuluere [e] dolo caperent, sermonis & astu,
Atq; adeunt: Christum petunt, cum fraude maligni
An romanorum liceat seruire tirrano?
Censibus? ausonio ferre & sibi munera regi
Annua? sed cui nulla [f] latent secreta monetam
Afferri iussit, quam magni regis imago
Ornabat, totum grandis qui rexerat orbem,
Iis saluator ait: cuius præscriptio forma?
Cuius item uultus? facies? & imago tiranni?
Cæsaris ỹ referunt, quibus & saluator amici
Reddite quæ iuli [g] iulo, quæ cæsaris illi,
Quæ iouis atq; ioui, sua quisq; reponat, & arca
Condatur exilio fuoiens aliena recusct,

a ℂ Summeret deest vt. Accitus uocatus.

b ℂ Cernat vt cernat Decenti similem letitiam.

c ℂ Nulla cura.

d ℂ Paucorum electio. Multi sunt vocati: pauci vero electi Math. 20.

e ℂ Consuluere consiliũ cepere. decreuerunt vt caperent.

Petunt postulant. interrogant an liceat dare censum cæsari math. 22.

f ℂ Nulla nulle res secreta, ta adiectiuum est. i. nulle res sunt secretæ.

Tiranni, domini,

g ℂ Iulli apocope pro iulii. i. cesari tam & si Christus non fuit tempore iulii cesaris sed tyberii fortasse fuit moneta iulii cesaris vel unus pro altero ponitur.

Iulus trisylabum est virg. iulius a magno demissum nomen iulo. sed hic bis syllabũ sit ratione metri

In laqueos cecidere suos: fregere sagittas
In scopulum: saxumq; latens: nil profuit astus,
Nil quoq; calliditas dubij sermonis: & iræ,
Ingentesq; minæ, nondum quia uenerat, atræ
Hora necis, quam sponte ferens clementia, nusq;
Fugerat exoptant hominem saluare cruoris
Proluuio: ad terras cœlo descenderat imas
Omnipotens: sacrumq; polum dimiserat hac re,[a]
Seruilem accipiens formam, qua pertulit orbis
Pondus: & infirmo tulit hic medicamina mundo,
Post: pauci uenere dies, ubi maximus hospes
Lazarus ægrotat: cui nulla redemptio uitæ
Nec spes ulla fuit uitali uiueret aura,
Sic erat in fatis, uescens ut clara tonantis
Gloria fœlici fieret manifesta triumpho,
Pro fratre ad medicum geminæ miscre sorores,
Christus erat solo præstans medicamina uerbo,
Distulit aduentum: fragili ut qui languidus esset
Cæderet à mundo: NEq; enim præsente fatigat
Corpora mors uita[b] formæ mortalis: & aufert,
Lazarus occubuit: iam quarta accesserat orbi
Aurora: & totidem claros lustrauerat ardens
Cinthius ipse dies, totidem soror ipsa dicbus
Cinthia successit tenebris uaga lampada tetris,
Scilicet ut prauum corpus præberet odorem.
Post obitum uenit medicus monstrare potentem
Thesaurum cœli: defuncto & uenerat urbis
Magna manus sanctæ pulloſa ueste quiritum,
Magnus eques defunctus erat, dum uita maneret,
Suscitat hunc christus sublimi uoce latentem
In tenebris: gelidæ pallenti & mortis in umbra
Hoc signum innumeros fidei[c] protraxit inertes,

Famaq;

a ¶ Hac re hac causa. Tulit hic. s. Christus i. humana forma medicamina homini quamuis vt deus faceret mirabilia. Post dein de. i. post mortem ostensionem vbi quando.

Vescens aura vitali. i. viueret.

b ¶ Præsente vita. i. Christo. Formæ mortalis. i. hominis non quantum ad animam quæ est immortalis sed quantum ad illam corporis membraturam & organicam.

c ¶ Fidei ad fidem.

Famaq; multiplices populis quod fecerat alas
Expandens docuit christus, cuncta oppida sancta &
Vrbs ruit, & multi diuinum numen adorant
In Christo laudant Christum pariterq; sequuntur,
Falsidici trepidant & confunduntur apellæ,
Diuersi diuersa ferunt sed maior ubiq;
Pars celebrant magniq; probant miracula christi,
Protinus inuidia multis comitata colubris,
Excitat alecto diroq; hæc addidit ore,
Quid pigrescis amans hebræa gentis, inersq;,
Non capis arma manu tristi frigentia morbo,
Non acuis sentes non lurida tela ministras?
En tua gens periit, magno despecta tonanti,
Omne genus sequitur christum, plebs omnis adorat,
Hebræo generi rabido sucurre furore,
Vipereis populum pascaris carnibus atq;
Iis ferruginea tangas rubigine dentes,
Et uireant sua corda truci perfusa ueneno,
Cura sit & Christi fumosum extinguere nomen,
Inuigilet funes q; paretis fera uincula, ferrum,
Vltio sucedat, magna est ibi gloria uirtus
MAXIMA, ubi in magnū quisq; se uindicat hostē,
Hæc dicens rauco cecinit miserabilis ore,
Dixerat & curuo fugit turpissima cornu.

a ☞ Fama expandens alas multiples populis docuit quod fecerat Christus.

b ☞ Laudant.

c Probant approbant laudant.

d Tristi morbo. i. accidia.

e Pascaris deponens est

f ☞ Hæc dicens interdicēdum ære. i. cornu.

Ioannis mariæ uelmaty bagnacaballi Christeidos liber Octauus explicit,

ARGVMENTVM IX.

Nonus habet rabiem iudei sanguinis, iras
Consilium: diros q, lupos horrentia dantes
Verbera: derisum: sacrifera uulnera ligni,
Et mortem Christi patres saluantis ab orco.

IOANNIS MARIÆ VELMA-tij bagnacaballi ad Dominicum Reuerendiſſimum oſtienſem epiſcopum Cardinalem trancenſem chriſtcidos Liber Nonus Incipit,

IAM quarta ebdoadis luſtrabat lã-pada terras
Phœbus: & ad primum radios ere-xerat orbem,[a]
Diſpuleratq; die tenebras, & fla-ua fugarat
Sidera, lætifero cum ſuſcitat ære coæuos
Pontifices bdias: trepido & petit omnia greſſu
Limina magnorum uolucris, feruentius omnes
Feſtinant properare domum ſcelerata caiphæ,
Conſilia acturi, regemq; trementibus augent
Audacem ſenibus uoto: ſubſelia & implent,
Atria conſilium capiunt: mens effera uires
Damnandi audaces iuſtum ſine lege, furentis
Armat: & arma parant ſæuæ conuitia mortis.
Sede ſedens celſus tandem ſacer ipſe ſacerdos,
Indicit manibus conſueta ſilentia cunctis,
Lætiferamq; uiris deprompſit pectore uocem.
Vos, quorum augere eſt ſanctam cum legibus urbem,
Et uiolare nefas:[b] quæ tanta audatia: leges,
Ad nos diuino quæ iuſſa fidelia nutu
Deuenere pio ſpiranti numina moſi,
Quæ nulli manifeſta deo, quæ gratia nobis?
Accipite hæc animis uerboq; imponite curas.
Res noſtra hæc agitur, ſimus nec fabula uulgi
Curarum expertes, modicæ ad contraria mentis,

a ℂ Ad primum orbem ad orientem.
Suſcitat impellit: congre-gat.
Bdias præconis nomen & illius qui citat ad cõſili um.
Trepido feſtino.
Augent omnes iudei cita-ti ad conſilium regem au-dacem ſenibus.
Damnandi iuſtum.
Vires furentis.
Parant conuitia arma ſæ-uæ mortis.
b ℂ Nefas. ſ. eſt violare leges. quæ tanta audatia, .ſ. quis audeat violen. tiam inferre legibus hoc dixit vt Chriſtum taxet vt legis fractorem.
Quæ iuſſa quia leges iuſſa ſunt diuina, venere ad nos nutu pio. i. diuina vo luntate pia quia ad ſalutem noſtram data eſt lex diui-na. nutu. ſ. ſpiranti numi-na. & diuinitatem moyſi legis latori.
Quæ gratia qualis gratia admirantis eſt.
Nec ſimus. ſ. uos maio-res fabula ut a uulgo de-rideamur.
Modice mentis, minimi ſenſus.

PRINCIpio[a] qui paruus erit, nisi concidat error,
Creuerit in numeras, longo post tempore, uires,
Principijs obstare licet: si dira timentur,
Dantur in antiquo, frustra medicamina morbo,
Cum uetercs fecere moras, ut gramina campis
Vlcera, quæ terræ serpunt radicibus omni,
Cum uideat[b] lucere domum, quæ proxima, culmen
Prodere tum flammas, liquidis huic protinus undis
Sufficiat uicinus opem, ne transferat æstus
Illinc in patrium, & magna incendia tectum
Flamma leuis, uolucri par, atq; similima uento,
Per tenuem quæ lata uolat, uelut aera uentus.
Nulla hosti detur cumulandi copia uires,
Aggredere hūc, dum parua potest, nam sæpe uidemus
Pœniteat lentas hosti imprudenter habenas
Immisisse suo, sola imprudentia captos
Præcipitat, quos dura præmit uæcordia segnes,
Hinc uos consilio monui, hæc exordia quorsum
Audite ó proceres, nec uana illusio fiat.
Vos mihi iamdudum, quæsti, fudistis amaras
De Christo, qui nomen amat sibi tale, querellas
Insuetam populo rabiem qui induxit, & æquam,[c]
Irarum & causas: plebem qui uertit, & omne
Vile genus uulgi: mihi nec minus ira molestam
Fœcundat flammam, ciues parete iubenti,
Victima pro multis unus moriatur:[d] & omnes
Soluat ab exitio nostros œnotria[e] muros
Bella petent, laxas homini si, ut cœpit, habenas
Inceptos augere modos, dimittimus, orbem
Congregat, & similes sequitur uir, fœmina, gressus
Omnia creduntur, soli sapientia perstat,
Amentes omnesq; uocat, uos expulit ira[f]

Percitus

a Principio. modicus error in principio est maximus in fine.

b Cum videat vicinus lucere domum proximā suę. & culmen prodere flāmas. huic. s. domui subministrat auxilium ne flamma leuis illinc e domo sua transferat estus & magna incendia in paternū tectum.

c Et æquam. i. æquum est vt populus rapiat furore in Christum.

d Vnus moriatur victima.

e O Enotria bella

f Ira. non iustitia.

Fercitus à templo, ſanctam uiolentius ædem
Et iubet[a] æquari firmis á ſedibus atro
In magna uirtute ſolo, feruentius ad tris
Hanc iterare dies ſua mira potentia pollet,
Manibus, & miſere fingit miracula genti
Propitijs: noſtramq; docet mendacia prolem,
Hic ioue ſe natum uerbo mortalibus offert,
Ac ſe poſſe mori, uitamq;[b] reſumere, mortis
Deſtructor, parcitq; dolis, uulticondere leges
Ipſe nouas, delet ueterem, non iuppiter ipſe eſt,
Non iouis & genitus, genitum cœleſtia uitant,
Hoc audire nefas,[c] & quæ uexilla feruntur
Ante uiros pugnæ, mentes, crudeſcite mentes
Errorem hunc fugitote nouum: proh iuppiter, aures
Hoc ſentire timent, iouis eſt ſatus[d] iſte? iouisq;
Fulgur habet triplex? ciues, aduertite ciues,
Nos damur in prædam, ſanctiſſima ſedibus imis
Mœnia noſtra ruunt, huius ueſtigia nutu[e]
Gens petet heſperidum, ſimili quæ neſcia legis
Antiquæ, credetq; deo ueriſſima ficto,
Omnia quæ narrat uobis, & uiribus urbi
Conſulite, hic præſtabo uiros[f] ego primus, & arma
In ſontem, diræ poſuitq; ſilentia linguæ,
His dictis, ingreſſa chaum furibunda miniſtrans
Conſilio, & ſecum geminas uocat atra ſorores
Alecto, ſequiturq; pares par perfida greſſus
Inuidia, exacuit furias armata colubris
Sanguinolenta comas, bibulis & ſibilat ardens
Auribus, ac torto mala perſonat omnia cornu.
Nec minus inuidia creſcit, cui flamma[g] perurit
Omnia liuoris pinguis præcordia regni,
Communem quæ ingreſſa larem, quæ regia pernix

a ℂ Iubet æquari a firmis ſedibus .i. a firmamento Io. ii.
Manibus .i. demoniis.

b ℂ Vitam q; reſumere Io. xi. qui credit in me ẽt ſi mortuus fuerit viuet.

c ℂ Nefas .ſ. eſt & nefas eſt audire q ſpectacula offerantur romanis .ſ. vt vnus pauper congreget tot homines magis ſuis Nouum magnum

d ℂ Satus filius.

e ℂ Nutu ſimili .i. demoniaco vt alii qui eum ſequuti ſunt.

f ℂ Viros & arma poſſet eſſe endiadis

g ℂ Flamma liuoris regni pinguis.

Tecta suum uirus sufflatum liuida fiunt
Pectora pontificum submisso murmure tota
Tota domus reboat ora trepidantia pallor
Occupat ex ira furiæ cœde uenenum
Non frustra sparsere suum tunc maximus ephron
Exurgens, cui multa fides, de iure senectæ
Excreat: et longam mulcet sua dextera barbam,
Hic grauis et residens corúino orditur ab ore,
Tu princeps: qui gentis honos, qui numina tractas
Templi huius, quiq, huius habes sacri ordinis anni
Imperium: caput omne decens, nos membra, salutis
Hebræe: da diue modum: si poscimus æqua,
Perdere: qui populum uerbo seducit et arte,
Hic lupus: hæc pecudes: nullus canis anxius urget
Latratu á caula fœdumq, lycaona fido
Dente ferit, uox sola mihi, sum uiribus impos,
Heu iuuenes anni, mens uiuida, corpus inersq,
Do mea, do natos, et si quid cana senectus
Consilij præstare potest, an cœca, uel isti
Surda uenit scelerí sancta urbs: en fascinat omnes,
Atq, tacent omnes: uellent, uox faucibus hæret
Hiscere: sunt ueluti prius hic si uiderit audax
Nocte lupus: lupus est rapido qui uortice inermes
Sorbet oues: miseras morsuq, ingurgitat uno,
Principijs obstate uiri: tum cætera, turbæ
Si longa ualuere morasi in corpore castra
Cœperunt morbi: non ulla medella resumet
Corpore cas uires: augebit et ulcera cancer,
Ni ferus ignis honos ueniat: seu cura, salutis,
Nec tamen hic tacuit, sine lege, nec ordinis alter
Forma erat: incepit pallenti feruidus ira,
Deberent clamare omnes: et prodere mentem

Quæ

a ℂ Reboat iambus in tertia sede.

b ℂ Multa fides. sc erat quia senex.

c ℂ Huius anni, sacri ordinis imperium.
Salutis hebreæ caput.
Æqua si petimus iusta, da modum perdere illum qui verbo & arte eos.
Hic ille.
Latratu fido.

d ℂ Anni iuuenes. sc iuuenilis mei.
Do mea. sc facultates meas.

e ℂ Vellent hiscere.
f ℂ Turbe vocatiuus est
Si cetera ualuere longa mora.
Coeperunt morbi: tanq; in Christo glorioso plura essent vitia seditiones plures in corpore in Christo.
Honos salutis nec tacuit. nondum hic tacuerat quando alter incepit.
Forma ordinis nō seruauit ordinem nec loquendi nec personarū, quia tunc non sua interrerat loqui hinc iuor attenditur hebræorum in Christum.
Omnes proceres.

Quæ ſua ſit, proceres: hac de re[a] firma cupido,
Horriſono[b] cogamur enim dare linthea uento,
Nauis & inſano iactetur ab æquore, remis,
In ſcopulos pellenda truces ſpoliata, rudentum
Territa ſtridentum ſonitu: trabs fracta recurret
In timidam pupim, nobis miſerabile pondus,
Et pontum: & noſtras perflanti turbine terras,
Ac omnes uideamur aquas in gurgite uaſto
Sulcare: & pauidi tumido dare uerbera ponto,
An mage nos uegetis obſiſtere uiribus omnes
Audemus: ſanctum noſtris & pellere tectis,
Qui ioue delapſus populo miracula pingit,
O' mihi ſi uires, ó ſi mea uota ſequantur,
Auderem barbam dextra fœdare bicornem
Vellere: & ad multum, comperta morte, cruorem,
Nunc, omnes, nunc noſtra ſalus, nunc arma feroces
Sumite, deiectum noſtra graue pondus ab urbe,
Fas legem ſeruare uiri, fas perdere legi
Obſtantes ſanctæ, tela ergo ingentia ciues
Sunt forti capiunda manu, uix talia fatus,
Incœpere ſimul ſcribæ duo, uoce querellas
Diuerſa in iuſtum, quibus alta ſilentia labris
Indicat arpochrates[d] admoto protinus ori
Indice, iuſſa timent cuncti, tunc temporis aures
Nec quicq; ſermonis habent, cecidit q; tumultus,
Sacrorum, tunc primus honos in uerba reſoluit,
Os nulla uirtute ſacrum, paruo'q; ſuſurro
Corripit altiſonas, ubi nulla modeſtia, uoces,
Conſilium non auget, dit, ſed uiribus impar
Vox æquata polo eſt, humili ſermone quod optet
Singula uox referat, ſint'q; hæc ſecreta ſibillæ,
In ſenſum uenere parem de morte iouis, quem

a ℂ Hac de re firma cupido hucusq; dixit ille.
Horriſono ephron ſequitur ſpoliata remis.
b ℂ Sanctum irronice.

c ℂ Vellere auderem
Omnes feroces: uel diu'
ſim.
Deiectum ad deliciendũ
graue pondus.
Fatus. ſc. eſt.
Incepere querellas.

d ℂ Arpochrates. i. cay-
phas qui habebat ius ſi-
lentii.
Quicq; ſermonis. i. tunc
facto ſigno ſilẽtii a ſũmo
ſacerdote. ſ. nihil aures
audierunt ſed cecid t que
rellarũ ſi tumultus & vocũ
Nulla virtute nullius ua-
loris in bonum.
Vox æquata polo. i. das
moroſa non aug t conſi
lium. ſed eſt impar viribus

Sancta paleſtinæ portarunt uiſcera nimphæ,
In templo,dixere aliqui,dilecta iuuentus
Hunc rapiat:torto dehinc brachia funere cruciatus
Auſonio commiſſa[a] duci denudet amaro,
Tormine:mortifera ſic pendeat arbore Chriſtus,
Turpe ſcelus generi,quibus at mens altior intus
Eminet:& tandem ſeris fuit uſus ab annis:
Feſta[b] dies captum nimio,dixere,tumultu
Neſciat in turba:præſtabunt tempora tempus,
Ad noſtras cum præda manus noua uenerit atrox
Mors fuerit tentanda lupo,uis[c] prima doloſum
Cimerco præberi lari:ſunt cætera frondes,
Nec dum finis erat praui ſermonis:& atri
Conſilij,cum dira lues:deformis iudas,
Sordidus:infamis:mordax:rcus:impius:anceps,
Hidra:furor:rabies:inconſtans:helluo:præceps,
Sus:fera:lerna:canis:ſcelerum ſentina nocuenam,
Noctua:ſphinx:bubo:dipſas q;ingratus:& error,[d]
Proteus,errorum:rabie ferus:anxius:audax,
Corde gerens peſtem furto delapſus ab alta
Perfidus ambroſia,mediam non iuſſus in aulam
Concilij intrauit,genua & ſua pronus adorai[e].
Tu princeps,noſtræq; caput ſublime ſalutis,
Et noſtræ qui gentis honos,ueneranda poteſtas
Sanguinis hebræi ſaluę,ſalucte priores,
Sum iudas,iudæus item(fas dicere ucrum)
Diſcipulus ſic unus ego comes integer huius,
Quem faciunt chriſtum uulgo,qui numina ſacro
Fida ſinu retinet:reuocatq; a ſede peremptos,
Lumina dat cæcis,tamen hæc ſunt omnia fraudes,
Sic ego credebam iuuenis,cui[f] uana uoluptas
Sumpſerat imperium,nec quid uirtutis habebat,

Carne

a ℭ Commiſſa ſcelera. Turpe ſcelus appō. illi quibus

b ℭ Feſta dies, non in die feſto. ne forte tumultus fieret in populo.

c ℭ Vis prima. ſ. eſt. Cimereo lari tenebroſo carceri. cetera. ſ. ut torquetur & perimatur facilia ſunt eſt enim maius capere q; perimere. Inuectiuam in iudam.

d ℭ Error errorum

e ℭ Adorat loquitur.

f ℭ Cui mihi iuueni.

Carne ego: sic calido: generoso & sanguine cretus,
Erraui ut iuuenis: primo quo tempore carnes
Officium capiunt ad castra cupidinis igne
Currendi ueneris: nec tunc senis ulla parabat
Pars[a] mihi uirtutem: sed cum prolixa capillos
Hæc coma parturiit canos de more senectæ
Et mihi barba tulit primos, mens effera cessit
Pœnituit fecisse malum, tum[b] fama resedit
Auribus in uulgo passim celeberrima nostros
Magnum hominem uenisse lares, cui numina cuncta
Aspirant: uotis q; suis cœlestia præstant
Auxilium: superatq; alios uirtute prophetas
Antiquæ legis, iam fœda cadauera surgunt,
Ad præcepta poli parent, & in æquore fluctus
Flamina non spirant uenti, non inuida tellus
Denegat & fructus: tandem me falsa recepit
Fama boni tanti, secum q; per ardua uitæ
Complexui multos, recolens miracula, menses
Huius: & admirans quæ tunc miracula uulgo
Pandebat: tunc creuit[c] honos: tunc blanda cupido
Laudis: & in simili regina superbia muro
Castra uiro posuit stabili, putat esse tonantis
Filius: & patrem proprium uocat iste tonantem
Hic aliam legem condens, caput abluit unda
Infantum: ac animas credentum flumine purgat,
Et quæ sancta fuit, ueniet nascentibus error,
Dedecus, & pueris, & circuncisio nulla,
Implicat humanas mentes, simul ipse pericli
Credebam incautus, sed post̃ legibus obstat
Hebræis, dixi, ficta hæc: mendatia dixi?
Sancta quidem lex est: teneor defendere sacra,
Sacra patrum: & patrios mores, sine fraude tueri

a ℭ Pars ulla femle.

b ℭ Tum tunc resedit cessem i uuenis .i. hoſpicio accepit in me.

c ℭ Creuit honos .s. in christo & blanda cupido qui videbat & tota cum turba sequebatur.

En ego do uestris, dehinc uos punite dolosum
Si placeat, manibus, tantum qui demone præstat
Gentibus, & bibulæ fingit miracula genti,
Sed mea quæ merces? quæ uos dederitis ad illud
Munera opus ciues? perdam, ne pauper utrumq;,
[a] Molle accommodum Satus isaac nepos iacob. Colles per colles.
Molle[a] quidem tempus, loca quæq; decentia nosco
Fallendi officio. cui talia fatur obortis
Lætitia princeps lachrimis, te sanctus abraham,
Te satus, atq; nepos, & lex sanctissima mosis
Purget ab offensa, pecudem tu suscipe templum,
Legitimum quæ errauit iter, quæ deuia colles
[b] Peregridor per campos infructuosum. Transiuit, dumosq; truces per pascua, & endor[b]
Te iuda lætanter enim mea concio fratrem
Suscipit, & q̃s grata refert lætissima grates,
[c] Nummi & argentum end. Præmia sunt numi[c] triginta & nobile iusti
Ponderis argentum, lucro sed gratia maior
Nostra sit in iuda, propriis & sedibus unus
E' nostris sedeas, tibi sit fiducia nostri,
Et pete quodcunq; est, tua sunt hæc omnia, dixit,
[d] Pambron a multa cõ uestione nomen sumptũ. Tu modo promissum serues, caramq; monetam
Protulit infido, mortalia munera, pambron,[d]
Thesauri cui cura fuit, mox proditor atræ
Signa dedit noctis, faciemq;, ac oscula tanto
Præmonuit iungenda deo: turbamq; sequacem
Exertam uult esse malo, non lancea desit,
Non galea, & non ensis item, nec dormiat ullus,
Discedam tentabo uiam, discessit, & audax
Proditor á turba, sequitur quem dira proteruum
Tysiphone: spiratq; suum facta horrida uirus,
Et tunc torua magis, maior prouincia surgit
[e] Miseræ pauperrimæ. Ad socios redyt, sotys mirabile fingens
Commentum, miser[e] reperi conuiuia mensæ,

Cras

Cras pasca est, purum quae sui pascalis agnum
Fro cæna, inueni, fallaci consona uerbo
Pectora crediderant comitum, nox quinta tenebras
Attulerat cœlo, requiem genus omne animantum
Captabat, iudas: hic[a] solus in aere uiuax
Castra facit, parat ipse dolos, suspirat, anhellat,
Insomnem[1] deduxit inops ad crimina noctem,
Quinta dies uenit, pasca est, celebratur ab omni,
Et uota in magno fiunt solemnia templo,
Magna dies aderat populo, quæ tota pudicis.
Declinat[b] sacris, turbam & partitur in omnem,
Candentem & purum calchas uigillantibus agnum,
Ad partem pueris, mensæ non retulit escam
Promissam[c] sch'ariothe: repetunt: mirantur & omnes
Consocy de fraude sui: conuiuia iussu
Lauta parant christi, NON deest cui dextra tonãtis
Seruit: & imperium præbens huic omne ministrat,
Pascalis sit cæna igitur: mensaq; remota
Discipulos lauit: præ dixit scandala: panem
In corpus sacrauit item, fit sanguis & ænon
Discipulos pauitq; suo tum corpore: & idem
Sanguine potauit: uiridem & secessit in hortum
Trans cedron, cedron rapidus cum turbine torrens
Saxorum: & multæ fluctus lapsantis arenæ
Tris secum assumpsit comites præcordia sancta,
Mentis, diuini data sunt cui pondera templi,
Ioannem: fratrem q; suum: tria lumina legis
Villa tenet reliquos: quæ sub radicibus alti
Montis oliueti fuerat lapidisq; tonanti
Adiactum abscessit magno[d] fusurus amaro
Pectore uota suplex: sed iam secesserat ingens
Proditor: & falsi repetit pallatia regni,

a Hic tunc.

b Declinat .i. usq; ad finem.

c Promissam sociis suis iudas non tulit agnum promissum apostolis figmento suo. Consocii sui patrius est cui .s. christo. Scandala quod[a] tradendus esset: negandus & re- linquendus a suis discipu lis. AEnon .i. vinum. Rapax torrens .s. est[,] cum turbine saxorum. Cui .s. illum cui[,] date sunt claues.

d Magonio tonanti.

Percutit: & facili patuerunt cardine ualuæ
(PAR amat æqualem) quem circumplectitur omnis
Turba sacerdotum: solitamq;, ex more, salutem
Quisq; [a] offert iudæ: propriasq; ex ordine sedes
Impleuere graues, naratq; uolentibus omnem
Hoc audire nefas, seriem, quo tempore, & hora
Arte agnus cum fraude simul, noua præda furentum,
Sit manibus capiunda suis, & cuncta coaptat,
Et referens hæc ore truci, facta omnia certent,
Non opus est uerbis, tempus breue, surgite ciues,
Hac illum nunc nocte dabo, sua crimina flammis
Digna quidem dixi, rursus ligna addidit igni,
In corpus panemq; suum sacrauit, & idem
Sanguis erit uinum dixit, porrexit & alma
Pascatis in mensa, dedit ipse sequentibus, atq;
Instituit sua sacra, aliudq; a dogmate templum
Antiquo, ritum mutauit, & ordine quodam
Implicat humanas mentes, crudescite cœli,
Rideat [b] auctellus, quis nunc nouus author, & ordo
Naturæ, hic leges properat delere meracas,
Ergo manus [c] petat arma uirum, petat arma iuuentus
Clamq; cite uiros, nec fas accendere cantu
Prælia: sed nostri tantum nox conscia facti,
Oscula, iam dixi, iungam memorabile signum,
Hoc erit in tenebris, ne sit deceptio formæ,
Alter [d] enim similis uult, nec regula fallax,
Ille idem facie: paribus tum conscius annis,
(DIFFICILE est obscura rato dignoscere signo)
Hora comes furti uocat hanc ad prælia turbam,
Et iam turba suas ad signa parauerat artes,
Tela: ensis: parmasq; leues: & pectore curuos
Vmbones: multaq; graues rubigine patrum,

Ingentes

a ¶ Quisq; offert cupidi fuerunt audire iudam ob id prius salutarunt.
Graues. s. viri. i. primores Consilii quales scribæ: sacerdotes: non cerdones. non pistores.
Hoc nefas. s. iudam. s. uolentibus audire hunc nefarium noua præda apud eos est.

b ¶ Quis pro quibus author est.

c ¶ Manus virum pro virorum.

d ¶ Alter. s. similis.

Ingentes galeas: & quæ sunt apta gradiuo,
At sudibus plebs uilis erat, uel seruula saxis,
Fustibus atq; armata suis, cum gente latina,
Quæ mauortis honos: decus, & uaga gloria belli,
Hebream ducens aciem: trepidam ipsa[a] timorem
Sedabat pauidis: & corda tepentia turbæ
Excitat, atq; animos reuocat formidine lapsos,
Arripiunt leui latitantia lumina cornu
Pontificum famuli, paribus uestigia plantis
Æquabant iudæ timidis: & sua pectora curui,[b]
Euboico concussa uiro saturnia proles
Hærebat telis: & qui sua tela, ferebat
Ipse timens, sese multo metuebat apella
Horrore armatum, peditem sed dira latinum
Inuidia arcebat, uocem non senserat aer,
Venere ad fauces taciti sub noctis opace
Præsidio: psyches horti tum mœnia complent,
Ne fugiat minimas circum stant agmina, fossas,
Inq; ruunt pardi castum uiolentius agnum,
Oscula post falsi nimium fallatia iudæ
Insæuire libet, sua post mox terga reuinctus
Brachia: non modico feruore impellitur urbi,[c]
Vastus ouem lupus ore præmit: offensio nulla est.
Ipsa pauet demorsa, uelut constricta rapaci
Pura columba gemens, brumali tempore miluo,
Discipuli fugere sui: post uulnera turpis
Auriculæ: ingenti dederat quæ[d] clauiger ictu,
Ducitur ad lanium christus, pia uictima, fœdum:
Hanc rabidi, mala turba, canes, ut sanguine uentrem
Distendant, præda ueluti quæ capta, sequuntur
Obducunt Christum, proclamat ad æthera uerpus
Prædicas uentura miser: da lumina cæcis

Romanorum latus.

a ℂ Ipsa gens latina.

b ℂ Curui sua pectora sineed.
Hærebat viro euboico .i. latino concussa telis.
Proles saturnia .i. iudei q saturnini sunt.
Ipse apella timebat se ipse armatum.
Intuidia: odium in christi faciebat iudeum esse romanum hoc est sortem.
Cõplent iudei & satelites mœnia horti psiches & ne christus fugiat agmina stant circum minimas fossas quia circundederunt hortum.
Pardi iudei maculosi.

c ℂ Vrbi ad vrbem.
Lupus hebreus.
Ipsa ouis demorsa.
d ℂ Quæ .s. vulnera.
Mala turba appõ est.
Hanc .s. victimam.

Cece magis: mutisq; loqui: nunc erige claudos,
Extinctis uitamq; para, da fontibus idem
Vina, cibum manibus, tandem si iuppiter auge,
Disrumpas hæc uincla potens, qui trinus, & unus,
Aufugias uiresq; nouas, da uerba popello,
Matribus[a] & bibulis fingas miracula, uanas
Notus es inter oues, ouium prolixa uorago,
Sylla rapax, uasto cum uortice, dira caribdis.
Illudunt, crudo latus & cum pollice pungunt,
Et palmis impellunt humeros, & calcibus illum
Infestant, linguaq; homini, canis appula diuo
Detrahit: auriculas asini quoq; mobilis albas
Vtraq; dira manus fingit, fœda ora potenti
Detorquent christo, tum balba nare loquuntur
In pecudem, ueteri post tot mala ducitur annæ,
Nam socer hic annas, sancti qui sacra caiphæ,
Grandia tractabat manibus, qui dixerat unus.
Hic pereat, ne tota ruat gens nostra ruinæ
Occasura truci, nox horrida, & horrida iusto
Pœna hac nocte mala cæpit primordia fronte,[b]
Obscurate poli, & multos miserate labores,
Obtenebret phœbus radios, & lumina titan,
Sanguineas det luna comas: & lugeat æther
Sidera deficiant longo rutilantia fletu,
Det lachrimas[c] & iuno suas, sitq; horrida tellus,
Hæc tantum tribulis uestita: & sentibus uuas
Nesciat, & segetes, & munera grata recuset,
In freta non currant fluuij, neptunnia proles
Bella citet, multis multus furat æstus arenis,
Feruceat & tumidus uentorum turbine pontus,
Æquoris horrisonos paueant animalia fluctus
Quadrupedes tum bella cient, ceu tigris amore

a ¶ Matribus bibulis cito credentibus. Vanas stultas. Sancti ironice.

b ¶ Fronte .i. principio pœna cepit.

c ¶ Lachrimas .i. pluuias.

Pertentata

Pertentata truci, libiæ dum sola per agros
Dira furit, lædit q; feras, atq; ore lacessit
Ad pugnam siluas simili compulsa furore
Sus ruit, ursa ruit uæh quis erratur in aruis,
Cum uenus hæc stimulat stimulis animalia cæcis
Eructent sic cuncta suis suspiria mœstis
Pectoribus, dolcant tristi uiuentia[a] corde,
Et quis uita comes nullo est aptissima nexu,
Et quæ nulla tenent gratæ spiracula uitæ,
Rex patitur cœli, neget hoc audire nefandum
Omne genus facti, iuuet hoc audire tonantem,
Factorē[b] factura suum quem iudicat atro
Iudicio, & trucibus cędit sua membra flagellis,
Ergo annas capiens turpes, tot iurgia, uoces
Quid uelit hic clamor quærit, sed func reuinctam[c]
Colla uidens prædam solio, surrexit ab alto:
Hic miser es dicens? sed quæ tua crimina captum
Iudicio traxere graui? sic ora resoluit,
Qui comites? quæ turba tibi est? quæ contio uana?
Discipulos quos esse facis? te rege, ruentis
Seductor populi, te plebe miserrime multa
Cur augere petis? iuuat & dicare magister?
Quam legem tu doctor item, quos ordine mores
Monstrasti? auerso nostri tam perfide templi?
Nonne satis lex est magni sanctissima mosis?
Omnia peruertis, posuitq; silentia linguæ.
Cui Christus, non aula meæ, non carcer opacus
Seruare hanc tantum doctrinæ conscius audet,
Templa ego, quæ dixit norunt. sunt sidera testes.
Vix ea fatus erat, surrexit ad impia seruus,
In faciem percussit item, quæ uerbera mitis[d]
Compatiens, testem dixit, si fœda loquutus

a ℂ Viuentia tristi corde quis quibus.
Nullo nexu nullo corporis ligamine.
Nulla spiracula. i. materialia tantum.

b ℂ Quem factorem suū factura iudicat.

c ℂ Reuinctam colla multo nexu non autem retro.

d Mitis. s. Christus compatientia fetens.

Adducas: si uera tuli: quid cœdis amice?
Quid feci? quæ causa tua est? quid tela minaris?
Non poterant augere ullis conuitia causis,
Et serui ratione carent, & perfidus annas,
Destinat hunc genero. trahit[a] hunc fera turba cayphæ
Qui caput erroris uulgi memorabile, praui
Consilium: præ dixit enim cum sanguine mortem[b]
Vt sacer antistes, Christi: strepituq; minori
Cognouit miseri miseram de sede ruinam,
Et præuenit item seruiles cardinis ictus,
Dum dextra ad portam ferrum dat uerbera ferro,
Recludens faciles nocturno tempore ualuas,
Hic te expectat ait sacrorum concio, qui scis
Naturam formare nouam: parere iubenti
Vel tibi qui cogis: diuum te hoc iure salutet.
Saluc ergo qui cuncta potes: spes unica mundi,
Saluc ergo: qui nostra salus: medicina dolentis,
Ipse ueni, rudibusq; para miracula nostris,
Monstra te esse deum, residens sic sede regentum
Hic[c] rogat: in terris ueniſti iuppiter ingens?
An satus huius eris? tu qui miranda popello
Adfingis bibulo: tibi seruiat horrida mundi
Pars petis, ut reuoces animas ad tartara missas,
Et credas mulcere tethin:[d] cum flamina sufflant,
Vt rapidis domineris aquis, insania uexat
Te miserum, partemq; uiri dementia traxit
Multa tibi multam: par es,[e] cui dira cupido est
Thesauros reperire nouos: uel prodere uerum
Ex uiuo argentum: nec habet quod ueret ab uno,
Omnia sunt fleci, mendicat[f] ab arte feraci
Talis, & ipse miser seductus in aere tandem
Vulgari applausu, deus & tibi crederis ipsi,

Ceperunt

a Trahit non repugnãtem: sed auiditas iudeorũ ostenditur.

b Mortem Christi. Strepitu minori quia iam qđ hoc erat sciebat cum fuisset consilii caput & authoꝛ.
Minori paruo.

c Hic. s. pontifex. Rogat interogat. Pars horrida. i. infesta.

d Tethin mare flamine venti.

e Par es. s. q̃ quærit thesauros. Par es alchimistæ.

f Mendicat. s. alchimista. Ab arte feraci irrisio est. s. ab arte tam fera et tam vtili. tu seductus.

Ceperunt clamare omnes extollere uoces
In pecudem, & sæuire lupi, uox feruida uoci
Non dabat ipsa uices prodendi iniusta querellas,
Sunt quæq; & confusa, uelut, si turba sororum
Fœmineo est admixta choro, quota portio gentis
Humanæ formæ, quando implicat altera uerbum
Cum uerbo alterius, triplici [a] & sua fœmina nexu
Indistincta cadunt: recutitus & ordo loquendi
Sic permixtus erat, tanta est ignita cupido
Incusare deum: callentes uertere [b] testes,
In uitium tentare bonum: sed dæmone tandem
Progeniti uenere duo, qui talia falsis
Nexibus inuoluunt, dixit mirabile templum hoc
Destruet, & triduo mea magna potentia templum
Reddet idem: paries poterit q; resurgere primus
(Vt deus hoc faceret faber optimus orbis & & author)
Et plura his dixere: quibus responsio nulla
A Christo est nudata pio, furit æstus in etnam,
Cui princeps: cur ipse taces? effare: moraris?
Tota reum te turba facit: tibi maxima uirtus,
Mox templum est æquare solo, mox condere templum
An deus enodes? diffama, an filius ingens,
Desq; deo laudem: genitor si iuppiter ille est?
Vt seruaretur summi reuerentia patris,
Dixisti, saluator ait: tunc maximus heros.
Ira odio: sua corda tumens incepit amictus
In proprios sæuire [c] miser, uelut ebrius: atq;
Sanguinolentus aperit: nec lex pia testibus, infit
Indiget, at mortis damnetur faucibus atræ,
Qui reus est mortis, proprio damnandus ab ore,
Nulla mora est, furit atra cohors, dant uerbera, sanctá
Et faciem cedunt, uellunt, sine lege, bicornem

a Triplici verbo. i. tertiata verba. Recutitus. i. iudeus: & ordo loquendi diuisim.

b Vertere. i. tanta est cupido tentare testes scientes vertere bonum in malum.

c Sæuire i amictus qa scindit uestimenta sua.

Et barbam, impura uultum fœdare saliua
At q; oculos uelare [a] suos, & arundine longa
Percussere caput, sciret sic clausus in umbra
Quis porrexisset capiti sua uerbera sancto,
Diuinaret item tenebris, uelut augur apollo,
Quæ facerent fera signa manu: diuumq; uocabant
Contemptu, [b] & resonas tollebat ad æra uoces
Sæuentum cœtus: bacchantum more, furebat,
Audiat hæc pontus: sic audiat horrida tellus,
Quæ [c] faciem non culta suam, nunc aeris atras
Suscipiat lachrimas, lachrimæ sint omnia mœstæ,
Cœlum ingens quod cuncta pmit: uaga sidera: & ignes
Zodiaci tum signa sui: sol cinthius: & æther
Aerunda simul, terra: & pars infima mundi,
Arborei fœtus, & quæ tellure uagantes
Sorte [d] tenent ortus, lachrimæ sint omnia mœstæ,
Et sacer infernus, proprias proserpina uires
Amissura suas: petet hic phlegetonta: lacumq;
Exili priuabit, item post funera regno
Plutonem: ac animas patrum fera tartara reddent,
Dent lachrimas cuncta ergo: grauas: spes unica mundi
Et deus hic patitur, charisq; tonantis amici
Compos fuere fugam: superum cui regna [e] sequutus
Credita sunt tantum: sic quem dilectio charum
Discipulum proprio fecit uirtute magistro,
Qui notus facilis adytus: & aperta sequenti
Atria, clauigero mitis mox impetrat orco,
Frigus erat: uacuis accendunt follibus ignes,
Stant circum: petrusq; simul frigentia flammis
Membra fouet, macie nimium defecta senili,
Clauiger & nutrit calido sua corda fauore,
Hunc ancilla præmit uerbo scelerata proteruo,

Nunc

a Vellare pro, uelarunt. Sciret. s. ut
Sua uerbera pro suo capiti accommodatio adiecti uiest.

b Contemptu pro contemptui Virgi. 4. geor. rancq; alie uictu inuigilant.

c Quæ tellus non habens cultum suum suscipiat a cœlo pluuias ignes. & stellæ.

d Sorte a casu oriuntur.
Sacer maledictus.

e Cui regna. i. Petrus tantum sequutus est & Ioannes.
Hic ille.

Nunc sequeris feruenter, ait, quem uincula nostro
Carcere connectant, & eras è pluribus unus
Discipulis maior: modico q; rubore senilis
Vestita est facies: trepido cui fatus & ore,
O' mulier, non noui hominem, commertia secum
Nulla mihi fuerant: nec uerba reliquerat idem,
Altera subsequitur: nonne hic comes unus in illis
Huius erat capti? proprio te iudicat ore
Sermo tuus, nisi uera neges, tunc uera negauit
Obtestans nescire hominem: nescire magistrum,
Principis at seruus: nocte hac te, dixit, in horto
Vidimus & lateri gladio munitus iniquo[a]
Hærebas in castra minax, tunc clauiger orci
Inter, se, caneros uidit, tum sidera testans
Affirmat nescire illum: quibus, ordine, dictis,
Nocturnas ales cantu condiuidit horas,
Hunc Christus respexit[b] item: mox atria mœstus
Exiuit, lachrimæ q; graui, ceu flumina lapsu
Per faciem cecidere senis, suspiria ab imo
Pectore nascuntur: nec his uocibus, inquit
O' mea sors, q; dira fuit, quis crimen amarum.
Expiat? ò tellus, nunc me tua uiscera tetro
Ore petat, meruí pœnas, pandora[c] refundat
Omne genus morbi misero mihi, perfidus error
His maiora petit, si sint grauiora pericla.
Ætherea delapsa domo, mea corpora uexent,
Heheu turpe nefas: fassus nescire magistrum,
Hunc miser amisi, nec erat mihi causa negandi,
Hunc uidi, comes ipse fui, de puluere traxit
Me indignum ad superos sed nunc in tartara lapsus
E' cœlo sum fraude miser, quæ ingrata magistro
Discipuli merces? tunc se nescire magistrum

a Iniquo inimico. Vidit se inter orci cãctos

b Respexit spirituali. non corporali respectu.

c Pandora ex gentilicã opinione non autem hebraica locutus est.

a Dicere quæsitus. s. nec ces discipuli in magsum est quæsitus dicere se non nosse magsum suum: nec illum adiuuare egentem.

Dicere[a] quæsitus, nec uulti releuare cadentem,
O' me infœlicem, quis me infœlicior alter?
Flete oculi nostrum; scelus purgate dolentes,
Omnia sint luctus, & tu mihi parce, nefandum
Pœnituit fecisse malum, mea culpa doloris
Causa tui est: crimenq; meum tu uictima dcles
Peccaui, qui fortis eram promittere uitam
Verba timens tantum, sed quid si tela fuissent,
In miserum: & celeres uidisset pugna sagittas?
Ante ego ter galli cantum te diue negaui
(Hoc signum petro uitæ prædixerat author
Ante sonum galli ter me tu, petre, negabis)
Peccaui, miserere mei: succurre cadenti
Te sine, & æthereo nec me depelle theatro,
Hoc[b] mihi præceptum est: subiecto parcere: fratrem
Amplecti decies, decies si errauerit, idem
Venerit ad culpam, mores mutauerit atros,
Et totiens medicina iuuet fera uulnera: fossus,
Fomentum quotiens repetat: ne transeat orco,
Hic nec plura loquens præmit altum corde dolorem,
Lassata in pecudem magnorum turba luporum.
Interea haud saciata malis pallatia ponti
Præsidis accelerat romanæ consicia gentis
In mortem christi: sæuo[c] & duxere pilato.
Hebrei pedites uinctum post terga tonantem
Blanda manus teneras: & stricto uerbera collo,
Tollebant uoces: resonat clamoribus æther
Inq; diem tenebras multorum lampade uertunt,
Armorum strepitusq; citam[d] torpentia somno
Membra putritac timidas figebat cornea curas
Vox animis: linquuntq; toros: timidæq; puellæ
Assurgunt celeres: speculis & lumina ponunt,

b Hoc præceptum est mihi ate.
Mores vitia.
Fossus percussus.
Orco ad orcum.
Transeat. s. hinc. sine moriatur & hoc intelligitur de morte animæ quauis immortalis.

c Sæuo magno.
Vinctum manus post blanda terga.

d Citant excitant.

Dicere

Ducere oucm cernuntq; lupos, pars dicere[a] iustum est
Pars mœrere graui tristis pia corda dolore,
Notus erat multis, multis ignotus, eidem
Diuersi diuersa dabant: sub tecta quirini
Ducitur, ausonio dant hunc dira agmina regi,
Accusant hunc esse reum, quia legibus obstat,
Contemnit ueruq; ioucm, seductor apellæ,
Subrisit præses, ficta hæc cognouit, iniquam
Inuidiam, nouitq; odium: magnoq; pudicam
Herodi mox misit ouem, galilcus ab uno
Audiuit saluator erat, qui lætus & idem
Exultans susc epit ouem, cum præside & iras
Extinxit, prius hostis erat recutita propago
Præsidis, ambo feræ faciunt noua gaudia pacis,
In solio residens q; suo fert talia capto.
Nate deo, si uera meis dant auribus ora,
Audiui: miranda facis: pede flumina sicco
Pertransis pleno ripas rapientia cursu,
In q; merum liquidam uertis de fontibus undam,
Et plura ijs uirtute potens miracula misces,[b]
Hæc si uera canant, usum natura, modumq;
Hic uertat (monstrauit aquam) sit limpha calenum,
Massica sint lateres: credam si facta loquentum
Respondent uerbis, & tu mihi liber abibis,
Obticuit qui uinctus erat, miracula regi
Hærenti[c] nec fecit honos, & gloria mundi,
Prudentem fatuum censet, cui nulla salutis
Cura fuit propriæ, candenti & ueste remisit
Indutum ausonio,[d] romano iure, tiranno,
Qui regeret uerpos, nullus male senserat ex his
Qui herodi duxere uirum de stirpe tonantis,
Ex italis pars una fuit, comes inclita magi

a ℭ Dicere dicebat iustum est ut puniatur.
Pars merere merebat graui dolore habens pia corda tristia.
Quirini romani. i. pilati
Regi. s. pilato.

b ℭ Misces lis.
Sit limpha aqua vertatur in vinum.
Massica sint. i. vinum vertatur in aquam.

c ℭ Hærenti. dubitâti.

d ℭ Ausonio tiranno .i. italo .i. pilato. romano iure romana potestate.

Romulidæ: & nullo[a] reuocant clamore dolentes,
Pontius infestat frontem, dolor intimus angit
In uerpos liuore minax, qui limine primo . . .
Ingrato duxere sibi, qui natus olympo,
Nolebat uexare hominem: sed samana proles
Dira, procax, stimulo inculcat temeraria uerbo
Puniat hic Christum, quem multo crimine saman
Damnauit, mércator erat de sanguine saman
Perfidus, humano promptus gaudere cruore
Funeris, & uitio[b] bipedum notissimus iræ,
Virtuti infestus, cupidusq; ad plura, bilinguis.
Hunc uerbo altitonans: & duro uerbere traxit.
A templo: & fatuas fudit sua dextera merces:
Hinc iræ: hinc odium: necis hinc & sæua[c] cupido
Huius erat: Christum semotæ pontius aulæ
Euocat à populo: blando & sermone parentem
Cœlorum[d] alloquitur, taliq; examinat ore.
Gens tua te duxit: mea non romana iuuentus
Detulit ad luctum: nec lege coactus iniqua
Supplicio plectere mihi: iustissima iura
Cæsaris: & nostra est æqua perpendere lance,
Quæ deceat librare manu: sed pelle timorem
Vera loquens: si regis habes[e] insignia gentis
Hebræ: te tota mihi, de nomine regis
Gens tua damnauit, dixisti, iuppiter inquit,
Pontius adduxit turbæ: magnaq; fatetur
Voce notam nescire mali, sed perdere iustum
Lex romana uetat: tunc ij clamore proteruo
Nireus, exclamant, esset, tibi contio, ponti,[f]
Sancta sacerdotum seruis non redderet istis
Hunc uinctum post terga manus, nec fune superbo
Colla nec iræmeretur, habes, qui uera loquentur,

Sunt

a Nullo clamore isti romani reduxerunt Christi pilato sine strepitu quia dolebant de illius pena. Ingrato nolenti. Stimulo stimulanti. Saman fictũ iudei nomẽ.

b ℭ Vitio ipse

c ℭ Sæua magna.

d ℭ Cœlorum: angelorũ. Gens tua quo ad id quod dicit alloquitur. Iniqua iniusta: quæ iniusta sunt iniqua sunt. Iustissima. s. sunt.

e ℭ Si habes insignia quo ad id vbi dicitur. Examinat.

f ℭ Ponti vocantis est.

Sunt homines rectæ fidei, uos dicite testes,
(Adducunt testes) quibus[a] hic deprenditur insons
Criminibus, namq; arte bead furit impius atra
Fallendi: sequitur nocens sub pectore melchon
Obseruans uirus, quos dira mente cabasan
Cogerat ad plura huc falsæ mendacia lingue
Adducti, dixere sacris se legibus offert
Infensum, parcitq; dolis, ut iuppiter, atq;
Se natum, propriumq;, [b] deum uult esse parentem,
Hoc audire nephas, neq; enim romane senatus
Hoc patiare scelus clamat sæuissimus axa[c]
Primorum qui magnus erat, tum perfidus escon
Et quæstu insurgit: castissima sidera natos
Non præbent, non uxor inest, non gaudia nuptæ,
Procedunt testes, iubet ipse silentia præses,
Vult templumq; æquare solo ter phœbus abibit,
Ter ueniet: mox surget idem: miracula fingit.
His præses: non ista mihi, quæ dicitis, audet
Purus homo: sine fraude iacet: non ulla dolosum
Causa facit, tantum regi uos parcite uestro,
Intonat at paries: resonant prætoria, multis
Vocibus assurgunt, hæc solus regna superbus[d]
Cæsar habet, censumq; damus, de iure triumphi
Romano imperio: pro lege necatus obibit
Hebrea, lex nostra iubet, quibus ipse, diebus
His festis soluenda puto, si parcitur uni
Qui culpa damnandus erat: dant uincula Christum,
Dant, cui fæda manus: cũ sanguine plena, barabbam[e]
Humano fuerat: qualem pia gratia uitæ
Restituat: si uestra mori lex iusserat ambos:
Nanq; pares cuncti turpem petiere barabban,
Insontem nimio fremitu fera turba tonantem

a ℂ Quibus. s. testibus.
Deprenditur accusatur.
Bead.

Testes.

Melchon.
Bead testis iniquus.
Melchon tex mæroris.
vel princeps iniquitati.
Cabasan eos congregans

b ℂ Proprium suum pa-
rentem,

c ℂ Axa furibundus dicit
Eschon cogitatio mæro-
ris insurgit: & etiam que-
stu.
Procedunt pergunt in ac
cusatione.
Idem templum.

d ℂ Superbus magnus.
Pro lege secundum legem.
Quibus. s. iudeis.
Ipse pilatus.
Soluenda. s. lex. i. puto
soluenda sit.
Vite datiuus est.

e ℂ Sed quare dixit barab
bam tantum & non alios
latrones qui cum Christo
fuerunt crucifixi cum es-
sent tres. s. barabam & illi
duo hoc factum est a py-
lato vt facilius liberaret
Christus positus esi vno
tantum & si fuisset com-
paratus cum tribus quip-
pe omnes illi erant in car
cere addicti morti.

Decreuere cruci, sermo sed præsidis omnes
Hos urget, stimulis parcant, dixitq; flagello
Confectum reddam, misero dein parcite cæso,
Huncq; ligant serui: seruus cheth[a] unus: et alter
Dachar cum multo duræ, mala secta columnæ
Verbere, tum corpus triplici torsere flagello,
Inq; uicem dant flagra deo, qui carne triumphat.
Funditur inde cruor. sacratum sanguine corpus
Riuescitq; solo, iustas nec uoce querellas
Fundit cuis, tacitam gerit hæc in pectore uocem,
Plorate hic, plorate poli, [b] suspiria uestris
Pectoribus sint uasta pijs de funere uestri
Regis, et in medium quisquis lachrimauerit orbem,
Plorate hic, plorate uiri, iuuenesq; senesq;
Virgo, infans: maioriq; fleat sua pectora plangens,
Plorate hic, plorate freto uiuentia uasto,
Rex patitur, cœliq; faber, terræq; marisq;,
Mulceat ut uerpos præses de corpore cæso
Ostendit sæuis canibus miserabile corpus,
Tunc mage crudescunt, dignus moriatur amara
Morte magis clamant, magni nec cæsaris ipse es
Seruus, huic parcens, magnum q; superbia[c] regem
Hunc ferit dixere canes, roma illa superbum
Sola dedit nobis regem, quæ digna triumpho
Imperij, si rex uiridem ferat ipse coronam.
Diuinum sic uepre caput, pungentibus atq;
Obducunt[d] sertis, lacerant et sentibus illud,
Inq; uicem illudunt, fœdant, dant uerbera, frendunt,
Qualis aper canibus, diriscq; fugata sagittis
Præda, ferox siluis spumoso bestia dente,
Atq; iterant, sine fine, crucem: sæuamq; minantur
Cæsaris inuidiam, timido mox territus ore

Cæsaris

a ¶ Cheth .i. percutiens. Interpretantur. Dachar pungens. Mala secta appō.

b ¶ Poli .i. angeli.

c ¶ Superbia fecit Christū regē tantū nomine.

d ¶ Obducunt circūdant diuinum caput uepre & pungentibus sertis. Inq; vicem mutuis. Minantur .s. præsidi. Inuidiam Odium. Iram. ore facie.

Cæsaris ad nomen præses, sic pontius orco
Pallenti[a] miserum tunc se formidine strinxit,
Impuras lauitq; manus: ac uoce serena
Sanguis, ait, Christi nullum de cæde minetur
Vltorem nobis: tanti sim criminis expers.[b]
Cui sæui dixere canes: uox sanguinis huius
Nos petat: & charos præses, per grata nepotes
Pignora perstringat, solio tunc pontius alto
Crimine q̃ trepidus diro sic protulit ore.
Pontius hic præses romanæ gentis: & ultor
Hostis in œnotrios: & qui uagus exitit urbi,
Cui grande imperium recutiti sanguinis almi
Commissere patres purganda ad crimina uinctum
Damno cruci Christum, cruce sic moriatur & atra,
Hebream qui lege noua peruertere gentem
Conatus: uetercm uoluit confundere legem,
Alter at exibit: duro hunc configite trunco,
Spiritus à teneris abiens & in aere membris
Discedat, cœcumq; dolens descendat ad orcum,
Lætitia clamare omnes, sententia iusta est,
Artifices aptate crucem: cum furibus aptam
Perferat iste necem: minor est non ipse duobus
Crimine: qui tetro clauduntur carcere morti,
Latrones habuere duos: manes q. futuros
Supplitio: & multi crucibus spectacula uulgi,
Audiuit quæ facta pio, qui proderat, exspes
Ante sacerdotes nummos proiecit iudas[c]
Peccaui dixitq; miser de sanguine iusto,
Oscula cara[d] mihi, præcium mihi carius, ergo
Accipite hec proiecta manu mala munera nobis,
Sanguinis & prætij diram cepere monetam
Pontifices templi, quam non æraria condunt,

a Pallenti orco se dicauit.

b Expers immunis. Presses uocatiuus est per grata pignora appõ. Sententia pilati in christũ. Almi patres i. sacerdotes dedere imperium purgandi peccatũ christi uel patres, romani senatores hoc enim imperium a romanis habuit, vt puniret eos pœna sanguinis qua potestate carebant hebræi.
Qui c ornatus peruertere hebream gentẽ uoluit cõfundere ueterem legẽ noua lege.
Alter .s. Barabbas. qui a de duo facta fuit petitio Clamare .s. cæperunt. uel clamarunt iusta est hæc sententia.
Minor est non iste christus non est minor criminelllis duobus qui atro carcere clauduntur ad mortem.

c Iudas audiuit quæ facta fuerunt: et ristο.
d Cara. s. fuerunt.

At præcio hoc mercantur agrum pro funere cũ quis
Accedat sanctam, & pereat peregrinus, in urbem,
Hunc tumulet tellus præcio, & decreta cruere
Proditor ingemuit timidoq; impalluit ore
Se miserum: miserumq; refert: quid fedius unq;
Esse potest vili prætium q̃ vile magistrum
Offendisse suum: moritur, nec proditor, inquit
Viuet hic[a] in terris, quæ me lauet unda: quis error?
Quod facinus? diri macula & quæ criminis? ulla
Vlla arbos misero pandat sua brachia,[b] ramos
Vltores, patula iustoq; ex arbore trunco
Extremum miser ipse diem, sine sanguine clausit,
Exarsit,[c] ceu tacta leui miserabilis arbos
Fulmine, uel stipule cum iam crepitauerit ignis,
Propter & exundans ignita afflauerit aura,
Omnibus inde fuit turpe, & uitabile lignum,
Nempe sibi cecidere comæ, tum corpus iniqua
Nigredo obduxit, stygiumq; profudit odorem,
Hic miser orcheas lachrimans peruenit ad umbras
Plutoni inuisus, quæ spoliauit auernum
Causa[d] necis christi fuerat: mox turba magistros
Artis adit, mora nulla datur, furit effera, mentis
Non sana: lati promunt sibi præmia: fabri
Tres fecere cruces, sublimior una duabus,
Nam fuit hæc Christi furit hic furit ille parantq;
Vexilla: ac acies, tenuiq; & resonantia cœlo
Cornua, terribili frena & spumantia morsu
Concurunt omnes, pueri spectacula uisunt.
Interea genitrix summi diuina tonantis
Ioannis rumore malo: rumore sinistro,
Matronis comitata pijs, q̃ mœsta recessit,
Ex martha lacrimosa[f] domo, sanctamq; petiuit

Ipsa

a Hic pronomen est.

b Sua brachia appõ.

c Exarsit aruit uitabile lignum appõ. comæ frondes.

d Iudæis inuisus fuit plutoni quia fuit causa mortis christi quæ spoliauit stygium animis.

Adit magistros artis, ad fabros lignarios.

e Tenui cœlo. i. aeri. Cornua. s. parant. Frena equos. Visuntur ad uidendũ

f Genitrix lachrimosa.

Ipſa urbem: dat fama nouum lachrimabile matri
Lurida de nato, quem iam ſententia diræ
Præſidis addixit[a] morti, dolor anxius urget,
Et ſua tunc miſere, gladius præcordia fixit,
Ante alias iteratq; gradus: & tecta tiranni
Concita peruenit: populo ſed territa multo
(Expectabat ouem uili de plebe tumultus)
Diua petit. quid turba petat: quid plura ſonantum
Cornua? quid pedites? equites? uexilla? quid arma?
Diffamant faciunda ſibi per dura cucurrit
Oſſa tremor: ſanguiſq; ſuas, de more reliquit
Virgineas ſedes circum præcordia lapſans,
Recludunt celeres, uigilanti cardine, ualuas,
Atq; implent acies urbem: ducuntq; tonantem
Verberibus: uix notus erat, uix uerbere mater
Confectum nouit: uitæ ſub pondere[b] ligni,
Quo uiſo ferit aſtra: ferit clamore pudicos
Cœlicolas: uiresq; uocat telluris: & alti
Ætheris: & celſum uocat in certamina olympum,
Suppetias[c] natoq; ferant: uiresq; miniſtrent,
O fili: filiq; iterat: quis uincula fili
Dat manibus tam cruda tuis? mihi parcite matri,
At populo eſt reiecta grauis[d] montemq; cadentum
Iuſtitia uenere equites: turbæq; ſequaces
Accelerant ſpectare gradus, pars uenerat ante,
Iuſtitiæ & collem numeroſo milite complent,
Pars oleis[e] erecta aciem direxit iniquam,
Appenſa ueteri pars pendet in aere muro,
Proſpicit hic a colle humili: ſunt omnia plena,
Impia turba furit, rabido fremit ore, cruentas
Denudant ueſtes: fluit unda cruoris, ad omnes
Vndiq; riueſcit partes renouantq; dolorem

a ¶ Addixit condemnauit morti dire iniuſte urget cruciat uirginem ſua præcordia miſere quale illud & ſuam ipſius animã pertranſiuit gladius.
Vel miſere. ſeue aduerbiũ melius tamen eſt ſit genitiuus & ingenioſius: ne mireris quæſo quia & is qui componit poteſt deducere carmen ſuum in diuerſam ſententiam quam uis unius tantum fuerit hoc dixi ne quiſpiam inſurgat dicẽs qd opus eſt tot ponere ſenſus qñ poeta ſcit quid uoluit dicere.
Diffamant ſibi: diuulgant

b ¶ Sub pondere ligni uitæ.

c ¶ Suppetias ſubſidium.

d ¶ Graui populo à ſummis ſacerdotibus montẽ caluarie cadentũ iuſtitia.

e ¶ Oleis oliuarum arboribus.
Aciem oculorum acumẽ iniquã inimicam.
Appenſa muro ueteri. ſ. pendet in aere.

Hærentes carni l accræ rapit impia proles,
Vestimenta[a] iouis prolixo corpore macron
Cum fratre & chiauilla nocens, qui nomine burran,
Virginis heu sudor, tres sunt, & sorte reposcunt,
Nuda ouis apparet christus: ferit ora furentum
Clamore: insanas uirgo contundit & aures
Fusa genas lachrimis, tibi quid sæuissima clamat
Gens inimica deo, tua qui fera uulnera purgat,
Intulit oppositi? quæ tanta insania? uestrum est
Hoc scelus ô ciues: meriti quæ perfida merces?
Hic claudis direxit iter: noua lumina cæcis,
Verba quidem mutis: genus ô mortale, quid hoc est?
Extinctis uitam reuocat: cui perfida sæuam
Pro mercede crucem rabido confusa furore
Gens sua compingis[b] uenit en hæc gratia apellæ
Mercedis? perimunt uitalia munera dantem
O' cœlitô tellus: aerô flumina, siluæ,
Suppetias huic ferte neci, sucurrite cuncti,
Si quen̄ miseret, mea nulla potentia, tantum
Vox nobis: nobisq; dolor: mea uulnera saltem,
Me lachrimis comitetur item peregrinus in urbe,
Hospes ego: non diues opum: mihi nulla parentum
Copia: tum mulier: quæ me infœlicior un̄
Esse potest? sucurre mihi cuicunq; potestas,
At mage crudescit numerus recutitus ad iras,
Quo[c] mage uirgo rogat: dira magis æstuat ira
Effera gens, uasto ingeminat moriatur & ore,
Aspersa os palore suum, trepidantia labra
More canum frendens rabioso & murmure uersant[d]
Diuinum scelerata ducem, quem protinus alto
Extendunt ligno, figunt & membra tabellæ,
Quæq; locis compacta suis, quæ cuncta creauit

Dextra

a Vestimenta alias posuerat indumenta.

Chauilla nocens cũ fratre qui nomine burran.

b Compingis coniungis apelle uocantis est: Est ne hæc gratia & mercedis letitia & multa bona opera operatus est in populo.

c Quo quanto magis.

d Gens scelerata versant

Dextra prior sensit triplices seruiliter[a] ictus,
Impia carnificis clauo dum perforat uno,
Altera sic patitur totidem fera uulnera præsso
Pectore cæ dentis genibus, pars altera[b] collum
Dirigit ad tabulam crines connexa sinistræ
Mansuis agniculi furit & ruit inuida proles
More canum, lacerant[c] dum fœda cadauera campo
Multa cadentis equi, tacitis aut mergitur undis,
Dum canis exhaustus uita, uiuaria pisces
Vndiq; labuntur pisces, canis undiq; mordent
Corpora: sic odio mordet recutitus amaro,
Mox ubi transuerso fuerint sibi brachia trunco
Equata, & confossa truci sine cuspide ferro,
Sæuus utrunq; pedem polypar tenet, arrigit, aptat,
Reste ligat: rigidaq; trahit diuina rudente
Crura deo, curuatq; cedro, fera pessima[d] planta,
Nulla mora est præbetur enim cum pondere grandis
Malleus: & resonos triplicat seruiliter ictus,
Atq; idem fixere pedes: superadditus uni
Vnus erat: ferro laceros firmabimus uno,
Altera[e] per græcos duplicis fit mentio claui.
Sensit amara sonos genitrix: meus hic dolor, inquit,
Mors mea, cur bona crux tibi non miserabilis ambos
Suscipis: an nescis cuius tu sanguine flores,
Huic te qui iussit nasci tormenta ministras,
Talia nequicq; fundit: frustraq; laborat
In rabidos iactare præces, impellere gressus
Ad loca tormentis tetras mœstissima gentes
Solicitans utraq; manu diducere, pulsu
Fœmineo, conata uiam recludere matri,
Ter reiecta retroster humi collapsa resedit,
Ter socia suspensa manu, lachrimæq; decoras

a Seruiliter crudeliter.

b pars altera connexa crines sinistre.

c Dum lacerant. scanes. Multa pro multum. hute hementer.

d Polypar ter pessima.

e Altera per græcos greci dicunt quod duobus clauis confixi fuerunt pedes christi nos a fit latini unum tantum ponimus.

Incæstant facies comitum: singultibus aer,
Ploratu & colles reboant, lachrimæ omnia mœstæ.
Gens infrena magis rabie bacchatur, & atra
Bile tumet, propterat populo spectacula toto[a]
Pandere, & in tenues arbor protenditur auras,
(Hæc cœli clauis, magne uictoria palmæ)
Tum subito feriunt uariæ sublimia uoces
Sidera, circumstant loca, quæ clamoribus implent,[b]
Diuersi diuersa ferunt, pro crimine damnant
Non nulli, meruitq; crucem, mens inuida quorum
Macrucrat liuore truci, cæcata malignis
Spiritibus, furibunda, procax sæuissima, mendax,
Omne genus scelcris, mater, sentina malorum,
A' patiente necem uero demorsa minaci,
At pia quæ famij dextrum castissima callem
Liminis[c] adsurgit mœstissima pectora palmis
Obtundit, uellitq; comas, & uulnere uestes
Dilacerat, funditq; præces, sæuosq; tirannos
Deuouit, obcæcat radios sol, cinthia nigras
Ostendit moribunda comas, partesq; sacelli
Scinditur in geminas uclum,[d] scinduntur & atri
Murorum lapides, gemuere animalia siluis
Multorum monumenta patent, ex tempore motus
Telluris sensere graues, dionisius ingens[e]
Cœlorum compos fugientia lumina cernens,
Eclypsim lunamq; pati titanis iniqui,
Quæ minus hic deceat, totus disrumpitur orbis
Naturæ, dixit, patitur uel iuppiter author,
(Apparet fructus[f] ex arbore ab arbore demptus,
Fas contra, quem primus homo, sine lege, momordit)
Cuncta gemunt, tantum sæuit in deas prophano
Ore deum temnit geminis latronibus auctum

Ingentem

a Toto in toto datiuus timen est secundum antiquam inflexionem positus pro ablatiuo. Victoria palma uictorie

b Implent loca clamoribus, & circumstant.

c, Liminis famili. i. pia turba quæ destrum callē litteræ pitagore insurgit

d Velum sacelli In geminas partes.

e Ingens. s. philosophus Iniqui trati. Quæ. s. eclypsis.

f Fructus iambus in tertia sede.

Ingentem comitem, quo,[a] toto ascenderat orbe
Omne genus linguæ, totũ uulgata per orbem
Supplicia hæc fecere forent, nam pontius almæ
Scripserat in titulum crucis hæc tribus omnia linguis,
Hebreæ: graia pariter: fuit italus idem
Ascriptor tabulæ, gentis saluator, apelle,
Rex[b] nazarenus, Nec sat fixisse tabellæ,
Membra iouis parcentis enim, qui fixit, appellæ
Potarunt cum felle truci sitientis aceto
Ora, nec hic latices, nostram sed amore salutem,
Cæca salutiferas transegit lancea[c] costas
Intremuit malus: facinusq; exhorruit arbos,
Hunc aluit tigris qui non torquetur amaro
Mœrore, immeritas christi sub arundine, pœnas
Inspiciens, plorate omnes, fera uerbera: risus.
Vincula, porrecto crudelia funera ligno,
Sabbata lux christum uetuit uentura cupresso
(Magna dies[d]) hærere diu: posuere capaci
Lintheolo: tacitisq; petunt singultibus ingens
Exceptum ferro saxum: latitauerat antro,
Vlla necatorum tetigere cadauera numq̃,
Quem tumulum præstare deo: conduntq; sepulchro,
Curritur ad regem: cui contio, talibus infit,
Tu princeps, qui nostra salus, sanctissima præstas
Gaudia, & auxisti iudæam munere gentem,
Aduertas. populi seductor dixit, ab atris
Partibus: ad nostras statim consurgere partes
Velle, à morte[e] dies depressis uiribus ad tres
Inferni: & mentem se uelle resumere primam,
Quam demens. miserum quæ tanta amentia cœpit?
Ægrotantis erat uana hæc delusio somni,
Multa uidens, hic nulla uidet: dementia qualis

a ¶ Quo ad quem locum. Toto orbe deest Forent. l. ut. Hæc omnia.

b ¶ Iesus. i. nazarenus rex iudeorum. Nec cum sat. Parcentis apelle qui fixit.

c ¶ Lancia nota longinus romanus non liuore percussit latus christi sed vt uideret si erat uiuus quia niuenti fregissent crura.

d ¶ Magna dies appē.

e ¶ A morte post mortem Mentem animam.

Vt manes reuocare suos à sedibus imis
Crederet extinctus uanæ delusio mentis
Vana fuit misero, iubeas seruare sepulchrum
Præmia non desint, pedites[a] seruantibus urnam,
Ne comites rapiant uitæ & uelut author auerno
Dum referant redijsse sacro, turpissimus error[b]
Deterior primo, stragesq; nouissima regni
Fiat in urbe homini uæh nobis, præses, apellæ
Pontius in uotis fautor sua uota secundat,
Seligit: & uigiles cogit, caligine cœca
Insignes armis pedites,[c] quos munere donat,
Defendant tumulum, ferro moliturq; hasta
Funeris hanc curam: & lapidem signare sepulti.

Ioannis mariæ uclmatij bagnacaballi chris
ſleidos Liber Nonus explicit.

a ¶ Pedites seruare.

b ¶ Error. s. sit.
Strages. s. sit
Præses uocantis est.
Pōtius fautor appelle in uotis secundat sua uota.

c ¶ Pedites Insignes armis rectus est.
Defendant. sut.
Hanc curam funeris pro curam huius funeris.

ARGVMENTVM X.

Surrexit decimo: probat & ſaluator ab imis
Veniſſe ad ſuperas laribus uiuatior auras
Hidra: & uiuaci de multo fomite flamma,
Candida dein nubes rapuit ſuper æthcris orbem.

IOANNIS MARIÆ VELMA-
ty bagnacaballi ad Dominicum Reuerendiſſimum oſtienſem epiſcopum Cardinalem trancenſem chriſtcidos Liber Decimus Incipit,

VEſper in occiduo flauos inflexerat orbe,
Et celerens urgebat equos calcaribus atq;
Solnagus occeanas fugiens[a] propè rabat ad undas,
Frigida cum ſtellis nitidæ commertia lunæ,
Cum genitrix: & uirgo parens, comitata dolore
Clamabat, lachirimisq; ſuis quencunq; ciebat,
Ad mea terrificans uenias ſuſpiria pontus,
Ad lachrimas acr tenuis diſtemperet imbres
Exclamat, manibus figens complexa ſepulchrum,
Oſcula dat tumulo, ſaxo quæ uerbera palmis
Lenta dabat ꝫ mœſta pijs, ò ſaxa dolores
Ingeminat clamando graues, ò ſaxa nefandum
Vos caſum deflete mihi, ſingultibus arcæ
Oſcula tum renouat: frigens duriſſima moles
Cur, dixit, natum retinc: ingrata dolenti
Reddc mihi, quem fida tenes, mea pignora ſunt hæc,
Si neſcis: natusq; meus, fluit unda ſerenis
Plorantí lachrimoſa genis, reboabilis echo
Aſſonat, & totum reddit quæ ſicuerat antrum
Omnia ſunt lachrimæ, comitum pia turba ſolutis
Crinibus exaugent luctum: ſaxa omnia plorant,
Antra ſonant: tumuliq; domus[b] gemit: inſonat æther
Nam uocat hæc genitum, genitum reſonabilis echo

Reddit

a ¶ Sol fugiens frigida commertia.
Piis palmis.
Fida pro fide.
Totum antrum.

b ¶ Domus tumuli locus: Venit ergo simon petrus ſequens eum & introiuit in monumentum: hæc eſt illa domus tumuli.

Reddit: & hæc eadem recipit per inane magistrum
Orc uomit rursum quod iam susceperat antro.
Martha soror marthæ relcuant delapsa sepulchro
Membra palestinæ tumulo & præcordia: nimphæ,
Solanturq; iouis matrem: lassamq; reducunt
Ad propriam mœrore larem: luctumq; frequentant,
Inq; uicem multis stringunt se amplexibus omnes.
Atq; sedent lassæ, longo, [a] & formidine, luctu
Scribarum trepidæ: duro qui pectora ligno
Atq; manus: sanctosq; pedes fixere tonantis
Humana sub carne uiri: nam mente furentes
Christi sequas dira cruciant indagine: læto
Discipulos turpi afficiant: & morte: minantes
Multiplices pœnas: laqueos, fera uincula, ferrum,
Carceris obscuri tenebras, & plurima mortis
Suplicia: audacem reddunt & uiribus [b] urbem
Sæuitiæ, qua sacra crucis posuere triumpho
Membra dei: ac hominis: sed tantum carne ferentis
Vulnera, sic placida latitant mœrore quiete
Christicolæ matres, & qui præcepta secuti
Sancta salutiferi, mores, uestigia christi,
Interea dum mente gemunt, funduntq; querellas,
Alma parat pietas infernis soluere claustris
Subiectas tenuere animas, quas tartara uinclo,
Et patres tenebris superas educere ad auras,
Primæ uaq; crucis sacrata [c] redemerat arbos,
Exceptus genitor quod primus ab arbore pomum
Abscíderat uetitum: prima hæc contagio mentes
Vulnerat humanas, & longo uinculat æuo,
Descendit: descendit item, cui pectora dextræ
Sunt uexata cruci: duris & crura flagellis
Subiecit: christo qui infrena & corda cadenti

a Longo luctu & formidine scribarum.
Tonantis viri sub humana carne.
Vt afficiãt discipulos turpi morte.

b Viribus seuitie.
Quia cruci affixerit christum. qua seuitia.
Sacra membra.
Soluere animas quas.

c Sacrata arbos redemeant pomum.
Exceptus deceptus a prima arbore adam abscuderat.
Nota deceptus non fuit adã sed scienter peccauit.
Descendit. s. Christus uel pietas cui. scilicet cui latro
Et qui.
Cadenti Christo mouẽti.

Liuorem alterius taxans: sermone q; mordens
Veridico, iusta moriens in pace quieuit.
Est locus in medio uiuis regna inuia, terræ,
Quod centrum dixere omnes telluris opacæ,
Mille tenet portas, totidem q; addantur ey antro
Quot poteris numerare aditus, ruit undiq; tristis
Conscia turba mali: non obstat rupis: ey ingens
Non tardat[a] celerare gradus mons, cæca ruentem
Regna obdens diuis, miseris sunt omnia portæ
Quos diri morsura manent serpentis ey ora
Igniuomi, ingentes æterno uortice fauces,
In cæcos uia lata lares: descensus ad ignem
Lubricus, ad superas collis rhodopeius auras,
Os latum infernæ, sed faux arctissima, portæ
Difficilæ est reuocare gradum mortalibus ægris,
Quos uorat infernus, quia nulla redemptio captis,
Itur[b] ad umbriferas sedes, descendit in antrum
Christus: ey horrisonas diuina potentia rupes,
Non timet horrendas cumarum audentior arces,
Non ucteris miranda petit secretá sibillæ,
Vt petat ey barathrum tumulo non funera condit,
(Cogit[c] at assurgant) non icta securibus illex
Scinditur haud altis uoluunt á montibus ornos,
Non ueneris cognoscit aues: nec ab arbore fœtus
Corripit auricomos, infernæ munera diuæ.
Non offam figulauit item, quæ plena sopore
Esset ad interitum buccæ latrantis in antro.
Omnia sunt tenebræ, cautes: rorantia flammis
Et loca pœnarum plena ey reptantibus antra,
Hic glacies: ibi flamma uorax: ibi flumen inundans
Cœnosi laticis fluxu[d] terræ q; mephitis,
Horror: ey ira minax: mors est sine morte, ruina.

Cliosæ

a ¶ Non tardat non impedit.

ORDO
Mons ingens non tardat non impedit turbam ruẽtẽ celerare gradus.
Ora serpentis dirti & igniuomi appositiue fauces æterni uorticis ita q̃ os serpentis sit dirũ & igniuomum.
Manent expectant.

b ¶ Itur a Christo & laa trone.
Et ut petat.

c ¶ Cogit. i. christus uitã ditimõ necat quempiã vt descendat ad inferos ut æneas miserum.
Munera appõ.

d ¶ Fluxu alias fluctu. i. copia cenosæ aquæ & copia mephitis terre.

Cliuoſæ rupis, fletus: ſuſpiria: fraudes,
Diuorum contemptus item, mendatia: morſus
Inuidiæ: adnectans[a] mentes, harpaginis uncus,
Paupertas: uitæ tum deſperatio ſanctæ,
Supplicium ſine fine nocens, priuatio magni
Luminis ad cœlum: uity mens conſcia multi,
Et comitum ſcelerata manus: mala cuncta barathro,
At manes diuerſa ferunt[b] tormenta: locorum
Manſio diuerſa eſt, ſupereſt quæ prima parentum,
Ante crucem Chriſti fuerat: non pœna dolentis
Hic inerat ſenſus, tantum priuatio lucis,
Hæc tamen ad tempus uiguit. ſed morte ſoluta eſt,
Nam locus hic ſuperas inferni poſſidet arces,
Infantum ſequitur cœcorum manſio, qui non
Baptiſmi ſignum necti meruere ſub ortu
Ambiguo: aut patris non circumciſio facta eſt
His abrahæ antiqui, quorum[c] punitio ſenſus
Nulla ferit: tantum cœli priuatio torquet
Hos cœcos: mollis pueros & flamma flagellat,
Tertia pars rapidis cruciat præcordia flammis,
Inferior, geminis[d] manes & uinculat atros.
Tormento: ſenſuſq; ferunt incendia ligni,
Hoc tamen æternum non eſt, flamma expiat atra
Fœdatas animas uity caligine multi,
Tum ſuper inſcendunt ſuperas magni ætheris auras
Sunt ubi delicie longo cœleſtibus æuo.
Vltima prauorum ſedes, ibi flamma perennis,
Nulla quies miſeris, & nulla redemptio, ab antro
Exire, & celſo manes requieſcere olympo,
Hæc loca claudantur,[e] cernunt fera mœnia: ſeruat
Lucifer has portas dira ditione triumphans,
Regreſſus, ſtrictasq; tenet proſerpina fauces,

a Adnectãs mentes qa ſemel mens malo illecta cum dificultate abſoluit.

b Ferunt patiuntur. Quæ ſupereſt prima manſio erat parentum quæ ſupereſt erat. ſ. ante paſſionem Chriſti: poſt expoliata remanſit uacua

c Quorum ſenſus. Cœcos tenebratos. Flamma pœna.

d Geminis duabus. Incendia ligni. i. ignem.

e Claudantur. ſ. ut. Has portas. ſ. omnes omnium partium infernalis.

(Si detur[a] reuocare polo uestigia magno)
Nam pluto infernis patribus præuiderat atri
Lætitiam princeps: postq; præcursor adiuit
Tartara: de prima referens noua gaudia, lege.
Et diræ christi uisa est patientia mortis,
Et fuerant ostensa prius miracula genti
Re quod erat, tristis cognouit lucifer ab se,[b]
Ergo urit timor ossa: furens: & frigidus extat,
Tartara magna fremunt: pluto quatit ora: furitq;
Per loca tormenti: trepidat proserpina coniunx
Ditis: & erectis plorat serpentibus: ingens
Pœnà urit, subitis tandem præcordia flammis,
Nec ferruginea transuecta[c] corpora cimba
Præcipit ille charon, terret quem uerbere uilem,
Et sera terribiles erebi fidissima portas.
Claudit: & ad curam latrator cerberus audax
Ponitur, hunc sæuo derasis ensibus ictu
Deffendit, glady feriunt ad cuncta minaces,
Millus: & horrisonos arma hæc pungentia crines
Audacem fecere canem: nec robora desunt,
Ore uomit flammas: & flaua minantia terras
Lumina terrificant: triplex aspectibus horrent
Pectora tota caput, faciliq; accenditur ira,
Ante omnes latrat: spumas uomit ore cruentas,
Omne genus roboat, miseras male territat umbras
Anguigeras: steropes ualuas cum uectibus obdunt:
Impingunt molem & montem, durissima posti
Saxa ferunt, rapidis uallant & mœnia flammis,
Sulphure cum tedis: & quas animauerat arte
Pluto pauens[d] aulæ dira & caligine, cœcæ
Priuari imperio, tanta est iniuria regni,
Ergo arcus, pharetram, ferrum, celeresq; sagittas,

Corripiunt

a Detur concedatur. Princeps atri. i. inferni.

b Re ab se illud qđ erat in lucifer tristis & merẽs cognouit ab effectu. Vrit exsiccat.

c Corpora animas uirgi. lib. 6. Præcipit. s. pluto. Desunt. s. cani. Male uehementer. Valuas anguigeras.

d Patiens priuari imperio aule cœcæ & dira caligine.

Corripiunt: septemq; parant in prælia cauti
Ærates acies: regemq, obseruat acerbum
Quæq; suum: distincta tenent uexilla feroces,
Legitimis[a] bello surguntq; horrentia signis,
Hæc domus infernæ est septeno consita muro
Atq; duces seruant septem fera mœnia centri.
¶ Prima acies fuluum signo gerit alta leonem
Aspectu indomitum toruo, dominata superbis
Lucifer huic princeps, qui prima ab origine traxit
Huius opes uitij: fert signa ingentia sæuæ
Anthiocus doxce tumido uolitantia uento:
Alecto & baculis stridentia timpana pulsat:
Ac sua diuerso tolluntur[b] mœnia saxo,
Deffendunt multa tum propugnacula turre,
¶ Alter erat prætium: præcio quæ mœnia mamon
Obseruat multo, tum signa ingentia crassus
Adsticus aurum reliquis, comitatus auaris
Ostentat: parco formica nigerrima uictu.
¶ Iis erat in uelis: turpi mox tertia[c] cœno,
Tisiphonc & resonant horrentia cornua bello
Mœnia consurgunt: calido de gurgite uiuax
Flamma urit septum, pueri dilector iniqui,
Asotos[d] retinet, tum casta semiramis ardens
Insequitur nato multis comitata puellis,
Seruat & actiaca fugiens cleopatra carina
Hanc aciem: signa ipsa gerit surgentia porco,
Hæcq; alys maior furiarum tertia cornu
Impugnam accendit steropes, & sanguine gaudet.
¶ Quarta acies[e] irata furit dominata malignis,
Hæc ferrugineo defendit mœnia claustro,
Dira huius celebrat serpens uexilla triumphi,
Syllo regit rabidas effusi sanguinis alas,

a ¶ legitimis conuenientibus uexilla illa horrentia picturas habent ducibus suis conuenientes.
Acies superborum.
Alta superba.

b ¶ Tollunt eriguntur.
Deffendunt propugnacula. Mœnia quæ sunt multis turribus.
Alter. s. paries.
Acies auarorum.
Mamon diuitiarum & auarorum deus dicitur.

c ¶ Tertia mœnia consurgunt.
Tisiphone sexius est bello ad bellum.
Acies luxuriosorum.
d ¶ Asotos luxuriosus.
Casta ironice.
Ardens nato.
Gaudet sanguine propter adulteria.

e ¶ Acies iracundorum.
Hæc acies.

Romanus catilina fero tum grandia bello
Linthea demonſtrat, rabido tum cerberus ore
Excitat in pugnam, quibus eſt furioſa uoluntas
In tela: & miſerum, dira ſub morte cruorem.
¶ Quinta ſubit, belli ſpecies, quæ uaſta uorantum eſt
Sardanapallus agit quintum feruentius agmen,
Vncta gerit pugnæ tardi præcordia porci
Proſigno connexa ueru læmargus abundans
Vnguine, qui uaſto[a] condibat prandia regi,
Mœnia porcorum partes, coliphia, pinguis
Caſeus, & iecoris nidor, tuceta, ſed arma
Olla, ueru, ſartago, boni certaminis orbes.
¶ Sexta acies[b] rabido, labriſq; trementibus, ore
Subſequitur, pars hæc multa macredine ſepta,
Hec ſacris, & erat ſcribarum plena dolentum,
Inuidus ipſa chaim ſexto mœrore triumpho
Tollitur, in fratrem ſeuit furioſus opimum,
Et qui bella gerens cunctas liuore, per urbes
Incitat ad pugnam fratres, & regna cruore
Spargit hic inuidia (quam turpis beſtia liuor)
Oſſa tegunt muros, ſoliſq; ex oſſibus illa hæc
Mœnia ſunt, putens gerit & canis[c] improba uelum
Fertq; notam mœſtis ibi fœda ciconia uelo,
¶ Vltima tardorum eſt acies, inimica merenti
Præmia uirtutum, nec habet quæ acquirat inerti
Conſociata pede, hec nullo hic inſignis honore
Decubat in cœno putrenti obducta colore.
(Putet iners ſemper) nec erat manus apta labori hæc,
Mœnia ſunt uermes, uitij ſentina, cloacæ
Puris, & anneſi iam circunflexio muri,
Copia per portas miti fruſta ore petentum
Stabat ibi ad pugnam baculo, uel arundine tuta

Armarunt

Acies guloſorum.
Læmargus guloſus eſt.
a Vaſto regi guloſo ſir danapallo quia fuit ſuus coquus.

b Acies inuidorum.
Hec erat acies ſcribarum: phariſeorum: & ſacerdotum.
Mœrore cum mœrore.
Furioſus. ſ. chaim.
Et ille tollitur qui gerebat bella.

c Canis quia animal inuidum eſt.
Fert dat in uexillo illo erat ciconia picta animal fedum.
Acies ocioſorum.
Immica oppoſita quia nihil operaturi cum merens præmium operatus ſit.
Manus acies hæc.
Sentina uitii appō.
Cloace puris. i. putredinis.

Armarunt centrum steropes:fera dindima cornu
Multiplici reboant,armorum inuaserat horror.
Fœlices animas[a] christi cruce regna petentes
Inq; salutifero pendentis sanguine ligno,
Sed frustra timor urgebat uirtutis alumnos,
Sperabant frustraq; ioui pugnare potenti
Deuotæ mentes orci,fera turba,malorum,
Itur ad umbriferas sedes:ad tartara:ad orcum,
Ad tenebras,sed cuncta nitent fœliciter æthra
Ætherea,soter qua parte ad concaua transit,
Et terra anfractus:cautes mirantur,& antra,
Serpentes diræ fugiunt,splendentia Christi
Lumina,stix retinet cursus obscura feraces
Horroris multi,cœnosæ & portitor undæ
Se miser humenti fluuio cœlauit in ulua,
Cerberus obticuit trepidans demissus in aluum
(Quam dederat natura sibi pulcherrima) caudam,
Extimuere acies cunctæ sua regna petentem,
Infernasq; deum,multo cum lumine,portas,
Sola[b] superborum confusa superbia uires
Excitat ut magno regi furiosa resistat,
Progreditur facie rutilans saluatos ad undas
Fluminis inferni sine quas uectore,quietas
Pertransit uirtute sua,miratur auarus
Portitor ipse charon:iterum fluxere fugaces
Vlterior cum ripa iouem noua[c] gramina fundens
Sustinuit,multosq; tulit pro tempore flores,
Quo stetit hic christus,tum mœnia septa rapaci
Flammarum fluuio accelerat,uirtute iubentis,
Flamma fugit:putri glacies dissoluitur æstu,
Serpentes fugiunt:& mœnia cuncta patescunt,
Saxa ruunt:nil obstat enim,quod protegat antrum,

a ℂ Animas petentes regna cœlorum cruce propter crucem christi.& sanguine pendentis in ligno salutifero.
Pugnare repugnare:
Sperabãt deuote mẽtes.i. maledicte.
Fera turba appõ est.
Pulcherrima optima.

b ℂ Sola, qa superbia opponit se deo:
Furiosa.i.ipsa potentia superborum,hoc est,ipsa superbia.
Sine uectore.

c ℂ Noua insolita.
Tulit protulit.
Hic illic.
Accelerat.s.christus:& flãmæ fugiunt.
Patescunt aperiuntur.
Nil obstat christo.

Sponte patent portæ: sic ropes fugere, cauernas
Et miseri petiere feras: sed lucifer [a] ardens
Occupat infernos adytus: rabida ora tonanti
Soluit: & impium rogat hic uenientis ad orcum,
Cur diræ patuere fores? cur uiuus ad umbras
Venerat? alterius, magniq; in regna tiranni,
Tunc, misero, saluator ait, ioue natus, & idem
Iuppiter humanus secli, saluator & orbis,
Huc ueni, quæ in uincla rapis præcordia, soluam,
Quæ tua sunt linquo: nulla est iniuria regni,
Vade: tenes dominare malis: quos impia tantum
Mens fouit uirtutis inops: & crimen abundans
Sæuitia: cœlumq; furens [b] contempserat orbi,
Et quæ fallacis laqueata cupidine mundi,
Te fuerat comitata magis: & regna piorum.
Dixit: & in limbi clausas clementia portas
Irrupit: cecidere fores: & cardine ualuæ.
Ostendunt facili sanctos in uincla parentes,
Indoluit pietas: & miti iuppiter ore
Solatur: totamq; patrum circunrotat ædem
Lumine cum radijs ait & diuina propago,
O' cœli ciues: [c] multis qui secla tenebris
Tot passi hanc multa spe uos post funera lucem
Optastis: ne uos pacto spes deserat ullo.
Surgite de tenebris: superas fœliciter oras
Sustinete: & medium læti transite per orbem
Ad uitam, sine fine, piam super ætheris axem.
Aurora infusas terris dimouerat umbras,
Solq; uagos stimulabat equos: ueclusq; quadriga
Ostentans radios radijs impleuerat orbem,
Perdideratq; comas: nitidos & cinthia crines,
Cum christus flentem sanctis comitatus auernum

[a] Lucifer superbie rex Imperium uenientis. Rogat interogat & petit Iuppiter humanus. & deus & homo. Soluam. s. ut.

[b] Furens orbi contempserat cœlum. Taxat hic superbiam auaritiam. & luxuriam.

[c] O uos ciues cœli passi tot secula.

Patribus

Patribus exiuit:corpusq; exangue reuisit
Vtq; leo horrenti fortis surrexit ab antro
Mortis:& ad tumultum uigiles exterruit hostes.
Prima iouem mater uidit,quæ prima dolores
Senserat:& sancti seuissima uulnera ligni
Prima quidem genitum fuerat miserata ferucntem,
POST tenebras lux est:& post lucentia solis
Lumina:sunt tenebræ:forma hæc iterata uicissim
Succedit:magnæ creuerunt gaudia matri,
Funera post geniti frigenti eiecta sepulchro,
Nam cuncti uidere iouem cum sanguine mixtum
Surgentem a tenebris:primum patriarcha tepenti
Eduxit[a] testem mundo:benedixit iacob
In uita extremus genitos:& grandis iudæ,
Verba pater dixit sensu distenta profundo,
Ad præ dam surgens catulus spolia ampla leonis
Mi fili accubitu mollem cæpisse quietem
Te cerno:uclutiq; leo quis suscitat illum
Mugitu?uidit dauid,somnum ipse profundum
Accipiens:surgensq; graui post funera somno,
Micheas,ut Christus ait:cum sedero ab umbra
Consurgam,ne læta abeas inimica cadenti,
Exiuit qui a uentre maris,qui a uiscere magni
Piscis:hic eiectum crudeli a funere ionas
Ad uitam uidit,sanson & qui abstulit urbi
Vi geminas gazæ,diuina potentia,portas
Inferni confregit enim dura ostia centri,
Angelus a tumulo Christum & consurgere saxo
Viderat:& magno tulit hæc noua gaudia mundo
Quem matres uidere prius:timidæq; puellæ
Gaudet enim cœlum mortem superare nefandam,
Pro mundo qui fata tulit sub crimina lapso,

Eiecta. Sureta quia superuixit.
a ¶ Excludit testem gene.49.
Iacob benedicens filiis ait ad iudam catulus leonis iuda.ad prædam ascẽdisti fili mi iuda, præuidit iacob christum leonẽ & ob id eius inuincibilẽ uirtutem, requiescens accubuisti ut leo:& quasi leena,quis suscitabit eum fuit.n.christus de tribu iuda apoco.5.uicit leo de tribu iuda.ii.ad prædam ascendisti,quia Christus ascendit in crucem,mortuus spoliauit infernum: & patres secum duxit.iii. requiescens accubuisti ut leo.qui suscitabit eum.
Nam leo filios generat ut mortuos quos die tertia suo magno suscitat rugitu.
Spolia ampla appõ.
Vidit dauid ego dormiui & somnum cepi:& exsurrexi,quia dñs suscepit me Graui a graui, ut tãq; micheæ.7.ne leteris inimica mea super me quia ce idi consurgam cum sedero in tenebris.dñs lux mea est.
Ionas ione.ii.&.iii.a uentre maris & piscis end.
uidit Christum eiectum & surgentem a tenebris.
Sãson iudicũ.16.a tumulo & saxo end.marc.16.
noua magna.insolita quẽ angelum.
Eum qui tulit fata.
Pro mundo pro homine
Fata mortem.
Tulit passus est.

Quando quidem reparata uiget, quæ lapserat orco[a]
Natura angelica, sedesq; receperat almas,
Conueniens fuit ergo nouæ mortalibus esset
Lætitiæ præco supremi ciuis olympi,
Angelus ad tumulum uenit uirtute[b] potenti,
Omniparens tellus tremuit, tum terra quieuit,
Gloria non cecidit radians præsentia fulgur
Huius erat præconis item: sic uiribus audax
Custodes rigidi quoniam timuere sepulchri,
Huic humilis descensus enim, quia matribus inquit
Ore pio pauidum matres sedate timorem.
Surrexit: ecce sitq; suo spes unica saxo,
Hæc pariter uidere suum post funera ab orco
Surrexisse patrem, luxisse et mortis in umbra,
Romani,[c] quæ turba piam seruauerat arcam,
Dixerunt uidisse crucis qui gesserat almæ
Vulnera, conformi uesci mortalibus aura,
Clauiger et petrus uidit, comitesq; beate
In terris uitæ elausis formidine ualuis,
In medio uidere domus diuina ferentem
Exempla, et pacem solidos qui corporis artus.
Ostendit cunctis: cleophas,[d] atq; inclitus author
Scribendi innumeros mensæ cognouerat actus
In medio christum, digito monstrauit et omni
Indice tum populo dominum: sua gesta sequenti
Dindimus: et pleno dominus meus: et deus idem
Ore deus dicens lachrima exclamauit oborta,
Discipulis christoq; fuit mensa una: cibauit
Corpus, et immensos diuina scientia sensus
Edocuit: petrumq; maris uaga munera uasti
Tentantem maculis monuit sua retia cimbæ
Ponere et in dextram, magnas et prendere escas

Æquoris

a ℂ Orco ad orcum. Angelica iambus in. 3.

b ℂ Virtute potenti magna cum potentia venit angelus ad sepulchrum Christi quia terra tremuit Et ecce terremotus factus est magnus.
Glorioſa venit virtute glorioſa quia aſpectus eius ſicut fulgur.
Audaci nam pretimore eius exteriti ſunt custodes & facti ſunt uelut mortui Humili quia dixit mulieribus, nolite timere.

c ℂ Romani. i. pilati ministri custodientes ſepulchrum viderunt Chriſtū ſuſcitatum.
Veſci aura. i. viuere: viuentibus conformi.
In medio domus Lu. 14.

d ℂ Cleo. virtantum ſyllaba ſit Lu. 24.
In numeros actus. ſ. apoſtolorum.
In medio. ſ. ſtans ipſe in medio locum ſignificat non aſit in medio cæne quia in primo cognitus eſt.
Populo. i. turbe credentiſi & apoſtolorum monſtrauit Thomas ioan. xx.
Diſcipulis ioan. xi.
Petrum tentantē ioan. xi.

Æquoris in uerbo[a] hoc pisces fluxere solutis
Retibus, ut ferme caderent retinacula lini,
Mirantes traxere uiri, tum a gurgite prædam
Et prunis posuere dapes prægrandis opimas,
Ac magni uaga dona freti, dein uiscera complent.
Non licuit titubare diu se mente, sequentes,
Sed deus errori occurrit relevatq; labantes,
Conuenit differre diem, quo surgeret antro
Mortis, & a uita cessisse ostenderet alma,
Nec nimiũ rigido corpus latitare sepulchro,
Ne rueret fundata fides animata cruore
Corporis affixi, duro pro crimine ligno
Mortalis uitæ, spes[b] & surrexit eandem
Pertransire uiam, qua uita resurgit ab orco
Iustitiæ & ratio est, digno celebrare triumpho
Militiæ qui ductor erat, superauit & hostes,
Fas fuit & uitam dederit morientibus atro
Crimine depulsis cœlo, lapsosq; reduxit
Criminis in uepres ad summa palatia regni.
Ad uitam rediit uitam qui præbuit, ergo
Sic licuit reuocare gradus gaudere triumpho,
Pro uita qui bella tulit mortemq; fugauit,
Et quoniam imperium sanctæ rationis opacat
Corporis hæc moles nec uerum cernit in umbra
Hac carnis gravitate fera titubare fodales
Ceperunt: uere an christus surrexerit? an non?
Tunc[c] lumen saluator enim cœci orbis & altæ
Mentis & arcani clauis quæ ænigmata soluit,
Aggreditur dubias mentes & corda refrenat,
Hos uitæ comitum mordens hærentia[d] uerba
Imprimit & signo patribus præcepta tenaci,
Ne ambiguam præmeret lethea obliuio mentem

a ℭ In verbo in præcepto. Tum pro tunc. Titubare mente sequentes se. Antro ab antro. Nec licuit latere dico in sepulchro.

b ℭ Spes surrexit resurrectio Christi spem dedit resurgendi a mortuis. Ratio iustitiæ est exaltare eum qui audenter & pugnanit: & superauit hostẽ Fas fuit celebrare illum q dedit uitam mortuis. Lapsos in vepres criminis.

c ℭ Tunc saluator apposuit lumen & clauis quæ soluit.

d ℭ Hærentia dubitantia veræ vitæ hoc est resurrectionis. Comitum discipulorum. Mordens hos .i. illos. Patribus apostolis. Ne obliuio doctrinæ.

Doctrinæ in socijs, hic fit conuiua fidelis
Inter discipulos mensæ, tum surgit in auras,
Candida quem nubes tollit super æthera axem
Angelico sublata choro, diuina canenti.

IOANNIS MARIAE
Velmatij bagnacaballi chirsteidos Liber Decimus & ultimus explicit.

VELMATIVS AD SANCTOS

Qui dextrum tenuistis iter, sancta agmina, cœlo
Theoricos cultura lares: solemnia patri
Fundite uota deo pro me, priuatus ut ardens
Æthereas uideam diuino lumine sedes.

FINIS.

IN CONCINATOREM

Scottizantem tantum: & thomatizantem.

V qui multa doces miro uaga pulpita sensu:
Et populo miranda paras, quis fructus inermi
Tunc ingeni animæ præstatur, inania sunt hæc.
Quanta, scris, [a] sit forma sibi, proportio qualis:
Hæc sit an armonica: aut numerus: [b] sit sanguis, an aer
Illa quidem spiret, ueniat uel sphærica: cur hæc:
Vna sit an tantum cunctis: quæ uita patrocli
Hectoris hæc eadem fuerit: quæ patris: iuli:
An minor in pueris: longo uel maior in æuo,
Sint siue æquales animæ, cur liquerit artus
Ante senum finem [c]: cur noxia: & aliena supplex:
An magis æterna est: mundo uel creta coæuo.
Siue pater serat usq; [d] nouas post corporis artus
Si melior post fata sit hæc, si fluminis unda
Lethei absorpta repetat [e] noua corpora uiuax,
Communis sensus quis sit phantasmata quæris.
Pars memorans quæ quæris item, quis uerticis alti
Intellectus agens, somnus, quæ somnia, noctis
Visio, si superos species distinguat ab ista
Mortalis formæ, specie uenerentur & illi
Diuersa inter se, quare deus author eosdem
Condidit [f] nihilo: mora quæ fuit atra cadentum,
Hora fuit: pars æqua [g] magis: uel tertia partis:
Temporis an modicū: quid erit post clausta perepte
Communis uitæ, surget uiuatior hidra

a ℂ Seris seminas naras sibi .s. animæ.

b ℂ Aut numerus ex xenocrate anima est numerus seipsum mouens quia cum deus sit solus unus alia erunt numeri quæ patris .s. est hæc eadem sit iulii.

c ℂ Ante finem .i. cur anima ante statutum diem a natura relinquat corpus.

d ℂ Vsq; assidue secūdū veritatem.

e ℂ Repetat si anima rursus sumat corpus habita mundi obliuione quis sit .s. quæris commis sensus Pars memorans quæris q̄ sit memoria.
Verticis alti .i. animæ imperii.
Si species mortalis formæ distinguat angelos ab ista specie .i. si anima ab angelo distinguatur spē.
Illi si angeli inter se distinguantur specie.

f ℂ Pars æqua .i. media hora quæ æquatur alteri medie tertia pars partis .s. accipiendo medie horæ tertiam partem.

Alter homo? cum iam totum combusserit orbem
Iuppiter? aut idem, redeat cum patribus adam?
Vel iudex tantum partes impleuerit ambas,
Ætheream meritis infernam q; auxerit aulam
Supplicio quæ iusta fouet:[a] quæ turpia punit
Nec ueniet mortale genus, durissima proles,
Amplius excidio formæ, qua, uiuitz & audet,
Quid fuit ante diem primum? quid fecerat author
Is cum uectus aquis? omnes si dicitur idem,
Vna hora fecisse dies, quos septimus obdit
Quo pacto tentauit adam qui tartara torquet?
An dominus? uel seruus erat? quæ uerba parentem
Deuinxere meum? uel si peccauerat uxor
Absq; uiro, tunc nostra salus cecidisset in antrum?
Quæ macula & primos fœdauit iniqua parentes?
An quæ infœlices uexat[b] prægrandis auaros?
An gula uasta fuit? uel sæua superbia uitæ?
Inseris & bibulas obscuris sensibus aures.
Quos[c] sator anteuidet cœno, quos tartara manes
Sint sumptura truces, diræq; uoraginis ore,
Cur deus his posuit campis? quos ipse perenni
Nouerat augendos barathro, quot dindima seruent.
Quotq; gradus cœli seu quæ dimensio mundi?
Solis ad occasum rutilo surgentis aborto?
Quot stellæ? quæ stella minor? si sole triumphat
Luna suo? uarias seruent quas sidera uires?
Quæ ueus? aut genitor ueneris? q; iuppiter? aut mars
Mercurius q; multa sciat, q; gratus apollo,
Materias texis q; graues, cum iuppiter aures
Incutitz & pater est & quis sit filius, omnem
Arte doces populum? seu quæ sit gratia, qu alis
His tribus, & cuiq; est firmissima, & æqua potestas,

An

a ¶ Quæ fouet iusta. i. aula cœli quæ punit. s. infera. Quæ. s. forma. i. anima.

b ¶ Quæ vexat. i. auaritia

c ¶ Quos præuidet deus damnandos cur permittit vt generentur.

An monas in triade est, uel sit substantia simplex,
Quomodo trina tribus sunt nomina, dicito, nomen
Iis tribus ac unū est, tribus est honor unus: & unum
Sit decus: & uirtus: par gloria, trina potestas,
Si pietas: si firma fides: si & sidera uiuax
Spes[a] colat, ætherei uel quæ rutilantia tecti,
Ense minax terret diras iustissima mentes,
Sermo tuus uigilat: cœlum si turpis egestas
Non habitet: si cuncta uident quæ credere fas est?
In tenebris mundi, cœli qui tecta frequentant.
Siq; bonum præsens, quod ibi speratur: iniquus
Si nullus sæuit superas, in crimine, partes?
Cum sensu retinenda suo quæ uerba reponunt
Auriculæ? natis possint quæ promere fidis?
Ioannes si partis erunt: & clauiger æquæ
Qui claudit, qui clausa aperit, si dindima possit
Soluere, uel tantum medio sapit aurea mundo
Clauis, erit turbe in sancto quis fructus inermi?
Cuncta potest petrus: tamen hæc durissima captu
Fugerunt, rapido ueluti ludibria uento, &
In folys descripta uagis secreta sibillæ,
Hoc sat erit: laudaris enim, reparabilis echo
Intonat: & bulla serues extensior uda,
Secædat paulus, tum qui fudere cruorem
Pro ioue: tum ferio cædat crux digna triumpho.
Atq; utrum currat per lata palatia templi,
Doctus es, hoc scimus, sunt hæc tãtum apta cathedris,
Sunt ubi qui celeres iaculantur, tela, sagittas,
Chrysippi: & seruens umbone repellitur ictus,
Hic bonus: ille bonus, cœlestis lumina mensæ,
Quàm bene socratico uestiris digna cothurno,
Non tamen his locus est: ubi dira pericula formæ

a & Vitiax spes epitethon spei.
vel quæ iustissima. i. iustitia.

ORDO EST.

Vel iustissima. i. iustitia collat rutilantia. i. sidera tecti etherei quæ minax ense terret diras mentes.
Sensus est in cœlo si non est egestas quomodo in est misericordia si vident deum facit ad faciem quomodo in cœlo est fides si bonum præsens est ibi quare est spes: si nullus malus ad quid ibi iustitia quæ reos punit.
In sancto in templo.
Cuncta patet petrus: quasi dicat quid plura papa omnia põt & habet potestem soluendi in purgatorio tamen audiẽtes abhorrent has difficultates.
Ferio sylogismus in ferio
Ironice dictũ est. & plus valeant subtilia argumenta & verba Christi.
Vtrum currat quantum ad dubia.
Vbi sunt qui.
Tela chrysippi appõ est.
Vmbone responsione hic scilicet diuus thomas.
Ille. s. scottus.
Lumina appõ.
Vestiris digna .i. philosophica.
Vina castigationes oleũ pietatem monitiones uastes vocantis est.

Corporis emergunt: sed christi pabula templis
Versentur: lapsos releuent: & uina ministrent,
Atq; oleum plagis: tua sit responsio forsan,
Spartani, uates, certe tibi crura lycurgi.

VELMATII IN CONCIONATOREM

FINIS.

VELMATIVS REuerendissimo Cardinali.

RMA canant alij sæuiq; horrentia martis
Præliaq; cui rapida prenditur hasta manu.
Et dicant multi, quæ tela cupidinis, arcus,
Et cuneris tenerâs semper in igne faces.
Aut mores taxent referant seu prandia regum,
Vel moueant placidos distica uana iocos.
Ipse ego tartareas infido carmine fauces
Persequor: et fatuos destino ad antra deos.
Non clio, cliusq; bonæ scribenda sorores
Sed mea cælorum carmina: dictet amor.
Calisto hic non ursa fugit: non dirigit arcas
In matrem calamos, tela nefanda, truces,
Nulla cereis iuno et nulla ac proserpina, nullus
Neptunnus tumido, cura superba freto,
Hæc mea percurrit non bacchus adulter in uua,
Hic mauors cipriam non præmit atq; deam.
Ergo minus faueant nobis, quæ credita romæ
Numina, mercurius, phœbus apollo minus.
Ipse ego discipulos christi, uera omnia sunt hæc,
Prædico: frugiferam dat mea dextra crucem.
Iure sitibundo mihi sidera sancta ministrent
Ad mea frugales, quæ sapientis, aquas.
Hic tantum pictas sanctæ ad diuina cohortis.
Luor et hebræe gentis ad arma furit.

Ergo ferat christus uires, spes certa labori
Hic hermes studio, dælius iste meo.
Lingua mihi paulus, soter doctrina parctur.
Ad graue sed lucas sit comes æquus iter
Et tu, quem ueneror, candelæ luminis adde
Quæ prosunt studio robora uiua meo.
At si me fugias (quod erit crudele) fatebor
Hæc erit haud æqui sideris atra manus,
Sufficiet nostro uires deus ipse labori,
Qui nunq; ualidam deserit orbis opem.

DE QVIBVSDAM ERRO-
ribus ad eundem reuerendissi-
mum Cardinalem
Velmatius

Perfectum nihil est, nisi qui conflauit, & illud,
E' nihilo ualida iuppiter omne manu.
Errat enim qui ad uota potens in dissona fertur
Quo magis a macula qui nequit esse solers
Nemo satis cautus, nisi qui fugit arma, nec ille est
Sæpe canis sequitur qui fugit ante canem,
Nam commissa ferunt, romæ ut purgentur, iniqui.
Qui cadit ingreditur si lupus, exit ouis.
Sic errata tuli magna exsoluenda suburræ;
Decepit calidum me satis ingenium
Atq; moræ impatiens: manus & nimis ardua pennis
Tergantur sapido putrida membra sale.
Non qui cadmeæ fugiunt connubia natæ
Crimina castigent: sed mea qui sapiunt.
Adde tamen uirgæ duros quod pauit appellas,
Non tenus oppositio uapulet ergo teno.

Velmatius

VELMATIVS

Quis rhodiam pingat uolucrem ſine uoce loquentem?
Quis remis exacuit qua crocodrillus cares?
Non doctus: non lucis egens ad gurgitis hauſtum
Sed quæ gnoſiacum perdidit androgeum.
Non peream calchas, mopſus ſi occurrat inermi.
Quid mæres calchas ſi tibi mopſus ero?

FINIS.

ACTVS APO

STOLORVM PER IOAN-

nem Mariam uelmatium
Liber Primus.

EVMANVM *posti*ꝫ *cœlestia*
regna tonantem
Surgentem è tenebris sublimi pa-
tris olympi
Susceperethronozurpi formidine
pallens
Incutit ossa timor uestigia sancta sequentum
Hic[a] *iouis humani, ceu parua armenta per agros*
Post obitum pastoris eunt, quæ horrentia passim
*Pestiferos lyncum: rabiosi*ꝙ *uulnera: morsus*
*Dura lupi, clausere foros,*ꝙ *cardine ualuas*
Christisse quæ uenere tamen de plebe petentes
Tecta ubi,[b] *qui æthereum petyt uirtute parentem,*
Discipuli fecere larem: tum protinus intrant.
Quos[c] *monet antistes iudæ properantis ad orcum*
Spe uacua in terris, quoniam defecit[d] *iniquus*
A luce ad tenebras: argenti intentus honori,
Fas erit[e] *expulsi sedem renouare: cadentis*
*Surgere: qui*ꝫ *larem regerent uirtute uacantem,*
Discipulos statuere duos, quorum alter ioseph
*Nomine erat: comitem*q; *omnes dixere mathiam,*
*Frugiferas fundunt*q; *preces, tu iuppiter almi*
*Sideris,*ꝙ *factor magnæ telluris:*ꝙ *alti*
*Gurgitis:*ꝙ *quæ sunt toto uirtutis in orbe*
Omnimodæ:

a ℂ Hic aduerbium est.
ORDO
Ceu parua armenta horrẽtia passim pestiferos lyncum morsus & dura lupi uulnera, quæ eunt per agros post obitum pastoris sui.
b ℂ Vbi discipuli illius q
c ℂ Quos petrus monuit iudæ.
d ℂ Quoniam defecit, ad monitio est.
e ℂ Fas erit ornare sedem expulsi & fas erit surgere qui regerent larem cadentis.
Ioseph. qui & barnabas.

Omnimoda: tu corda hominum qui noſcis, & omnem
Hic hominum ſenſum, qualem petis ipſe duorum
Detege, quos ſtatuit tibi contio tota tonanti,
Impleat ut lapſi[a] ſedem, mœrentis iudæ,
Tartara quem retinent: curuo & ſuſpenditur arcu.
Fatidicas ſuper hos mittunt indagine ſortes
Pneumatis: an uelit hunc, comitem uel ſcligat illum
Spiritus ad ſedem tetrum properantis ad orcum,
Elegit: iunxitq; choro ſors ſancta mathiam,
Quem regit iſte cephas: & numina magna frequentat
Clara ſemel totum phœbe reparauerat orbem.
Bisq; decem uenere dies: rutilantia ſolis
Lumina: tum tenebras totidem ſuffuderat orbi
Nox erebo prognata truci, cum cœtus in unum
Conuenit: & tantum ſancto labuntur ab ore
Verba præcis iuſtæ, chriſtumq;, & numen[b] adorant.
SVSCIPIVNT nã ſancta iouẽ, qa turpia fraudes
(Conueniunt quæ pulchra lari, non fœda uenuſto)
Intonat ecce polus, radys atq; athra coruſcat,
Apparent rutilo linguæ cernentibus igni
Diſcipulis: patriſq; uiro ſupereminet omni
Spiritus: & geniti in linguis pia gratia magni,
Linguarum ſpecies[c] fuit hæc, & grandis imago,
Lingua quidem docuit uiuum mirabilis orbem,
Et monuit faiunda homini, tum uerba ſalutis
Et fugienda aperit, centrumq; relinquere carnem,
Ignis erat, ſuccenſa forent ut uerba tonantis
Ad populum: corda atq; hominum magni æſtus amoris
In iouis igniret laudes: neſcirct inermes
Pallentis uires, pallentis uita timoris.
Hic deus ex humili mira uirtute potentem
Efficit, ex magno ſic huius inertia[d] ſeruum

a Lapſi hic ſubſtantiuſ eſt. mœrentis iudæ declaratio eſt.

b Chriſtũ & numẽ and.

c Linguarum ſpecies expoſitio eſt.

d Inertia inedia inopia tarditas.

Reddit hic impleuit comites uirtute, timorem
Expulit, audacem fecit qui in regna tuentem[a]
Mitis ouis fuerat, serua ac ad sanie leonem,
Fecit oucm paulum docuit pia regna fideles
Discipulos, qui cuncta docet, tum protinus orbi
Omne genus linguæ pandit, mirabile cunctis
Hebrei dixere mero caluisse frequenti
Hos homines, quos lingua poli mutire iuberet,
Vnigeni sermonis enim qui sperat usum
Hic docet ignaros, prius ora tacentia fari,
Et uarios in uerba modos effundere ciues.
Nanq; geta in linguis parthus uel[b] dalmata seres
Grætia: & assyria tecta & regione sabinus[c]
Discipulis christi nec quid sermonis ab illo
Cœtu aberat: nigris lingua hæc peruenerat in dis
Pœnus, arabs, uno mens uersabatur in ore,
Quisq; erat hebræus, seres, tum natus athenis,
Mirantur uerpi, quibus hæc pater ordinis alti
Petrus ait faciens condigna silentia cunctis,
Hebrei, seruate meam, uerba omnia, uocem
Sermonis nostri, neq; sit qui spernat euntem
Ad uitæ pia uerba piæ, ueriss ima sunt hæc,
Vina chorum non ulla, inopes,[d] fœdare potenti
Imperio: & uirtute sua uis nulla momordit
Hunc mihi præsentem, subtili tertia, ciues
Linea currentis calami signatur ab umbra.[e]
Hoc tantum uirtute dei, quod dixit iohel,
Spiritus huic ingens, effundam, afflarat ab alto,
Hunc flatum in terris, geniti, timidæq; puellæ
Prædicent, miranda canam: tum somnia cernent
Quos alitis tenebrosa[f] senes: seruiq; loquentur,
Et uestræ ancillæ: quorum monumenta notabunt

Maiores:

a ☞ in fuentem regna: illū qui.

b ☞ Vel etiam.
c ☞ Sabinus latinus tecta ignorata a loquentibus.

Mericerte græci μν.

d ☞ Inopes uocantis est.
e ☞ Ab umbra curētis calami.
Iohel. 2.
Huic iohelli.
f ☞ Somnia, tenebrosa.
Iohel. 2.
Et erit in nouissimis diebus, dicit dñs effundā de spiritu meo super omnem carnem. & prophetabunt filii uestri, & filiæ uestræ & iuuenes uestri uisiones uidebunt: & seniores uestri somnia somniabunt: & quidem super seruos meos & ancillas, meas in diebus illis effundam de spiritu meo & prophetabūt & dabo prodigia in cœlo sursum & signa in terra deorsum &c.

Maiores: & signa dabo uenientia cœlo,
Fulgura, cum tenebris fœdetur terra cruore,
Sol tenebras: roscumq; dabit luna ipsa cruorem,
Ante dies hominis ueniet q̃ magnus: & omnis
Saluus erit quicunq; iouem prono ore[a] uocabit,
Verba, uiri, audite hæc, christus miracula cunctis
Qui fecit: qui mira dedit telluris: & alti
Ætheris inspectu: uobis in iussa[b] paratis
Traditus est morti: non hunc fera dindima claustris
Subdere tartareis potuere in uincula: rupit
Vincula: & infernos sua sæua[c] potentia cancros:
Suscitat hunc genitor: uates hæc uidit in umbra
Marcentis terræ, quando hæc prædixit, ut ille
Cerneret[d] ante deum, sc qui uirtute potentis
Protegeret dextræ caderet ne lapsus in umbras,
Idcirco mens lata fuit, lingua omnis abundans
Lætitiæ: multaq; caro spe quippe quieuit,
Desinis haud quaq̃ barathri fera uincula turpi
Hanc animam seruare luto: putrescere sanctum.
Et minus ipse dabis. uitæ tu iuppiter author
Monstrasti uitæq; uias: tua gaudia seruum hunc
Replebunt, uultuq; tuo tua lumina lætant,
Nec uates fuit hic dauid: uera ipse loquutus,
Cuius enim cippus prope nos, sanctumq; sepulchrum
Vidimus, & toti dauid quæque attulit orbi
Vera, nec ambigua linguæ mendacis in umbra,
His ergo fida comprehensis omnibus aure
Quid facimus? dixere uiri saluemur: & orcum
Vitemus, parcatq; deus, peccata relaxet.
Pœniteat sceleris petrus respondet, & unda
Suscipiat uos sancta, lauat quæ crimina mentis,
In uirtute iouis, geniti, uel pneumatis almi,

a ℭ Prono oratio humili voce.

b ℭ Iniussa contra iussa.

c ℭ Sæua nõ violenta sed magna.

d ℭ Cerneret dnm. uid. Prouidebam dñm in conspectu meo semp quoniã adextris est mei ne comoueat & sequentia.

Nam uobis uestriq; satis promissio fiat
Multa poliz & quoscunq; deus pater ipse uocarit,
A prauo hoc arcete luto uos protinus omnes,
Baptizatus enim petri quicunq; recepit
Verba senis, ter mille uiros lauere piaclo
Multiplici, populisq; dabant miranda: potentes
Mirandi uirtute iouis, quibus omnia in unum
Collecta è medio ut uictum cum pace tenerent
Vestitum pariter caperent, quos iuppiter auxit
Doctrinam augentes christi, concordia, & igne
Accensi in christum: & fructu cumulauit amoris,
Ioannes, [a] petrusq; simul delubra tonantis
Sancta petunt: claudus recubat pia munera poscens
Iis quibus orandum est: atq; hac transire sacello.
Sorte erat, hunc q; cephas præcepto intendere uultus
Amborum dicit, miser hic sperabat ut aurum
Acciperet, nil æris erat, cui petrus: amice
Argentum est, aurum q; minus, neq; munera nobis
Quæ exoptat mundus, si quid uirtutis, habeto,
Nanq; iouis pietate, tuis, quocunq; licebit
Tu pedibus fœlix confer, tunc ocius omni
Exurgit mirante choro, sine uulnere, purus
Mente prius, uegetusq; sui mox corporis usu,
Exiliens templum q; petit curuatus ad aras,
Inq; genu grates agit hic: laudesq; tonanti,
Nanq; deus miranda facit: miracula & orbi
Iuppiter ostendit: tetris atq; cuocat umbris
Altitonans animas, cœcis & lumina reddit,
At iouis hic homines sunt admiranda ministri,
Vt magnum profitetur [b] opus, quod gratia confert,
Dispensant hi dona dei, pietatis amore,
Non tamen hic omnes thesauri oracula mundo

Recludunt

a ℭ Ioannes alij uiri dissertissimi faciunt Ioannes quadrisyllabum: &. i. breuiant cetera producunt: ego autem nõ possum adducere ut sit quadrisyllabũ quamuis reperiatur semper positus trisyllabum & ponam: cum prima longa nec obstat uocalis ante aliam: non tamen contenderem quia & tetrosyllabum esse posset: sed non sonat.
Sorte respectu claudi, nõ templa petentium.

b ℭ Profitetur ostendit:

Recludunt, gentiq; ferunt pia munera cœli,
Sed tantum christi roseum uirtute cruorem
Qui merucre sequi mundum liquere parentes,
Diuitias, genitos pariter, charosq; nepotes,
Qualis & ipse cephas: qualis comes ille sequutus
Humani pia uerba iouis: solamina uitæ,
Mirantur cunctiiouis & stupet insciа turba
Ceruicis duræ, matres, iuuenesq; senesq;
Iisq; cephas: miraris enim quod iuppiter audet?
Est deus huius opis compos, miracula grandis
Iuppiter hic tantum nobis operatur, & illum
Ira odio cœci ligno affixistis apellæ,
Virq; abijt nec̄ [a] saxo sed christus ab antro
Surrexit, cœlum petijt uirtute parentis,
Nosq; sumus testes horum, quæ [b] fecerat ipse
Christus, & in christo genitor compleuerit: author
Luminis æterni, cuius, q̄ noscitis omnes,
Et fidei uis magna manus sanauit auerno
Ignari legis christum misistis, at ipsos
Pœniteat sceleris, commissa & nesciat author
Seminis humani, medio cum uenerit orbi
Christus ad exitium commissi, & criminis ultor,
Et iusti ad uitam, cantor quem pneumatis almi
Præ dixit moses, uates uenit ipse potenti
Semine uestrorum, sic stat sententia, fratrum
Diiouis æterni, quem fas audire uelut me,
Quæ cunq; [c] adducet populo: quæ spreuerit illum
Cunq; animæ excitio ponetur plebis aborsus,
Hos, omnes, dixere dies samuelq; [d] paresq;
Post obitum samuelis, item de semine claro
Vos uatum, magnus uates ut præ dicat, estis,
Et testamento geniti, quod iuppiter ipse

a Virneq; i. barab bas. Saxo pro saxeo

b Quæ illorum quæ.

c quæcunq; tmesis.

ORDO

d Samuel & omnes pares post samuelem i. omnes prophete dixere hos dies. i. annunciauerunt ut textus ait.

MOYSES

Prophetam suscitabit dominus deus uester de

fratribus uestris, tanq; me ipsum audietis iuxta omnia quæcunq; locutus fuerit uobis erit autem omnis anima quæ nõ audierit prophetam illũ exterminabitur de plebe & oẽs prophetæ a samuel & deinceps qui &c.
Exod. i. in tuo semine.

Ad uestros statuit patres: cum dixit abrahæ.
In te omnes terræ pregnatiq; semine gentes
Suscipiunt benedicta iouis, tum finc coegit
Sermonem antistes posuitq; silentia uoci,
Ecce ubi tartareæ torquent in uincula fauces
Defunctorum animas: pallens discordia: pallens
Tisiphone: tum liuor edax tristisq; megæra
Consilium fecere suum: nec defuit urgens
Alecto in pugnas homines, miserabilis orcus
Cum priuarctur solito, post bella: trophæo,
Fama erat in populis uncti, uexilla serenos
Pandebant miranda sinus, crescebat in orbe
Vera fides uncti, cum terra[a] ingentia, homoq;,
Et facerent miranda rudes miracula cœli,
Quæ natura nequit, cæcis dant lumina: surdo,
Auditum, claudisq; pedes & funera sistunt,[b]
A' barathro reuocantq; animas, hæc umbra ministrat
Sancti hominis, mira hæc certe, maioraq;[c] fiunt,
Quam deus in terris multos operatus in annos,
Hic tamen est author cunctæ uirtutis in orbe,
Ergo orcum furiæ inquunt, sæua agmina, ditis.
Ad superum uenitur iter, sanctamq; prophanant
Viroso intuitu, multi quoq; criminis urbem
Aggressu, repetuntq;[d] omnes pallatia summi
Pontificis, nam tota cohors confluxerat ardens
In pecudes, quas pastor agens de patre, reliquit.
Cum peteret cœlum residés taxaret, & æstu
Feruore & fidei tardos animaret, & omnes
Fœdarunt iuore truci, turpe agmen, apellas,
Intorti crines stridebant anguibus, atq;
Inyciunt uirus diræ, taboq; cruentant
Natura ad facinus pronos, quod turpiter[e] exit,

a ℂ Terra homoq; endia. i. homo terrenus.

b ℂ Sistunt ne moriantur impediunt.

c ℂ Maiora. i. plura.

d ℂ Repetunt quo sæpius intrarant.
Diræ dirarum.

e ℂ Quod turpiter, dictum est.

Ecce

Ecce manus: peruersa manus: manus impia: mordax
Dira: nocens sæuit furor & praui ominis ardet
Ira: odio: terrere bonos: & perdere ciues
Ad superos uitæ: canis hic: lupus ille flagellat
Absentes: tigris q; uorat pecudes q; tonantis
Arcere à causa statuunt: tum concita raptat
Se turba: & ciues properat scelerosa potenti
Deturbare manu: crudeli & tradere morti,
Hi sileant: christum q; negent se scire, dolentes
Ecce adsunt laruæ, tetrico q; silentia uultu
Abrumpunt, christum q; rogant cur dogmate multo
Extollant populis: ueluti si iuppiter hic sit,
Et cæco occluserе lari: dum fulserit hora
Crastina, quæ lucem faciat renouata sequentem,
Vesper ab occiduo iam iam ueniebat olympo,
Creuerat atq; fides, post q̃ surrexerat alto
Sol nouus è cælo, tetras q; remouerat umbras,
Hic populi uenere senes, caput ordinis annas.
Ioannes, multiq; sacri, dira hidra caiphas
Sæuus alexander: christi & traxere sequaces
Discipulos: cæco quos dira in uincula claustro
Ii rabidi tenuere canes: & qua arte negantur
Hæc faciant: tam mira omni, qui grandia callet,
Quam magis hæc rudibus ueniunt miranda puellis
Ruricolis & sæua[a] uiris, nam dicite quid sit?
Tunc deus aspirat petro: qui talibus, infit:
Primores populi, uos qui de sede minori,
Audite hæc omnes, & nulla obliuio nostri
Sermonis fiat, uili de plebe nepotes
Sanguinis hebrei, ac homines, caro noxia[b] culpe,
Fex q; sumus populi, nec iuppiter ipse, nec ille est,
Non dij, sed tantum deus hic operatur, & unus[c]

a ℂ Sæua immania

b ℂ Cato noxia obnoxia peccato. i. peccatores
c ℂ Vnus, solus.

Ægrotos sanat, quem uos fixistis appellæ
Humanum in terris sublimi ad funera trunco,
Hunc deus a tenebris reuocat, lapis ille tot annos
A uobis iectus erat, quem ut iungeret ambos[a]
Angulus excepit muros, lapis ille salutem
Non alibi sit nostra salus, progignit & auget.
(DIFIcile est quæ clara fide, ui, & fraude[b] negari)
Haud poterant obstare homini, cui uera fatenti
Aspirat uirtus, nec nugæ oracula fiunt,
Cognouere homines uestigia sancta sequutos,
Atq; inopes nouere uiros, sine dogmatis usu[c]
Dura tamen cruix instat uerantibus, audent
Consilio renouare nefas, & turpe uenenum,
Quid facinus? quis uera neget? miracula fiunt
A cœno plebis, miseri, quid plura? perimus
Saltem uerba minas pariant, ne detur, ut ultra
Progrediatur opus tantæ uirtutis, [d] & omnes
Exoptent quæcunq; iubent implere probari.
Defuit haud terror praui sermonis, & omnis
Fraus operata minas, & diræ mortis imago,
At senior si uestra magis, q̄s uerba tonantis
Fas audire uiri, proferte hæc auribus omnes
Callentes nasum, liccat quæ audiuimus, atq;
Vidimus ipsa loqui: potuere impellere uerum
Haud quaq̄, liquere homines tum uera fatentes,
Nanq; minæ intrepidis tantum mansere superstes
Tanti operis iudex cœli cessere quirites,
Et comites adiere suos, quibus omnia texunt
Quæ dicta a reprobis, patulas mox clamor ad auras
Erigitur, diuumq; fidem, uiresq; reposcunt,
Dauidis[e] ista ferunt, cur hic furor insciius, ardor
Vindictæ, querulæq; hominum pia sidera uoces
Incutiunt

a Ambos quia angulus duos parietes coniungit, ambos ergo muros.
b Vi & fraude end.
c Vsu experimento.
d Virtutis potestatis.
e Dauidis. Dauid media breui protulit sedulius cur ego dauidicis assuetas cantibus odas. Iuuencus uero produxit. Edidit hic mariam dauidis origine ioseph. Rō nulla est ætas fama ego cum illis primam produco & cum uelmatio. eandem breuiarem me, dia, tamen semper curta quā q̄s dauid dicunt habere ultimam longam

Incutiunt: fraudesq; uolunt: & falsa reponunt:
Conuenere simul, multa qui fraude, potentes,
Aduersus quem dextra iouis diuina perunxit,
Certe una uenere uiri, uenere potentes
Imperio reges, romana pontius aura,
Regia & herodes fultus ui, cede, corona
In puerum christum furerent,[a] cum fratribus israel,
Implerent & uota tui mi iuppiter alti
Consily fieriq; manus statuere potentes,
Cerne minas gentis da nos mutire foroq;
Pandere quæ docuit christus præcepta, timorem
Pelle procul, peragamus[b] item pia iussa iubentis
Dicere quod fidei, nec sit pudor ullus habenti
Quod decet ad cœlum: crescit doctrina sepulti,
A tenebris qui exiuit item: nam sidera testes
Ascensus fiunt: uera est medicina dolentis,
A precibus[c] tremit ille locus: tremuere columnæ,
Ossa hominum tremuere simul, mirabile dictu,
Spiritus hos implet magni factoris: & ille
Qui uenit a gento, clementia[d] sancta, ducrum,
A patribus refugitq; timor: mox uerba salutis
Prædicunt: fiunt uni communia mensæ
Cor unum: mens una simul proferre quod agris
Iure tenent gentis: uel uendere cominus agros
Offerre & præcium patribus quia gloria uana est,
Fortunæ, mundiq; salus, & in aere floci,
Ecce manus domini q; magna potentia cœli,
Quidã erat in tribubus: fuit & sibi sapphira coniunx,[e]
Huic ananiæ nomen, distraxerat agrum
Occultans præcij partem, dicn cætera sanctis
Patribus adduxit, dicens commune quod hoc est
Offero, cui pastor, qualis temptatio: qualis

a ¶ Furerent deest ut.

b ¶ Peragamus quia sua pradictum est pandere & prædicare præcepta.

c ¶ A precibus post preces.
Tremit presens est.

d ¶ Clementia sancta appõ est.

e ¶ Coniunx multi codices iux non coniunx scribũt non habebunt me municipem dicant qd uelint.
Ananiam non inueni in quantitate.
Hoc quod offero cõmune est.

Fraus uiget in misero, mentitus es ipse tonanti,
Non nobis: hoc omne tuum, sine fraude, decebat
Iure patris miserum, quid enim deceptio prodest?
Fallenti[a] superos, & qui non facta tuetur,
His ausis cæco rapit hunc infrena sepulchro
Mors, eadem rapit atra suam de fraude mariti
Vxorem, & fraudis uitio mittuntur ad orcum,
Nam timor inuasit turbas, miranda per omnes
Discipulos fiunt, toti & miracula genti.
Ecce iterum alecto cruciat præcordia uirus
Sanguinis hebrei, fœdans liuore priores
Delubri, & tabo maculans sua uiscera turpi
Occludunt cæco christi sancta agmina claustro,
Visitat hos patres cælorum nuntius, atra
Liberat atq; domo, foribusq; in cardine clausis
Valuarum firmo, sanctissima uerba iubentur
Proferre in medium christi, delubra petuntur,
Magnificantq; iouem, genitumq; tonantis in æde,
Doxa sacerdotum, scribarum gloria, princeps
Præcipit adducant è tetro carcere ciues
Christi sequas, statuantq; foro, damnentur & atre
Vna omnes morti, taceant nisi, sæpe minantur
Dira in morte minas, laribus[b] aut abdantur iniquis,
Vsq; obitum uitæ natura occludet inertem
Quo, [c]succo defecta suo, mergantur in undis,
It stator, atq; fores, nec erant[d] uirtute potentes,
Occlusas reperit, mirum hoc, mirantur & omnes
Tum referunt nescire, uiri, quo nocte profunda
Progressi fuerant taciti, tantum ostia cæci
Creuerunt occlusa laris, signata[e] sigillo,
Inquirunt ubi sancta cohors, uiuacior hidra
Degat, an in templo, sanctam uel liquerit urbem.

Fas

a ☞ Et fallenti illi qui uidet anteqū res fiant.

b ☞ Laribus: bus aut abiitur. l.
c ☞ Vsq; quo tmesis.

d ☞ Neqū erãt intra septũ carceris discipuli potentes uirtute i. operibus.

e ☞ Signata sigillo. i. probe munita.

FAS fugere est: crudele mori: natura quod optat
Oppositum morti est: non hoc [a] natura negabis,
Hos populum doctare sciunt: indagine diram
Quærentum ad mortem comites ducentis ad astra,
Adueniunt templum, quærunt quid in æthera tollant [b]
Christiferum nomen: nec iussa capessere tentant.
Iis magè parendum ποιμὴν me iudice, dixit,
Atq; etiam sub morte iouis: quis gentibus orbis,
Ipse ego sum testis: quem uos fixistis apellæ
Atq; hi sunt similes quem uos damnastis, inique
Inuidiæ & liuore necis sunt sidera testes
Surgentis uitæ, sed uera negatis, & ignem
Verbera, uel ferrum, uerumq; fatentibus hastam,
Offertisq; minas, uera hæc quæ pandimus orbi,
Excruciant diro sceleratam arpagine mentem
Verba senis petri, corda & ficantur iniqui, [c]
Perdere tentabant, quorum fastigia crescunt
Credantur uirtute operis, sermone potentum, [d]
Gammalicl legis doctor, surrexit in orbem
Hebrei cœtus, circumspicit ipse, iubetq;
Audiri quæ uerba refert, & condere menti,
Hinc prius hic sanctos comites secedere iussit,
Ante dies paucos theodas seductor, apellæ, [e]
Vt sectarentur, multos de plebe coegit,
Se patrem in terris multe uirtutis, & atri
Criminis osorem dicens, monumenta salutis,
Credite sunt uerba hæc, sed cum seduceret, umbra &
Esset hic, exemplo sic seducentis iniqui,
PRINcipium feruet, medium tepet, ultima frigent,
Mox redit in nihilum quod erat nihil, omnia nugæ,
Fumus & hic pomi fumo morientis iniquo
Quod seruat deuota palus, pro crimine canis

a Hoc. s. qd fas sit mortem fugere: & mori crudele est.
Indagine quærentum.
b Tollant aphæresis est
c Iniqui siccatur corda sinec.
d Quorum potentum sermone fastigia crescunt: ut credantur uirtute operis.
e Apellæ uocatiuus est p ōt ēsse genitiuus vt seductor apellæ.

Nature obstanti, periit seductor, & orco
Demisit diuina manus: quæ falsa fatigat
Supplicijs, nam uera suo uult esse triumpho,
Fecit idem iudas, iudas galilæus, iudæ,
Contigit id thoadæ, uapor hic uanescit in auras,
Hæc eadem, si ficta[a] quidem, cessare uidebis
Sancta cohors, FRONDEscit opus si uera sequantur.
Nemo potest obstare deo, concurrere cœlo,
Nomine discipulis interdixere flagello
Consectis Christi, ne quid crebresceret orbi
In cruce qui functus uita, dein cesserat orco
Ad superos itura lares pia gloria[b] uitæ
Abscedunt læti passi conuitia, uoces,
Hebreasq; manus diras pro nominis uncti
In sæuos odio, miro tutamine,[c] apellas,
In sancto pia uerba tamen resonantia templo
Non obcunt: VOX nanq; iouis uiuacior igne est
Adduntur cum ligna foco quæ follibus arent
Discipulum numerus creuit: creuere labores
Seruity seruire uiris, ubi plurimus esset
Pandere doctrinam fidei labor utilis orbi,
Hæbreos taxant græci: culpabile murmur
Exit ad innocuos, uiduas q; gentis apellæ
Despicerent: fidei dum contio tota frequentat
Dulce ministerium: quibus ij noua lumina mundi,
Christi sequæ: uanum est mensis seruire: relicto
Sermone,[d] & Christo: calido & seruire palato,
Sancta cohors: seceerne uiros qui hac munera cunctis
Dispensent: præcibus nostrum est instare[e] pudicis,
Elegere uiros septem: statuere timonem
Et stephanum: reliquosq; paresante ora sequentum
Prima iouem in terris: Christi & uirtute potentes
Impesuere

a Si ficta. b sint.

Frondescit opus si uera sequantur.

b Pia gloria appō est.

c Pro miro tutamine Christi in apellas.

Vox iouis uiuacior igne est.

d Sermone & christo endia. Calido auido.

e instare firmiter stare.

Imposuere manus, uerbum crescebat in urbe,
Credentum & numerus, fidei parebat ouanti
Multa sacerdotum turba, & præcepta ferebat,
At stephanus uirtute iouis, cui gratia, mirum
In populo præstabat opus, miracula pandens,
Prodigia,[a] excelso signa & monstrabat olympo,
Liuor edax quosdam tetigit committere[b] uerpos
Cum stephano taxare suos, & prendere mores,
Nemo unq̃ potuit doctrine obstare potenti:
Spiritui pariter, qui disceptabat, at illi
Verba minantis habent, testes ad funera mittunt,
Qui dicunt stephanum magni spræuisse tonantis
Numen, & hunc mosen pariter, fit contio, damnant
Plebs seducta uirum, magnum tempsisse tonantem
Dixerunt testes. quorum contentio fallax,
Et christum dixisse locum destruxero, leges
Mutabo hebreæ gentis, quas maximus author
Doctrinæ adduxit, tum sancta uolumina, moses,
In stephano angelicam faciem uidere: tuentes
Hunc iustum, cui magnus ait, cerne omnia, princeps[c]
Si uera hæc quæ obiecta tibi, quæ concio taxat
Tunc iustus: mea uerba omnes audite priores
Consilij, fratresq̃; pares, & sede minores,
Iuppiter apparens ueteri, q̃ magnus, abrahæ
Assiry admonuit sanctum secedere terra
Informi,[d] & ueteres carras habitare, quod actum est,
A morte[e] hunc genitoris item transuexit ad oras
Quas colitis, non ille hæres, fuit accola tantum
Carrarum, promisit enim sibi semen, ut hæres
Post obitum patris regeret, ceu uota iubcrent,
Dixit item, quia seruus erit sub pondere semen
Quod geris in lumbo, triginta haud amplius annos

a Prodigia monstrabat
b Committere cum stephano.
c Cui magnus princeps sacerdos.
d Informi sterili.
e A morte post mortem patris.

Et quadringentos, ueniam, qui uincula iungant
Ipse ego seminibus iudex canentis abrahæ
Qui pater est gentis, ueteri dein seruiet aræ
Progenies delecta mea, quæ exiuerit inde
Grandæuo & generis tum circuncisio facta est.
Et natum[a] genuit, peperit quo & sarra secundum
In terris patrem post primi patris honorem
Obseruandi abrahæ, genuit genitoris iacob
Filius & genitum nostrum qui impleuit abundans
Stirpe patris magni, geniti tum undena propago
Inuidia, liuore truces mercatibus imum
Confratrem præcio damnant, pressura triceno,[b]
Hæc extrema patris, puero cui nomen ioseph,
Ægiptum duxere uiri, quem dextra potentis
Naturæ seruabat enim, nec defuit unq;
Quin tegeret diuina manus uirtute camillum,[c]
Dilligit hunc, qui multa potest illo orbe pharaon,
Rex erat ægipti: rex hunc præponit ioseph
Ægiptos: laribus cunctis, ut liber habenas
Et præmatur & laxet: prorex uidetur ab omni
Assirio: nullus q; suo sit maior in orbe.
Ægiptum deuota fames: chanaam q; flagellat
Mittuntur q; iterum: dominus qui seruus ioseph
Iam fuit, assiriæ genti præfectus, iniquis
Teste quidem uero fratrem se fratribus offert,
Atq; suum genus ipse suo, fratres q; reuellat
Chara patris sobole: regis patrem q; fatetur
Ætate[d] qui uixit aduc molli æthere ueſci,
Accersit genitus q; suum pictate parentem,
Affines: charos q; sibi, pius ipse, nepotes,
Venit enim genitor serui, uenere parentes,
Atq; ibi defecit pariter pericre sequaces

Sanguinis

a Natum. Isaac. Secundum respectu sarre patientis. Secundū patrem. Isaac. Abrahe obseruandi. genitoris abrahe Filiusisaac.

b Triceno præcio tria gentis argenteis.

c Camillum. Seruum. Pharaonis arat. Sumpserit hoste caret; nec iam sua iura pharaon. PRVDENT. Adscedisse phocis posito pharaonis iniquo. QVINTIA Seiunctis sortiuirga pharaoni profundo. Chanaam cha longam: namq; fiaherous sit. Qui seruus. Fuerat. Suo regi.

d Ætate aduerbii est.

Sanguinis a patre hoc, gelido & posuere sepulchro.
In sichen quod magnus ibi sibi fecit abraham
Argento, natisq; suis: sed tempora currunt,
Fit prope quod ueteri summus promisit abrahæ
Iuppiter auctori prolixi sanguinis alto,[a]
Creuit enim numerus: pharao migrauit ad urbem
Infernam: rex alter habet fastigia regis
Sanguinis ægipti: regiq; ignobilis hic[b] est
Qui fuerat primo multæ uirtutis ioseph,
Hic genus absterret nostrum: delere frequentat.
Noxius hebreis: ne nostræ gentis abbalat
Mas puer ad mamas quisq;: dein legifer orbi
Nascitur assirio moses, noua lampada mundo
Lapsanti ad tenebras: & mortis uincula diræ,
Ter diana suum radians complcuerat orbem
Ter quoq; defecit,[c] laribus fœtura paternis
Chara iouis soboles diro occultata tiranno est.
Hunc alit expositum regis pia filia creuit,[d]
Atq; opere, hic sermone potens, cum maximus octo
Lustra ageret uates, fratres uisurus in oram
Secessit quæ aleret miseros, ui sortis apellas,
Vindicat hebreum (cui facta iniuria) moses
Tristis ab ægipto, censens præcordia fratrum
Scire: deus charam daret his, pia cura, salutem
Sanguinis hebrei, mosis quem dextra foueret,
Sol nouus exoritur gemini conuitia iactant
Inter se: multumq; citant[e] clamore furorem,
Iis moses: q̃ turpe scelus, si inuiria, fratres
Excat a fratre ad fratrem: cui perfidus & sons,
Et nocuus fratri: quis te pro crmine iustum
Vltorem inter nos posuit: uis perdere forsan
Me: uelut assirium: quem tu lataliter orco

a Alto pariter antiquo

b Hic. s. ioseph. Ignobilis ignotus. Hic. s. pharao.

c Deficit. s. luna.

d Creuit potens & mone & opere. Quæ ora quæ regio. Tristis iniuria. AEgipto pro ægiptio vt ino pro inoo uirgi. Censens existimans suos apellas cognoscere q deus daret illis salutem p manus suas.

e Citant apheresis. Fratres uocantis est.

Demisisti amens inflicto uulnere fossum,
Verba fugam mosi pariunt exoticus idem
In terra madian latuit uelut exul ibiq;
Procreat ipse duos, diuerso tempore, natos,
Sol quadraginta currens compleuerat annos:
Angelus[a] ad mosen paret: locus ille ferentis
Petreæ desertus erat, de montibus umbras,
Ignis erat: deus ignis erat: flamma ardet: ab igne
Seruatur q; rubus, ne consumetur ab igni,
Miratur moses: miranti iuppiter inquit,
Ipse ego terreni generis magnum q; parentum
Sum deus, hic abrahæ, geniti chariq; nepotis.
Solue pedes soleis: stellus hæc sancta ruinam
Hebreæ gentis uidi duros q; gementum
Percepi gemitus: ueni tutentur apellæ,
Misit & ad regem: regi tum mira furenti
Ostendit moses: donec diuisto fortes
Æquoris undaret pedites contracta,[b] maligno
Atq; equites cum rege feros uiolenter in unum
Funderet hic pontum, summi uirtute tonantis
Huic data quæ, uati, qui iam præ dixit in israel,
Iuppiter ex uobis uatem produxerit, ac me
Audiat hunc populus, sublimi è uertice montis
Petreæ, quam diuus arabs nunc incolit oram
Verba tulit uitæ moses, obstare parentes
Antiqui cepere homini diuina ferenti,
A' quo deficiunt: uitulum fecere: præcesq;
Fuderunt uitulo (MAGNA est iniuria[c] cœli)
Quo spreto seruire feris & tradere morti
Se in tenebris: umbra atq; nec is: quæ æternat in igne,
Vnde nihil redit: nulla atq; redemptio captis,
Conuertit q; deus peruersæ mentis alumnos

Seruirent

a Angelus, i. deus? Ad ante. Paret uidetur uirg. Cui pecudum fibræ: cui cœli sidera parent. Iuuidetur.

b Contracta. Cinse in unum dum coniungerentur diuise partes in unum pontum.

c Iniuria cœli magna est

Seruirēt cœlo: falsi cui uictima cordis
Displicet, huic, cœlum, sedes: non tecta columnis
Sustentata quibus spectes exangula: magnum
Suscipiunt ex arte iouem: mens pura, deumq;
Excipit argenti non diua palatia multi
Iure ædes dauid, summi & plena ara tonantis,
Iure quidem templum, pura & delubra sequaces,
Quos uestri patres genitī: patrumq; nepotes
Addixere neci: sed uos didicistis iniqui
Dogmata priscorum, quis[a] multa obliuio sanctæ
Virtutis, delere[b] hominem, qui uerba salutis
In medium profert: nulla est amnestia menti
Qui fuit in terris humanus iuppiter: at uos
Hanc humilem taxastis ouem, cum sanguine, pœnas
Addentes pecudi: tetrum misistis ad orcum,
Ter redyt referens phœbeam lucifer æton
Lampada, cum redyt fœlix ouis illa resurgens
A morte: & tenebris, NVLLA oppugnatio[c] cœli ē
Feruere hebreos uideas liuore minaces
Iræ æstu ardenti, stephanus sed lumina cœlo
Intendens, doxamq; iouis, magnumq; triumphum
Vidit, & hæc populo: cœlorum arcana deumq;
Intuetur, qui nostra tulit commissa cruore
In ligno pendens nimio, quem dextra tonantis
Se iusta stantem summæ uirtutis amœnat
Lumine, apanthropi[d] tunc multæ uocis apellæ
Horrore incipiunt nocuas extollere uoces
Anxiferiq;[e] aures manibus, turba impia, fœdis
Occellant: instarq; canum diuellere tentant
Diuinum à cœtu stephanum: rapiuntq; trahuntq;
Extra urbem miseri, lapides, sua tela[f] pudicum
Excruciant: rabidiq; furunt, seruabat & atrox

a Quis quibus.
b Delere hominem priscorum fuit dogma. Amnestia præteritorum obliuio.
c Oppugnatio cœli. i. in cœlum nullae ſt. i. parā & nihil potest.
d Apanthropi apellet. i. inhumani.
e Anxiferi anxietatē ferentes.
f Sua tela appō est.

Vestimenta necis paulus, [a] lupus ille sequentum
Signa crucis, fautor, nulla hic pictatis imago,
Tempora diseruciant saxis, tum pronus, humiq;
Adserpens genibus magno lachrimantia cœlo
Lumina fert: humilesq; præces gerit ore tonanti
Iuppiter omnipotens, [b] qui cuncta ex ordine cernis,
Qui exaltas meliora [c] polo, qui deprimis orco
Crimina: ne hæc statuas illis commissa: sed auctor
Humanæ uitæ parcas: ignosce precamur,
Hæc cum dixisset fœlici in pace quicuit.

a Paulus Autor.

b Stephanus
c Meliora à bona.

Actuum apostolorum Liber Primus
Explicit.

INVASIT timor: arma parat re
cutita propago
In pecudes, strages q; die prægran-
dis eadem.
Facta fuit, fuga magna nimis, di-
sperſio gentis
Parentis petro, ſaulus uexabat
ubiq;
Quos poterat tractare[a] manu, dein carcere cæco
Cuiuſcunq; gradus uitæ cogebat inerti,
Concio ut in chriſto ſanctæ obmuteſceret urbi,
Quam deus elegit, ſed quo magis æſtuat amens
Turba ſacerdotum, taceant, uelut[b] ignis edaces
Diſcipuli erumpunt, occulto in fomite flammas,
Elegit ſychen uerba ut præponeret urbi,
Crimina & urgeret flammato corde philippus
Mira docet: miranda facit, cui maximus heros
Seducens alios homines, ut credulus hæret
Corde ſimon, comes unus erat chriſti acta ſequentum,
Admirans quæ dextra facit dominantis ubiq;,
Heroes chriſti ſychen pia pabula cuncti
Suſcepiſſe ſciunt, petrum miſere, pudicum
Ioannem in terris, quibus ij uirtute potentes
Impoſuere manus, dulcem genitoris amorem,
Et geniti acceperе uiri, quos protulit omnes
Et gens & ſychen, cernens miracula ſanctæ
Conuerſus fidei, petro, uelut anxius heres
Corde ſimon proiecit enim quod fecerat aurum
E talamo patris: patrijs & rebus opimis,
Atq; ait hoc munus detur mihi, munera ſunt hæc
Pneumatis: ut foueant corda hæc ſperantia quod fas,
Concedam[c] conceſſa alijs, & uana libido eſt

a ¶ Tractare frequenter trahere.
Vitæ inerti mœſte & ocioſe.

b ¶ Taceant deeſt ut.
Velut ignis in occulto ſomite erumpit in flamas edaces.
Sychen, iuuencus uenit a maritida ſychen.

c ¶ Concedam alijs conceſſa. ſ. mihi.

Velle polum mercetur humus, proportio nulla
Huic pastor te perdat onus. [a] cupientis in auro
Posse quidem sancti fieri mutatio cœli,
Munera te perdant: numenq; precare potentis
Naturæ, si orare licet, delere quod instat
Semper ad interitum, nec mens tibi uana uacillet,
His, auidus cum fraude simon, [b] & pneumntis ardens,
In mira, ut laudetur opus, fecisset ad auras,
Si mereor mulcere iouem, dira ultio auaræ
Ne fiat mentis, uestra o mereantur honorem
Verba uiri pacis, sin sim minus aptus habendi,
Disponant uestræq; preces: gemitusq; profundi,
Spiritus insideat nobis, & munera cœli,
Semina fuderunt [c] campis uiuentibus: agros
Incola quos habitat magni genitoris: & alti
Dulcis amor geniti diuino & semine complent,
Mox urbem repetunt: facies diuina philippo
Precipit in gazam, cursum conuertat: [d] & orbem
Sol ubi dat magnos medium petat ipse calores,
Iussa capit: tum sanctus iter lætissimus intrat,
Candacis eunuchus sancta uenicbat ab urbe
Trouectus curru, populus conuenerat urbi
Subdere se cœlo precibus, quo uenerat idem
Reginæ eunuchus: genitiq; [e] uolumina legis
Iste amos legit, uates ubi comparat inclum
(Dametas dum tondet ouem) nullo ore bidenti
Effuso in gemitus: tanta est patientia ferri,
Hic patientis onus, nulla atq; iniuria uexat,
Nec [f] prægrandis ouem, christum nec dira mouebit
Ad gemitus: magno tunc mens diuina philippo
Accelera: sarraco here, continge quadrigam,
Se iunxit plaustro, deinde ora silentia rupit,

a ☞ Onus. auaritia cupientis posse fieri.

b ☞ Simon. si dixit his ad hec.
Auidus & ardens in mira pneum.
Fecisset deest quod.

c ☞ Fuderunt semina campis viuentibus quos agros quos cãpos dulcis amor magni genitoris & alti geniti incõla habitat.

d ☞ Et conuertat cursum orbem medium petat.

e Geniti amos filii amos qui fuit esaias.
Amos in quantitate non reperi.
Patientis onus ferri.

f ☞ Nec ẽt ualde grandis iniuria.
Nec dira. si iniuria citabit
Christum ad gemitus.
Mẽs diuina. spiritus sanctus dixit.

An

An capis hæc quæcunq; legis? cui candacis ingens
Seruus ait, quonam pacto? si nemo latentem
Nudauit sensum: currumq; inscendere iussit.
Et uoluit de quo scire, hæc prædixerit auctor
Quem docuit, dixisse[a] deum, qui uenerat orbi
Venturum, peccata hominis deleret[b] iniqui,
Hic lauit mundi maculas: commissa cruore
Purgauit, quæ magna suo; spoliauit auernum,
Surrexit: pia regna tenet: mundi ipse redemptor,
Peruenium ubi nimphæ suas ructauerat undas.
Fons erat æmanans, tenui prelucidus unda,
E' terra: ex cauea, cui labor humentia gramen
Sparserat, & circum frondosi[c] umbracula rami,
Et roseos: alios q; ferens margo ipsa colores,
Omnia lætabat, flaua & redolentia ripæ.
Lilia fundebant niueæ spiramina uestis,
Et quæ ceruleas monstrant cernentibus oras,
Ac alios, aly generis uiridantia flores
Arua dabant oculis, nec erat quod turpe putares,
Et cantillabant uolucres præsaga futuræ.
Carmina lætitiæ, MAGNA aquisitio cœli est,
En latices eunuchus ait: quid clarius unda hac?
Quis me purgari prohibet: cui sanctus, amice,
Credis enim quæ dicta prius? credo, inquit, Iesum
Esse iouis genitum? tunc expiat unda fidelem.
Candacis eunuchum regine ardentis eoi.
Ad nomen patris: geniti: deinq; pneumatis almi,
Abluit unda caput: sanctum mox nuntius alto
Delapsus cœlo rapuit per inane, nec illum
Amplius hic uidit, gaudens remeauit ad oras
Reginæ ingentis, quis tunc fœlicior illo?
Azotus[d] uidit sanctum præcepta ferentem

a ¶ Dixisse. s. prophetasse esaiam deum uenturum, q iam tamen uenerat tempore philippi.
b ¶ Deleret. s. ut.
Lauit a lauo lauas.
Emanans e terra.

c ¶ Frondosi rami sparserant umbracula circum.
Margo ferens roseos & alios colores hilarabat omnia.
Ripe fundebát lilia flaua & spiramina redolétia nitez uestis. i. lilia alba. i. regiones: & ripas ceruleas. i. lilia cerulei coloris alii pro alius cice.
Si res tote alie rei necesse est similiter sit.

d ¶ Azotus. i. syrie urbs est.

Omnibus: humani multo feruore tonantis,
Saulus adhuc ouibus magni pastoris anhellans,
Verba: minas: ferrum q; parat, delere cupitq;
Christi sequaces: nomenq; iouis, qui uiserat orbem,
Primores ardens adyt quæ prima, damasco[a]
Vrbs syriæ petyt, mortalis epistola signo
Pontificis præmeretur, opus, quo perderet auctos
Discipulos unctiniam multum creuerant orbi,
Credentum numerus, CITO fit quod iuppiter audet.
Cum q; iter hic faceret tonuit polus, æthra refulsit,
Intremuit tellus: timuit penetrabilis aer,
Cum iouis ex alto facies descendit: & ingens
Iuppiter insonuit, fluuios & uerba meantes
Protulit in tetrico ripis retinentia iussu,
Saule: quid hic acuis tua tela minantia mortem
In me? dura tibi fiant hæc prælia saule.
CALCItrat in stimulum, qui uult se opponere cœlo
Saulus ad hæc, deinc; quis tu mihi? iuppiter inquit,
Ipse ego sum Christus, quem tu delere perurges
A mundo, sed uana putas: tua robora desint,
Saulus item: quid paulus agat, da iuppiter, orbi,
Huic deus, hac urbe ingredere, & quodcunq; necesse est
Vt fiat dicetur enim, nanq; auribus illis
Tantum uerba sonant, oculos non pauit imago
Corporis ullius, terra surrexit, & ullum
Haud uidet infelix, QVIA magna minoribus obstat
Lumina luminibus, comites comitantur, & urbi
Adducunt saulum, mirantur digna relatu,
Ter nitidum fecere diem noua lumina solis
Ter q; suo præclara comas diana recessu[b]
Fecerat, aeriis cecidit q; è montibus umbra
Non edit, non uidit item rutilantia grandis

Ornamenta

[a] Damasco in damasceni mortalis epistola quæ mortem inferret opus appositio est quo opere.

calcitrat in stimulum, qui uult se opponere cælo.

[b] Suo recessu. s. solis.

Ornamenta poliſ ſed tantum territus aula
Secreta ſemotus erat, precibuſq; pudicis
Fundebat lachrimas, & magno uota tonanti,
Quidam erat, hic cœli compos, cui iuppiter inquit
Vade anania,[a] uicum, qui rectus habetur
Ingredere, & ſaulum quæras, magni hoſpes iudæ
Hic orat, fundit q; preces commiſſa relaxem,
(Diſcipulum ſaulus uidit dare lumina ſaulo)
Viſio mentalis fuit hæc, tunc pauca tonanti
Hæc ananias, multa hic mi iuppiter audet
In tua, peruertat uitalia iuſſa, tuosq;
Diſcipulos perdat, legemq; tuentibus atram
Offerat iſte necem, multi quam morte cruoris
In cruce ſanxiſti, cœli cui maximus heros,
Heroum primusq; pater, uade, inquit, & hic eſt
Quem mihi ſciunxi, populo, gentiq; magiſtrum
Doctorem, legisq; ducem, quæ electio magna eſt
Me ferat ad gentes, nec quæ paſſurus, in umbra
Ipſe obdam, nudabo minas, fera uincula, ferrum
Quæ pro me tuba magna ferat reſonabilis orbi,
Et præco altitonans noſter, mox ſanctus abiuit
Viſitat & ſaulum, ſaluc mi ſaule, tonantis
Vox nobis delapſa polo eſt, in dagine paulum
Quære, fuit chriſtus, qui te percuſſit in umbra[b]
Et cœco, lumen uideas, tum pneumatis almi
Hoſpes eas, genitiq; feras ſolamina uitæ
Impoſuit ſanctas q; manus, tenebras q; ferentes
Reppulit inſidias noctis, dein ſancta reatus
Diluit unda feros, parcæ q; obſonia menſæ
Suſcipit, & uires defecti corporis auget
In ſyria manſit q; dies, pia uictima, quoſdam
Parcentis chriſti, templumq; ingreſſus, ubiq;

a De anan'a difficile eſt regulam aſſignare quantitatis quia apud bonos authores hoc nomen nō reperitur.

b In umbra & cœco end.

Et christum: nomenq, suum tutabat apellas
Et confundebat miseros tuba uera tonantis,
Affirmans q̄ christus erat norma ipsa salutis,
Et præcium mundi, lux & quæ illuxerat orbi.
Vix stupor in cunctis aderat: lupus ille minori
Momento mulceret ouis de cæde furorem,
Conuenere omnes tantum qui fraude repugnant
Præceptis christi, caperent ui fraudis iniquæ,
Et clandestino curtarent uincula ferro
Corporis huic saulo, NIGRVM si opponitur albo,
Insidias nouit, magna & per mœnia fratres
Demittunt paulum, sanctæ ipse reuertitur urbi,
Iungere discipulis comitem se tentat, & illi
Hunc omnes timuere uirum, quia perfidus hostis
Hic erat incœptæ legis, tunc magnus ioseph
Ad fratres duxit saulum: narrauit & omne
Quod factum est saulo, syriæ dum tenderet urbi,
Implicuit saluator iter, q̄ lumina texit
Lumine maiori, QVIA magna minora tenebrant,
Laudauitq, fidem christi: superauerat hostes
Tum iouis humani, nostra est quia præda fidelis,
Et canis in uerpos, fida & custodia caulæ,
Ne lupus in pecudes fidei se perfidus armet,
Acceptus, græcos, prauæ & sementis alumnos
Vincebat sanctæ fidei certamine cunctos,
Molitur sed turba necē, VERVM arma ministrat,
Cæsaream fratres ducunt, tharsumq; remittunt,
Pax erat in multis, comitum solamen, amorq;,
Et timor in populis, multa & reuerentia turbæ,
Venit enim petrus lydden: pia contio lyddæ
Multa erat, æneam reperit pigredine quendam
Octo annos idcuisse hominem, & marcore tumentis

Articuli, cui petrus, ait, te sanct iesus
Æneæ mundi saluator christus, at ille
Surrexit, uidere omnes, quos spiritus unxit
Vnguine cœlesti, fierent uirtute tonantis
Et fidei comites, christi qui sacra frequentant
Participesq; poli: quos lydda refouerat omnes,
Progreditur q; cephas, antiquam uenit ioppem,
Lydda fuit sed tunc antiquæ affinis ioppe,
Thabta[a] erat, hæc sectans inopes, uestigia christi
Pauerat, & multo fuerat suffusa timore,
Defecit uita, quoniam distantia parua est
Quam facilis tractusq; uie pauciſſimus, illi,
Ad petrum misere uiri, qui uenit, & omnes
Deflentes thabtam reperit, uestesq; resignant
Vestimenta inopum, quæ thabta extruxerat illis,
Circunstant omnes, iubet hinc exire, morantes
Virtutem in petro, magni & miranda tonantis,
Hic orat, funditq; preces, gemitusq; seueros,
Et lachrimas pro sorte hominis lapsantis ubiq;,
Inq; pedes surgit proprios, mox ora resoluit,
Hæcq; putrescenti[b] uitæ spiramine terræ
Oppresso, magna reuocans spiramina uoce
Thabta toro assurgas, oculos recluſit, ab orco
Actutum surrexit item, mox redd ita sanctis,
Et uiduis hæc uirgo fuit, dein mansit ioppe
Ad quendam petrus credenti mente simonem,
Tergora qui a costis tunc concinnabat abacta:
Quidam erat armigerum ductor cornelus[c] in urbe
Cæsareæ metuens q; deum: plebiq; decorus,
Vidit enim dum nona die circunspicit hora
In uisu angelicum radiantem lumine uultum,
Quem timor inuasit: multa & formido tuentem,

Et etiam.

Antiquam ioppem.

a Thabta pro thabitatione uerius.

b Putrescenti terre dixit .s. thabitæ.
Oppresso uita, spiramina

c Cornelus pro cornelius.
Die pro diei.

Angelus huic dixit, cornelii intende: sed heros
Quis domine est qui uerba facis? tunc nuntius alti
Numinis, oblata est tua sancta oratio, quæ q;[a]
Intrepidæ tribuere manus, quibus omnia desunt,
Altisono delata ioui, tum dixit ioppen
Mitte uiros: petrum q; uocato, simonis in aula est
Ad mare cui opus pelles: et tergore costis
Delibrata suis calce expollire tenaci,
Nam referet petrus, quid sis facturus: et auras
Subsecuit tenues, summum et penetrauit olympum
Spiritus, atq; oculis actutum euanuit ille
Magnus eques geminos misit, tum tertius illis
It comes ex iussu domini præcepta timentis,
Destinat hos urbi: quibus hæc narrauerat author
Militiæ et princeps, parent, et iussa capessunt.
Ingrediuntur iter, sed cum lux altera clarum
Monstraret phœbea diem: conscendit ut oret
Ad superas uitæ pastor, pia regula, partes
Hora quidem sexta est, orat, post plura, cogit
Hunc natura sagax edoret, dum mensa paratur,
Excidit excessu mentis, cœlum q; tonantis
Reclusum uidit, speciesq; uasis ab alto
(Ceu uelum in terram latum) uenichat olimpo,
Quadrupedes, cœlum q; secant quecunq; uolucres
Serpentesq; inerant: cum uox delapsa per auras
Auribus insedit: mentem penetrauit et altam,
Surge: petre, occidas, comede, en obsonia mensæ,
Respondet q; cephas absit: commune[b] nec ipse
Immundum sumpsi nunq; mi iuppiter, at uox,
Quod sanctum est, commune tibi ne dixeris unq;,
Ter q; frequentatum est, et mox remeauit olimpum
Vas animis plenum, traheret dum uisio ad omnem

Clauigerum

a & pro &, & quæ. Intrepide non auare quibus. s. illis quibus.

ORDO

b Commune nunq; sum pfin nec immundum.

Clauigerum sensum, pellionis[a] ianua, missis
His tribus est pulsata uiris, petrumq; uocabant:
Nomine quiq; cephas, cœli cui spiritus inquit,
Ecce uiri tres, teq; uocant, descende, timorem
Pelle procul, comitare homines: nihil officit, ipse
Misi ego, descendit dicens, quem queritis adsum.
Petrus ego, uel quippe simon, quæ causa, sodales,
Aduentus uestri: tunc is, cornelius heros,
Virq; deum metuens, uerba hæc susscepit ab alto
Numine, mitte, uoca petrum: qui degit ioppe,
Cuius uerba feras secretæ mentis in arca,
Suscipit hospitio petrus: quos miserat heros,
Cumq; nouus sol clara daret sua lumina templi
Antistes primus, cœlestis ianitor aulæ
Progreditur, comitatus abit, dein luce sequenti
Cœsaream ingreditur: nanq; expectabat euntes,
Magnus eques, proprio & confines sanguine: amicos
Conuocat: & primo uenit obuius, humida tellus
Suscipit hunc humilem, genua in trepidantia pronum,
Cui petrus, surgas: homo sum: non iuppiter ipse,
Iuppiter hunc similem, non ipse, [b] meretur honorem,
Intrauere domum: multa huc conuenerat illi
Turba uiro affinis, deuotio tanta morantum est,
Iis petrus, hebreo culpa est se iungere cuiq;
Alterius legis, nec uos nescitis, at ipse
Edocuit, qui cuncta docet: q; nemo feratur
Immundus, communis item, quem sanxerit author
Sideris æterni. petrus quo iure peregi
Hoc iter ad uestras (sic iussa diespitris) ædes
Cur me accersistis? ratio? quæ causa? quid ergo est?
Tunc eques, antistes[c] oranti nuntius alba
Veste ait, oblata est corneli oratio, & omne

a Pellionis lionis: dilō gus estratione metris

b Non ipse. Lego. Exaggeratio est.

c Accistis uocatius est

Quod dederat tua dextra inopi, mittatur ioppem
Ad petrum, qui degit ibi, quemq; aula simonis
Ad mare qui pelles calce hic[a] concinnat edaci
Hospita frugifero refouet, sine fraude, timore,
Id causæ est, recte uenisti petre, feremus
Præcepta hæc quecunq, seres, sunt iussa tonantis
Omnia quæ iubeas, tunc petrus in ora solutus
Hæc infit, reperi, nulla est acceptio, nullus
Personæ adnexus christo, præcordia tantum
Iusta ioui adnectunt uiuacem patris amorem,
Hic deus est cunctis, sola est acceptio iusti,
Iuppiter hæbræis patrem monstrauit, eisdem
Per Christum monstrauit iter uirtutis & hic est
Prægrandis cum patre deus, quem prædicat orbi
Ioannes, unxitq; deus de pneumatis almi
Vnguine, progressus cunctos sanauit ab atro
Dæmone compressos, quoniam pater omnia nato
Dona dedit patris, nostra hæc sunt lumina, testes
Hæbræos inter, sancta & compleuit in urbe
A' patre quod iussum est, & quæ dixere prophetæ
In ligno affixere truci,[b] qui à morte redemptus
A' patre, ui propria & superas, ubi, iuppiter, auras
Inscendit, fieriq; dedit non omnibus illum
Testibus, at tantum notum, quos maximus esse
Elegit testes fidei, qui illuminat orbem
Iuppiter, interritus, uitæ & sum testis, & ipsi
Qui comites mecum mensæ post funera, postq;
Surgentem a tenebris, populo qui hæc facta per orbem
Nudari iussit, cum uitæ, & mortis hic ipse
Sit iudex a patre datus, cui numina uatum
Aspirant, dumq; ipse iouis uitalia fatur,
Grata patris, genitiq; cadit pia gratia magni,

Atq;

a Hic aduerbium est. Apud deum non est acceptio personarum.

b Truci ratione supplicii

Atq; operit [a] qui uerba petri cernentibus illum
Auribus occultant, retinent & mente salutis,
Et uitæ præcepta suæ, mirantur & omnes
Ingentes cecidisse pij pia dona tonantis,
Et patris, ac uncti, quos circuncisio fecit
In Christo, fideiq; suæ uirtute fideles,
Magnus eques, comitesq, sui mira omnia coram
Prædicunt, magnumq; iouem bona contio laudat,
Tunc petrus, latices quis nunc probibebit, ut isti
Non baptizentur? quos nunc pia gratia cœli
Fudit, amor, munus, charitum pneumatis ardor?
Spiritus & patris, geniti spiramen & idem est,
Sanctificat mox petrus aquas, & flumine purgat
Credentes, genitor, patre & prognatus, & ardor
Offitium complent, Christi & uexilla triumphant,
Iiq; cephas aliquot rogitant, & concio petri
Protrahat ipse dies inibi, & soletur amicos,
Iudei, gens ista malo comperta ueneno
Omni ætate fuit, quanuis miracula; & omne
Viderat à Christo facinus, quod quisq; probarit,
Defecere ioui, nulla, hac, defectio maior,
Duricies nulla est, cautes, genuere proterui
Seminis auctores, audent crudescere petro,
Condemnant, aliena petit quia limina πρώτος
Et circuncisus gentes, & gentis honorat [b]
Quæ oppugnant legem mosis, consortia mensæ
Iis petrus, fratresq, uiri christiq; fideles,
(Quam mitis pia uerba parit qui regula morum)
Vidi ego uas plenum, [c] quæ sunt conformia terræ,
Aeris & bipedum, nec non quæ corpore serpunt,
Vidi ego uas plenum, cuncta hæc animalia uasis
Implerunt orbem, spetiem uclaminis, alto

a Et operit illos qui occultãt uerba petri in auribus cernentibus pro audientibus illum. sensus p sensu qñ uidere sit quod communius.
Ingentes in gentiles.

b Honorat consortia mense gentilium.

c Plenum. s. animalibus quæ sunt conformia terre

Prolapsam uocem hanc propriis his auribus hausi
Surge: petre occidas: comede hæc obsonia: petre
Esuriens: mos ipse tuli responsa tonanti,
Commune haud comedam: minus hæc obscæna, sed illa
Vox mihi: ne dicas quæ sancta: immunda: minusq;
Si sapis, hic unq; facito communia pastor,
Ter repetita fuit uox hæc asomatos, altum
Tum petiit cœlum uas hoc animantibus auctum,
Confestim uenere uiri: quos miserat heros,
Ac equitum princeps: tris ij dixere, uocat te
Mens iouis grata mihi. Cornelus, mens grata iouis mihi, dixit, eundum est,
Sex mecum uenere duces uirtutis, abiui,
Cæsaream petij: tunc magna palatia magni
Audiuit cornelius. Principis ingressus: cœlo quæ audiuit ab alto
Sidera angeli. Audiui: narrauit enim, sunt sidera testes,
Iussus hic ad petrum misit: nam iuppiter ingens
Iusserat, ut pueros ueterem festinus ioppem
Mitteret: à ueteri tum me acciret ioppe,
Cæsaream peterem præcepto pneumatis, urbem,
Laus spiritus sancti. Interdicendum cecidit magni illa tonantis
Gratia: quæ ferrum, quæ saxa nocentia mulcet,
Reddit & innocuos, uentis spirantibus, ignes,
Quæ docet ignaros: spoliat fera tartara, ditat
Sidera, gentiles perfudit spiritus, ut nos
Incepto fidei, domini memor ipse fatentis,
Ioannes perfudit aqua, qui mente fideles
Gratia uos magni post hunc perfundet amoris
Quos hæc magna uocat cœlo: cur ipse recusem?
His dictis laudare deum, gentesq; nefandi
Qui pro ut. Pœnituisse ferunt sceleris, qui a morte resurgant,
Qui uero a stephani saxis fugere: ciprumq;
Phœnicemq; petunt, & nulli uerba salutis

Exponunt

Exponunt: tantum proles iudea recepit
Verba dei uiui quosdam q; effuderat istis
Fluctisonans ciprus, & cyrenca propago
Doctrinæ: & morum comites: probitate potentes,
Cum syrios hæc sancta cohors: & contio campos
Ingressa est, querulis fit disceptatio grecis,
Declarantq; iocum, numerus concrescit in argis
Credentum, uel fama boni, uel rumor ad urbem
Peruenit sanctam: fiunt læta omnia: fiunt
Gaudia militibus christi, ucxilla triumphant,
Discipulum misere pium: qui iustus [a] habetur
Metropolim syriæ comites: & petrus in urbem,
Vt uidit fidei sancta incrementa salutis,
Gauisus laudauit opus uirtutis: & idem
Inde abiens tharsum uenit: saulumq; petiuit,
Hic annum mansere simul, docuere fideles
Doctrinam christi: christiq; ibi græcia primos
Discipulos dixit: mira hæc intentio uerbi,
E' sancta ueniunt uates huc, protinus urbe
Quorum agabus præ dixit enim q̃ maximus atram
Fsuriem, diramq; famem pendere cadenti
Tunc homini, & totum terrebit inædia mundum,
Vcrauit sapiens, magnum cum claudius orbem
Subiecit, tunc dira fames se miscuit orbi
Discipuli, prout quisq; sua seruauit in aula
Consulucre alys, quia fit commune, quod uni est,
Herodes rex misit enim crudelis: iniquus.
Hidra, manus, quosdam ferro extorqueret amaro
Prospectans retinere petrum, laxaret habenas
Hebreæ gentis: foret & uictoria compos,
Quando caput prcat: petrus comprenditur, atro
Carcere constringunt: uigiles adduntur, & ipsi

I. anthiochiam.

Vel etiam.

a Qui iustus. i. barnabas.

Et ferrum: & duras capto uinxere cathenas,
Hunc dare certabant populo, post pasca furenti,
Non decerant sanctæq; preces, lachrimæq; feraces
Mœstitiæ, petrumq; ioui gens sancta ferebat,
Hunc dare cum uellet populo: dum cuncta silerent,
Noctis in arbitrio, summo delapsus olimpo
Angelus humana in specie præ postibus astat,
Ingreditur cœcumq; larem: mox æthra refulsit
Carceris in medio: petrum percussit: & illum
Excitat à somno: geminis quæ præda cathenis
Stricta erat, & surgas dixit, surge inquit: at ille
Delapsa in terram gemina surrexit habena
A manibus petri: nec non præcinge, sequutus
Verba petro iniunxit: geminos atq; indue raptim,
Confestim uestiq; pedes, quod fecit: & ille.
Circunda te ueste tua, dein perge, præibo,
Nam pedites liquere duos: & prima secunda &
Post posita est uigilans teiri custodia septi,
Iis recluſa patet, quæ ferrea porta uocatur.
Sponte quidem factum: faciem gradientis ad urbem
Cernere credebat petrus: uicem angelus unum
Cum petro processit enim: tum euanuit idem
A petri intuitu: qui in se conuersus abundans
Et gemitu: & lachrimis secreta silentia rupit.
(At clandestino uerba hæc sermone reliquit)
Nunc scio q; misit sublimi è uertice cæli
Christus opem: rapuit petrum, quæ uictima christi est,
Herodi & populo: mariæ, ioannis[a] ad ædes
Progreditur, quæ mater erat, pia concio fundens
Ore præces domino, sancta hac latitabat in aula,
Percutit hic ualuas, submisso it malleus ictu
Actutum, quæ ancilla, rhode pia uirgo cucurrit,

a Ioannis hic trisylla-ba est cum prima longa

Vt

Vt uidcat, quæ dextra ferat tunc uerbera portæ,
Vt uideat, quæ dextra fores percusserit, atra
Et nocte obcluſa tenebris caligine fulta,
Ergo ancilla uenit, uiſo quæ fœmina petro,
Non aperit, gaudens comites accesſit, eiſdem
Se petrum uidiſſe tulit, mirantur, & illi
Eſſe negant petrum, dicunt petri angelus ipſe eſt,
Accurunt, cernuntq; caput ſacri ordinis, hic eſt
Clauiger: hicq; cephas: geminos fluxere per orbes,
Perq; genas lachrimæ: ſocijs quæ gaudia ſurgunt:
Indixitq; cephas manibus mutescere cunctos.
Narrauit, quæ facta, ſuis: q̃ grandia magnus
Dona deus fecit, fratri ioannis: & omni
Dicite magna choro facta hac miracula nocte,
Quippe manus domini fuit hæc: egreſſus & illinc
Mox alium pia præda larem quæ ſuit, & intrat,
Sol uenit: & pedites miſeri turbantur: & ipſi
Iure timent, erepta lupo quia præda furenti,
Rex mage concutitur, ciues uexantur apellæ
Feruore inuidiæ: NVNq̃ mitescit apella,
Cæſaream uenit ductis cuſtodibus ardens
Sidonijs, tirijs pariter, qui protinus una
Venerunt ſuaſi blaſto: pacem q; reportant.
Feſta dies adyt, ſolio rex ſedit in alto,
Texerat excelſum luxu quem regia ueſtis
Aurea: ſic flauo ſplendet lux alma metallo
Solaris, populo tunc rex orabat aucnti
Verba ducis magni, populus dixere fatemur
Non hominem uox iſta ſonat: ſonat ipſa tonantem,
Eſt iouis, haud hominis nulloq; timore ſuperbus
Herodes tumuit (q̃ uana ſuperbia mundi)
Credidit hic populo, artocleas, tucta ferenti

a Quæ fœmina uiſo petro.
Tulit retulit.

Hunq; miteſcit apella.

Blandicias, nimium adlectans, qui ut uulpis, oliuum
Fundebat. STVLTI uana est elatio uulgi,
Vani uana petunt, populi pro tempore laurus,[a]
Te premit ad tempus si te fortuna repellat,
Laudat & ad tempus si te fortuna secundet,
Mox deus hunc tumidum diris uexauit, & æstu
Vermibus, & nimium præcordia sæua dolore,
Iussit & ut uitam tetrum conflaret ad orcum.

a Et Laurus.i.laus.

Actuum apostolorum Liber Secundus
Explicit.

IVINI *assiriæ in templo,*
quæ maxima sedes
Principis: & populus primæ
circunuenit urbi,
Doctores increant: niger hic: tũ
saulus: ioseph.
Lucius: herodis secreta mente[a]
manahen
Tetrarchæ: dum pura ioui iciunia magno
Offerrent: & corda crucis qui uulnera passus,
Spiritus ijs saulus, pariter qui & iustus ioseph
Hinc se diuellant: simul hic commertia non sint,
Quippe opus est horum: tunc orauere: suasq;
Imposuere manus: & dimisere, tonanti
Seruirent in uota uiri: susceptt orontes[b]
Hosq; aluit primum: post hac, noua lumina legis
Venerunt ciprum: sed cum salamina potentes
Sermone: & cœli multa uirtute, uenirent,
Verba iouis populum uates docuere potentem,
Verporum in templis, confundebantur apellæ,
Vsq; paphum uenere uiri, pseudoq; prophetam
Inueniunt: proconsul enim uir sergius isti
Quamprudens præstabat opem: qui falsus apella
Pollebat magica, modicis uirtutibus, arte,
Proconsul tamen ipse iouis sermone feraci
Poscebat pasci, frugemq; haurire salubrem,
Discipulis Christi sapiens[c] *se opponit elimas*
Improbus, exoptans mentem preuertere magni
Consulis, & rabie sanctis latrabat edaci,
Plene dolo, cui paulus ait, fera bestia: fallax,
Iustitiæ oppugnator: amans peruertere iustas,
Atq; uias domini rectas: te obtalmia[d] *recti*

a Secreta mente pro secrete mentis tetrarche herodis.

Et. subi.

b Orontes fluuius prope ciuitate ponitur quæ est seleucia iuxta orontẽ fluuium sita.

c Sapiens magus

d Obtalmia.

Liminis inuadet, doctrinæ, & principis ofor,
Naturæ genitor misero q̃ protinus atra
Obcæcat[a] tenebris oculos: telluris & umbra
Credidit hic præses: sunt hæc miranda regenti
Metropolim syriæ: pergam dein nauigat ipse
Saulus multiplici sancto & comitatus achate,
Ioannes sanctam repetit fœlicius urbem,
Paulus & à perga redyt: magnamq; petiuit
Persidis anthiochiam: summi & delubra tonantis
Intrarunt, uatum percurrit lectio uoces
Iis lectis: templi princeps: magnusq; sacerdos
Annuit, ut referant, si quid proferre necesse est
Discipulis Christis summiq; uolumina mosis
Denudent populo, paulus[b] surrexit: & omni
Indicens turbæ consueta silentia laxat.
Audite hæc fratres: si quis, timor ullus: amorq;
In præcepta iouis: patres elegit: & ipse
Extulit hanc plebem, tellus ægiptia patres
Suscipit extorres: egipti liberat atq;
A[c] cruce: & ærumnis, deserta in ualle parentes
Quadraginta aluit lapsantis nectaris annos
Seruitio:[c] ac epibus, cæloq; cadentis ab alto,
Destruxit septem gentes: patribusq; seueris
Impartiuit opes reges concessit ad omne
Ius populi: samuelq; fuit qui rexerat orbem
Hæbreæ gentis: regem petiere: deditq;
Cis genitum: magnusq; saul regnauit, at illi
Subsequitur dauid, pia cura: & norma salutis
Sanguinis hebrei: cor magni numinis: alti
Et cœli arcanum, sancto de semine cuius
Messias uenit ioanne[d] authore, iubentis
Consilij, baptisma homines, quos criminis aucti
Pœniteat,

a ¶ Obcæcat oculos tenebris & atra umbra telluris. i. nocte. Hic tunc.

b ¶ Paulus indicens turbe silẽtia laxat liberat cõsueta silentia sic q̃ ille accusatiuus duobus seruit.

c ¶ Seruitio usu nectaris.

d ¶ Ioanne authore. i. ioanne prædicante. Homines caperent baptisma.

Pœniteat, caperent: christum præuenerat ipse,
Ioannes addebat item, quem me esse fatentur
Ora hominum: non sum, certe est saluator, ut ipse,[a]
Ipse ego ioannes, tanto seruire magistro
Haud dignus fiam, fratres,[b] de semine magni
Longæui ac abrahe, uobis pia uerba salutis
Huius facta quidem, sanctam hanc nescire[c] salutem
Pontifices templi, grandem petiere pilatum
Traderet hunc morti, nec erat solamen in urbe
Nulla quidem causa est, & nulla iniuria dixit
Pontius hunc morti addicam, qui purus: & insons,
Liuor edax tantum sancte sua membra tabellæ
Fixit, & ad tetras penetrauit tetricus umbras,
Tertia lux aderat, superas surrexit ad oras
Iuppiter humanus uacuo manus illa sepulchro
Eduxit christi tetro & surgentis ab antro,
Multijugi testes plebi dixere, propheta hæc
Prædixit, fragili christum marcescere terra
Non dabis, ad patres sed rex tumulatus abiuit,
Non unq̃ redijt, facta est corruptio carnis,
Non tamen hoc christo, terram non nouit in umbra
Corpus enim christi, quæ magna redemptio morum
Crimina quæ nequeunt delere uolumina mosis,
Hunc christum qui credit enim purgatur ab omni
Crimine, & amplexans magni præcepta magistri,
A magnis quæ lata uiris sunt uerba, cauete
Ne cueniant uobis horum quæ dicta, maligni
Spretores estis, gens hinc dispersa pererret,
Hæc illis paulus, facto & sermone quicuit,
Exiuere uiri, repetat quæ elapsa rogatur,
Cum lux festa homines ad sancta piacula cogat,[e]
Hos hebrea manus, pariter peregrina sequuta est

a Vt ipse. s. est ego non sum.
b Fratres uocantis est.
c Nescire nesciebant. Ordo est.
d Rex. s. dixit.
e Cogat congreget.

Festa dies rediit, templum: tota atria complent,
Et loca seruando quæ sunt aptissima uerbo[a]
Auribus astantum: soliti liuoris edacis
Consumi rabie: rabie rapiuntur amara,
Atq; in discipulos rapidas sermone sagittas
Coniciunt: odio tum consumuntur iniquo.
Vestrum erat ijs paulus: quoniam contemnitis ergo
Verba iouis: gentes capient solamina nostri
Srmonis, sic uerba sonant quæ protulit ingens
Amos prognatus multa uirtute prophetes,
Hec ait, ipse dedi,[b] sis lumen gentis, & idem
Vera salus uenias extremæ ad limina terræ,
Gaudia suscipiunt gentes, lætantur, & omnes
Verba dei laudant, credunt post funera, uitæ
Qui ascripti æternæ: dein semina læta[c] tonantis
Sparguntur cunctis, uitalia dogmata, campis,
Hæbræi matres urbis: castasq; puellas
In saulum: magnosq; uiros liuore minaci
Intentant odio: comitemq; ardore sequuntur,
Vindictæ: nunq; q; bonis latrare quiescunt
Excussa abscedunt pedibus tellure: etuntq;
Capadocen oculi diuini luminis urbem,
Atq; ibi de regno cœli: de dogmate christi
Disserit in templo paulus pia uerba tonantis
Humani, partim fidei flexere salubri
Verporum: tum mente tenent: sactoq; frequentant,
At non credentes uerpi: liuore tenaci
Insurgunt saulo: renuunt hærere ciuntq;
Et plebem, & populum, soli quia detrahit umbra
Hicq; diu mansere uiri: quos pneumatis almi
Gratia perfudit, fiunt miracula, uires
Augentur fidei: fiunt discrimina gentis,

Pars

a Verbo seruando auribus astantum.

b Dedite in lucem gentium ut sis salus vsq; ad extremum terre.

c Leta pinguia. Sparguntur cunctis.

Pars una hebreis pareꝫ pars altera christi
Discipulis turbæ q; furunt, concursus ad arma est,
Et lapides rapiunt, peperit quæ [a] liuor eꝫ omnis
Inuidia ac odium sancti cessere furenti,
Atq; lycaoniæ listram uenere petuntq;
Oppidulum derben, sparguntque sua seminacampis,
Mira docent populos fiunt miracula ab aluo
Claudus erat listris, paulum pia uerba docentem
Audiuit, credebat enim, cui saulus, amice
Surge, ueni, proprijq; pedes te ad limina portent,
Surrexit leuitate pedum, tum protinus omnes
Exclamant, homini similis, [b] diuina, potestas,
Descendit diuina manus, miracula fiunt,
Non hominis uirtus, populus miratur, ioseph
Esse iouem dixit, magna eꝫ sapientia paulus
Ipse [c] erat in populo, populi sub uoce, tonantis,
Mercurij faciebat opus, cilenius ergo
Dictus erat paulus, populo feruentis, ut ipse
Dux esset uerbi, tauros duxere, coronis,
Et uario in campis inductos cornua flore,
Hosq; ioui statuere omni mactare potenti, [d]
Discipuli at tunicis, populo dixere, sumus nos
Mortales scissis eꝫ clamauere gementes,
Clamauit paulus magni mœroris alumnus
Non deus hic, mortalis homo est: cillenius ipse
Non ego sum: mortalis item: mortalis ego sum,
Nimirum sunt ista deo q; uana tonanti,
In rectum uertatur iter, cui deuius ordo
Viuendi, nos uerba iouis pia semina uitæ
Qui fuit humanus, populo nudamus: hic orbis
Vera salus tantum, totum qui fecerit orbem
Seq; dedit mortali homini mortalis, ut ipse

a Quæ. s. omnia.

b Similis potestas homini diuina est.

c Ipse paulus erat in populo magna sapientia tonantis. Vtq.

d Omni potenti tmesis est iouj. s. barnabæ quem dixerunt esse iouem, soli ergo barnabe uolebant immolare non pauló quia ioui tñ debetur sacrificiñ eñ autẽ paulus esset multæ eloquẽtiæ crediderñt illñ esse mercurium & dei sapientiam.

Saluaret cunctos, mentis cui uictima sancta,
Non caro taurorum placeat, uana omnia sunt hæc
Vix obstare[a] uiri fieret ne uictima sanctis,
Venere hebrei, quos illa tegopolis atros
Produxit, romæ uel quæ seruauerat altæ
Cappadocas seruos, populo suaserе, minister
Sermonis saxo tetras mittatur ad umbras,
Dilapidant saulum, nam saxa furentia sanctum
Oppressere uirum, credunt obiisse, forasq;
Proiciunt, surrexit item tutella suorum
Discipulum obtexit, ne cerneret atra uorago
Sanguinis humani, ucgetusq; reuertitur urbi,
Luce nouâ derben repetunt post uerba tonantis
Rursus eunt listram, socijs formidine captis
Atq; animis uirtute iouis solamina præstant,
Vt teneant ueramq; fidem, uerumq; triumphum
A morte expectent. BONA sunt sudore paranda
Regna iouis lachrimas gemitus, et uincula ferrum
Exoptant, diramq; necem, fidemq;[b] cruorem
Ac aurum rutilo purgari ardentius igne
Perpetuo ut possint animæ exultare triumpho.
Presbiteros illis statuunt, ut sacra ministrent,
Commendant domino, domino quis uiuere sanctum est
Pamphiliam ueniunt, pergam docuere, petuntq;
Metropolim syriæ, multis mirantibus, urbem,
Discipulos cogunt, nudant miranda tonantis,
Reclusit fidei magnas qui[c] è cardine ualuas,
Nec modicum traxere mora, quia frugibus instant
Vt spargant, ut sparsa legant, ut lecta reseruent,
Scisma erat in populo, duræ ceruicis ab orte
Iudeæ gentis quidam uenere negantes
Saluari quenquam, ni circuncisio fiat,

Hinc

a Obstare pro obstabat. Vel quæ.

Vorago .i. ludei.

b Fidum fidelem. Ac uelut aurum exoptat purgari igne ardēter, ita animæ exoptāt flagellari, & pati & purgari tormētis, vt. Quis quibus.

c Qui. s. deus reclusit.

Hinc comes, & saulus sanctam mittuntur ad urbem,
Quid statuant fratres, ad quos uenere, salutant,
Denudant quæ facta uiris, de errore cauendum
Quem[a] quidam seuere truces, dixere necesse est
Nunc circuncidi, quanuis ablutio limphæ
Facta sit, id causæ est q̃ nos properauimus urbi,
Tunc petrus, uos scitis enim, q̃ iuppiter ipse
In nobis uerbum gentes audire tonantis
Elegit sermone meo, tum credere uerbis,
Et, qui, corda deus[b] nouit mortalia, testem
Præbuit, & magni uirtutem pneumatis, atq;
Nil his discreuit, nulla & distinctio fratres
Inter nos, illosq; data est, nam iuppiter illis
Corde, fide, pia, sancta facit, tum pura perenni,
Nil ergo addatur, quod nos portare, nec ipsi
Ferre iugum ueteres nostri potuere parentes,
In cruce confossi, sed christi gratia saluat,
Atq; resurgentis terrenæ mortis ab umbra,
Vt deus in meritis christi saluauerit illos,
Et pariter tacuere simul, cum paulus, & alter
Discipulus miranda iouis credentibus alti
Nudarent alys, tunc facta silentia rupit
Antistes sancta princeps, qui & primus in urbe,
Hæc ait, & cuncti præstant narrantibus aures,
Narrauitq; cephas, quæ sunt prædicta fideli
Vate, ego restituam, quæ lapsa, ut facta resurgant
Dauidis, ut gentes quærant pallatia magni
Magna dei, nomenq; ferant se scire tonantis,
Idcirco ad christum non sit turbatio, in illis
Qui sunt conuersi multis è gentibus, & nos
Sectantur uirtute iouis, sed epistola fiat
Vt statuas fugiant, caueant à fornice, fusi

a ¶ Quem errorem seuere femina uere.

b ¶ Et deus qui nouit.

a Oppressa, i. cauent a suffocatis, has enim carnes abhorebant, quia sanguinem deo offerrebant, ubi est fides animæ.

Sanguinis errorem uitent, oppressáq; damnent,
Hic placuit sermo cunctis, mittuntur ad illos
Cum Saulo: & socio Syla, & comes alter Iudas,
Seruabat talem nam talis epistola sensum,
A' ioue qui missi, populis præcepta referre,
Maioresq; ætate uiri, cum pace salutem
Qui syriam, cilicasq; colunt è gentibus, urbes,
Vos perturbari, fratres sentimus, ab istis,
Iudei quidam quos non mandauimus oris
Vexarunt uestras animas: nos missimus una
Concordes Sylan: pariter legatur b Iudas,
Cum paulo: & comite: qui se tribuere fideles
Victima pro christo fiant: qui inflammat amore
Et patris, & geniti, uisum est, non addere pondus,
Propter quod deccat uitam saluare perennem,
Non statuæ, & sanguis, non fornicatio uobis,
Nec cruor oppressus: uel suffocatio fiat,
Hoc facite: & uobis fuerit bene: saulus: Iudas
Cum Syla: & socio c ueniunt: & epistola sanctis
Traditur: ex gente emenso tum gaudia sensu
Emergunt: & mente omnes solamina captant,
Post, aliquot, pia cura, dies: cum gentibus horum
Permansit Sylas, sanctam comes d inclitus urbem
Accessit: comites inibi mansere priores,
Et iouis humani pandunt miracula, mortem
Et uitam à tenebris superas quæ enauit ad oras
Temporis à modico, paulus compellat ioseph
Solemur fratres, cum nostra reuersio fiat
Qui parent uerbo nostri sermonis ioseph
Ioannes qui marcus item sibi summere tentans
Addixit comitem: cui doctor gentis: ioseph
Non decet ut fiat comes hic, qui nostra reliquit

b Legatur mittitur. Iambus in .iii. sede quare aũt uide uerificatores. Fiant victima.

c Et socio. sibantiba.

d Comes. Iudas.

Frater

Frater & alterius tenuit commertia uatis,
Discrimen factum est: marcus comitatur ioseph,
Accedunt ciprum, cum syla paulus in agros
Pertransit cilicos: christi præcepta: fidemq;
Prædicat audiri, sunt hæc solamina uitæ,
In derben uenit paulus: listramq; petiuit,
Ecce timotheus, [a] hic uidue pia planta fidelis,
Et patre gentili genitus: quem paulus ab illis
Accipiens iuuenem secum perduxit, ab illo
Legitimo [b] iussit mitti præputia cultro,
Tunc similes hebrea manus, uirosa propago
Partim obseruabat, noti & nouere parentes
Seminis in puero seruari & iussa iubebant,
Cum pertransirent urbes decreta senili
Consilio, & fidei numerus crescebat, & omnes
Ecclesiæ, penetrant phrigiam: rcuocantur & illi
Ne docerent asiam diuina à mente duorum [c]
Helespontiacas ueniunt fœliciter oras,
Et populis tentant christum nudare bithinis,
Arcet item men: sancta iouis: troadem q; requirunt,
Visio fit paulo: macedo uir dixit eidem
Apparens, nos saule iuua, cum ueneris ad nos,
Confestim q; petunt macedonica mœnia, certi
Hos ad seruitium diuina à mente uocari,
Hic christi, magni q; patris spiramine recto,
Propitio & cursu samothracam protinus oram
Intraruntq; nouam [d] sancti lætanter ad urbem,
Indeq; q̄ memores prærupto in colle philippos,
Huius prima quidem pars hæc regionis: & olim
Cremda, [e] datos huic nomen erant: sol sæpe dierum
Luce frequentauit clarum spatia amplа, uicesq;
Luna reuertentes: nec dum pia lumina sanctæ,

a Timotheus enutritus, bum est.

b Legitimo sectidū legē Virosa propago appō.

c Duorum. s. p. & fili.

d Nouam urbem. i. nea polim.

e Cremda: & datos erāt nomen huic urbi potest & dicere his.

AEndia.

Eternæ & fidei sparserunt pabula christi,
Fgrediuntur, cunctq; foras: ad flumen, ad undas,
Hic locus aptus erat secretæ mentis amaro
Ardori præcibusq; pijs, sedere: docentq;,
a Plebis rectus est prisorum more. Quis quibus.
Aucta erat hic matrum plebis,[a] quis paulus, ut author
Sermonis: doctorq; hominum pia uerba loquutus,
Lidda erat: hæc mulier mitis: pia, sedula templi,
Hausit uerba iouis, populo quæ prona petiuit
Turgari: limpha purgatur fœmina, nec non
Tota domus liddæ, tunc hæc: si quippe fidelem
Me facitis dño nostros intrate penates
Hæc hos demulsit domui, dum tempus ad ædem
His fieret: pia uerba præcum, de more, tonanti
Offerent magno, quandam, ucxata, puellam
Dæmone quæ fuerat rerum diuina sagaci
Viderunt, (DÆMON miseris & bestia fallax)
b Præsagia diuina linguæ huius puellæ dederãt suis dominis multũ æris multas opes.
Multum æris dominis dederant præsagia[b] linguæ
Huius, opes multasq; suis diuina puellæ,
Post hos clamauit, uera hæc est cura salutis
Hi magni seruiq; iouis, ueriſsima dicunt,
Non tenebras, non falsa ferunt, sunt lumina uitæ,
c Iterum. bis rursus. iter.
Hæc iterum:[c] rursusq; refert: cui paulus abire
Iussit: & ad cæcas citius descenderet umbras,
Dæmon erat fallens homines: ueriſsima falsis
Immiscens: & falsa addens, quæ plurima, ueris,
Exijt actutum (NON est mora longa iubenti
Si iubeat christus) nec enim diuina puella est
d Nec amplius uerat.
Amplius,[d] & mundo miscens mendatia uerat,
Non dominis lucratur opes: non falsa fatetur,
Non uera aduoluens falsis, ut falleret urbem,
e D. uinantis. f. puellæ.
At diuinantis,[e] domini formidine quæstus
Amissi, cœpere uirum diuina canentem,

Dæmona

Dæmona qui repulit, saulum: sylamq; potentem
Sermone, & uirtute iouis, tum protinus ambos
Principibus duxere suis, & crimina diuis
Imponunt, totam peruertunt, dicimus, urbem
Ii dixere truces, & qui compendia uero ex
Dæmone[a] concipiunt, doctrinæ, & legibus obstant
Hesperiæ gentis, proles romana sumus nos,
Plebs cita mox feruet, damnent præcepta iubentis
Impleri sauli, tunicis & crimina scissis
Iniungunt, cœduntur item sua corpora uirgis
Atq; lari arctantur cœco, tum uincula iungunt,
Seruentur, traduńq; uiro, miscroq; minantur,
Ni tute obseruet, seruanti & munera præbent,
Præmia scruitij, quos ligno astrinxit iniquo,
(Dicimus hanc pedicam) nox intempesta silentia
Cuncta facit, tunc saulus, item comes alter honorem
Cœperunt præbere deo, laudare tonantem,
Mox tonitrus, motusq; soli, tam maximus atris
Insurgit laribus, ꝙ fundamenta mouerct
Carceris obtusi, ualuæ patuere, soluta
Vincula sunt cunctis, somno delapsus ab alto
Qui domui præerat cœcæ, dirisq; latebris,
Terretur ualuas cernens miser ille patentes,
Protinus astricto uoluit se fodere ferro,
(Nam cunctos abiisse putat) tunc saulus adhuc sunt
Quos tu seruabas obscuri carceris umbra,
Hic sumus, hic omnes clamabat paulus, iniquo
Parce miser ferro, custos, luce ergo petita,
Carceris ingreditur septum, nil deesse uidetq;,
Exierat nullus: nullus terrentia cunctos
Limina fœdarat pedibus, fuga nulla pararat
Atq; suis uolucres mortem trepidantibus alas,

a Vero dæmone, hoc ē dicēte ueritatem ut ei crederent. non sempre thi. Præmia appō.

Protinus aduoluit paulo se pronus, idemq;
Laudis habet sibi syla comes: miraturq; anhellat,
Et stupet in sanctis laribusq; euinculat[a] atris
Discipulos christi: tenebrosæ & clauiger umbræ
Iis ait: en quid agam: saluus sim dicite sancti:
Dicite iter uitæ: normaq; & quæ regula morum:
Cui paulus: tu crede deum: genitumq; ferentem
Qui fuit in terris, crudelia uulnera ligni
Humana sub carne: hominis commissa[b] luentem,
Hic nectus surrexit item: cœlumq; petiuit,
Amborum credasq; simul, sine fraude, ministrum,[c]
Saluus eris, nec uana fides: hæc norma salutis,
Sic didicit, quæ uera fides exposcit, ut orcum
Vitemus: saluemur enim: expectamus olimpum,
Hosq; domum duxit: lauit sua uulnera, carnis
Liuorem demulsit item uino, unguine puro,
Hunc sanctis totamq; domum mox flumine purgant
Lætantur: ueniam cuntur item: laudesq; tonanti
Augentur: tenebras pellit, cum lumina titan
Cœlo aperit terris radiis & splendicat orbi,
Nempe magistratus iussit tollantur ab atro
Carcere discipuli scelerata[d] in uincla coacti,
Lætatur qui nocte lares seruabat in umbra,
Verba refert saulo, cupit hos exire: fugamq;[e]
Extruit: huic saulus, cæsos sine crimine iudex
Romanos coram: clam nunc dimittier audet:
Non erit ut uellent, ueniant qui publica damnant,
Hoc & fasce leuent coram, tunc lictor ad urbis
Præfectos retulit uerba hæc: timuere sabinum
Nomen:[f] & hesperie gentis, formidine legis,
Primores, qui iura docent: sanctumq; ministrant
Imperium mundi sanctosq; exire præcantur,

Abscedunt,

a Euinculat laribus atris non a uinculis quos iam dei soluerat manus.

b Cõmissa hominis,

c Ministrum tõne creaturarum quas instruit. Didicit. s. ianitor carceris Repetamus, ubi nunq; fuimus. s. didicit.

d Scelerata: ubi. s. perditi viri coarctantur.

e Fugam pp̃ter iudeos

f Et nomen gentis italice uel romane formidine legis. s. romane.

Abscedunt, lydiamq; petunt, solantur & omnes,
Thessalicæ ueneres urbi, de more, sacellum
Hebreæ gentis saulus petit, intrat, & omni
Declarat[a] populo christi miranda, pudicos
Doctrinam, & mores, nostro pro crimine, mortem,
Et uitam à tenebris surgentem ad gaudia, uosq;[b]
Idem est quem docco, quem uobis prædico, multi
Discipulis hæsere uiri, multæq; puellæ,
Pars bona nobilium fidei ex gentilibus hæsit,
Inuidia arrepti uirus liuoris apellæ,
Infandos egere uiros in funera pauli,
Et pariter sylæ, credentis iasenis ædes
Obducunt uerpi, credunt latitare parentes
Iustitiæ,[c] & morum uiui qui dogmate christi
Declarant populo, cruciat tristisq; megera,
Tisiphoneq; canes[d] alecto at carnibus inflat
Sanguineas curuis rabiosa ad uerbera buccas.
Ex ouibus sed nulla fuit, quas atra uolebant
Agmina serpentum, distraxit iasona turba hæc,
Et fratrum quidam multo clamore trahuntur
Ad primos urbis, regimen, qui sceptra, regunt q;
Imperium, clamantq; canes, susceptit iason
Cæsaris imperium qui contra, & legibus obstant,
Quæsitos cælauit item, tunc mitis iason
Se multa ratione, suam causamq; tuetur
DVLCIA delectant rapidas obsonia tigres,
Atraq; depellunt puras à turre columbas,
Demisere uiros, heroen peticre, sacellum
Intrant intrepidi, populi sedere: docentur[e]
Verba iouis christi, quanto mage nobilis istis
Gens heroe, certe tanto fit mitior, omnes
Sermones christi exoptant audire, nec instant

a ℂ Declarat doctrinam & pudicos mores.
b ℂ q; et idē est quē uos doceo.

c ℂ Iustitie & morū end.

d ℂ Canes. i. iudeos.

e ℂ Docentur. s. populi. Quis Quibus.

Discipulis: scitantur item, doctrina tonantis
Quæritur, & multi præclari sanguinis hærent,
Et pariter matres credunt, creduntq; puellæ,
Quis non turpe genus, nulla atq; iniuria sanguis,
Thessalonicenses rabidi rapiuntur appellæ
Comperto, q uerba iouis, & mira, docerent,
Discipuli beroen ueniunt, rapiuntur amaro
Liuore, ac odio, rabidumq; in plebe furorem
Admittunt, turbantq; mares, uexantq; puellas,
Demittunt fratres paulum: petit æquor, athenas
Iuit: & impugnat multorum dogma, tonantis,
Virtutem, christiq; docet, miracula, mores,
Et casum, & uitam, quæ atris surrexerat umbris,
Stoicus in saulum, nec non epicurus amator
Corporis in luxu: dixerunt, dæmon ab isto
Quippe nouus fertur, q diro effertur ab orco
Spiritus huc rursum corrupti corporis idem,
Nugarumq; sator, paulus pia norma salutis
Dicitur, in turbam uerba & qui seminat omnem,
Ad pagum martis ducunt sermone potentem,
Atq; opere in uirtute iouis, qui obscura serenat,
Et docet ignaros, minimis tum grandia donat,
Scire uolunt quæ sit talis doctrina, nouam tu
Auribus ipse seris, doceas, dixere, libido est
Scire nouam legem, quæ sit noua electio paule,
Hoc erat in uoto tantum, quis paulus in omni
Vos ego doctores uideo, sed parcite, uanos,
Deliros: recta nec certe incedere, & omnes
Vobiscum contrahitis, saxa ut lapsantia ab altis
Rupibus, inueni uestra hæc simulachra, deosq;
In uobis uarios: uarias & in ædibus aras,
Vna erat, & uerba hæc eadem signata reseruat,

Quis quibus.

Ignoto

Ignoto est hæc ara deo, quæ ignota sequuti
Vos colitis miseri, colimus quem scimus apellæ,
Nanq; iouem uerum uobis annuntio, pellam
Nunc tenebras de mente, trahunt q̃ ad tartara cæcos.
Iuppiter est author cœli, terræq;, marisq;,
Ætheris & sursum, uel quo spiramus, & omnis
Compositi, ex oculis ubi sit distantia nostris,
Spirituumq; pater, nullo & conflauit ab ente
Cuncta deus: quæ clara patent, quæ occulta recedunt,
Omne hominum genus & tantum produxit ab uno,[a]
Non eget his opibus, cum sit causa unica rerum,
Non habitat lapides, iouis est mens pura[b] sacellum,
Illius est cœlum sedes, non distat ab orbe
Ipse tamen nostro cum sit deus unus ubiq;
In ioue uita uiget, sumus, atq; mouemur in illo,
Illius atq; genus, simile est non uelle tonantis
Velle hominum, dicatis item, non pondera aurum
Vt uelit in præcio, lapide, & uelit ipse nitenti
Laudari argento, multa ignorantia uestra est.
Pœniteat quenq̃ scelerum, quia iuppiter orbem
Iudicio adducet, uacuis quando ipse canoro
E' tumulis iterum, & uenient putredine ad auras
Corpora uitales, redeuntem à carcere cæco,
Viuentemq; animam sument, uel ab æthere[c] lapsam,
Ceperunt ridere uiri caligine fusi,
Mirare cœpere uiri qui mentis apertæ,
Corpora, cum è tumulis, animasq; resurgere paulus
Diceret in populo, saulo dionisius hæsit,
Qui à martis pago nomen sortitus in orbe est,
Et mulier quæ fida comes, quæ chara marito,
Cum multis saulus doctas egressus Athenas
Ipse corinthiacam doctor penetrauit in urbem,

a Ab uno. Ada.

b Mens pura est tẽplũ dei.
Vnus solus.

c Ab ethere a cœlo hoc propter beatas animas q̃ a cœlo ad sumenda corpora descendunt ut & eũ corporibus fruãtur æterna uita.

Indeum reperit, genere[a] hic qui ponticus, oras
Fugerat italicas, roma cum claudius omnes
Hebreos exire daret præcepta petenti
Imperio, & miseros prima absterreret ab urbe,
Huic priscilla comes coniunx, aquila ipse tonantis
Semina fundebat, christum laudabat: apellas
Saulus item uir tute iouis uexabat, iesum
Testificans cunctis: sed paulo obstantibus, ille
Excussit uestes dicens, hic sanguis, apellæ,[b]
Sit capum in uestrum uester, quo mundus abibo
Ad gentes, exiuit enim: petit ipse titumq;,
Credentem fidei: crispus saluatur, ad undam
Baptismi accedens, domus & sua tota salubrem,
Nocte aperit saulo quid sit facturus in urbe
Iuppiter: hunc q; monet populo præcepta referre,
Nec timeat quenq;, quia magna potentia cœli
Cum paulo, paulo q; fauet, paulumq; tuetur,
Quis tibi, grandis ait, noceat? mihi multus in urbe est
Hac populus, fallens a te timor exeat, inquit,
Dimidium iungens anno permansit: apelle
Insurgunt, saulumq; trahunt, & crimine damnant
Ante locum iuris lyncum, fera turba, tribunal,
Incepit paulus, rupitq; silentia: moxq;
Gallio consul ait, uos o recutita propago
Audirem, si quid commissi, & criminis esset
Inter uos, recte quoniam contentio surgit
De uerbo, & uestre legis de nomine tantum,
Cernite uos lites, non harum gallio iudex,
Ipse ego romanus, sit nunq; scipio saman[c]
Turba canum laxa iudei iuris habena
Ardet iniqua manus[d] perferre pericula crispo,
Cæditur hinc phani princeps: crudescit apella,

Crediderat

a Genere pōticus quia locus est principium generis.

b Appelle vocativus est.

c Saman fictum nomē iudei. i. romanus nunquā erit hebreus.

d Iniqua manus appō.

Crediderat paulo, magna est iniuria, primus
Credat in oppositum, quod iam spernebat: & omnes
Deserat: & primam, nulla formidine, sectam
Improbet, ergo manu pellunt, crispumq; fatigant
Ictibus, hoc uidere omnes, nec gallio curat
Hic erat & præsens (quanta est contemptio gentis
Istius hebreæ) merito pellantur ab orbe.
Oderat hebreos gens hæc romana, recessit
In syriam paulus simul & priscilla, maritus,
Hic ephesum petijt, docuit q̃ plurarecedens
Cæsaream ascendit, phrigiam penetrauit, & omnes
Discipulos fidei solidat uirtute, docetq;,
Hic erat hebreus doctor, cui nomen apollo.
Æloquij uirtute potens, bonus ipse, uiamq;
Doctus erat domini, sanctum baptisma pudici
Ioannis callebat enim tantum ipse, fidelis.[a]
Hunc Christi priscilla uirum cum attenderet, & uir,
Sumpserunt secum, christi & docuere salubre
Dogma, uolens danaam transire hic grandis apollo
Commendant fratres iudeum fratribus auctum.
Feruore & fidei studio, uenit ipse, præmitq;
Et duros, rabidosq; canes conuincit apellas,
Ostendens[b] Christum, quos pauper achaia nutrit.
Hunc esse in populis quem denudabat apollo,
Cum Christum in medio laudaret apollo corinthi,
Transactis ephesum superarum partibus urbem
Orarum ingreditur paulus, feruore potentis
Naturæ hic fidei paulus q̃, sedulus almæ
Discipulos quosdam reperit, quibus ille, recepta est
A uobis diuina manus? tum pneumatis ardor?
Respondent, nescimus enim, qui spiritus hic sit
Esse, nec apprensus nostra est fœliciter aure,

a Fidelis priscilla.

b Ostendit. s. illis quos

Z

Tunc saulus, purgauit enim uos fluminis undæ
Nomine sed cuius: quod præsens numen: & illud
Quod baptisma fuit: dicunt ioannis, at ille,
a Præcipitat quencp̃ scelerum præ dixit[a] inorbe
Hæsisse laribus tetri, qui nuncius, orci
b Hic tũc orbis homo. Ipse. s. christus. Hic[b] fuit ad christum: uenturo ut crederet orbis,
Viuenti, doctrina fuit. saluator at ipse est,
His ergo apprensis: rursus purgantur Iesu
c Sine fraude uere fideles. Nomine saluantis, cumq; impo suisset in illos
Credentes, sine fraude,[c] manus: super eminet illis
Spiritus: & replet miræ uirtutis honore,
Mira quidem fantur: numerus bisenus & ille est,
Tris docuit menses: & circunfudit apellas,
d Deuouere uiam dñi. i. maledixere. Quis quibus. Obstabant quidam, tum deuouere[d] potentes
Ore uiam domini coram: secesserit ab illis,
Discipulos pariter remouet, dein tecta tiranni
Ingreditur, geminos q; trahit sibi tempus in annos.
Non pauci hæserunt fidei, mira ille peregit.
Nanq; asiam docuit, quæ sint præcepta tonantis,
Atq; fidem christi: sanctum baptisma, molestos
A' febri, á nocuo sanauit demone, claudos
Erexit uirtute iouis, sudaria, uestes
Sanabant pauli (tanta est uictoria Christi)
Tentauerat iouem quidam, cum demona uellent
Pellere, dicentes, quem paulus præ dicat, exi
Nomine frugalis christi, quis spiritus ater
Et paulum noui, christum scio, qui tamen estis
Dicite uos miseri: uexatus demone mox q;
Insilit in miseros, miseri fugere domumq;
e Sceua nomen principis sacerdotum. Vt nudi, & multo uexati uerbere linquunt.
Principis hi scenæ[e] fuerant mala gramina phani
Hoc sibi nomen erat (uerum scena ipse malorum)

Omnibus

Omnibus hoc notum est, omnes timuere, tonantis
Magnificant nomen, multi commissa reuellant, [a]
Et magni præcij multi excussere libellos,
Spiritus ad sanctam doctorem contulit urbem,
Dixerat intra se, romam uisurus abibo,
At modica exorta est ephesi contentio, quidam
Nomine demetrius, cui curæ argentea uasa,
Et statuas figulare nouas, ac ducier auro,
Is trepidans paulum, similes ex arte magistros
Conuocat, & pauli sermonis commonet omnes,
Ex arte hac, uos scitis enim quæ lucra supersunt,
Quis q; honor est auro, statuas præcio q; sequenti
Effigiare nouas, diuom q; reponere templis,
Ex operere & cessare, freto quæ naufraga puppis
Sit nobis, ualidæ nostra hæc industria merces,
Hic asiam paulus totam conturbat, & omnem
Auerti turbam, serit & discrimina, dicens,
Nõ dij sunt simulachra, manu quæ facta magistra hæc
Proderit iste parum nobis, dclubra dianæ
Destruet, asirio tantum quæ extollitur orbe,
Hoc dicto, liuore furunt: & ad æthera clamant,
Magna ephesi diana dea est, confusio creuit
In uulgo, pauli comites rapuere fideles,
Discipuliq; uetant paulum conferre furenti
Sermonem in populo, multi uoluere teatrum
Intraret, uetuere alij, confusio multa est,
Non fuit id causæ [b] clarum, gens illa prophana
Iussit alexandrum communi excedere turba,
Quo exoptante loqui, facta est uox una: dianam
Vrbe ephesi, sine fraude, colisbis q; hora cucurrit,
Et cursu perfecit opus, quo clamor ad auras
In populo exarsit: sedauit scriba tumultum,

a ¶ Reuelant confitẽtur. Et quis honor est. Gnum. s. & aristarchum.

b ¶ Id causæ clarũ. i. ignota erat causa quare conuenissent in discipulos christi.

Dein loquitur, quis nescit enim nostro orbe dianam
Corde coli, cultrix nostra est urbs ipsa dianæ,
Nemo obstare potest, quid enim concurritur iræ?
Quis furor in uobis: uinctos duxistis, & abre,
Non blasphemarunt, non detraxere triformi,
At si cum socijs causam demetrius ullam
In uinctos seruat, sunt hic & iura, forumq;,
Iustitiæq; modus, causam producat, critq;
Arbiter, hic iudex, deerit nec consul in urbe,
Seditio exorta est, nec clara est causa tumultus,
Condicto, dimisit enim, turbæq; recessit,
Postq; sedata est urbi discordia, paulus
Discessit, dixitq; uale, quos ipse creauit
Discipulos christi: græcas penetrauit & urbes
Optanti in syriam sulcare per æquora, fiunt
Insidiæ: macedæ mox ipse relabitur urbi,
Multorum comitatus erat, troademq; petexit,
Disputat hic paulus, sermo est protractus ad horam,
Quæ noctem in geminas æquali limite partes
Diuidit, hic multæ lumen fecere lucernæ,
Eutichus hic, cui prima suæ lanugo iuuentæ
Vestibat faciem, somno correptus, ab alto
Decidit, & uitam tetrum exhalauit ad orcum,
Altus erat casus, lachrimæ fluxere parentum,
Æthera tum uoces feriunt, miroq; tumultu
Accurrunt omnes, paulus descendit, & illum
Complexus diro iuuenem reuocauit ab antro
Mortis, & inferna miranti suscitat umbra,
Et populo, & cætu, dein saulus edulia sumit,
Et confortatur, repetitq; elapsa uolenti
Fabula sermonis gustare decentia sancti,
Turba omni & paulum diuina, aurora loquentem

Vidit

a Populo: & cetu end.

Vidit, & audiuit, dein sana silentia fecit,
Descendit facturus iter per plurima terræ
Et spatia[a] & campos, comites lata æquoris arua
Metiti modicam, uentis spirantibus, affon
Intrarunt: hic paulus erat: ueniunt mytilenem.
Atq; samum cunctis: miletaq; mœnia: paulus
Consulit hinc enare ephesum: nec degere quicq̃
Temporis hic asia sanctam uenturus in urbem,
Tempore quo in comites summo delapsus olimpo
Spiritus ignitas monstrauit in aere linguas,
A mileto ephesum doctor natu euocat omnes
Maiores: qui templa colunt: & dogmata Christi
Sancta salutiferi seruant: & uerba salutis,
Quis hæc uerba uiris: scitis quo tempore fratres
Ad uos intraui: quæ nam mens nostra, quid ipse
Passus ab hebreis: docui præcepta: fidemq;,
Et saluatoris frugalia dogmata christi,
Nunc peto diuinam præclari dauidis urbem,
Hic ero: sed nobis quæ sint uentura, deus scit,
Quippe latent paulo, nisi q̃ prædixerit ardor,
Te mala multa manent, patris: & productio nati,
At nihil hic dubito, modo quod susceperat ipse
Paulus opus peragat, scio cum discesero ab urbe
Amplius hanc faciem comites cernetis: & ipse
Confiteor, q̃ sum cunctorum a sanguine mundus,
Non renui pia uerba iouis, quin cuncta docerem,
Quæ potui, prodesse licet: uobisq;, gregiq;,
Cui[b] uos doctores dominus dedit ima relinquens
Ad iouis imperium: communio sancta bonorum est,
Quam statuit fuso pictas diuina cruore,
Nec latet: insurgent, me paulo absente, rapaces
In pecudes, cum fraude, lupi: populabitur omnis

a Spacia: & espos end.

Asia in asia.

b Cui gregi.

Arua gregis prædo, nec erit compassio cuiq;
a Peruersa, peruerte. Ex uobis, uenientq; uiri peruersa[a] loquentes,
Post se discipulos adducant, ergo timete,
Et uobis uigilate omnes, obliuio nunq;
Obtenebret uestram multa caligine, mentem,
Quando ego uos monui lachimans, tris impiget annos
Vos patri, & genito, uel ab his, quæ gratia fluxit,
Et fluit æternum, fratres commendo potenti,
Condere, & heredes sanctos seruare, monetam
Nec uestem optaui, recte uos scitis, ad omnia
Quorum opus ad nostrum, fratres, se contulit usum,
Hæ nostræ fecere manus, manuumq; labores,
Vos cunctos monui infirmis seruire, tonantis
Verba quidem sunt hæc. PRE stare beatius esse
Quam capere: hoc dicto, flexit, orauit, & omnes
Orauere simul genibus, lachrimæ omnia mœstæ,
Luctus erat, grandisq; dolor, q; dixerat ipse
Amplius hanc faciem fratres cernetis, amaro
Planctu omnes collum ectu abscedentis ab illo
Amplexabantur, tum deduxere parentem
Frugalis uerbi ad naues in littore curuas,
A terra abstractos recto magna æquora cursu
Deduxere coum comites, at luce sequenti
Aducti uenere rhodon (rhodos insula, sitq;
Vrbs tibi magna rhodos) patarāq;, & apollinis urbē,
Phœnicemq; petunt cyprum liquere sinistræ,
Et syriam, uenere tirum, graue ponere onusta
Nauis onus positura fuit, septemq; diebus
Manserunt, dixere uiri, quos fecerat ipse
Discipulos, sanctam paulus dimitteret urbem,
Et patres, geniti, charis cum matribus omnes
In geminum strauere genu sua corpora, & alio

Orauere

Orauere patri, mox discessere, recepti
Insiliunt nauim, tiriam cum matribus urbem
Rursus cunt reliqui, tandem petiere potentem
Cæsaream, magniq; lares uidere philippi.
(Hic erat, è septem, natæ cui quattuor) omnes
Hæ diuinabant, uenit iudeus apella,
Hic agabus uates, zonam pauli attulit, atq;
Crura sibi, uinxitq; manus, dein ora resoluit,
Cuius enim zona hæc, sic illum uincula in urbe
Adnectent sancta, nam mens diuina professa est,
Discipuli fudere præces, ne accederet urbi,
Nec tentaret onus, sæua & discrimina duri
Carceris, his paulus, non tantum uincula possim
Dira pati, cæcosq; lares, sed pro iouc possum
Quippe mori, precibus finem posuere, uoluntas
Nec dixere dei est, pergat, quocunq; feratur
Mente iouis summi cuius pia cura magister,
Tunc petijt paulusq; syon, comitesq; beati,
Quidam è discipulis ueniunt, quorum hospes iason
Venit item secum ciprius, simul ergo beatam
Cum paulo intrarunt urbem, lætoq; recepti
Corde uiri, multiq; senes iacobe coacti [a]
Hospite te pauli laribus, quo accesserat ipse
Incola, quos habitas, quos [b] hic saluere parentes
Præcepit doctor, post hæc ad mira tonantis
Transit hic, ad fidas facta & miracula, gentes,
Ii laudare deum, saulo & dixere, uidendum est
Quòt uerpi tenuere fidem, tamen ore repugnant
Atq; obsunt legi, quippe audiuere docentem
Te, paule, haud opus est q circuncisio fiat
Gentibus, ac alys comites, sanctamq; necesse est
Conuenias turbam, fac quod concludimus ipsi

a ℂ Coacti. f. sunt. De hospite pauli.
b ℂ Quos. lares.

Hic duo sunt, rursusq; duo, uenere tonanti,
Hic purifices sumptis, propriosq; capillos
Inlunge eradant, cunctis notescat: et illi
Quippe sciant de te, quæ cunq; audita, recedunt
A uero, custodis enim, formidine, legem,
Gentibus et scriptum est fidei quæ hescere potenti
Ne statuas curent: caucant à sanguine, et atro
Fornice: et oppressis parcant, hæc iussa fuerunt,
Intrauit paulus templum: tum quattuor intrant,
Dum septem traxere dies, liuoris apellæ
Feile rigent, taboq; truces maculantur edaci,
Qui ex asia uenere urbis populoq; tumultum
Inyciunt: paulum capiunt hominumq; uagantes
Voce fidem implorant, et causam uocibus addunt,
Hic homo peruertit legem: templumq; prophanat,
Gentiles duxit secum uiolaret et edem
Atq; aliam à nostro, gentiles dogmate legem
Is docet (ex epheso in sancta uidere trophinum
Cum paulo timuere canes duxisset in ædem)
Idcirco commota fuit plebs tota, furentes
Extra hunc proyciunt paulum delubra: foresq;
Claduntur: uoluere uirum contundere saxis,
Non latuit[a] paulo confussio facta, tribunum,
Et furor in populos: raptim uenere potentes
Cum duce romani pedites, [b]timor omnis apellas
Inuasit, uiso tum cessauere tribuno
Cedere doctiloquum gentis, iussitq; cathena
Perstringi paulum gemina, quisq; esset, et unde
Hunc rogat, et faciat quid ibi confussio uocum
Obstruit auditum: ne quid dicatur aperte
Audiat hic præses, ducant in castra tribunus
Præcipit, adq; gradus cum peruenere tumultu

A populi

a Non latuit tribunum confussio facta paulo.

b Pedites romani.

A populi impulsu paulum rapuere ferentes
Romani pediteszq; cum sub castra fuissent
Prætori hæc paulus, liceat ne hic ipse tribunum
Alloquar: huic presces, nostin tu græca tribuno
Verba loqui: & mcdys glosam, qua fertur, [a] athenis?
Multorum ductor gaudentum sanguine ferro,
Ægipti quem terra tulit, tc rege, tumultus
Exyt, atq; hominum desertum milia uidit
Quattuor, ægipti magnum nam dixit alumnum
Esse quidem paulum præses, quia semina, plantas,
Parturit ægiptus quæ sunt contraria legi,
Hic deceptores, nugæ, cuncta impia fraudes,
Mox saulus regi: paulus tharsensis ego sum,
Ipse cilix, me ignota quidem non fecerit hæc urbs
Municipem, permitte loqui, me, queso popello[b]
Annuit huic præses, dextraq; silentia fecit
Paulus & hebreo loquitur sermone silenti.

a Fertur dicitur.

b Hebreo sermone silenti populo.

Actuum apostolorum Liber Tertius
Explicit.

a Ab excelso uerbo sum mi. p. ris.

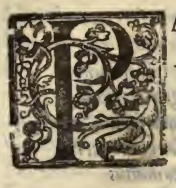

AVLVS *ab excelso*[a] *spirans*
uerantia uerbo
Verba patris summi, cunctis mi-
rantibus, inquit.
Audite hæc omnes, facile audiue
re loquentem
Quæ sermonis erant proprij: iu-
dæus ego sum
Ex tharso, atq; cilix sancta nutritus in urbe,
Legis & edoctus iuxta præcepta paternæ
Christi insectator, christumq; in uincla sequentes
Astringens: morte mq; minas: discretio sexus
Nulla erat in paulo: cunctos in uincula christo
Hærentes, magnosq; mares, timidasq; puellas
Ipse ego pellebam, testes, quibus altior ætas,
Atq; sacerdotum princeps: quorum ipse recepi
Imperium in syriam si quos christi acta fatentes
Sentirem, sanctæ traherem feruentius urbi
Plectendos pœna, nulla & compassio paulo.
Tunc erat, at medium faceret cum cinthius orbem
Et prope quæ syrie est, urbem, uox lapsa[b] per auras,
Quid me persequeris saule? & contrarius ipse es?
RES dura, in stimulum calces iactare minaces,
Saule tibi, cui paulus, ego formidine mira
Captus, es ô domine[c] quis tu? sum christus, at ille
Quem tu persequeris, comites tunc luminis æthram
Viderunt, uocemq; meam, non uerba tonantis,
Nec christi tenuere sonum, tunc ipse quid ergo
Vis faciam? uox illa mihi, tu cominus urbem
Præsentem intrabis, quid sis facturus in urbe
Dicetur, mons præmagni luminis orbes
Fusca rat splendor, MAIOra mincribus obsunt
Lumina

b Lapsa. sc. est.

c O domine quis ne quamibus est qui pedem in tertia sede ponit alii negãt qualis quintianus vir literatissimus cui adhereo tanq; meo apolini. Nec tenuere sonum. i. per fectam uocẽ audiuere tñ sonum uocis Christi.

Lumina luminibus, comites me noctis in umbra
Ventosam obductum fidi duxere damascum,
Quidam ananias magnus uirtute, fidelis,
Me petit, ut uideam iussit uidi ocius auras
Vt prius, ad comites, sequitur uir sanctus, ab alto
Præstitit omnipotens propriy sermonis, & oris
Audires uocem, iouis & præcepta teneres,
Testis in orbe suus, surgas, teq; ablue ab omni
Crimine frugalis sancta baptismatis unda,
Cumq; reuertissem, delubra ingressus, ut ipsi
Offerrem pia uerba præcum, mc mentis adorta est
Caligo, excessus, stupor &, tum protinus exi
Hunc ego dicentem audiui, festinus ab urbe,
Verba quidem renuent de me quæ dixeris, ista[a]
Pontifices, cunctisq; senes, & concio sacrum,
Huic ego: nam credent, quæ sim dicturus: & ipse
Testis ero haud mendax, noscunt me in uincla fideles
Traderc: nec cuiq; parcebam iuppiter: atq;
Cum stephanus duro caderet, pia uictima, saxo,
Tunc aderam testis stimulans nequissimus horum
Nequitiam saxis cædentum: & uerbera duris
Præbentum stephano: plebe atq; furente, prophanas
Seruabam uestes[b] qui, saxa mirantia mortem
Iactabant, tunc ipse mihi, uade ergo fidelis
Te procul ad multas mittam te protinus oras,
In gentes nomenq; meum portabis, at usq; huc
Audiuere canes, tenues tum clamor ad auras
Erigitur, tolle atq; omnes, dixere, tribune
De terra hunc: tradasq; neci, mortem ipse meretur,
Est sceleus hic uiuat magnumq; per aera turpem
Iactarunt cinerem: signum hoc tristantis, amaræ
Mœstitiæ & nota est uestes posuere[c] prophani,

a Ab ista urbe ci.

b Vestes illorum qui. nam testes lapidarunt ste phanum. Hucusq;.

c Posuere aph resis

Cederet ut paulum manus hæc, manus effera, mordax
Dira lues uirtutis, item fera pessima, latrax
Et canis, humano semper confecta cruore,
In castra adductum cædi iussere flagello
Iussa ducis summi sciret quæ causa protcruos
Duceret ad uoces, cumq; astrinxere fidelem,
Paulus ait, si iura sinunt, romanus, & aere,
Cædatur, pœditum confestim cura, tribuno
Declarat: paulum romanæ gentis alumnum,
Cui mox præses ait: dic si romanus: at ille
Quippe ego romanus quantum paule, æris at ille
Præcipe romæ, ciuis romanus ut esem,
Ast ego sum natus[a] paulus respondet: id horæ
Cæsuri cessere simul formidine: præses
Romanum timuit sr inxisse in uincula ciuem
Cum nouus author equos lucis stimularet ecos
Atq; diem radijs terreno adduceret orbi,
Præcipit adduci paulum, nec fune reuinctum.
Vincula nulla inerant, uoce & præconis apellas
Conuocat, ut referant, qualis sibi causa, furentes
Quæ incusant saulum: saulum produxit: & inter
Has pecudem statuit, nulla formidine, tigres.
Magna erat in populo summi præsentia regis,
Magnus homo in terris fuit hic, noua regula morum,
Hic circumuolucns oculos, hæc pauca resoluit,
Audite ò fratres, si quæ frugalia uestro
Verba sedent animo, nec erit deceptio sermo,
Ante deum uersatus ego sine fraude, modesta
Mente: nec ex animo diuina in iussa proteruo,
Mox ananiæ princeps, & magna malorum
Cura sacerdotum, paulo præcepit iniqua
Imprimerent orante, manu, quo uera scrobat,

Os

a Summatus, non in urbe sed in ea ciuilitate secus tamen præses intellexit id horæ nomore apuleiano qui ait illud hore.

Os sanctum, sic bella parant q̃ uilia pugno,
Huic paulus paries magni te albate, tonantis
Dextra quidem cedet, qui me uelut ipse seuerus
Sede sedens iudex, iussisti obtundier abre,
Astantes, maledicis enim, dixere, tonantis
Pontificem summum, nulla est formido? tuaq;
Nec rubor in faciē modica est reuerentia templi,
Me latuit, fraus nulla fuit, iouis esse ministrum
Paulus ait, nam scripta ferunt, malcdicta regenti
Oppida ne uoueas, tempi contemptio maior,
Hic pharisea cohors, & saducea propago,
Vna aliq discors, nam saducæus ab umbris
Sprcuerat hinc exire animas, & surgere ad oras
Æthereas, iterumq; suis hæ molibus atri
Corporis arcentur suprema in luce, futuri
Iudiq, inferno uitam pharisæus ab antro
Surgere credebat, tumulis & corpora ab atris
Exire extremo ad medium cum christus olympo
Disceptaturus terræ descenderet orbem
Vt tutaretur paulus clamauit, ab oreo
Præ dico uenturas animas ad corpora tetro
Sum pharisæus ego, pharisei filius, ipse
Iudicor ad pœnas, quoniam præ dico futurum
Iudiq examen, uegeto & sperantia uitam
Corda ego perpetuam, tumulis cum corpora ab atris
Exierint clausura animas sub corporis aula,
Perpetuo ut uiuant, si sint sine crimine, scelo
Fœlices animæ cœlo, sin tartara mœstas
Oœludent animas: nec spes ad sidera fiat
Vlla resurgendi, qui non hæc talia credunt
Damno saduceos & erat contentio multa,
Hos inter, diuisa fuit concordia praui

Regenti oppida.

a Pharisea cohors luuē cus ri in pharisco lōgauit illa pharisei seduceiq; do losi.

Sedulius curtault.

Post dominus pharisea petens conuiuia cœne.
Hoc magis sedet animo. luuencus itē breuiaut saducæum dicens.
Inde saducei tali cinxere latratu.

RIDICVLVM

Vir quidam magnus reliquit in opere suo saduceos negare immortalitatem animæ qui tamen iustæ uiuebant. sed qd sperabant, sed nota tenebant animas esse immortales. sed haud quaq; surrecturas amplius ad corpora suscipienda.

Concilij in paulum, nulla est surrectio,[a] nullus
Angelus, & nullus in toto spiritus orbe
Saduceus habet: mundo phariseus at omni
Predicat oppositum, miro clamore ferebant:
Inter se uoces, quidam dixere, quid iste
Criminis aduexit: forsan, quid creditis: isti
Angelus aspirat, cœlo delapsus ab alto.
Spiritus aut dictat quæ sit dicturus, utroscq;[b]
Saducea negat, uere suspecta propago est.
Ii phariseorum paulo fauere priores,
Rumor & in populo, modica & concordia turbæ
Saulus & in medio, trahit hic, trahit ille, dolores
Hic trahit, iniungat, trahit ille ut liberet agnum
At ne turba furens paulum discerperet, ingens
Præcipit adduci doctorem in castra tribunus,
Atq; ibi seruatur, media cui nocte triumpho
Iuppiter apparet multo, dein talia fatur,
Sis constans, ut mira sion te roma loquentem
Audiat, audiuit, testis mihi paulus obibis[c]
Sunt ubi maiores mundi, quia roma triumphans
Digesto fecere die, liuore minaci
Consilium quidam, se deuouere fatentes
Non esse[d] & potare minus, nisi fraude, potenti
Conficiant telo paulum, monuere senesq;,
Et caput in templo quis coniuratio facta est,
Quadraginta parant, occulta in præcia ferrum,
Iiq; monent repetant saulum, quibus ipse necesse est,
A magno, haud modica est populi cui cura, tribuno,
Anteq; ꝓ accedat è strícto protinus antro
Irruet una manus, dein magna palatia saulo
Effundent aliam: & mortem properabit iniquam.
Audiuit, quæ efficta nepos doctoris in atrum

Exitium

a Dicere animam rõnalem mori articulus est fidei merens ignem christus uenit ut hanc animã saluaret ergo est immortalis.
Non enim minori punitione dignus est qui dicit animam rationalem esse mortalẽ ꝙ qui dicat christum fuisse mendacẽ, qñquidem fuit summa ueritas.

b Vtroscq; angelũ & spiritum.

c Obibis adibis.

d Esse comedere.
Fraude fraudulenter.
Quis quibus.
Parrant ferrum.

Exitium pauli, currens in castra, reuellat.
Magnum equitem accersit paulus, rogat inde, nepotem
Ducat ad ingentem, cui[a] sunt arcana tribunum
Denudanda duci, duxit, iuuenemq; tribuno
Obtulit, ut regem magna hæc secreta moneret,
Hic puer inquit, eques tibi uult arcana referre
Quæ latitant in corde grauiti tedeat, audi
Complexans dextram pueri successit in ædem,
Rexq; domus aditum, rogat hunc quæ arcana tribuno
Perferat: & blando mulcet sermone, feratur[b]
Quod latet in cordis secreta ualle ferendum,
Tunc puer, audiui quæ coniuratio facta est
In paulum, te mane rogat recutita propago
Vt mittas paulum, quia multa negocia secum
Concilio, cupiuntq; uiro hoc[c] adiscere quædam
Ignorata sibi: uotum uouere, coruſco
Ni perimant mucrone hominem, non esse: nec ullum
Exorbent potum: sic tristis inædia truncet
A' uita hos miseros, hæc coniuratio, præses
Sunt arcana tibi quæ denudanda tribuno,
Nil aliud de corde fluit, quod uoce resoluam
Præcipit huic præses, ne quid producat in auras
Quod fuit arcanum, geminos uocat ipse tribunus
Occulto sermone duces, quibus ille, parentur
Ducenti pedites, equites, quibus effera mens est,
Septeni decies, & quos longa hasta tuetur
Qua feriunt hostem ducenti, & tertia noctis
Cum fuerit delapsa polo remeabilis hora,
Ducite cæsaream paulum, sed tutus ab hoste
Fiat hic hebræo, fœlix ubi præses, & ille
Obseruet uinctum, causamq; examinet horum
Qui accusant paulum, signatur epistola: sensus

a Cui nepoti.

b Feratur dicatur deest ut.

c Hoc ab hoc.

Huius erat, magno fœlici, claudius urbis
Exoptat charam lysias sine fine salutem
Cæsareæ regi, paulum manus impia gentis
Hebreæ iunctum multorum uerbere morti
Ni mea tutasset peditum delecta iuuentus,
Iam destinarat gelidæ, quem protinus armis
Eripui, romanus hic est, nec causa momordit
Hunc ego punirem, ni q̃ contentio legis
Sanguinis hebrei, paulus dissentit ab illis,
Insidias posuere homini, uota impia mortis
In paulum fecere simul, tibi destino paulum,
Accedant, quos causa præmit, si qua extat, apellæ
Accusent coram, uideas quæ crimina sint hæc,
Duxerunt equites, lecta est ubi littera, paulum
Ipse rogat fœlix, quæ sit prouincia paulo,
In genus & patrem, facta est responsio, præses
Ipse cilix ego sum, fœlix præstabit & aures,
Præses ait, cum te uenient qui crimine damnant
Audiat hic fœlix, ambas audire necesse est
Ni ruat in præceps tenuis sententia partes,
Herodis seruare iubet prætoria missum.
a Hic tunc Quinta dies aderat fani, & cæpit ordinis, urbem
Cæsaream uenit, secum quibus altior ætas
Venerunt, tertullus item, uox apta loquendi,
Paulus enim præsens, quando hic in crimina fertur
Doctoris, paulumq̃, citat, tum talibus infit,
Pax erat in regno, fœlici pace quierant
Vrbani, & dominum fœlix te nostra regentem
Accipimus, sed parce præcor, breuis ipse quod angat
Tertullus retegat nostræ præcordia gentis,
Pax erat inter nos, uenit discordia rixe
Sacrorum contemptus item, quæ seminat iste

Paulus,

Paulus, & hebreos lacerat, legemq; prophanat
Extollens sectam, nulla formidine, quandam
Nazarenorum, Christumq; extolit Iesum
Quem Cruce uexarunt nostri, pro labe, priores
Cepimus hunc ergo, mulli qui morte reatus
Crimine plectendus fuerat, rapuere tribuni
Hunc pedites nobis, hyssias tibi misit: & idem
Præcepit, si causa pra mat, non tedeat huius
Ad tua iura uiæ poteris cognoscere, si qua est
Noxia quæ noxam paulo mercatur amaram,
Consensere senes, & qui comitatus apella,
Paulus ad hæc sermone graui grauiora tribuno
Voce refert, coramq; choro sancta ora resoluit.
Ipse ego cum scirem, q. multo tempore fœlix
Huic præeras genti, fœlicia tempora, dixit
Quando ego me purgem, uero, crimenq; repellam,
Ter, quater, aduexit terræ sua lumina titan,
Ter, quater, ad tenebras uexit sua lumina phœbus,
Et totidem nitidos produxit cinthia crines,
Et totidem uaga luna comas amisit, eodem
Tempore ego in sancta, fœlix, non amplius, urbe
Ipse fui, templum petij, pia uerba[a] præcumq;
Effudi altisono, quis me prospexit euntem
In turbas: lites q; truces mouisse: tumultum
In populo feciisse graui: nugæ, omnia nugæ,
Confiteor seruire deo, sine fraude, potenti,
Hanc q; sequi sectam christi, quæ, præses apellæ
Hæresis[b] est isti, qui me accusauit, & istis
Qui hunc primum fecere ducem, qui tela pararet,
Credo ego quæ uates procul hinc dixere futurum
Iudicium credo, uitam q; resurgere ab umbris,
Corporibusq; unire suis se credo, potenti

a Pia uerba præsi pro uerba piarum præcum.

b Heresis cũ prima ambigua & media. PRVDEN. Heresim hanc præsaga patris præuiderat olim. PRVDEN. Cognomẽto heresis deus est mihi discolor inquit.

Vna omnes deus ipse manu, cum iudicet unam
Ad tenebras aliam q; uelit pia sidera partem
Tunc super extolli, quanta hic [a] formido cadenti
Nulli obsum: tantum studeo seruire deorum,
Atq; hominum regi, cœlo qui fulmina ab alto
Torquet: & & horrisonas placat placabilis undas,
Aere lapsantes: mouet hic, atq; æquora mulcet.
Temporis abfueram multum non legis abusu
In templo facturus opus, quæ oblatio [b] fertur.
Nunc urbem petij: nostræ & pia munera genti,
Et uota explerem, in magno me hæc contio sanctlo
Præses item purum reperit (sine fraude) tumultus
Nullus eratme more canum rapuere furentes,
Pulsantes & uoce polos: qui sidera seruant,
Tolle hostem, tunc clamor erat, tolle, impius hostis
Legis hic hebreæ, præsertim dira propago
Ex asia: sanctam petijt quæ protinus urbem,
Vt me accusaret, sed abest qui primus in hostem
Arma tulit (SED abesse reum qui accusat iniquū est)
Ii tamen adducant si quid rationis in re
Versatur: quo me taxet, me pellat ab orbe
Tolle hostem clamant: felix, & iudice damner
Si inueniant commissa mihi, quæ funera possint
Peccanti [c] præbere homini pharisæus ego sum.
Surgere & a tenebris animas ad corpora, dixi,
Iuditio extremo sola hæc iniuria: sola hæc
Crimina, quæ incusant: neq; sunt commissa, flagellum,
Quæ mercant ignes, tenebrosa & uincula quærant,
Dura & saxa uelint: tum me dixere tumultum
In populo fecisse grauem: sunt omnia fraudes.
Distulit hos felix. cum sancta ex urbe tribunus
Venerit, auscultem, si qua est iniuria, dixit.

a Hic tunc. uel ibi.

b Quæ oblatio offerre scilicet.

c Peccanti. i. peccatori.

Magno

Magno equiti iussit, paulum seruaret ab æstu:
Iræ odio, liuore truci, quo sæmmana proles
Vritur: & toto proserpit corpore uirus,
Nec uetuit: seruire suos quocunq; [a] liceret,
Temporis à modico: fœlix, drusilla uenitq;
Chara ducis coniux prognata è sanguine gentis.
Hebreæ: paulumq; petunt, paulumq; salutant,
Hosq; fidem docuit Christi, quæ territat ense,
Deq; pudicitia paulus [b] disceptat, & atro
Iuditio, timuere ambo, formidinis ambo
Aspectu: præsesq; inquit mihi liber abibis,
Cumq; aderit tempus uenies: spes macra tirrano est,
(A' paulo sperabat enim solamen: & aurum
Sæpius hinc paulum petijt ui fraudis auaræ)
Exegit geminos obscuri carceris annos
Imperio, exegit fœlix & munus honoris,
Cæsareæ successor enim fit portius urbis
Festus: & imperij primam successit in urbem,
Vt morem gereret fœlix, quibus atra cupido est
In paulum, liquit sinuoso in carcere paulum,
Cumq; eilix habuisset enim prouincia sextum,
A' triduo in sanctam conscendit portius urbem,
Ecce iterum rabiosa cohors in crimina præceps
Cæsarea poscens paulum producat ab urbe
Præses: & hic iusto coram trutinentur ab ipso
Crimina quæ accusant æui senioris apellæ,
Molitur recutita necem stirps atra dolosam,
Ingreditur dum paulus iter progressus ab urbe
Cæsaris, at præses, satis hic [c] seruatur in alma
Cæsarea, in pauli causa prudenter agendum est,
Accedant, quos causa præmit, uestriq; priores
Accusent, si crimen erit, sibi pœna parctur,

a Quocunq. s. modo.

b Paulus disceptat de ea quæ ense territat. i. de iustitia. Endiadis.

c Hic. s. paulus.

Octo dies, non una decem complcuerat hora.
Hic stetit urbe sion, turrim[a] dehinc portius urbem
Descendit, statimq; canes sibi crimina ab urbe
Obiectant, uenere sion, qui fraude potentes.
Nulla tamen solidare ualent conuitia saluo
Saulus erat constans, ut saxa ingentia ponto,
Obstabat iaculis, trita hæc prouerbia seruans,
RECTE age tum medicos renuas p̃cepta ferentes.
Non legem temerasse probat, non templa, nec ullum
Cæsaris imperium, solari præses apellas
Exoptans, uis ipse sion te ferre? sionq;
Audiet hæc festus quæ accusant crimina? teq;?
Cui paulus, sto feste potens hic ante tribunal
Cæsaris, hic opus est audire, & discere causas
Criminis adiecti, recte ut cognoscis, apellæ
Non nocui, si paulus enim, moriatur, apellis
Obfuit, & rigidum, uel saxa nocentia, ferrum
Sentiat infœlis, & crimina pœna sequatur,
Cõmerui siq; ipse nihil, me nullus apellis
Largiri poterit, romam, quo iure, suumq;
Appelo imperium, Romæ mea crimina cæsar
Audiat & iaxet, tunc paulo portius, urbem
Appellas? ut uerba sonant comitatus obibis[b]
Cæsaris aspectum, romæ tua crimina cæsar
Audiat augustus,[c] nec festo iudice, damnent
Hebrei, mœsto sic tandem hoc fasce leuabor.
Post aliquot[d] uenere dies agrippa, comesq;
Connuby, comitante choro, festumq. salutant
Temporis d spatio, festus quæ facta potenti
Indicat agrippæ, paulum & uincula seruent
Carceris obscuri, fœlix quæ adiecerat illi,
Hierusalem uenere senes, templiq; priores,

a Cesareã q̃ turris stra tomi dicit inquit hieronimus.

b Obibis adibis. Crimina accusationes.

c Augustus sacer.

d Post aliquot dies.

Mes

Meq; rogant, paulum perdam, nec causa reatus
Apparet delendi hominem, quibus ipse, [a]potenti
Romano imperio multa est iniuria quenq;
Damnari, sine teste sui præsente reatus,
Defendat se quippe reus, sæua ipse repello
Tela obiecta sibi, tandem uenere: sequenti
Ipse die coram paulum ferientia telis
Ora odij tunc sede sedens ego portius atræ
Audiui, iussitq; hominem, produceret atri
Carceris huc custos, nulla & dilatio facta est
Criminis in paulum, nec erat quæ, causa, probaret,
Nec ratio commissa uiri, suspectus ut idem
Atq; reus foret ipse mihi, qui in crimina surgit
Alterius, tantum fuerat sibi quæstio talis,
Vitæ author christus, uiuentis crimina terræ
Sanguine purgauit proprio, remeauit ab orco
Vita sibi, superasq; adijt saluator ad auras,
Lumen hic in tenebris, ubi plurima mortis imago,
Quæstio me dubium fecit, paulo ipse, placet ne
Hierusalem duci? paulo poscente, potentem
Cæsaris arbitrio seruatur carceris urbem
Septum intra obscuri, romanas uiderit arces,
Iudicet hunc cæsar, nec sit mihi questio pondus,
Huic agrippa potens, paulum si audire liceret
Agrippam porti? nobis hæc sola libido est,
Cras tu, festus ait, poteris sentire loquentem,
Altera lux aderat, radio conspersa nitenti,
Solis & aspectu, multa subeunte caterua
Agrippa, & coniunx [b]q̄ sæua palatia magni
Præsidis intrarunt, saulusq; adducitur ante
Præsidis aspectum, regi tunc portius, ijsq;
Qui simul astabant, & compleuere triumphum,

a Ipse, ego ipse dixi. Ipse dixi paulo.

b ℄ Palatia magni præsidis intrarunt q̄ seua quã magna.

Rex agrippa,uiriq; omnes,mihi contio tota
Audite hæc,nec nostra cadant à mente,præcamur
Cernitis hunc hominem,nobis quem gentis apellæ
Tota cohors petiere mori,nec causa superstes
Iis erat ad mortem,paulo poscente,suburram
Adduci,decerno equidem magni audiat ingens
Cæsaris imperium,certi sed nescio quid sit
Scribendum imperio,quo iure,agrippa reuelet
Si qua mihi lateant,agrippa interroget ipse,
Quid scribam doccar,uana est hæc missio uincti
Extincta ratione rei[a] caligine multa,
Causa nec in liquido est,FACIlis damnatio lingue,
Quodq; probet labor est cliuosi montis,et æstus.
Rex ait ad paulum,tibi fas sermonis,ut ipse
Paule procul pellas[b] celeres umbone sagittas,
Quas iactant hostes,et nunc iaculantur apellæ,
Extenta se quippe manu ratione tuetur[c]
Ante uiros qui regna tenent,et mobile gentis
Hebreæ imperium,sic ora in uerba resoluit,
Felicem mē agrippa puto,meq; esse beatum
Te coram,purgabo quidem,quæ crimina paula
Imponunt uerpi,non ergo silentia damnes
Me uerum prodente tibi,qui noscis in omni
Hebreos,moresq; suos,nec falleris unq;,
Nouerunt omnes quæ pauli uita per urbem,
Quisq; modus fuerit iuuendi iniuria fiat
Nulla quidem uero,neq; crim mihi testis iniquus
Sentiat oppositum,primis miprases ab annis,
Mi rex hac sancta uixi phariseus in urbe,
Et nunc accusor sub spe,quæ facta,q; author
Seminis humani tetro reuocabit ab orco
Humana humanas animas ad corpora cunctas

Fiet

a Rei a re,non a reo. *facilis damnatio lingue,*

b Pellas aphere.

c Paulus semper silentiū petebat porrecta dextra in populum qđ est signū multæ grauitatis.

Fiet & examen, prauorum dira parantur
Tartara, sint uarijs inferna palatia poennis:
Iustorum sedes cœlum, spes illa futura est,
Ipse quoq; in christum direxi tela, sequaces
Oppugnans, claudensq; atro quos carcere christo
Credere cernebam, duro & torquere flagello,
Ferrum erat ijs terror, requies & corporis urna,
Ipse ipse accepi, templi a maioribus, urbe
Insancta, ut possim laqueare in uincla fatentes
In terris christum, uexare & ucrbere captos,
Crudelemq; inferre necem, mi[a] sola libido
Hæc erat, AT cœlo durum se æquare potenti est,
Clara dies medy præstanti lumine cursus
Solis erat, clarumq; supra me lumen obumbrat,
Extimui, uocemq; meis his auribus hausi,
Lingua erat hebreæ gentis, cur paule repugnas?
Inq; meis me paule præmis, LABOR arduus altos
Oppugnare polos, pungenti occurrere ferro,
Tunc ego quis domine es, tunc uox respondit Iesus
Sum nazarenus: surgas mihi testis ubiq;,
Vt doceas, quæ uisa tibi, uerbiq; minister
In populis fias, mundo nudabis, & omnes
Fœniteat scelerum, uiuant, reuocentur ab antro
Mortis, & inferna minime abscundantur in umbra.
Rex ego quæ uidi non sprcui credere: primum
In syria[b] sanctosq; uiros ego paulus, & urbe
Edocui, gentesq; feras hærere tonanti,
Credere & in Christum: fugere & commissa: suorũ
Fœniteat (si quos uexent sua crimina) & undæ[c]
Expurgent maculas patrati criminis atras,
Hoc iure accusor passus fera uincula, mortem
Intentant, uirtute iouis, quem prædico, sospes

a Mi mihi.

b In syria. i. damasci & urbe, endiadis est.

c Vndæ nominatiuus

Exiui incolumis, multa & post uerbera saluus,
Præsentemq; diem uideo, quæ edere prophete
Edocco cunctos, & multa uolumina mosis,
Venturum dixere iouem, uenisse potenti
Virtute hunc docco, mortem petiisse, beatam
Atq; animam reuocasse suam de faucibus orci,
Eripuisse patres limbo, quos duxit olimpo,
Protinus in saulum festus clamore superbo
Arpochratem[a] rumpit, fregitq; silentia, dicens
Insanis paule hic, nunc te doctrina coegit
Insanire potens, nulla est insania præses
Paulus ait, sed uera loquor, sed sobria, genti
Prædico, [b] non ista latent ueriſſima regem
Facta palam, credis num rex agrippa prophetis?
Assentis certe, cui rex ò paule minori,
Christi sequâ regem fieri conamine censes.
Paulus ad hæc, agrippa omnes mea uerba ferentes
In modico: magnoq; uelim, nec fraude fatemur,
Qualis ego hos fieri, sed ab ijs fera uincula desint,
Surrexit rex, præses item, regiq; fideles,
Atq; comes thalami agrippa fidissima coniunx,
Et clandestino proceres sermone feruntur
In uerba, hic nil morte potens patrauit, & ulla
Vincta merens fecit, tum rex, nisi cæsaris aulam
Clamasset: paulus poterat dissoluier omni
Iuditio ereptus, petit sed adire suburram,
Sentiat hic romã, COMMVNIS patria roma est,
Mittitur hic urbi, pedites comitantur, & horum
Iulius est princeps, ueniunt sidona, deinde
Accedunt ciprum, nec uenti afflare secundi
Quæ liciæ listramq; petunt, ibi iulius oras
Italicas nauim reperit per uasta petentem
Æquora,

a Arpochratem. i. silentium.

b Prædico media lõga.

Æquora, & ingressi tota comitante caterua
Accelerant cretam iuxta salamina, fretumq;
Nauibus exitium, monstrat, contraria surgunt
Flamina uentorum, tum diri frigoris horror
Ingruit, ac hiemem cernunt uenisse, ferentes
Hās merces romam, paulus solatur, eosq;
Orat ibi expectent, donec felicia ponto
Tempora succurrant, & ueris gratia surgat
Nauta sed oppositum cernit, cui iulius hæret
In uoto, pontumq; legunt, phœnicia & optant
Littora, sed ualida tunc tempestate, salutis
Nulla erat ijs propriæ spes, at mors sola parabat
Ante oculos finem uitæ properantis ad orcum,
Lumina cælarant tenebræ, nox lurida ponto
Sparserat infernæ, cœcæ & uclamina terræ,
Arma ratis, mercesq; freto iecere furenti,
Exonerant nauim rebus, QVIA nempe minoris
Iacturæ est, q̃ uita hominis, sua gloria rerum, [a]
Iis paulus, q̃ tota uiri cipri insula sedes
Consilio pauli nobis erat illa, salutis
Cunctorum tutamen item, dira æquora nullum
Absorbent, nauis tantum, pinusq; procellam
Sentiet, obscura saulo caligine noctis
Angelus apparet, uobis nudata reuellet,
Quodq; urbem pergam, uanum pelle ergo timorem
Pelle procul iuli, NON deest promissio cæli
Credenti, A' decima uenit nox quarta, leguntur
Equora, & in media, cum facta silentia nocte,
Nauta aliquam apparere putant in montibus urbem,
Cuncta tegunt tenebræ, pontum petiere recessu [b]
Funis, & extrema pondus de parte profundum
Attigit, ut noscant quele hic discrimen abunda

a ℭ Sua gloria rerũ. i. gloria suarum rerum.

b ℭ Recessu delapsu in aquas.

a Ab unda aeris quæ in superficie ponti est & cœlum uidet usq; ad terram

Aeris[a] ad terram, quid distet, ut æquora lapsi
Effugerent cimba, pedites & nocte fugaci
Deciperent cursu, uiginti passibus æquor
Inueniunt, ultraq; legunt & func retentant
Quale sibi fundum, primo à tentamine desunt
Quinq; sibi passus, scopulos timuere, parantq;
Ad lucem firmare ratem, quater anchora fundat,
E' prora misere duas, totidemq; sequentes
Puppis habet curuas, retinent & in æquore nauim,
Clam nautæ struxere fugam: sæui æquoris iras
Horrentes, cimba comperta fraude coruſco
Ense equites feriunt funes, retinacula puppis,
Et cimbam uoluere freto sine remige ferri,
Lux aderat iam grata mari, tunc saulus in omnes
Verba tulit, solatur item, resecantur & urget
Prædulci sermone uiros, quos æquoris æstus
Vexarat, quæ sunt, sumuntur edulia, deinde
Aleuiant fruges, tritico freta dira seruntur,
Et frumenta natant, mirantur in æquore pisces,
A longe uidere sinum, cui littus arena est,
Anchoræ & emergunt, iunctura, & funibus atræ
Soluuntur, se dantq; mari, uentosq; sequuntur,
Applicuere solo, bibulas tum nauis arenas
Passa nimis: tum prora prius miserabilis alto
Naufragium sensit, pelago, dissuta timentes
Terruit horrisonum, multa formidine, pontum,
Nam pedites statuere mori mucrone coruſco
Et paulum, & comites, atq; illos perdere ferro,
Hic erat ut romam peterent, præmerentur & unda
Causa potens, & prima quidem, sed iulius omnes
Admonet ut tabulis pergant ad littora nantes
Adiuti ligno, si cui sua brachia desunt,

Et

Et nequeant innare fretum sine cortice, quiq;
Dira ualent ulmis transire per æquora cerræ,
Ii primi liquidas iactent sua corpora in undas,
Quod factum est, uenere omnes ad littora salui,
Et tantum horrisonum sensit trabs fossa profundum,
Nouere hanc Ieson, mithylenæ hæc insula Iesbos
Frigus erat, sarmenta ferunt, ut corpora flammis
Viribus instaurent, paulus sarmenta laborat
Vt ferat ad prunas, clapsa è fascibus atris
Inuasit dextram pauli teterrima serpens,
Vt primum uidere homines, quos patria cunctos
Barbara progenuit, dextra pendere uenenum,
Hunc nec dixere uirum, multiq; cruoris,
Vltio quem sequitur, nec uult sibi uita superstes,
Excussa delapsa manu est, sine uulnere serpens,
Nec nocuit paulo, factum hoc mirabile cunctis,
Hunc dixere deum, potuit qui extinguere uirus,
Publius ijs præerat campis, præ diues, & auro
Fouit hic, & comites, paulum, dulcedine grandis
Hospitij, pauitq; dies tres ipse cohortem,
Cuius enim paulus febris feruore parentem
Sanauit, uirtute iouis, fluxuq; cruoris
Exhaustum, multosq; loci ui pneumatis ægros,
Luna ter occubuit, ter & hæc surrexit ab undis,
Protinus inscendut nauim quam dira timentem,
Hic occluſit hiems multo cum remige, lesbij
Dona quidem dederant, medicina protinus omnes
Absce dunt, sulcatur iter per uasta secundo
Æquora & aspirat nautis fœlicius auster,
Atq; siracusias uento mittuntur ad oras,
Hinc regium, cumasq; petunt, dehinc mœnia romæ,
Cæsari & offertur paulus, tunc iulius alto

Secundo uento.

Alter imperio.i. imperatorem.

Imperio exponit, tanti quæ causa laboris,
Qualis homo sit paulus item, conceſſit & uno
Milite christi sequas doctor comitatus in urbe
Viseret: & secum pariter prandere: & una
Staret hic [a] ex uoto: poſtq; lux tertia ceſſit,
Aduocat hebreos, uenium: quibus ille reuellat,
Cur romana manus duris sua membra catheniſ
Strinxerat inſontis: qui nec præcepta moyſi
Nec legis pia iuſſa suæ: nec uincula rupit,
Quod uoluit præſes paulum dimittere: uerpi
Oppoſuere duci morti me tradere: ergo
Cæſaris imperium mox appellare coactus
Huc ego producor uinctus: neq; conſcius atri
Criminis, ut moriar: ſola eſt iniuria liuor.
Hebrei dixere, quidem, nec epiſtola nobis
Vlla fuit de te: nec quis narrauit ab urbe
Hieruſalem ueniens: tamen hic audire rogamus
Quæ ſentis: ſentimus enim q; penitus omnes
Huic ſectæ obdicunt: [b] & ſectæ reſellitur iſtæ,
Ergo unam ſtatuere diem, uenere, rogantiq;
Exponat quæ cunq; ſapit, quibus ille moyſen
Adducit: ſua iura probet: christumq; reuellat
Iam uenisse, fugat quæ cunq; obſtantia christo
Tela iouis humano, multi renuere: negantes,
Credere [c] pars paulo: ſic diſce eſſere theatro,
Paulus ait, mens ſancta iouis, q; rite, loquuta eſt
Per uatem ad populum: uade hunc & dicito quiſquis
Audiet, atq; horum nihil hic intelliget, atq;
Cernetis, caligo tamen quæ uiſa tenebret,
Cor populi obtuſum eſt, claudunt ſua lumina, & aures
Ne uideant, cauiantq; ſibi quæ iuſſa, fugentq;
Interitum mentis, cunctis hæc nota, ſalutem

Haud

a Hic. S. paulus.

b Obdicunt contradicunt.

c Credere p credebat. ESAI. 6. Vade ad populum iſtum & dic ad eos, aure audietis & non intelligetis. & videntes videbitis: & nō perſpicietis. Iſtunc ad hunc. S. populū.

Haud capient gentes, & pura mente reserunt.
Hoc dicto cessere omnes, tum quæstio multa est
Hos inter, paulus geminos hic protulit annos,
Et docuit christum, nulla atq; iniuria saulo
Facta fuit, uoci sed libera quippe potestas.

Actuum apostolorum Liber Quartus
Explicit.

✣

HÆC tuba per latias christi mirabi
lis urbes
Insonuit paulus, totusq; exterritus orbis
Voce deum, [a] mortalis enim est,
qui uoce potentes
Terruit, & cœli mira uirtute ti
rannos
Traxit ad exitium uitij ferientis inermem[b]
Hanc animam, quæ mole latens sub corporis atra
Illusa orcheis toties uexatur ab umbris,
Nanq; pedes nudi, grandi sine dogmate:[c] uili
Sanguine prognati, dulci flexere potentes
Eloquio in terris, signisq; sequentibus, hosq;
A' curuo ad rectum, uerbo amouere feraci
Credentes uncto:[d] charos liquere parentes,
Et genitos, genitasq; simul, sua regna, seipsos
Arctantes dure, fugiunt commertia, uitæ,
Et mundum, haud quaq; sanctis sua corda quierant
Vt iouis imperio, multa mercede,[e] subirent,
Præmia uisuri supero admittenda triumpho,
Liquerunt statuas: lapides fregere: tonantem
Vt tantum colerent multæ formidinis unum,
Non deus ignis[f] erat: nullus neptunnus: in uua
Amplius haud bromius: prætio nec grandis in auro
Iuppiter: aut nitidum læ dæ uestibat olorem,
Nec fuit in tauro: nullam uitiabat, apollo
Non fuit & pastor, leo nec furiosus, amoris
Nulla quidem mater: non tris: non quatuor: una &
Non fuit alma uenus, pallas tum nulla: senexq;
Falcitenens, tumido non mars hastilia bello
Vibrabat, clauam neq; enim tirinthius atram

Gestabat

a Voce deum totus orbis exterritus. s. est. Mortalis est. s. paulus.

b Inermẽ incautam.

c Sine dogmate ignorantes fuerunt apostoli. præter paulum.

d Vncto Christo. Liquere parentes ut ioannes & iacobus. Seipsos hora. Si me amas. End.

e Mercede. labore virg. 2. geor. Lapides simulachra Vnum solum.

f Ignis erat iuppiter in specie ignis regnam asopi filiam compressit ouid. 6. me. Asopida luserit ignis. In vita liber uitiauit erigonẽ in aura nõ fuit iuppiter ut uiolaret damaem Nec in olore conscelerauit leda, nec in tauro europen. Apollo non fuit pastor admeti nec uitiauit issen filiam macharei. 6. me. Item in leonem me. 6. Non tres, nec quatuor veneres sunt prima cœli, & dies filia, altera exspuma muris orta fertur tertia exioue & dione.

Gestabat rigida, terrenti pectore, dextra,
Nulla pales, latis nec facta parilia campis,
Non erat arcadico pastorum magnus in orbe
Pan deus in siluis agresti insignis auena,
Nullus honor cereri cibele neglectatriformis
Sic diana nihil, nec erat cilenius almi
Sermonis genitor, nec erat deceptio diri
Amplius hic ditis, postq; repleuerit orbem
Sancta cohors christi, plena est nanq; india christo,
Quæ minor: & magnum retinet quæ maxima nomen
Atq; asiam[a] fudere uiri dulcedine totam,
Atq; dapes libici sanctas senserc leones,
Atq; ubi dant stelle septem sua iura triones,
Ac ubi sol recubans nitidos sua lumina, crines
Condit in occeano, calidus præcordia, fluctu,
Vnus erat tantum deus his mortalibus, una
Vero fides in corde hominum, qui uerba tonantis[b]
Nuper apostolici mundo senscre triumphi,
Et quia quæ maior, si qua est, prouincia magno
Debetur regi, quæ parua minoribus & sunt
Amplexanda uiris, quæ rerum maxima, romam
Intrarunt, animis magno duo lumina[c] cœlo,
Petrus, & in toto paulus resonabilis orbe,
Fecerunt miranda homini procurrere claudos
Prosiliunt cœci, mutos commissa fateri,
Et laudes proferre deo, qui in crimina parcit.
Audit surdus item, priuati uiribus audent
Ferre manum grauibus, ueniunt sic robora lassis,
Surgit ab inferno qui iam prolapsus opaco
In foueam mortis: mirantur talia magni
Romulidæ. SED quæq; dies comitatur ab umbra
Frigentis, sucedit enim quæ lurida, noctis,

a Atq; asiã enumerant quatuor mũdi partes. ga in omnem terram exiuit sonus eorum
Sua lumina appõ.

b Tonantis trium, hi. i. intonantis.
Regi rectori.

c Lumina animis.
Magno cœlo. i. deo, duo lumina magno deo.

Quidam erat, iſte ſimon, magicas q̃ calidus, artes
Exercens, fallebat enim uirtutis amara
Pernicies mundum, ſtatuæ riſere, canoro
Cantare[a] ocentu: tum quæ inſenſata mouerí
Cernebant homines, & uerba humana ferebant
Bruta uel obſcuris anima[b] reuocabat ab umbris
Corporis at nunq̃ fuerat quæ forma, redibat
Hæc eadem propric: fallax at uiſio: fallax
Regreſſus moli: uana atq; illuſio centri,
Hoc iouis eſt tantum ſua ſola potentia ab orco.
Suſcitat occiſo: & quis ſua lumina cœcis.
Deficiunt præbet uerba & ſermone carenti.
Dæmon erat miranda ferens: miracula fingens
Verſator ſcelerum: miſcens mendatia ueris:
Et uera immiſcens falſis: pater impius atri
Erroris: monſtrator[c] item quæ dulcia fallunt,
Et ſub melle tenent quæcunq; hic toxica lætent,
Dira ſimonis erat fraus: & doctrina potentem
Decipiens populum, qui iam decceperat urbem
Hebreæ gentis, miſeri contagio mundi,
Creuerat in populo nomen fallentis, habebat
Corda hominum ceu præſſa manu: deus ipſe putatur,
Qui mira obloquitur: uel quod natura negabit
Ipſe ſimon fingit: cædunt ſibi flamina, uenti
Tum ſpirant, ut uota petunt fraudantis, ad altos
Flumina tum refluunt fontes: tremit æquor, & iram
Æquoris hic mulcet, montes, & flumina tranat
Obſequio alterius: friget ſibi flamma: foucq; ...
Huic glacies ingrata manus, dat luna cruorem,
Sol niueas præbeq; comas, miracula genti
Et populo hic romæ uiſa hæc tam ſæua potenti,
Diuinaq; ſimon, partes & apollinis audet

Sumere:

a Cantare cantabant.

b Animas malignos ſpiritus ſed nunq̃ eadē anima redibat ad ſuū corpus Moli corpori ſuo.

c Monſtrator dulcium quæ dulcia fallunt. Potentem populum. i. romanum urbem hebree gētis. ſ. hieruſalem. cōtagio appō eſt. Fallentis. ſ. ſimonis. Vel etiam.

Sumere: denudans quæ sunt uentura neroni.
Quodq; alibi cernatur[a] opus: quæ intensa libido
Magnorum qui multa regunt dominantur & orbi.
Atrahit ergo homines similis delusio, credant
Quæ apparent oculis: uirga ut proserpat, ut anguis,
Aduolet & saxum cornix: uel nisus in auras.
Nil tamen hic ueri: sed cum se opponeret alto
Hic magus omnipatri, magica qui dicerct arte
Se mira uirtute iouem succensus honore,
Et iouis imperio, fidei opposuere columnæ
Huic obicem, nam falsa probant[b] quæ fecerat arte
Esse quidem magica, falsis & uera repugnant,
Mira[c] quidem petri, nulla est illusio, saxa
Nulla uolant, uolucres, & non idola loquuntur,
Non statuæ rident, non currunt ossa, nec ullam
Effigiant ceram formæ mortalis honore,
Lumina sed cæcis præbent lucemq; ministrant
Aeris, inferno qui mox clauduntur in antro,
Atq; animas reuocant humana ad corpora, uiuunt
Funera, & æthereа uere uescuntur in aura,
Atq; diu remanent mundo, miracula sunt hæc,
Suscitat umbra truci mortis sopita sopore,
Corpora portantis claues, qui soluit, & æquo
Vinculat imperio, sic libera facta potestas,
Talia uult neq;, romæ & deceptor, ad auras
Prodere, & æthereas fallax inscendere partes
Fallere si possit populum, prædixerat ipse
Omnibus, & totam percurrit maximus urbem
Rumor, id expectant cuncti, concursus & urbis
Magnus erat, uenit hora, simon, qua inscendat olimpū
Orat hic, erigitur sensim. mirabile quoddam
Hoc erat in populo, uolucris locus acris, illac

a ℭ Cernatur deliberet & ordinetur

b ℭ Probant esse falsa.

c ℭ Mira. i. quæ mira sunt
Ministrant. s. illis qui.
Vmbra. s. petri.
Neq;. s. simon.
Venit præsens est.
Locus. s. est.

Transcat ut miluus, uel[a] qui sine corpore, degunt
Spirituum, graue corpus habet commertia terræ,
Cunctorum fabro fundit diuina tonanti
Verba præcum paulus, ruat hic, ne maximus error
Nascatur populo, quoniam iouis audet honorem,
Præcipit at petrus, sterops retinacula soluant
Corruat in præceps deus[b] hic, delapsus ab alto est,
Frigenti gelidæ mortis demersus in umbra,
Atq; animam clausere atro fera tartara claustro,
FALSA parum durant, falsis primordia seruent,
Labuntur subito sed, quæ mendatia casu,
Vera sed æternos fiant deducta per annos.
Decidit iste simon, sentina, uorago, tricorpor
Gerion, scelerumq; patens putredine gurges,
Hinc ody fomes, poterant nec scire futura,
Cernere nec ciues mira illudentia sensus
Spirituum, dux ipse simon, mendacia quæ sunt,
Qui quoq; deceptus, QVIa magna minoribus obstãt
Tartara succumbunt cœlo: mors atra neronem
Incitat exitio, [c]qui regna obstantia centro
Claudit, & hic aperit, uel pauli ad fata furore,
Viderat in sanctis quæ sunt miranda, negabat
Hanc iouis esse manum, sola incantamina sunt hæc
Dixit hic imprudens, uirtus orchea tonantis
Hæc erat, & cœli, CAPIVNT contraria mentes
Virtuti oppositæ, bona sunt sibi praua, tenebre
Et uitium lux est, magna est iniuria casus
Induperatori, tum dira simonis edaci
Ardore, ac odio rapitur, crudescit, & auget
Se sibi[d] sæuitia, pedites parat, arma capessunt
Exitio Christi, nomenq; extinguere christi
Se accingit paribus, qualis nero, noxius, armis

Virtuti

a Vel spirituum qui.

b Deus hic irronicos.

c Exitio illius qui. Vel etiam.

d Sibi. d. sua: & naturali

Virtuti,[a] & cœlo, capiunt, rapiuntq; trahuntq;
Discipulos fidei, læta est hebræa propago,
Dæmonis ipsa sequax proles, quæ uenerat[b] urbe
Et sancta q̃ dira cohors, q̃ credula ad urbem
Imperij romam, coramq; adducier ambos
Præcipit ipse nero, toruoq; silentia uultu
Rupit hic inspectans, quæ sunt tibi carmina petre?
Quod tibi paule sceleste? quæ uis? quæ tartara uobis
Robora præstiterint? mira adfingatis, & omne
Vos genus atrahitis, tellus, sæua æquora parent,
Æthera, & infernus, tibi quæ diuina potestas?
Fare, age qui primus, faxo mucrone coruſco
Pœniteat sceleris, deus an tu iuppiter? an tu
Mercurius? qui uerba geris? cui lingua potenter
Lubrica fuccurrit, romana potentia nulla est?
Et nihil y dy sunt? statuas fregistis, & aurum,
Et sectam docuistis iter, quod ducit ad umbras,
Tuq; doces christum populos, magnumq; tonantem
Esse facis christum? neq; enim romana potestas[c]
Approbat id fieri, multa est iniuria, multus
Error, ut in ligno figatur iuppiter atro,
Error & ut romam seducas paule, prophanus
Hostis es ausonio, nulla formidine, templo,
Dcelesti hebreos, & uis delere potentes
Cœlorum à cultuuana est elatio pauli,
Præsumis tu paule nimis, quia lingua canoro
Ore sonat paulo, faciam commissa cruore
Ipse luas faso, reliquis exempla parentur
Qui diuum romæ delere piacula[d] tentent,
Et sectam præbere nouam, dein signa furentis
Indice demorso, populo præsente reuellat,[e]
Tunc paulus feruor fidei sancta ora resoluit,

a ¶ Virtuti & cœlo end.

b ¶ Quæ uenerat romæ urbem imperii. Quæ robora. End.

c ¶ Potestas, authoritas romanorum non approbat christum esse deũ, hæc fuit romanorum iniuria, & christus diceretur dei filius sine romana authoritate, tana fuit illorum superbia.

d ¶ Piacula sacrificia.

e ¶ Reuellat signa furentis.

Magne, quid insurgis? quæ rex uesana libido
Perdere quod fidei, statuas seruare potenti
Atq; obstare deo, cui summa potentia magno,
Et sapere, & pietas, quæ cuncta, ex ordine, solis
Lumina si sinerent, & te inuictissime cæsar
Præberes facilem præsenti numine magni
Pneumatis auderem magno immiscere triumpho
Magnarum rerum, sed tellus cædat olimpo,
Annuit hic paulo cæsar, proposta referret,
Et cœli narraret opus, quæcunq; probarit
Esse aliquid ueri, nulla hic mendacia surgant
Narranti & saulo, sileat sua lingua recepit,
Arrectasq; ad magna uiri promiserat aures.
Extensa altitonans dextra tunc paulus ab alto
Orditur cœlo, q̄z magna potentia magni
Sit iouis: & summi sapientia mira tonantis
Nec tacuit pietatis opus, quæ tristia lætat.
Iuppiter est author cœli, terræ, ætheris, alni
Aeris, hic liquidas conflauit & æquoris undas,
Et posuit centrum, cæsar, nihil orbis in orbe
Tunc erat ante diem, nullo qua afflauit ab ente
Omnia quæ apparent, & quæ uaga lumina cernunt,
Et quæcunq; latent oculos spiramina tantum,[a]
Spirituum & species, solo hæc cernuntur ubi sint.
Authore ingentis, dictu mirabile, mundi,
Miræ quidem uirtus, & dextra diespiteris ingens,
Quæ nihil in uerbo fiant tam magna[b] potenti,
Ergo dedit cœlum, simplex cui corpus, ab omni
Defectu ac absens, purum, solidissima moles,
Maxima perspicua, & lucens, ac sphærica, tandem
Et suprema sedes, ubi pax diuina, nec error,
Angelicæ facies tantum supræma frequentant,

Paulus uult cum nerone disceptare de dei potentia, sapientia, & misericordia, & romanorū falsitatē de diis reſellere vt fidei formam posſit introducere.

Hic tunc.

Hic in sermo.

PAVLVS

De potentia dei prædicat

a ¶ Tantum. s. sunt. i. quæ tantum sunt spiramina.

b ¶ Quæ tam magna nihil tamen fiant iubente deo.

In q̄z

Inq; colunt[a] cœlum, patria est sua, nobile regnum,
Assistunt q; deo: quæcunq; ex iussa capessunt.
Diuersæ species sine corpore fecit eadem,
Præcipit altitonans: et quæ præcepta minatur
Sperneti: et tetro stygium dira agmina lapsu
Ostendunt: diri tormenta horrentia cœni
Quæ delapsa ferunt, longo cruciantur et æuo
Ecce manus domini: quid enim lachrimabilis adam,
Si dejectus adam spernens præcepta iubentis
Imperij? subita totus si mersus ab unda
Orbis item liquidis et fata extrema pharaon
Sensit aquis? pharaonis eques, pedes[b] æquore tinxit
Se miser in rubro cœcas obiturus ad umbras,
Dogma q; mutauit linguæ: dum sidera turris
Alta petit: tum parua manus magna agmina fudit
Atq; homo brutescit: superat q; puella potentem,
Quid pluuiæ? motus q; soli: quid fulgura? nubes
Et densæ? horisonans in diræ grandinis agmen,
Quid tonitrus? quid sæua freti inclementia grandis?
Cuncta manus[c] domini, pontum, ne transeat oram
Littoris extremi, manus hæc diuina coercet,
Verba dat hæc adimit, misero dat lumina cœco
Excœcatq; oculos: miranti hic iuppiter argo
Quem facitis uos esse deum, uim subtrahit[d] igni,
Ne det hic effectum naturæ inglorius almæ
Sulphure demersit uitij putrentis, et urbes
Fœtore: et lapides demisit ab æthere diros,
Præcipit adnectat cursum sibi cinthius: arcat
P hœbus equos, ut ficta loquar præstantia romæ
Non equus in cœlo est quam magna potentia cœli
Ecce manus domini: mira et sapientia grandis
Est præostensa dei: qui rite elementa: modosq;

a ¶ Inq; colunt tres sit. Diuerse species. Exo. 14. cap.

b ¶ Pedes. s. peditis nomi natiuus est. Gene. xi. cap. Parua manus iudi. 6. et. 7. Homo brutescit daniel 4. cap. Puella iudith. 13. cap.

c ¶ Manus dñi. s. sunt.

d ¶ Vim subtrahit igni dani. 3. cap. Ne det effectum naturæ. Sulphure demerit gen. 18. cap. Lapides misit iosue. x. ca. Cinthius adnectat cursum iosu. x. cap.

PAVLVS
De dei sapientia prædicat

Dixti. dixisti.

Disposuit rerum, cœlosq; ex ordine traxit
Viribus à propriis, quæ uos errantia dixti
Sidera: quæq; manent, orbem distinxit ab orbe,
At q; loco locus est planetæ excisus ab omni,
Officijs distincta suis cœlestia suntq;
Corpora, sol lucet, stellas uocitemus opacas
Lumina suscipiunt solis, quæ sphærica dicunt
Corpora, compositio sunt transparentia toto,
Cœlestes sphæræ sunt hæc, elementa sequuntur
Quatuor, ex istis tria magna liquentia, tellus
Est solidum corpus, statio gratissima uitæ
Humanæ, reliquis q; sibi uiuentibus apta,
Pluma gerit uolucres spatiosa per aeris arua
Nat liquidis at pisces aquis, nec deficit ullo
Remigio alarum, propriæ conformia quæ sunt
Naturæ imposuit docuit quæcunq; potenti
Subiecta imperio, mira hæc sapientia, cœli
Quis modus in rebus? mirare ingentia cæsar
Cuncta poli, rapidum, factu mirabile, cursum
Solis, & argenteos retinet quos cinthia crines.
Implet hic occiduum cursu sibi delius annum
Implet at, hæc cressum uolitans sibi delia mensem,
(Quam recte hæc miseram delectant nomina romã)
Dicite? dic cæsar? cur hæc confecta potenti
Cuncta manu? non grandis eget quæ facta supremo
Concetu, nostroq; minus iuppiter orbe
Cur aries? cur libra? leo? quid uirginis ora?
Lubricus & pisces? gemini? quid? amphora? taurus?
Arcitenens q;? caper? cur hæc? & scorpius atrox?
Et rubeus cancer? quid sol? quid luna? senex q;
Mercurius? uel nuda uenus? cur iuppiter? & mars?
Aut aries phrixi? uenus an lupa cipria turpis.

Deuoret

Deuoret ipse cronos factus, sua uiscera, charos?
Mundi homines credant? uel nata licaonis ursa est
Maxima signato cœlo quæ dicitur arctos,
Seu minor ipsa iouis fuerit tibi, sedula nutrix,
Stellaq; quæ serpens horti mala aurea tempe
Hesperidum seruaret onus seruantis, ab uno
Hercule confossi, quid erit q; maximus arcas
A' ioue prognatus cœlo colluceat alto,
Arcuit omnipotens forsan, ne cuspide matrem
Foderet in silua lepus hic discurrit, orion
Dextra erit armatus clava, clipeusq; sinistram
Protegit ad pugnam, coruus q; moratur, ut aluum
Impleat ex ficu, phœbo nec deuocat undas
Sacrificet, quibus ipse iouí, furit hidra retardans,

Icalisto quæ inter astra mutata dicitur.

Seu minor, ursa minor est, hanc iginius ponit a gloastenem scripsisse unam fuisse de iouis nutricibus cynosuram.

Quæ serpens hic uasto corpore est inter duas arctos quem & mala aurea hesperidum custodisse fertur ab hercule perentum onus appositio est. Arcuit omnipotens uetuit ouidius. Lepus discurrit, eum orionis uenatorem fingunt, consentanetum est & leporem fugientem ponunt ut aulus iginius. Orion armatus dextra habet quippe in manu dextra clauam, in sinistra clipeum, ense cinctus, cum tauro decertans, mire fuit uelocitatis. Coruus morat coruus ab apolline iussus cum crateret ut asportaret aquã ad sacrificium, ei uero moraretur adusq; coquerentur ficus alia est usus aqua. hac illum igitur ignominia affecit ut quidiu ficus coquerentur coruus non posset bibere. inter sidera igitur constituit craterem hidra supposita quæ coruum sitientem moraretur ouid. fasto. 2.

Forte iouí phœbus sacrum solemne parabat.
Non sciet longas fabula nostra moras.
Imeadixit, auis, ne quid pia sacra moretur
Et tenuem uiuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recurui
Tollit, & aereum peruolat altus iter.
Stabat, adhuc duris ficus densissima pomis
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperij sedisse sub arbore fertur
Dum fierent tarda dulcia poma mora
Iam q; satur nigris lõgã capit unguibus hidrã
Ad dominum redit, ficta q; uerba refert.
Hic mihi causa moræ uiuax obsessor aquarum
Hic tenuit fontes, officiumq; meum.
Addis, ait culpe mendacia phœbus, & audes
Fatidicum uerbis fallere uelle deum.
At tibi, dum lætens herebit in arbore ficus
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ
Dixit, & antiqui mõnumenta perennia facti
Anguis, auis, crater sideraiuncta micant.

Et canis insequitur leporem, centaurus ab illis
Hic quoq; nutritor, uolitans & mobilis argo
Per mare fluctisonum, nonne hic uenerabilis ara?
Omnia sunt nugæ, cignus non cantat, equusq;
Non currit, lyra nulla sonat, non uulturis ulla
Forma uolat cœlo, curuata falce bootes
Haud cœlo horrescit, flores nec sidera sertos
Prospitiunt, cæsar, ciues, sunt omnia nugæ.

ET canis siue orionis: siue icari, aut europe custos a ioue datus. Centaurus qui & chiron saturni ex philira filius, iustus fuit esculapii & achillis nutritor ob suam pietatem fingunt inter astra fuisse a ioue collocatum, quia luce post funera uirtus, dicunt enim q̃ cum hercules apud illum hospitis, sagittas miraretur unam earum delapsam in chironis pedem illum permisse, sic dei miseratione inter sidera constitutus fuit. Volitans argo a celeritate dicitur argo, alii' q̃ eam argus inuenit, hanc primam in mari q̃ plures fuisse affirmant, in magnesia oppido hanc nauim fuisse fabricatam uult pindarus. cui demetria est nomen, hæc nauis inter astra collocatur, non tota tamen, sed a puppi tantum usq; ad malum.

Ara in qua dii sacrificarunt coniurantes in titanas, quam cyclopes fabricarunt. Cignus qui cum leda concubuit, uel cum nemesi dormiente in cuius gremium uolauit fugiens aquilam quæ uenus erat, quia alte uolauit digesto stupro inter sidera dicitur constitutus.

AEquus. i. pegasus neptuni & meduse filius. lyra. i. orpheï.

Aquila quæ rapuit ganimedem, seu uultur qui pro aquila ponitur.

Bootes arctophilax arcas. i. calistonis filius.

Flores. i. coronam ariadnes quæ a libero patre inter sidera collocatur quæ corona donata fuit a uenere ariadnæ cum nuberet bacchо, damascenus ait in. 2. nullus animatos cœlos dicat, uel luminaria existimet inanimati enim sunt & insensibiles Aug. i 3. de ci. dei non est credendũ q̃ plato dixit globos luminum, siue orbiculos lucere luce corporea super terram, seu die, seu nocte fulgentes suis quidem animabus propriis uiuere. idem lib. 18. Anaxagoras factus est reus apud athenienses, quia dixit solem esse lampadem ardentem negans utiq; ipsum esse deum uel quid animatum hæc illic, habent enim cœli animam motricem tantũ quæ sunt intelligentiæ non autem informatiuam ut sensitiua, siue rationalis, non ergo inibi aquila, nec equus & nullum ibi animatum corpus ut forsan ignarum uulgus apud priscos credebat.

Credit

Credit enim uulgus, cœlum si spiritus absens
Corpore discurrit, terra hæc mortalibus egris
Est locus, ethereas, habitet cur bestia partes?
Vel sic dispositæ similant animalia stellæ,
Vel mage conueniunt natura, & moribus ambo,[a]
Omnia conueniunt hominis animantia uitæ
Quam mage cœlorum uirtus, & munera mundi,
Iis bene dispositi fluit hoc, fluit illud, & omnes
Conueniunt cœli, foueant clementa tirannum
Terrena ac elementa iuuent conformia quæq;
Vt prosint homini, de primis partibus ad nos
Virtutes ueniunt homini prodesse, lutoq;
Corporis, hoc animæ magno seruire tonanti
Conferat, hic ergo cœlorum maximus ordo
Viuenti ut prosint, quanta est sapientia cœli
Quæ sapit, ipsa iuuet, non sic sapientia centri,
Quæ sapit, ut fallat, non sic sapientia mundi
Quæ sapit in uitijs, sed uere illuminat orbem
Viuentem in tenebris, cognoscat uana, reatum
Se fecem terræ, q̃ sit sibi uita periclum
Hos inter mundi laqueos, q̃ macra cadentum
Spes hominum fiat tum qualis abusio mundi
Temporis in misero, qualis sit pœna ruentum
In tenebras orci, uel qualia præmia cœli.

[a] Ambo hæc duo, animantia efficta animata cõueniunt uite humane in terris, quanto magis cœlorum uirtus, sic q̃ illa signa cœlestia sunt ad usum hominis ut hæc inferiora

¶ Iis scilicet muneribus. Tirannum scilicet hominem.
Vt prosint homini omnia creata conueniunt ut iuuent hominem. nam a prima virtute primi cœli usq; ad elementa, & ab elementis ad usq; humanum corpus uirtutes confluunt, & ut corpus a anime inseruiat ad contemplationem dei, & ueritatis inquisitionem, cuncta ergo dei sapientia sunt ita inter se disposita ut homini prosint.
Orbem uiuentem. i. hominem.
Vita periclum quia homo inter tot mundi laqueos semper est in periculo siue corporis siue animæ.

Dispoſuit nam cuncta deus, quæ ſideris alti,
Quæ iouis igniti tenuis quæ q; acris, undæ &,
Et pariter terræ, nihil eſt ſine legis honore.
Cuncta ioui parent: ſolum mortalibus error,
Ii tantum abſcedunt monitis, præcepta repellunt.
Ex uoto & uiuunt miſeri: pigreſcit ad atras
Iuppiter hic pœnas: ueluti ſi errata [a] recuſet
Scire deus mundi, uideat ne crimina terræ.
Expectat: blanditur item: fera uerbera differt,
Mente [b] ſua ſtimulat: iubet hic uox uiua per aures
Velle ſuum fundat, peius tranſitur in annos,
Contemnunt qui uerba ferunt pia ſemina chriſti,
Addit & ipſe minas: quid enim? deus ipſe potenti
Deſcendit cœlo: ſerui uelamina ſumpſit,
Peccati carnem uoluit, commiſſa recuſans,
Lauit hic errores proprios: & commiſſa cruore
Mortalis uitæ: ſpoliat fera dindima, ditat
Hic animis cœlum: ſuperaſq; enauit ad auras.
Quippe potens, ſapiens pariter, tum mitis: at idem
Iuſtitia punit miſeros: quibus effera mens eſt,
Infinita quidem ſunt hæc, ſunt ſidera teſtes,
Spirituum delapſa [c] cohors, puriſſima tempe,
Atq; ſciunt lapſum, peccata ingentia, morſus,
Quam nocuum genitoris adæ, dein pellitur adam
Humani generis genitor: ſudore parauit
Frumenta: & rapidos peccato pertulit æſtus,
Frigoris & glaciem, diros pro pane labores,
Fœdauit totum q; genus tum crimine, dira
Tum ſceleris pœna: iniuſto non parcitur ulli
Peccanti [d] in cœlum: terram ſcu læ dat inermem,
Atq; per inſidias ſancte uirtutis egentem,
Aut ſe fœdarit macula, NAM præmia laſſos,

Par,

a Errata mundi.

b Mente ſpiritu ſua. Velle uoluntatem ſuã. Vox uiua. ſ. prædicatoris datur mundo nihil tamen proficientes.

c Delapſa. ſc. ſit. Tẽpe paradiſus terreſtris Quã nocuſi lapſum: peccata & morſus quia duo momorderunt pomum.

d Peccanti peccatori. Cœlum deum. Terram hominem. Inſidias. ſi audes. Aut leſed: ut quia peccatur in deum, in proximũ & in ſeipſum.

Par, scelus infandum sequitur punitio cæsar
Nemo potest obstare ioui, nec fallere cœlum
Fas parere deo fas & sibi credere, q; sit
Ac idem omnipotens sapiens: pius: arduus atris.
Ter deus: ac unus: tribus una essentia tantum.
Vnicus & pater est, genitus q; sit unicus ipse
Vnicus ardor item: deus unus: hic unicus haud est.
Non dy terrenæ carnis cillenius, & mars,
Non saturnus item, non pluto infernus, amoris
Non dea dione[a] est, quid enim tritonia pallas?
Quid q; ceres: cibele & multas quid uesta per urbes?
Delia? quid phœbus: steriles,[b] cur cinthia? ueri,
Tris facies uni, sic iuno inferna, nigellas
Ipsa uelit pecudes: regna & plutonia tauros,
Atq; hircum bacchus, uana hæc illusio, uani
Quiq; uolunt hos esse deos, deus unus, ab illo
Omnia principium retinent finem q; coercet,
Qui deus, hic mauors, cum summa potentia, cernens
Phœbus hic & mundum, tum quæq; latentia cœco,
Cernere corporeæ uidet is præcordia molis
Mercurius pariter deus est, sapientia prima
Cuncta sciens, dulcis q; parens, sermonis abundans,
Hic quoq; saturnus rerum mensura, pater q;
Temporis, & primus mundi uertigine motor
Iuppiter, & pallas, uirtus, & robur in orbe
Atq; idem magnæ sit filia magna dionæ
Certe & cœcus amor, dic quis ioue fortior? aut quis
Doctior? hunc cupiat sensu superare supremo?
Quis mage formosus? dum dira piacula delet,
Adfingens nescire reos, ut cœcus habetur,
Pan deus est idem, uiridi qui pascua seruat,
Atq; greges pascit, lætat qui & stercore campos,

a Dione. i. uenus.

b Steriles uerituocatiuus est.

Quiq; aperit qui claudit: item: quia uinculat atros
Liberat & iustos diræ à formidine mortis,
Qui reliqui dy cæsar erunt: nam flumina: montes
Et nemorum siluæ: proprios si conspicis actus
Cunctarum rerum, si sint fœlicia, uel non
Quæ mente inuoluis: uel sint tellurisne undæ,
Cuncta suos habuere deos, pia numina,[a] romæ,
Vnus at in cunctis deus est, qui regnat ubiq;,
Hic tamen haud tristis dea sit discordia: uel par,[b]
Perfecti tantum speciem gerit ipse: tenetq;,
Vda pales idem est qui prata uirentia pingui.
Pabula & ipse iubet fieri q̄ grandis in aruo,
O' ueri sterilis suna est: & prima potestas
Iuppiter, hic idem mundo sapientia prima: est,
Ac amor in cunctis: non qui fera bella[c] parenti
Intulit: & latium genitor penetrauit: adunca
Falce metit natos: feruenti & deuorat ore,
Non qui aurum danaem uitiat: qui taurus inermem
Europam ingenij[d] neq;, qui se finxit olorem,
Atq; aquilam pueri uirtute cupidinis acri,
Hic ledam compressit amans: hic plumeus arden,
Sustulit asterien satyri nec imagine pulchra
Qui se cœlatum impatiens uredinis atræ
Præbuit antiopæ, qui æsopi iuppiter igne
Luserit æginam: & serpens deoida pressit,
Amphytrion q; fuit: sed qui sine patre parens est
Cunctarum rerum, nec scit quæ crimina damnant,
Virtutum splendor: non sunt quæ saxa rogantur
Ad responsa dei: uana est responsio, uanum
Quod petis à saxo: centum mendatia uero
Immiscent uniti: perdant qui talia credunt
Non sibi: nec uobis prosunt simulachra, rapaces

Humanæ

a Pia nomina irrisio est

b Vel par uel similis quia non est tristitia, qñ res cuncte haberent suum deum.
Conclusio primarij propositionum.

c Qui fera bella. l. filius saturni iuppiter.

d Inermem ingenii. l. pa uescentis uirtute acri, pueri cupidinis ergo in olore ledam, in aquila asteriem compressit latonæ sororem, cel titanis filiæ quã tam ardenter amauit iuppiter ut eã in coturnicem conuersam rapiat & aquilam ouimeta. 6.
Satyri iuppiter cõuersus in satyrum antiopam nyctei filiam uiciauit.
Elopi fiuuii æginam matrem æaci.
Sine patre ad id, q̄ dicit iouem filium saturni.
Nec scit crimina quæ dãnant.
Saxa quæ rogantur non sunt dei.
Vero ueritati.
Perdant. Lut.

Humanæ uitæ steropes, sapientia quorum
Decipere est bibuli sunt hæc uaga pabula uulgi,
Vulgares credunt, q; sit neptunnus, apollo,
Mercurius, mars, luna senex, tritonia pallas,
Alma ceres, & pulchra uenus, diana triformis,
Atq; hecate, & diri coniunx proserpina ditis,
Pan deus arcadiæ, bromius, tria fata breuisq;
Corporis humani, credisne hæc cesar olimpo
Hic sedet, & regnat totum qui iuppiter ambit,
Implet item totum propriis uirtutibus orbem,
Saxa nihil prosunt, non dant[a] responsa columbæ,
Nulla sibilla docet cæco admirabilis antro,
Nec folio descripta leui responsa petenti,
Ipsa dat ambiguis animas damnantia uerbis,
Scit tantum uentura deus, nisi mente serenas
Edocet mentes propria, docuere sibillæ
Venturum christum, deus est qui inspirat inermes,
Non dæmon, qui saxa docet resonare futurum,
Dira iubent diri, secum uirtute carentes
Præcipitare animas uellent in tartara, cæsar,
Iuppiter est unus tantum, deus unus, & una est
Vera fides christi, uera & baptisma salutis,
Vnum erit in mundo, quibus ijs non credere, mors est
Sperne igitur quæcunq; uides simulachra parentum,
Quorum a te uenerantur opes, & stemmata lauru
Exornant fragiles[b] atq; ijs pia numina romæ
Creduntur, crudele genus quod tartara torquent,
Mundus enim simili (non pauca superbia) cæno
Sordidus extollit uacuas formidine uires,
In uacuum quod tollit aues, sed dindima seruant
Suplicium diuis, [c]sic uana superbia fluxit
In præceps, statuere dei tum fallere mundum

a ¶ Non dant responsa columbæ virg. lib. 4. Virg. lib. 6.

b ¶ Fragiles. s. mundani. iis. s. fragilibus. Non pauca superbia. s. est Sordidus simili cœno. i. peccato.

c ¶ Diuis ironice dictum est dei inferne partis. Mundum. i. hominem.

a Qui fubiere pericla. i. magni romani & reliqui proceres.

b Iulius cæſar Et cæſar eſt deus tibi : & urbi roma. Caue tertiæ coniugationis. ite ipſum.

c Rex. ſcc.

Infernæ partis: ſic qui ſubiere pericla,[a]
Et facinus prægrande homini: qui talia neſcit,
Hos fecere deos, quæ multa iniuria cœlo,
Æneam dixere deum, qui mœnia primus
Fixit, & ille deus, tibi romæ & iulius[b] urbi
Eſt deus & cæſar, eaue ſis deus ipſe, repugnant,
Se quippe opponunt humenti hæc nomina terræ,
Te cernas, ſi recta ſapis: cognoſce neronem,
Figmentum cognoſce tuum, terra ipſe cadendum eſt,
Terra quidem fragilis, cæſar, quia terra ſumus nos,
In terram uertemur item, rex[c] ipſe, potentem
Imperio populumq; præmis, quæ maxima rerum
Gloria, & imperio romani inflare, triumphi,
Tu caput orbis item, fluat hoc in membra, regatq;
Hæc, ut recta gerant: neq; enim pituita fatiget
Membra ſui capitis, non os tibi putcat, aures
Quæ deceant audire, iuuet, tua lingua decorum
Præcipiat, non dura nimis, ferat ipſa ſalutem,
Et nares cæſar ſano oblectentur odore,
Cerne urbis quæ curua gerunt examina cæſar,
Sis comis, ſis iuſtus item, dilectio mundi,
Imperium qui grande tenes, fraus nulla parentum
Nullus amor noceat, quin recte iudicet author
Romani imperij, nulla atq; iniuria cogat
Cæſar ad interitum, ratio diſcernat amarum
Inter dulce nero, populi concordia magni.
Te circa aſpicias, qualem mirabilis orbem
Ipſe regis cæſar: qui te comitantur adorant,
Te q; timent, ſuus ipſe deus, iuuenesq;, ſenesq;,
Te ſolum metuunt, auſcultant uerba, tacentq;,
Cum loqueris cæſar, cernas quæ mœnia romæ,
Diuitias, templa, & q̃ ſæua palatia, campos,

In

In patriam si flectat amor sunt uiscera ciues.
Corporis urbani, scis quot discordia in urbe
Perdidit hic roma: uæh: uæh pugnantibus abre.
Iniuste qui bella gerunt: fera tartara ditant,
Emathy effuso riuescunt sanguine campi,
Quis furor hic ciues? & quæ dementia tela
Suscepit fugienda manu: qui primus in urbe es,
Orbis & imperium flectis ceu uota feruntur
Consule suplicys. caput es, sunt membra sequentes.
Inspice quid latitat [a] intra te cesar: amaro
Crimine, ne spernas animam quæ corporis usum
Confert: atq; animat membra hæc morientia sensu.
Multiplici: nam clausa suos fert ipsa labores.
Vt cœlum mereatur agens: ut uota tonantis
Præcipiunt: labor hic: alibi sed præmia cæsar,
Hic quoq; fraus alibi tormenta, incendia, pœne.
Non, quæ blanda foris uita hæc seducat inertem
Incau amq; animam cecis in dira, periclis
Tartara lapsuram: facilis deceptio sensus
Errorum q̃ flexa domus, [b] dura arca malorum
Vita hominis fallax: hominem quæ obnectit & obstat
Vt cadat interitu, magniq; palestra pericli,
Circensum ludus, regio quæ sentibus horret
Desertum deforme, labor satis improbus, & mons
Præruptus, mendacis item scæna obsita tetro,
Spes uana, & spelunca, nimis schola tetra ferarum
Ac limosa [c] palus, uallisq; hirsuta, metusq;
Degener, & sterilis campus, cui saxa supersunt,
Tum gemitum follis, lachrimarum flumen, inanis
Fletus, amara quies: rerum confusus & ordo,
Herbosum, pratumq; uirens: deceptio sensus
Qui tantum accipiunt quæcunq; obiecta feruntur

a ¶ Latitat intra lambus. Quæ blanda. i. est.

b ¶ Flexa domus. s. labirinthus ex quo difficilis egressus.
Obnectit circumnectit.
Palestra magni pericli qa luctam habemus. cum demone.
Ludus gladiatorum.
Desertum ubi est gratiæ priuatio.
Mons præcipitium altitudinis.

c ¶ Limosa palus in qua mira sordities.
Degener uilis propter gratie priuationem.

Seu uera, aut fallant extra (sic nascitur error)
Infaustum[a] pondus, sic fabula ficta, uenenum
Dulce nimis, uerusq; dolor, conatus ubiq;
Irritus, infœlix[b], grata & dementia, tellus,
Mors animæ, tum cura iugis, laqueusq; uenantis
Decipula inferni, speculum fallacis & umbræ,
Cernere tum pulchrum, turpe[a] at captare quod istos
Allicit infirmos sensus, quia fumus ubiq; est
Stat, fugit, arridet uita hæc, tum nubila torquet
Humanos qui hæc ima petunt, q̃ tristis, occllos,
Illudit misero, uoluitq; anfractibus alti
Gurgitis, ac homini cæno sine fine, luendum est.
Prospicias quæ cuncta procul sunt cæsar, ab isto
Cæsare, uera fides, [c]ueri cognitio, templi
Mens deuota, ducis pietas, amor utilis urbi,
In tenebris uitæ meditatrix cura futuræ,
Mens humilis uitiq; fugax, dolor[d] anxius orco
Hæsisse, innumeros, nulla formidine mortis
In cœno cumulasse dies, quæ sunt prope cæsar
Non cernis, furor, ira, manus, tria fulmina magni
Principis humani generis prope dura morantur
Corda hominũ, qui iniusta uolunt, & iusta prophanãt,
Quæ contra minus ipse uides, sub sole corusco
Obtenebrat caligo oculos, nam pendulus ensis
Pendet in exitium romani principis, alto
Lapsurus tecto, tenui quæ lamina filo
Vix appensa trucem poterit depellere casum,
Lanatos sed cæsar habent, ut fabula fingit,
Numina sancta pedes, quia dira morantur iniquis
Vulnera, tum miti summa est clementia cœlo,
Nec[e] longo grauiora die tibi bella minantur,
Quo magis expectant maiora pericula formam,

Nanq;

a Infaustũ infœlix inutile.
b Infelix tellus q̃ homo est mire infœlicitatis & magis in dulcibus q̃ in amaris.
Procul à te.

c Vera fides. s. est procul a te cæsare.

d Dolor anxius est procul.
Quæ sunt prope te.
Quæ contra te sunt.

e Nec. s. numina.

Nanq; ioui pietas, simul infinita tonanti
Iustitia est: charam linquit non ulla sororem
Spes ergo, & pietas non te à uirtute repellant.
Te retro cernas q̃ dira pericula: fraudes,
Insidiæ: caueas cæsar discrimina rerum,
Cautus eris si iniusta fugis: si crimina damnes,
Et fauces recto iaculis: nec arundine, mauris
Cæsar eges, Ratio [a] sola est defensio regis,
Ipse magis timeas quanto sublimius audes,
Teq; ante aspicias, hinc qui cesserе priores
Quod regnum, quæ magna manus: uictoria qualis,
Quale iis imperium, q̃ uana superbia mundi,
Tartara ditarunt, ubi sit sua gloria quæro,
Fumus enim cæsar nihil est hæc doxa [b] triumphi
Terreni, tantum umbra leuis, deceptio mentis.
Inspice quæ sub te: cœca & tellure feruntur,
Infernum uideas: & uasti carceris antrum,
Vincula: tum fluuios: obscura incendia, flammas.
Pauperiem: frigusq; tenax, bellumq; cruentum,
Et diras facies, miseræq; umbracula uitæ,
Nulla quies, pax nulla animis, dolor impius auget
Vsq; suas uires, tum nulla redemptio captis.
Suspice quæ sursum: dulce decus: gloria: uirtus
Certa quies, fugiunt lachrimæ, pia gaudia: cantus
Æternæ laudes: diuum consortia cœlo,
Nullus inest error: perfecta scientia: pacis
Contentus, tandem super omnia, ter deus unus
Nullus & hic finis [c] supremæ in præmia uitæ.
Hic dat perpetuam iusto sine fine salutem
Dixit: & imponens optata silentia lingue,
Obticuit paulus magni tuba clara tonantis.
Tunc cæsar, q̃ paule sapis: q̃ callidus ipse es.

a Ratio iustitia.

b Hæc doxa pro huius triumphi.

c Nullus finis ad id nulla est redemptio captis. Optata areprobis.

Tu semel exceptus: cunctos uis fallere: fraudes
Paule geris: spernisq; deos, quos mundus, & orbis
Inuocat auspicio: miro & ueneratur honore.
Destruis & ueterem, mosisq; uolumina, legem
Cui credit iudea cohors, tibi detrahis ipsi,
Deficis à ueteri, Christi ad mendatia mose,
Vis pariter latias, paule hic peruertere leges?
Non sumus insanum uulgus: romana potestas
Approbat haud christum, nihil est quod dixeris ergo,
Quod pbat hoc ueru est, nihil est, quod roma refellit,
Ergo sile, nam lingua nocet, cui pectus abundans
Vt dicat, quæ mente gerit, mihi credite, [a] faxo
Pœnitcat, populo nugas seuisse potenti,
Mortuus hic uester deus est, mirabile sensu,
Surgere, q potuit tenebris, & mortis ab umbra,
Nec potuit uitare necem, nam dicite, cur hoc?
Dicitis hic uoluit uitam exhalare sub umbras,
Naturæ obiecit se sedis crimina mortis
Quæ fugit, & nolet uitam præcludere fine,
VITA magis prodest, q; mors ingrata cadenti,
Defunctos uita, si cœca à morte redemit
Viuus hic in terris, ut uestra intentio, cur non
Et sine morte animas, à morte repellere tristes
Hic potuit christus? QVAM quos sua uita reliquit,
Viua magis prosunt, tibi littera multa nocebit
Paule, & romanis mandasse hæc semina campis,
Tunc paulus, quid multa aræ, inuictissime cesar,
Victima significat? quid ouis, iuguletur ad aras,
Commeruit? peccauit adam, genitiq; sequuntur
Ad commissa leues, non bos, non buccula, & hircus.
Non aries, non agnus item, tamen impia cultro
Dextra boucm mactat, cur hæc? quæ crimina damnat

[a] Credite hoc ad petrū & paulum refertur.

Hæc

Hæc perimunt animam, mortem peccator amaram
Ergo meret cæsar, culpa ut purgetur iniqua,
Atq; necem uitet, moritur pecus inspicit ardens
Peccator ueniæ, mortem meruisse reatu,
Quam pecus hic[a] patitur dolcat suspiret, amaro
Se excrutiet fletu, tum sese a crimine purget
Igne suæ mentis, caueatq; ad dira relapset,
Sed peccauit adam, traxitq; ad uincla sequentes
Sufficit haud adam maculam delere, nec agnus,
Ergo genus totum percat quod seminat adam?
Hoc absit cæsar, quis erit qui crimina purget
Humani gẽneris? quæ non delenda cruore
Cuiusq̃ pecudis, nec homo se soluere ab antro
Quippe potest cæsar, uenit qui uincula rupit
Carceris horrendi, deus hic peccata relaxat,
Et potuit delere patris pia gratia crimen
Sanguinis humani, terræ pro semine uiuæ
Humanusq; pati mortem, mendacia cæsar
Non sunt, nec fraudes, potuitq; resumere uitam
Qui uoluit pro gente mori, si maius ab orco est
Surgere, q̃ diræ uitare pericula mortis,
Quod minus effugit, quæ sunt maiora potenter
Aggrediens, quid cæsar ais? mendatia non sunt,
Non dire fraudes, sola est decceptio,[b] cæsar
Quæ trahit ad cæcas confussi numinis umbras
Gloria romanos animæ, quæ excecat inertes,
Hærebant multi paulo, contraria multi,
Tentabant delere hominem diuina canentem,
Delapsi[c] interea petiit fera dindima, manes
Spiritus[d] aggreditur dictis & tartara turbat,
Quod noua progenies mundo spolia ampla reportet,
A gente, & populo spolians miserabile centrum,

a ☞ Hic apud me.

b ☞ Gloria quæ trahit est decceptio animæ.

c ☞ Delapsi. de simonis.
d ☞ Spiritus. de simonis magi.

Veridico populatq; animas tuba concaua sensu,
Paulus hic[a] in mores acuit sua tela, deosq;
Qui sumus, insurgit, statuas fregere, negantq;
Esse deos plures, tum pauca piacula fiunt
Quæ deccant orcum, non est uenus alma, cibelle
Nulla quidem, non flaua ceres, non iuno, senexq;
Nullus erit, neptunnus item, cillenius haud est
Cuncta ruunt, nisi cæ dat amans uirtutis ab orbe,
Incute uim rapido, pluto, nec parce, furori,
Vt nero discruciet paulum, disseminet aruis
Membra petri, hoc cœcum qui uerbo pauperat antrũ,
Delusis animis, nostre caligine, fraudis,
Consensere[b] omnes, raptim socordia diræ
Eumenides petierant scelerati insana neronis
Augerent rabie in paulum, comitemq; potentem
Sermone, & uirtute magis, quæ lumina templi,
Ergo iter arripiunt diræ, tenebrosa relinquunt
Eumenides, mirum est, insueta pace fruuntur
Tartara, mirantur manes, & numina centri,
Tunc erat ardescens cæsar non parcere ferro
In thalamo, solusq; necem meditatur amaram
In pecudes Christi, timet at de cæde furorem
Ardere in populo, dum sic cruciatur, ab antro
Elapsæ cumenides ueniunt, & penitus intrant,
Injciunt uirusq; suum, & tela[c] cruentant
Sanguine pestiferi, quæ sunt horrentia, centri
Cæsaris inuiso, quantum peiora, prophanis
Et stimulis feriunt præcordia dira nefandi,
Infremit, & miserum memoratur ab aere casum
Falsiferi, christoq; urbis coherere potenti
Quamplures, patroclus[d] item, qui fidus achates
Cæsaris, à cœco qui tunc surrexerat antro

Voce

a ¶ Hic iste.

b ¶ Consensere ut pete rent.
Eumenides dire præcordia.

c ¶ Tela. s. neronis
Sanguine videntia, & ue neno.
Horrentia horrenda.

d ¶ Patroclus. s. heste.

Voce præcum pauli, furijs impulsus iniquis
Discipulos christi damnat, moriantur, & orbem
Ad tenebras linquant, faciantq; silentia linguæ
Duxerunt christi comites, noua lumina cœcis,
Defunctis uitam, miseris solamen, opesq;
Pauperibus, baculos claudis, ubi crimina damnant
Diuersis diuersa locis tormenta ministrant,
Suscipit hic petrum morti mirabilis arbos,
In cruce supplicium passus migrauit ad urbem
Sideris æterni, sic facto fine[a] quicuit
Corporis & uitæ, paulum mucrone coruſco
Romanum ciuem truncant diuina ferentem.

[a] Fine, s. vitæ corporis Endi.

Actus apostolorum expliciunt per Ioannem mariam uelmatium bagnacaballum.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u
x y z. A B C.

C Duernus, Cæteri Quaterni.

car.5.in mordacem
car.5.rapidi lupi
car.5.blatteronem
car.6.mercurium disertū nō desertū
Epist.prima satago pro sartago
car.10.mortalia voce pro voces
car.12.a tergo stroilis p sterilis
car.13.a tergo nubiferi
car.14.a tergo tellus omnes p omni
car.17.a fronte quantis p quamuis
car.17.a fronte suspensas alas
car.18.a fronte dum tudere
car.18.a fronte vastro pro vasto.
car.18.a tergo esse dedit pariter
car.20.a fronte nec minor alterius.
car.20.a tergo innocuum quodcūq;
car.21.a tergo virorem p humorem
car.22.a fronte prebit p prebet
car.22.a fronte omnes genus p omne
car.23.a tergo reddebant
car.23.a tergo deerepta rudes
car.24.a tergo ambrosieq; come
car.25.a fronte precepta soluto
car.26.a tergo causit p causet
car.26.a ter; obeo iteidos
car.28.a fronte nox humida.
car.29.a fronte in bella minaces
car.29.a fronte diuinas sedes
car.30.a tergo vincitur erecto
car.31.a fronte de sede ruentes
car.31.a tergo quod ditat
car.33.a fronte que magis p quo
car.35.a fronte caput tetre
car.35.a fronte domus aurea circum
car.36.a fronte si nota nequit
car.36.a tergo ostendam q;
car.37.a tergo allis q;
car.40.a fronte diuina p spectu
car.40.a fronte placuere sibi
car.41.a fronte quippe repugnanti
car.41.a tergo pluuie q; feraces;
car.43.a fronte vmbra quidem.
car.47.a fronte herpillum
car.47.a fronte cui q; p cui q;
car.48.a fronte hue p hinc
car.48.a tergo passurus cauee
car.48.a tergo in fine sic
car.49.a tergo sic respondet Adam
car.49.a tergo excussit sommum
car.50.a fronte fida vie.
car.51.a tergo in sommum irrig tum
car.56.a fron.vestre manus
car.57.a tergo volucres
car.60.a tergo crimina mundane
car.60.a tergo et leniat vna
car.60.a tergo percita non parcita
car.61.a tergo soror necti
car.63.a fronte tremulum equor
car.65.a fronte non tamen eternī
car.65.a fronte nec tamen hi tres sunt
car.65.a tergo que gloria
car.66.a tergo iuppitris
car.69.a tergo superas non superbas
car.70.a tergo etherea totum
car 70.a tergo hec dum lethee
car.74.a tergo suffulta
car.74.a tergo viuentum genus
car.76.a fronte ligone
car.80.a fronte hus q; abero
car.88.a tergo mouisset cessisse
car.90.a fronte ad tela non tila
car.90.a tergo bila p bella
car.94.a tergo minuitur agerts
car.95.a fronte cum fine iugantur
car.95.a fronte amplexu nunc
car.101.a tergo crimine tantum
car.106.a tergo rapiunt, nō rapiunt
cor.109.a fronte quid iam, p quod
car.112.a tergo hoc & enim
Virtutis cælibem non aliter potest sta
re vel castam.
Car.114.a fronte infecta est, non que
car.114.a tergo ostantem p obstātem
car.115.a fronte sorcte nitens
car.119.a fronte purgare ad causam
car.122.a fronte cui q; nec
car.123.a tergo exoptat
car.124.a fronte Christum q;
car.127.a ter.furie de cede
car.130.a tergo similis vultu.
car.132.a fronte factorem factura
car.132.a fronte templa ego que dixi
car.133.a fronte sua famina
car.135.a fronte inclita magni
car.136.a fronte sequitur q; nocens
car.137.a tergo plutoniinu fus quia

car.139.a tergo deuouet, nō deuouit
car.144.a fronte in vltimo syllā
car.145.a fronte saluator advndas
car.145.a tergo suscipit imperium
car.150.a tergo nequit esse sophos
car.152.a tergo separet vsum
car.154.a tergo ad superum ꝫ
car.155.a fronte arcere a cauſa
car.156.a fronte dien ꝑ deiu
car.157.a fronte exemplo
car.157.a tergo hac ꝑ hec
car.162.a fronte labra humētia
car.162.a tergo creuerat
car.166.a tergo exuriens mox
car.167.a tergo vicem ꝑ vicum
car.169.a tergo luminis
car.171.a tergo fidum ꝫ cruorem
car.174.a fronte fodere pro fundere
car.175.a fronte cornibus inflat
car.175.a tergo vobiscum trahitis
car.176.a fronte mirari
car.176.a tergo sit caput in vestrum
ca1.r77.a tergo Tentauere quidam
car.179.a fronte impiger
car.179.a fronte flexis genibus
car.180.a fronte hec dixere
car.181.a tergo dicetur nostros
car.182.a fronte saxa minantia
car.183.a fronte cunctiq; senes
car.184.a tergo hebreæ vinctum
car.185.a fronte Ysias, nō hysias
car.186.contritia fulo
car.186.a tergo sentiat infelix
car.189.a fronte quale, nō quele
car.190.a tergo penitus ꝑ ptinus
car.192.a fronte vera fides
car.194.a ter. suꝑma sedes est verbū
car.194.a fronte iple luas fuso
car.196.fo dere: infunderet a frō.
car.198.dione ꝑ diana
car.200.rerum confusus & ordo
car.202.a tergo socordia ꝑ ꝓcordia
car.202.a tergo penitus ꝑ ptinus

CVM GRATIA ET
PRIVILEGIO

CVM GRATIA ET
PRIVILEGIO

A01 1464729